

TÓTH LÁSZLÓ

Magányos jegenye

Révai
1940

E-könyvek igény szerint – Könyvek milliói elérhetők egy kattintásra

Az európai könyvtárak rengeteg, a XV. és XX. század között kiadott könyvvvel rendelkeznek. Az EOD szolgáltatással ezek a rejtett kincsek mindenki számára hozzáférhetővé válnak egyetlen kattintásra. Az EOD hálózaton keresztül a könyvtárak katalógusaiban keresheti és rendelheti meg a kívánt könyv e-másolatát a világ bármely részéről a hét bármely napján, a nap 24 órájában. A könyvet digitalizáljuk és az e-másolatot elérhetővé tesszük Önnek. Fizessen online, bankkártyájával és állítsa össze a saját személyes digitális könyvtárát!

Milyen az EOD által készített e-könyv?

Az EOD szolgáltatás e-könyvei olyan digitalizált könyvek, amelyeket PDF formátumban kézbesítünk Önnek. A fájl tartalmazza a digitalizált eredeti könyv képét és az OCR-rel (optikai karakterfelismerővel) felismertetett* teljes szöveget. Az elektronikus szöveg előnye, hogy kereshető, másolható, más programokkal szerkeszthető, belőle nyomtathatók részletek, sőt akár az egész is. Természetesen minden az eredeti dokumentumon előforduló bejegyzés, jelölés vagy széljegyzet is látható lesz a digitalizált változaton.

* Nem minden e-könyvben alkalmazható.

A szolgáltatás feltételei

Az EOD szolgáltatásainak igénybevételével egyidejűleg elfogadja annak feltételeit is. A jelen dokumentum bármely részéről készült minden egyes másolatnak is tartalmaznia kell ezeket a feltételeket. Az EOD szolgáltatás szigorúan személyes, nem kereskedelmi célból biztosítja a digitalizált dokumentumokhoz való hozzáférést és nem engedélyezi az egyéb célból való felhasználást.

A szolgáltatás feltételei: <http://books2ebooks.eu/odm/html/mtak/hu/agb.html>

Terms and conditions in English: <http://books2ebooks.eu/odm/html/mtak/en/agb.html>

További e-könyvek

További e-könyvek elérhetők az alábbi oldalon: <http://books2ebooks.eu>

Al. Lind.
O. 15819.

R

TÓTH LÁSZLÓ MUNKÁI

Versek. 1922.

Májusfa. Verses színjáték, 1923.

Különös kérő. Regény, 1925.

A tehetségtelen. Regény, 1926.

Ami erősebb nálunk. Regény, 1926.

Pénztár 9-2-ig. Regény, 1938.

TÓTH LÁSZLÓ

MAGÁNYOS JEGENYE

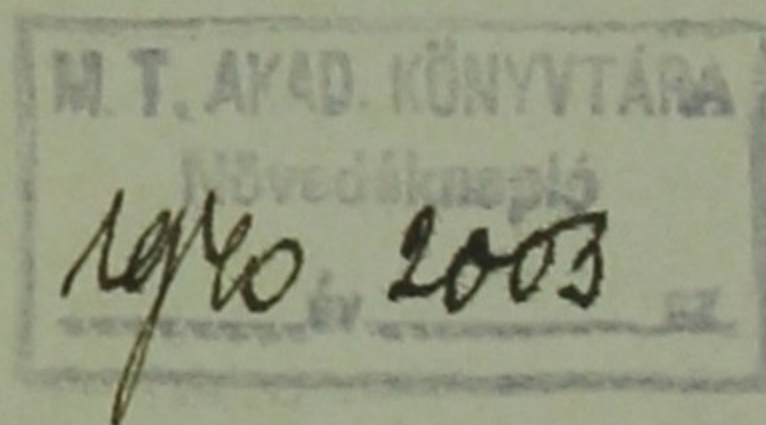
EGY SZÁZADVÉGI GYERMEK TÖRTÉNETE

RÉVAI

234715

CSANÁD FIAMNAK

Copyright 1940, by the author, Budapest.

60315. — Révai nyomda, Budapest.

Contra fata libellorum

Fiam, kíváncsi kék szemeddel
Új képeskönyved forgatod, —
Hagyd abba, mély ládába tedd el
S többé meg sem találjad ott!...
Rád még nem hat az ólmos méreg
Mely őseid bilincse lett, —
Téged vigyen más útra véred,
Mi álmodtunk... Te légy — a Tett!

Lásd, mindenütt csak diadal vár
S a szűz Siker öledbe dűl:
Légy népvezér vagy kósza kalmár, —
Vagy szántsd a földet egyedül!
Menj messzi hadba, szállj hajóra,
Építs hidat vagy verd vasad —
Csak légy erős, eljő az óra
S a Fény kárpítja rád hasad!

Vagy ott az üzlet, számla, mérleg, —
Az is fizet, ha jól beüt!
Csak egyet ne, — Istenre kérlek, —
Csak meg ne szeresd a Betűt!...

Gép és arany, föld, lég s a tenger...
 Gőgöd rajtuk urrá tehet, —
 Csak a Betűtől félj, kis ember,
 Mert azt csak szolgálni lehet!

A Betű megfog, kínozt, éget,
 És üldözt, míg majd összeroncsol
 S koldus rabbá alázva Téged
 Tollad végén ül s ott — parancsol!
 Poéta!... — ez sorsod s a sírod,
 Mert ezen semmi sem segít:
 Meséidet magadról írod
 S magadnak költöd verseid!

A rímeidet elfelejtik,
 Elporlad minden mondatod
 S a legszebbet mély titkok rejtik,
 Azt soha ki nem mondhatod!...
 ...Fiacskám, tedd a könyvet félre:
 Mögötted húnyó fénnel ég
 Vért, verítéket, könnyet — érte
 Áldozó három nemzedék!

Te légy erős, más! Bátor barbár,
 Kíméletlen, harcos, kemény!
 S ha — ...mégis e szent kín-csavar vár,
 Kísérjen vak, bolond remény:
 Hogy van egy Szó s Te téli estén
 Vagy nyári reggel — megtalálod:
 Leírod és — az Ő keresztjén —
 Megváltod véle a Világot!

Ez a könyv: a századvégi gyermek története. Ha politikus volnék, azt mondanám: nyomatékosan hangsúlyozom, hogy nem az enyém. De mert csak egyszerű ember vagyok, arra kérem a kedves olvasót, ne gondolja, hogy ez az én történetem — noha bevallom: belőle sok élmény az én élményem és sok emlék az én emlékem. Lesznek talán, akik egy-egy alakban ismerős arcokat vélnek fölfedezni, mások esetleg adatokat találnak, amelyekből erre vagy arra akarnak következtetni. Mindez azonban csalódás. Az igazság az, hogy akik a múlt század végén születtünk s akkor lettünk gimnazisták, amikor az egész világ azon okoskodott, 1900-zal vagy 1901-gyel kezdődik-e a XX. század, akiknek fiatalságát elvitte a háború és férfiéletét később megrendítette a korforduló, mind gyermek-alakjai voltunk egyetlen regénynek, amit úgy hívtak: millenáris Magyarország. Amikor a szegénység nem volt szégyenletes és a jómód nem volt gyűlöletes. Amikor a szabadság természetes volt, mint a levegő és barbárnak számított, aki a szellemet nem tartotta a legfennebbvalónak. Amikor az asszonyok festék nélkül voltak szépek és ha valaki azt mondta: férfi, azalatt nem az ököl erejét,

hanem a becsület makulátlanságát értette. Amikor az élet egyszerű volt s a budapesti embert nem izgatta, hogy lámpájába melyik országból és melyik nagyhatalomtól veszi a petróleumot. Megelégedett vele, hogy szép sárga fénnyel ég az otthonában és ő könyvet olvashat alatta.

Lesz majd, aki azt keresi, hol vannak hát ezekben a történetekben a kor nagy eseményei: millennium, obstrukció, angol-búr meg orosz-japán háború, anarchista merénylet, Haverda-pör és sóbotrány, vagy később Marconi meg Blériot? ... Ám mindebből alig maradt meg valami az egykori diák emlékezetében és sorsára mindenesetre kevesebb hatással volt, mint egy bizonyos szőke hajtincs, szép és édes piros száj, vagy ősz homlok. A századvégi gyermek története nem a világban ment végbe, hanem önmagában. Benne — mondom — és nem bennem, azazhogy — nemcsak bennem. Ezért ez a könyv nem az enyém, hanem mindenkié. És meséi nem az én életemnek részletei, hanem az én nemzedékem lelkének halkszavú összefoglalásai. Akik ezzel szemben azt akarják majd rámbizonyítani, erről meg arról az esetről ők is tudják, hogy velem történt meg, azok előtt viszont én bátran rámutathatok ezzel ellenkező tényekre:

Például, hogy nem voltam katona és hogy — nem lettem író.

A F Ő L D I L Ó

Nemsokára — ködök évadján — ezüsfátyolba öltöznek már a fűzfák a Duna két partján. Néhol egy-egy jegenye szökken föl az égbe. Nyárfák szétbomló koronái merednek neki az alacsonyan szálló felhőknek. A szél néha belekap hervadozó lombjukba, letépi a sárga meg fehér levélpénzecskeket s mint valami arany és ezüst esőt pazarul szórja le a kavicsos fővényre, amely ilyentájt mélyen benyúlik a vízbe és kisebb-nagyobb szigetekcskével töri meg a Duna síma tükkrét. Az apró szigeteken vadkacsák tollászkodnak. A töltés fölött lomha szárnycsapásokkal öreg, fekete varjak szállanak... Csónak már nem jár a vizen, legfeljebb a falvak révjeiről indul el néha-néha, durva evezők lomha csapásaival, a népektől rakott kisebb vagy nagyobb víziedény.

A Dunán ilyenkor nagy csönd van. A vidám, lüktető nyári élet szürke mozdulatlanságba meredezik, maholnap a hajókikötőket is elvontatják s a vashidakat, meg a malmokat kihúzzák a partra, hogy az utolsó hajó bús füttye után a Dunára végképpen ráboruljon az ősz.

Olyan árva, olyan elhagyatott ilyenkor a Duna.
Végig a parton sehol egy ember.

Mégis, ott fönn a nagy fák mellett, ahol az út
hirtelen megtörik s a folyóval együtt elhajlik nyugat
felé, — áll egy kisfiú.

Most lehet hat éves. Világos kabátja messze virít,
pedig úgy látszik, mintha el akarna bújni. Egészen
odalapul a redves, öreg fűzfa vastag törzséhez. Bar-
nára sült komoly, kicsi arca figyelve fordul le a
Duna felé.

Itt meredek a part a víz fölött, majd két ember-
magasságnyból hirtelen szakad le a Dunához s agya-
gos oldalán kisebb-nagyobb lyukak tátongnak.
A gyerek ezeket a fekete üregeket figyeli.

Már régen áll itt, legalább egy negyedórája.
Rettentő hosszú idő ez így a feszült várakozásban.

Ugyan mire les ez a kisfiú?

Ha megkérdeznék, nem mondaná meg. Titok ez,
nagy-nagy titok, nem is tudja senki, csak ő, meg az
apja. Aki csak neki árulta el. De ők ketten is csak
suttogva szoktak beszélni róla, mert ez egyedül az ő
titkuk, a kettőjüké... Jaj, csak meg ne tudja más
soha, mert akkor másé lehetne a zsákmány, pedig...

Pedig az csak az övé lehet. Ő várja, ő lesi, ő jár
utána, ő kutatja mindenütt itt a parton, meg amott
a dombtetőn, ahol már olyan száraz a fű, hogy elcsú-
szik rajta az ember és lehuppan a földre, — meg az
erdőben is ő kereste a Csaba-kútja mellett. Igen, ott
a hideg erdei forrásnál, ahol az apa már látta is egy-
szer. Hogy mikor? Ó, nagyon régen, nagyon régen,

amikor még apa is akkora kisfiú volt még, mint ő most. Akkor ott sétáltak éppen a nagyapával és akkor látták. Azután mégegyszer, a nagy tisztáson, ahol az óriási tölgy áll, ott látták meg apa és nagyapa újra. És akkor meg is fogták. Mert az nagyon szereti az erdőt, legtöbbször ott tanyázik.

Az? Micsoda az? Hát, hát... de csak súgva mondjuk, egészen csöndesen, hogy senki meg ne hallja, így, egészen közelről... hát — a földi ló.

Igen bizony, földi ló... Hogy az miféle állat?

Ő még nem is tudja voltaképpen egészen pontosan, mert ő még nem látta. Csak az apja. Tőle tudja, hogy mi az. Most mondta el neki nyár elején egyik reggel...

Úgy történt, hogy apa, aki mindig korán kelt, bejött az ő szobájába és fölpattantotta a zsalut. Ő fölébredt.

— Gyere, lurkó, — mondta az apa — megyünk az erdőbe!

— Én még alszom — nyögött a gyerek, elfordult a világosságtól és befúrta fejét a párnába.

— No, csak kelj föl, Misikém, hasadra süt a nap, no, egy-kettő, megyünk az erdőbe gombát szedni...

— Nem! Nem! Én nem megyek... — ellenkezett a fiú és rimánkodó hangon kérlelte — én még úgy szeretnék aludni.

— Na, egy-kettő, upre, upre!... Miska bácsi már vár a Szilas alatt a Bélával.

A gyerek szomorúan dörgölte a szemét:

— A Béla nem gyün — dünnyögte morcosan. — Fáj a lába. Tegnap a Karcsi nekivágta a kugligolyót.

— Ebsont beforr, ne féltsd — nevetett az apja. — Hát gyorsan, gyorsan! Öt perc múlva várlak... A vastagtalpú cipődet vedd, meg a bolyhos harisnyát.

A fiú megadta magát. Apával nem lehet ellenkezni. Lassan föltápáskodott, összeszedte a holmiját és ment mosakodni. Ahogy lépegetett a lépcsőn lefelé, az emeletről nézte az apja szálas alakját, amint ment előtte régi, kopott, zöldvászon vadászgúnyában, a fején kis pörge posztókalappal, kezében a hegyesvégű vastag bottal, amelynek szarvasagancs volt a fogantyúja. Igen, most már hiába, egészen bizonyos, az erdőbe mennek. Hegyet kell mászni.

Ezt nem szerette. Mindíg iszonyúan kifáradt bele. Apa, ha ilyenkor nekiindult, a déli harangszó előtt haza nem jött. Így volt tavaly is mindig... Jaj, de unalmas! Az erdőben nem szabad kiáltani, még beszélni sem, úgy mennek egymásután sorjában, némán, mintha nem volna nyelvük. Visszafelé meg cipelni kell a sok gombát. Minek az? Jön errefelé minden héten kétszer is az az öreg szentlászlói tót ember, aki gombát árul. De apa sosem akar tőle venni, mert azt mondja, hogy mindig pudvás, meg öreg a gombája.

Mennyivel jobb volna itthon maradni. Hintázni, vagy játszani a homokban, várat építeni. Vagy elveszett embert játszani, — az a legszebb. Igen, azt játsszák legszívesebben, ő meg a Béla. Az elveszett embert. Az úgy megy, hogy az ólomkatonák közül ki

kell venni egyet, azt a huszártisztet, amelyik a fehér lovon ül... Ez már nagyon régi katona, mert egészen kopott... De azért szép. Ez ő... Igen, de persze, nem úgy hívják, mint most, hanem báró Bercsényi Mihály... Az az elveszett ember. Le kell tenni valahová a kertbe a fűre, az a sziget, ahová a tengerből kiúszott, mint a Robinson s azután ott van egyedül... És akkor először fog egy lovat a mezőn... Azután épít magának egy kis kunyhót, azután melléje egy istállót a lónak, azután egyszer, amint éppen sétál, talál egy másik hajótöröttet, azt úgy hívják, hogy gróf Dédácsy Béla. Az voltaképpen Béla, az ő pajtása s akkor már ketten vannak a szigeten s akkor együtt vadásznak s építenek és van egy nagy barlangjuk. Azután egyszer fognak három lámát, azokat tartják a barlangban és persze találhatnak egy szerecsent is, akit előbb meg kell menteni az emberevőktől... Tegnap éppen itt hagyták abba, mert jött az a buta Jancsi és azzal nem lehetett játszani, mert az mindig azt kérdezi, hogy miért és mindig másképp akar mindent. Egyáltalában nagyon buta fiú, mert nem érti az egész dolgot. Nem tudja sehogy elképzelni az elveszett embert... Pedig azt úgy kell, hogy az ember folyton elképzelni és mindjárt el is mondja és akkor meg is csinálja a huszárral, meg a gróf Dédácsy Bélával, amit kell... És éppen ma kellene menni elefántra vadászni és megtalálni egy csomóban rengeteg sok elefánt-agyart, amitől iszonyú gazdagok lesznek és egy nagy kastélyt építenek. Most pedig el kell menni az erdőbe, gombát szedni és délig járni. Pedig ma lenne a pár-

baja gróf Bercsényi Mihálynak azzal a francia hajóskapitánnyal, aki ott kikötött a szigeten.

— Mi lesz már, meddig piszmogsz még?! — apa már ott állt a mosdókamra előtt.

— Jövök, jövök — kiáltotta vissza Miska gyerek és gyorsan magára kapta ruháit.

— Na, hamar reggelizzél, mert máris elkéstünk. Lassan itta a kávéját, azzal is múlik az idő.

— Mama, kérek még vajaskenyeret és mézet...

— Ha nem sietsz, akkor megint hiába megyünk!

— Miért? — morogta a fiú. — A gombák nem futnak el.

Az apja nevetett, olyan kedvesen, olyan halkán tudott nevetni. Nem is a szájával, hanem a szemével nevetett:

— A gombák nem, de a földi ló elfut.

— Micsoda? — kérdezte hirtelen érdeklődéssel.

— A földi ló — felelte az apa vállatvonva. — Az csak kora reggel jön ki a lyukából. Nem szereti a napot...

— Hát milyen az a földi ló? — kérdezte Miska újra és letette a vajaskenyeret.

— A földi ló, — hát földi ló. Milyen legyen? — mondta egyszerűen az apja. — Egyél már, no...

— De hát milyen?

— Olyan, mint a többi ló, csak éppen hogy kicsi.

— Mekkora?

— Hát, olyan nagy, mint a Lady, vagy még akkora se.

A Lady az apa angol vizslája. Most is ott hasal a lábuknál.

A gyerek lenézett a kutyára:

— Ekkora? — hitetlenkedett.

— Ekkora! Körülbelül. Én nem láttam nagyobb.

— Apa, te láttál földi lovat?

— Nemcsak láttam, hanem fogtam is.

— Meg lehet fogni? — a fiú szíve nagyot dobant. — Hogy lehet megfogni?

— Na hát nem könnyű, azt mondhatom, sokat kell utána járni. Én az apámmal két nyáron át mentem utána, amíg végre meg tudtam fogni a magamét.

— És az milyen volt?

Apa csöndesen szívta a cigarettáját:

— Csinos kis állat volt, — szólalt meg azután — szép erős sörénye volt, hosszú farka...

— Fehér volt?

— Nem! Tarka...

— Tarka?! — kiáltotta el magát a gyermek s most már csillogott a szeme. — Hogy fogtátok meg, apa?

— Egyszer meglestük, amikor kijött a lyukából s a gombás hálót hirtelen rádobtuk a fejére. Azután kihúztuk.

— Hagyta magát?

— Kapálódzott, de mi erősebbek voltunk, mert én erős gyerek voltam ám. Sokkal erősebb, mint te.

— Mit csináltatok vele?

— Lehoztuk ide. Bekötöttük a fészerbe... Én egész nyáron rajta jártam.

— Rajta, hogy?

— Hát lovagoltam rajta.

— Elbírta apát?

— Hát persze, miért ne bírt volna. Mokány kis lovacska az.

— És meddig volt apánál?

— Őszig, akkor elengedtük.

— Elengedték, hová?

— Kivittük a Dunapartra. Ott, ahol a nagy nyárfák vannak most... tudod, ott azután elengedtük... Mindjárt be is bújt az egyik nagyobb parti lyukba.

— És többet nem látta apa?

Apa nevetett:

— Azt többet nem, de a másik évben fogtunk újat.

— Hát annyi volt?

— Volt hát, meg van most is!

— Most is, hol?

— Fönn a Csaba kútjánál, meg ott a nagy tisztáson, ahol az öreg nagy tölgy áll... Na, én megyek. Jössz, vagy maradsz?

A gyerek sietve ugrott föl.

— Jövök!

— De ha nem akarsz, maradhatsz...

— Nem, — mondta gyorsan a fiú — jövök!

— Nem vagy álmos? Nem akarsz visszafeküdni?

— Nem, dehogy. Mehetünk apa...

— Jól van, gyere hát... Izé, megvan a gombás

háló? ... Mert talán, mégis ha elég gyorsan föl-
érünk ...

— Hozom — és már futott is érte.

Amikor elindultak, az apa tovább beszélt a földi
lóról. Hogy milyen hűséges állat, milyen fürge, be-
lehet fogni kis kocsiba, olyan gyorsan fut, mint a
főbíró paripái, bizony és milyen furcsa szokásai van-
nak ... Két lábon is tud ugrálni ...

— Nem harap?

— Dehogyan harap, csak a cukrot nagyon szereti.

— Majd gyűjtök neki előre — komolykodott a
gyerek. — De úgy-e, másnak nem szabad ráülni?

— Nem hát, még a Bélának sem.

A kis gyerekszív sebesen dobogott:

— Igen, senkinek! A Bélának sem, — elgondol-
kozott — nem, azért a Bélának ... igen, a Bélának
néha rá szabad ülni. Mégis a Béla az ő legjobb ba-
rátja. Meg is fogadták a multkor, hogy soha nem hagy-
ják el egymást. Hát annak szabad, — de másnak sen-
kinek.

Mielőtt a Szilas aljára értek volna, az apa meg-
állt. Figyelmeztetően felemelte az ujját:

— Hanem egyet mondok. Amíg a földi lovat meg
nem fogjuk, senkinek egy szót sem szabad róla szól-
ni! Megértetted? ...

— Igen. Senkinek. A mamának sem?

— A mamának szabad. De más előtt titok, min-
denki előtt. Majd meglátom, tudsz-e titkot tartani.

— Tudok — erősködött a fiú.

— Majd meglátjuk. Add a kezedet rá ...

A gyerek beletette barna kis kezét a hatalmas férfitenyérbe. Az apja megszorította:

— Úgy, most a szavadon foglak. Becsületes ember megtartja a szavát. Tehát senkinek egy szót se róla.

— Nem, senkinek, — még a Bélának sem mondom!

Az apja bólintott.

— Úgy lesz jól.

— De ha megfogtuk a földi lovat, akkor már láthatja mindenki!

— Akkor igen...

— Ha majd megfogtuk, igen, ha majd megfogtuk — ujjongott gondolatban a gyerek. — Akkor majd ráülök és végigmegyek rajta a falun...

— Apuka, lesz hozzá nyereg?

— Lesz, nyereg is, kantár is, kengyel is... Csak előbb meg kell fogni... Azért, ha az erdőbe érünk, légy csöndben. Vigyázva járj... És ne beszélj folyton.

— Igenis...

A Szilas alján találkoztak Miska bácsival, Béla nem jött. Ő ennek ez egyszer örült. Most... most nem lett volna jó, ha itt van Béla... Sokkal jobb így egyedül lenni. Gondolkodni. Az apa előre küldte:

— No, menj szépen. Ne siess és csöndben légy...

Ment és csöndben volt. Ó, milyen csöndben! Szinte visszafojtotta a lélekzetét. Lassan lépegetett és kémlelve nézett előre. Most jó volt hallgatni. Erőt vett rajta valami különös izgatottság. Ahogy az út fordult egyet, emelkedett vagy lejtett hirtelen, ő megállt

és figyelve nyujtotta előre a fejét. Hátha éppen most jár erre a földi ló.

Milyen lesz? Tarka! Olyan, mint a pék lova, csak kicsi, akkora, mint a Lady.

Nem messze megzörrent az egyik bokor. Miska a torkában érezte a szívét egyszerre. Most... talán most... Nem, csak egy tapsifüles volt. Ott fut már eszeveszetten lefelé a lejtőn... Amott ni, egy nagy tarka pillangó... Jaj, de szép. És mennyi virág... kék virág... sárga virág, fehér virág... piros, meg rózsaszín... mennyi, de mennyi...

A fejében kuszáltan kóvályogtak a gondolatok. Hogyis lesz az, amikor hazaviszik a földi lovat. Hová kötik be? A fáskamrába. Ott jó lesz. A Bélának nem mondja meg, senkinek sem. Apja mondta és ő megígérte.

Ott voltak a Csaba kútjánál. De a földi ló, úgy látszik, már elment.

— Apa — kérdezte, de azután elhallgatott.

A nagy, hatalmas férfi ránézett a csöndes, jó szemével és mintha intett volna.

A gyerek ijedten abbahagyta a beszédet.

Amikor hazafelé mentek, elszomorodott. Hát nem sikerült. De azután megvigasztalta magát:

— Majd holnap!

És holnap újra elmentek. És harmadnap is. De a földi lovat nem látták.

Negyedik nap az apja Pestre utazott.

— Jaj, be kár, talán éppen ma lenne ott... talán éppen ma lehetne megfogni!

A következő napon ő kérte az apját már korán reggel:

— Apa, megyünk az erdőbe ma?

Apja elnevette magát:

— Akarnál? Persze, a földi lóért mennél, apukád kedvéért nem jöttél, mi?

— De... dehogy nem... csak félek, hogy talán éppen ma...

— Ne félj, nem szalad el!! Van belőle elég...

Azután fölmentek mégis. Hanem a földi ló nem volt sehol.

— Apukám, — kezdte, ahogy visszafelé jöttek — hát sohasem látjuk már a földi lovat?

— Dehogy nem. Majd egyszer. Mondtam én, hogy nem olyan könnyű dolog ez. Apád hányszor megy föl az erdőbe, amíg lelőhet egy őzet. Azt hiszed, hogy az ilyesmi olyan könnyen megy? Várj fiacskám, szépen, türelemmel...

Hát várt... Türelemmel várt. Napról napra, hétről hétre, egész nyáron át várt rá... Mennyit járt, mennyit futott, mennyit lopódkodott utána... mennyit gondolt rá... hányszor álmodott róla...

De az a hamis földi ló csak nem akart előbukkanni az erdő fáai közül.

A nyárnak is vége lett, Béla már be is ment Pestre. Az utolsó délutánon a gyerek nagy kísértésben volt, hogy mond neki valamit a földi lóról. Nem mondja meg, csak mond felőle valamit. Olyasmit, hogy hallott-e már afféle állatról, ami olyan kicsi,

mint a kutya és lófeje van... de azután az apjára gondolt, meg a kézadásra — és nem beszélt.

Egy nap apa rettenetes hírt mondott:

— Holnaptól kezdve lezárják az erdőt, vadászat lesz.

— És akkor mi... mi nem mehetünk többé?

— Az idén már nem...

— És a földi ló? — azt érezte, hogy a szíve egészen elszorul.

Apja ránézett, mosolygott:

— Ja, a földi ló, persze. No, azért ne búsulj, ilyenkor ősz felé lejönnek a Dunához és ott bújnak el a parti lyukakban.

— Igazán, hol?

— Ejnye, mondtam már egyszer fiacskám, arra fenn a nyárfáknál. Tudod, a nagy jegenyénél... No, majd holnap arra megyünk.

El is mentek. Ő leszaladt a partra, ott, ahol a fűzfabokrok között kis ösvény vezetett a vízhez. Végignézte mind a parti szakadék lyukait, de bizony nem volt ott semmi, még egy ürge sem.

Még kétszer jártak arra, akkor az apjának megint három vagy négy napra be kellett menni a városba.

Ma kijött újra, de elment vadászni a határba.

Miska azonban kiszökött a kertből. Lefutott a Dunához, azután hirtelen megállt. Hátranézett s amikor látta, hogy senki sem követi, elindult a nyárfák felé. Sietve gyalogolt a szeptemberi napsütésben, bele is izzadt. Most itt van. Itt van a lesen. Odalapul a nagy fához és lenéz a partra, hátha talán most...

végre ma... az utolsó napon mégis csak kijön egy kis tarka ló ide, vagy legalább is egy földi csikó.

Mert holnap már beköltöznek ők is. A gyerek áll és vár. Olyan erősen vár, hogy szinte reszket belé. De a part üres és csöndes.

A falu felől hangos, éles gágogás hallatszik. Valahol nagyon messze, zakatol a vasút, s hosszan, búsan füttyül is egyet. Azután újra csönd van.

Egyszerre megreszket. Érzi, hogy egy kéz van a vállán.

— Hát te mit csinálsz itt, Miska?

Megfordul:

— Apa... én... én csak úgy kijöttem...

— Ilyen messzire? Anyád elengedett ide egyedül?...

— Mama nem tudja — súgta a gyerek halkan és lehajtja a fejét.

— Hát miért jöttél? Utánam?

A fiú felemeli a fejét és szembenéz az apjával. Szeretné azt mondani, igen, ez volna a legokosabb, de nem igaz és apának nem tud hazudni.

— Nem, apukám, én... én azért jöttem, mert... mert a földi ló!... Holnap már be kell menni! — ezt már szinte kiáltja.

Az apja ránéz és szomorú lesz az arca.

— Ó, te csacsi... Hát te komolyan hiszed még mindig, hogy van földi ló?

— Mi?... mi... hogyan... hogy van-e..., — szepegi ijedten.

— Jaj, de nagy buksi az én kis fiam..., — az

apja lehajol hozzá, megsimogatja a fejét — hiszen az csak mese...

— Mese? ... Te mondtad, apus!

— Én mondtam, mondtam, hát persze, hogy mondtam... Gondoltam, hogy akkor szívesebben jössz az erdőbe. Igazam is lett... Értem nem jöttél, a meséért meg lám, jöttél!... De ez csak játék volt, fiacskám, tréfa.

— Tréfa... — a gyerek lehajtja a fejét s kis pálcájával a földet turkálja.

— Nincs földi ló, fiacskám, de hát hogy is lenne...

— De te mondtad! — erősködik a gyerek.

— Ez igaz... talán kár is volt. De, látod, nekem is így mesélte az én apám, csak én nem hittem olyan sokáig benne, én már másnap tudtam, hogy mese az egész.

Mese az egész... Persze, most már egészen bizonyos, hogy nincs földi ló. És ő mégis járt utána, ment utána, kereste, kutatta, egyre rágondolt... róla álmodott... Hát lehet ez?... Érzi, hogy sírni szeretne...

Hát lehet ez? Egész nyáron olyan után futott, olyan után járt, arról álmodott, ami nincs, ami csak mese, amit csak elképzelni lehet, ami nem igaz! Épp úgy nem igaz, mint az elveszett ember, vagy akármilyen más játék... Mégis... Nem, nem lehet, hogy ne legyen ez igaz! Mennyit várt rá, hogy elképzelte már, ó, mennyire érezte már, hogy megvan, hogy rajta ül... hogy sebesen vágat vele messzire... nagyon messzire! Még sincs! Apa mondja. Apa pedig min-

dent tud és apa mindig igazat mond... Csak most az egyszer, most tréfált, játszott... Játszott vele.

Az apa simogatja a gyerek fejét:

— No, mi az, csak nem fogsz pityeregni. Ugyan már, no... majd jövőre kapsz egy puskát, azután megyünk őzbakot lesni, jó?

A gyerek sebesen int a fejével:

— Jó, jó... — de érzi, hogy neki nem kell most sem a puska, sem az őzbak. Neki a földi ló kellene. Az, — amelyik nincs.

— No, gyerünk haza, fiacskám. Nesze, vidd a történytáskámat — odaadja és a nyakába akasztja.

Mennek hazafelé. Egyik sem szól egy szót sem sokáig. Azután apa megkérdi:

— Szóltál róla valakinek?

— Nem, megígértem...

— Jól van — mondja az apja s megint megsimogatja a fejét.

Miska a vizet nézi, a nagy, síma Dunát, amely most olyan csodálatosan fényes, mint valami zöld tükör.

De a szíve nagyon fáj.

Hogy lehet az, hogy az ember olyasmi után fut, ami nincsen is s amit nem lehet elérni soha?

És a szeméből lassan kibuggyan egy nagy könnycsepp. Végig folyik az arcán.

És akkor éppen a pillanatban — amelyet nem fog majd elfelejteni soha — értette meg Miska először, hogy — mi az élet...

A Z E L V E S Z E T T M E S E

Nagyapa kemény ember volt. Peckes járásával, kihúzott derekával, magasan hordott, rövidsörtés és szürke császárszakállas szigorú fejével kiálló, hegyes vatermörder gallérjával, szarúnyelű vastag botjával, — amelyben keskeny angol acélpenge rejtőzött — mindig úgy ment végig a pesti utcákon, mint valami öreg generális, aki láthatatlan hadtestet vezényel. Pedig nem volt hivatásos katona, sőt ellenkezőleg: hivatalnokember és könyveket bújó magántudós volt, aki kora reggel Juvenalist szavalta, ebéd előtt Voltairt olvasta és vitatkozó széljegyzetekkel látta el, délután elmerült a Parsifal partitúrájába, este Macaulayben lapozott és éjjel Schopenhauerral virrasztott. Mélységesen tisztelte a tudományt, amelyet mindenekfölött valónak tartott és felolvadt a zenében, amelyet Isten legcsodálatosabb ajándékának hitt. De közben olyan erélyes volt, mint egy bakakáplár és olyan cifrán káromkodott, mint egy öreg betyárból lett csikósgazda. A katonás külsőt Olmützből hozta magával, ahol öt évet szolgált, mint az osztrák ármádiába besorozott volt honvéd, a tudományszomjat

pedig a veszprémi kegyesrendiek oskolájából, ahol egy bizonyos Rafai nevű piarista volt a magistere, akinek neve hallatára mindig könnybe lábadt a szeme.

Nagyapának acélos, nagy, szürke szeme volt, amely méltóságteljessé tette tatáros arcát s amelynek fölényes és fürkésző tekintete lenyűgözte azt, akire ránézett. Hivatalában pontos, lelkiismeretes, tekintélyt tisztelő és a fegyelmet megtartó volt, odahaza azonban rettenetes zsarnok. Ajtaján szívdobogva kopogtak be fiai, lányai pedig csak akkor mertek szólni hozzá, ha kérdezte őket. Feleségét, a törékeny és bájos nagymamát a lovagias és várúri tirannusok módjára kezelte. Néha hóvirágcsokorral, vagy ibolyabokrétával lepte meg, de ha egyszer véletlenül elbeszélgetett valamelyik barátnéjával és nem volt otthon nyolckor vacsorára, akkor három napig nem beszélt vele.

A vendégeket szerette s elragadóan kedves volt velük, mulatságosan és szellemesen csevegett, akár De Ryon a Nők barátjában, de ha olyan valaki jött, akit utált, akkor táblát tett ki a szobája ajtajára ezzel a felírással, hogy „Nem vagyok itthon“. Ez a szoba különben különös vegyüléke volt egy könyvtárnak, egy szerzetesi cellának, egy kovácsműhelynek és egy zeneteremnek. Óriási acél üllő mellett kis harmónium állott, a mennyezetig érő könyvesállványok előtt pedig szörnyű keménységű vaságy, amelyen matracok helyett, keresztbe, mogyorófarudak voltak elhelyezve. A mennyezet közepéből pedig lámpa helyett egy nagy csiga lógott le. Ezen télidőben faakasztón rövid bunda lógott lefelé, szellőzés végett, nyáron pedig egy spárga-

hálóba helyezett vizes spongya, amely öt percenként hideg cseppeket ejtett az alatta álló, gyönyörű intarziás asztalra helyezett és jeges vízzel tele pléh tálba. A szoba különlegességét rendkívül növelte az is, hogy soha nem volt szabad benne takarítani, mert nagyapa szerint örülni kellett annak, hogy a por a levegőből leszállt s épp ezért rendkívül helytelen lett volna a port törölgetéssel, vagy söpörgetéssel újra felkavarni. A bútorzatot viszont roppant érdekesen egészítette ki néhány óriási üveghordó, — ebben barna színű ecet-ágyakkal nagyapa maga készítette az ecetet, nemkülönben az ócska karikás, amellyel valamikor a pusztai lovakat kergette az Alföldön és egy nem is olyan régi kancsuka, amelyet időnként kisebb gyermekeinek enyhébb megfenyítésére használt egykor. Akik a szobát először látták, rendesen nagyon megcsodálták azt a végtelen hosszúságú, keskeny és hengerformára fölcsavart papírlapedőt, amelyen a világ összes irodalmaiból és összes íróiból kivett idézetek sorakoztak föl egymásután, természetesen az eredeti nyelveken. Ezeket nagyapa reggel, öltözködés közben előbb megtekintette, aztán hangosan elmondta és pedig mindig öt görögöt, öt latint, öt franciát, öt németet, öt olaszt, öt angolt és öt magyart, amikkel is részben a nyelveket, részben emlékezetét gyakorolta. Új vendégek néha csodálkozva nézték nagyapa íróasztalán azt az ezüstbe foglalt hosszú kristály poharat is, amelyből hol tejes teát ivott beledobált főtt gesztenyével, hol kakaót apró száraz zsemlyegombócokkal. Kétségkívül érdeklődésre tarthatott még számot az acélsörtéjű, lóistálló számára

való lapos kefe is. Ezzel nagyapa reggelenként magát súrolta le. Továbbá az óriási szolgálati lovassági revolver. Ez meg esetleges rablótámadások ellen volt hivatva megvédeni nagyapa íróasztalát, amelynek középső fiókjában apró facsészékben gyönyörű rendben sorakoztak a filléresek, s az egy-, két- és öt koronások. Ezekből időnként, esetleg azonban csak indokolt írásbeli folyamodványra utalt ki kisebb-nagyobb összegeket a család szükségleteire.

Ebben az íróasztalban sok fiók volt s azokban patkószögtől a fiakkerporig s a nadrággombtól a kocsi-kenőcsig minden található volt, kivéve természetesen mindig azt, amit nagyapa éppen keresett. Ezek között a fiókok között azonban volt egy, amelyik csak egy bizonyos személy számára nyílt ki. Ebben a fiókban csokoládék, száraz sütemények, építőszekrény, pléh-ágyú, és több század gyalogos és lovas ólomkatona várta vasárnaponként a ház nagy és öreg zsarnokának kicsiny és ifjú főzsarnokát, — az unokát.

Akinek egyedül volt szabad ki és bejárása ebbe a szobába, aki bármikor megzavarhatta nagyapát, akár Tacitust olvasta, akár a Neue Freie Presset s akinek mindig akkora rendetlenséget volt szabad csinálnia ebben a szobában, amekkorát csak tudott. Ezt a rendetlenséget nagyapa néha azután hetekre állandósította.

Kivételes helyzetét az unoka kétéves korától kezdve foglalta el nagyapa birodalmában és mindig meg is tartotta. Ő volt tudniillik az egyetlen, aki nagyapának ellent mert mondani.

A dolog ott kezdődött, hogy egyszer a pöttöm kölyök betotyogott nagyapához és azt mondta:

— Apapa, tunun tetején titi.

Nagyapa nem értette, hogy mit mond az unoka, aki erre megismételte követelését és makacsul kitartott mellette, mert még legalább huszonötször elmondta.

Nagyapa közben vakarta a fejét és mindenfélét próbált a kölöknek odakínálni, de az mindent visszautasított, még a botformájú „ikam“-ot is és kitartott az eredeti követelés mellett: tunun tetején titi.

Mivel pedig nagyapa nem tudta előadni, hát ő maga odatipegett az íróasztalhoz és kihúzta azt a fiókot, ahol nagyapa addig a kétszersülteket tartotta. Belenyúlt és óriási diadalordítással kiemelt belőle egy hosszú magas süteményt, aminek a teteje tele volt szórva cukorral.

A családi nyelvészek megállapítása szerint az unoka ugyanis a torony — tunun — tetején cukrot — titit — követelt, amit a hosszú süteményben végre meg is kapott.

De a kíméletlen határozottság úgylátszik tetszett nagyapának, mert ettől kezdve a gyerek akkor mehetett be, amikor akart, a tunun tetején titit pedig nagyapa ezután maga adta elő számára.

Az unoka tekintélye különösen megnőtt nagyapa előtt akkor, amikor egyszer az őszfejű, márványhomlokú tábornok eljött meglátogatni az ő öreg honvéd tüzerjét. Nagyapa egyik legkitartóbb és leghűségesebb katonája volt az azidőtájt olyan méltatlanul vádolt nagy magyar hadvezérnek. Nagyapa büszkén mutatta

be az unokát, akire mamája ez alkalomból új ruhát adott föl. Ez a ruha azonban nagyon hosszúra sikerült s be kell vallani, kissé leányos volt, — bár az unoka ekkor már elmúlt négy éves.

A tábornok mosolyogva lehajolt a gyerekekhez és azt mondta:

— Hogy hívnak téged, kislyányom?

Amire az unoka kétségbeesetten ránézett nagyapára, aztán kihúzta magát és villogó szemmel fölkiáltott:

— Tábornok úr, én fiú vagyok!

A tábornok megsimogatta a fejét:

— Hát ezt most már látom, — nagyot nevetett — de akkor nadrágot hordj öcsém, ne szoknyát!

A kisfiú erre kirohant, hazaszaladt a mamához, mert egy folyósón laktak nagyapával, — letépte magáról a ruhát és irtózatos bömbölés között nadrágot követelt magának.

Ettől a perctől kezdve nagyapa a szó legszorosabb értelmében már tisztelte az unokát.

Mikor az unoka úgy tíz-tizenegy éves lett, már úgy beszélgettek, mint a barátok. Esténként, ahogy a nagyszobában, — ahová nagyapa kijött vasárnap délutánonként egy órára családi életet élni, — mondom, ahogy a nagyszobában estefelé besötétedett s a fehér mennyezeten az utca fényei árnyékokat futkostattak ide oda, az unoka arra kérte nagyapát, hogy meséljen neki.

Nagyapa nagyon sok érdekes történetet tudott 48-ból, meg az azután következő időkből, hogy csapott

ő fel honvédnek tizenöt éves korában, hogy fagyott le a keze, amikor az elvesztett móri csata után — ő ágyú tetején, az ágyúcső két fülébe kapaszkodva — csikorgó hidegben vonultak vissza Pestre, hogy történt az, amikor Isaszegnél Damjanich rákiáltott: „Mit állsz itt te mafla, nem látod, hogy onnan lönek!“ — és rámutatott egy nagy épületre, amelynek ablakaiból tüzeltek a mieinkre a cserepárok, hogy célozta meg ő akkor a ház tetejét a kis mozsárágyúval, hogy röpült föl a bomba, hogy gyulladt ki a tető, hogy nyomott a tábornok a kezébe egy ezüsthuszast, amelyet nagyapa élete végéig ott viselt a szíve fölött, — hogy volt a fegyverletétel Világosnál, ahonnan egy icurka-picurka darab magyar zászlót elhozott magával, mert szét-tépték és elosztották egymás között, hogy bujdosott a Bakonyban meg a balatoni nádasokban hónapokig, hogy fogták el végül mégis a zsandárok, hogy vitték el Olmützbe, hogy vesszőzték akkoriban a katonákat, hogy írta le akkor ő magának Petőfi Sándor verseit s hogy tartotta azokat titokban a szalmazsákja alatt, hogy volt az, amikor áthelyezték Erdélybe, hogy szökött meg onnan, hogy járt a bojároknál, meg Törökországban emigrációban, hogy jutott el onnan Párisba Teleki Lászlóhoz, aki azt mondotta neki, amikor útba akarta igazítani, „ha fölmentíroz az eszkalién“, hogy jutott el megint Magyarországra, hogy volt házitanító Somssich Páléknál, hogy olvasott német újságokat a haza bölcsének, hogy kapta tőle azt a maga faragta pálcát, amit az unoka mindig ikam-nak nevezett furcsa manó-feje miatt, hogy volt az, amikor Liszt Ferenc

náluk zongorázott és hogy volt, mikor Coquelin Pesten járt...

Nagyapa ilyen történeteket mondott el. Később, évek múlva az unoka ezeket sokszor újra meg újra elbeszélte magának, de akkoriban még nem ilyen mesékre vágyott, tündérmeséket szeretett volna hallani, királyfiakról szóló meséket, akik feleségül veszik Tündér Ilonát, meg olyan mesét, mint az Ali Baba és a negyven rabló...

De nagyapa nem tudott ilyen meséket.

— Menj a nagymamához — mondta mérgesen egy vasárnap este — az majd mond neked ilyeneket. Én csak olyat tudok elmondani, ami igaz.

— A mese nem igaz? — kérdezte az unoka.

— Azért mese, mert nem igaz, — ami igaz, az történet.

— Kár, — mondta halkan az unoka s nem tudta miért, de valami nagyon fájt.

A következő vasárnap este azonban nagyapa bejött a nagyszobába s kiadta a parancsot — nagyapa mindig parancsokat adott ki, — hogy gyujtsák meg a lámpát. Amikor azután a lámpa kigyulladt — ami nem volt olyan egyszerű dolog akkoriban, mert csavarni kellett, fújni, meg megint csavarni, amíg a petróleumos bél szép kerek sárga-piros lángot vetett — akkor nagyapa elővett a zsebéből egy kis könyvet:

— Na, gyere ide, — mondta — hoztam neked egy meséskönyvet. Ezentúl ezt fogjuk olvasni.

Az unoka kezébe vette a könyvet, végiglapozta és nagyon örült neki. Sok szép mese volt a könyvben

és gyönyörű képek, az egyik képen megvadult lovak elől mentettek meg éppen egy csecsemőt, a másikon egy hosszúszakállú bölcs tanított egy éppen akkorka fiút, amekkora az unoka volt — ezen a képen még mindenféle távcsövek, földgömbök, óriási körzők, és nagy órák is voltak, — azután volt egy kép, ahol teveháton ültek ketten, egy öreg ember, meg egy kis néger gyerek, aki a teve nyakán csücsült. Ehhez a képhez is tartozott egy mese.

Nagyon szép mese volt. Jaj, de szép mese volt! Az volt a címe, hogy: „Az utolsó datolya“. A kép miatt az unoka mindjárt ezt akarta olvasni, de nagyapa nem engedte. Előbb előlről kellett elolvasni végig az egész könyvet, ez a datolyamese pedig éppen a legutolsó volt a könyvben, s ezért csak a hatodik vasárnapon került rá a sor. Mert hat mese volt a könyvecskeben és minden vasárnap egy-egy mesét olvastak el. De a könyv mindig ott maradt nagyapánál s a másik vasárnapon el kellett mondani az utoljára olvasott mesét.

Ilyenkor nagyapa mindig a fejét rázta:

— Nem jól mondod el! Mindenfélét hozzáteszel, egy részit meg kihagyod belőle! A mesét úgy kell elmondani, ahogy olvastad!

Az unoka nem így érezte. Mert ha ő elolvasta a mesét, akkor egész héten magában újra meg újra eljátszotta. Csakhogy akkor ő volt az a kis fiú, akit a bölcs tanított, meg a másik kis fiú, aki a lyukas hatost kapta és a királyfi is, akinek a Delta nevű kutya volt, meg a furfangos Balog Pista, aki mindenkit bo-

londdá tett, meg az az arab vitéz is, akiből a szultán nagyvezért csinált és igen és legfőképpen ő volt az a kis néger gyerek, aki a teve nyakán ült és a három datolya közül eltette az egyiket s amikor nagy veszedelem volt, akkor... igen, akkor... no, szóval... hogy ez az „Utolsó datolya“ mese — az volt a legszebb. Nem hiába volt a könyvecske végén.

Az unoka ezt szerette a legjobban. De ezt is, meg a többit is — ha el kellett mondani, nem tudta sohasem egészen úgy ismételni, ahogyan mult héten olvasta. Mert amikor ő este, — mielőtt elaludt — elkezdett a meséről gondolkozni, akkor kitalált hozzá mindig valamit. Vagy elhagyott, — nem felejtett el belőle valamit, hanem — elhagyott! Ő maga sem tudta, hogy miért, de valahogyan úgy kellett, mert az nem volt odavaló. De azután hiányzott is belőle sokszor valami. Például ebben a gyönyörű mesében nem volt királykisasszony, akit a kis négerfiú a végén elvehetett volna feleségül.

Nagyapa nagyon meg is haragudott egyszer.

— Hát ha te nem figyelsz jól a mesére és mindig másfelé jár az eszed, nem fogunk többet olvasni! — elvette a könyvet és elzárta. Eltelt egy félév is, amíg egyszer újra előadta.

— De most azután figyelj, mit olvasol — mondta a nagyapa szigorúan — és hangosan olvasd...

A gyerek megint az utolsó datolyát akarta olvasni, de nagyapa nem engedte:

— Rendet kell tartani a dolgokban — korholta — ha te mindig ilyen csacsi meséket szeretsz olvasni,

ahelyett hogy a te korodban már komoly könyveket olvasnál, legalább gyakorold az emlékezetedet!

Így hát megint az elsővel kellett kezdeni s megint csak hat hét múlva értek volna el az utolsó datolyához. Csakhogy ebből a hat hétből hat hónap lett megint. Az unoka kanyarót kapott, amikor pedig az elmúlt, akkor már nyár lett, ők kimentek falura, és csak egy szeptemberi vasárnap este kezdték újra olvasni nagyapáéknál a könyvet — a negyedik mesénél. A következő vasárnap azonban nagyapa megint elégedetlen volt azzal, ahogy az unoka elmondta a mesét.

— Érthetetlen, hosszú verseket kitűnően megtudsz jegyezni magadnak, ezekkel a mesékkel pedig folyton baj van! Inkább olvasnál valami komoly dolgot...

De a következő vasárnap, meg az azután következőn megint csak odaadta a könyvet s a gyerek végre újra elolvashatta az „utolsó datolyát“. Csakhogy közben itt valami furcsa dolog történt. Az ő utolsó datolya meséje — az nem volt benn a könyvben. Egy másik volt benn. Mert az ő utolsó datolya meséje, az mindig megvolt, az ő fejében és ő azt újra meg újra elmesélte magának lefekvés után, meg falun, ha a vízparton üldögélt amíg édesapja halászott, meg a csöndes csillagos estéken, amikor a verandán a nagyok beszélgettek, ő meg az eget nézte egy sarokban.

— Nagyapa, ez nem egy másik könyv? — kérdezte.

— Micsoda számár kérdés ez? Láthatod, hogy ugyanaz a könyv!

— Igen, persze . . . — motyogta a gyerek — de mégis . . .

— No, csak olvasd! De a jövő vasárnap jól elmond nekem végre!

Jövő vasárnap azonban a mesefelmondás rosszabbul sikerült mint valaha. Az utolsó datolya mesébe mindenféle tündérek szöktek bele, meg egy napkeleti királykisasszony, azután egy szultán és igen, egy sárkány is volt benne . . . Nagyon, nagyon szép mese volt, de nagyapa mégis rettenetes dühbe jött tőle:

— Na, hát nekem ebből elég volt! — mondta mérgesen. Megint zsebrevágta a könyvet, bevitte a szobájába és elzárta. Legközelebb pedig más könyvet adott az unoka kezébe:

— Most már eleget tudsz franciául karattyolni, hát olvasd el ezt!

— A gyerek — az immár kamasz gyerek — kinyitotta a könyv fedelét és a címlapon ezt olvasta: „Zadig — Voltaire“.

Az unoka szíve összeszorult valamitől, de azért engedelmeskedett és kezdte hangosan olvasni a francia sorokat.

A következő héten mégis megpróbálta s elkérte a régi meséskönyvet. Nagyapa letorkolta:

— Az már nem neked való! Olvasd csak tovább a Zadig-ot! De az *n* betűket ne mondd olyan keményen, hanem inkább az orrodon keresztül.

A gyerek mégegyszer megpróbálkozott előhozakodni a meséskönyvvel. Karácsony este volt,

— Nagyapa, — kérte — add nekem karácsonyra az utolsó datolya meséjét.

Nagyapa hangosan fölnevetett.

— Hogy is ne, — egészen más könyvet kapsz te ma tőlem — és azzal elvezette az unokáját a karácsonyfa mellett az egyik ablakhoz, amelynek mélyedésében tíz aranycirádás nagy piros könyv sorakozott föl egymás mellett:

— Nesze, ezt olvasd. Ez Magyarország története! Millenniumi díszkiadás! — mondta büszkén. — Hanem azért adok neked egyet ráadásul is, hogy valami affélét is kapjál! — s azzal a nagy könyvek mellől levett egy kicsit, amelynek a tábláján csak egy név volt: Lamartine.

Érettségi után az unoka egyszer megkérdezte nagyapát:

— Mond, nagyapa, hová lett az a meséskönyv, amiben az utolsó datolya mese volt?

— Ördög tudja, elraktam valahova! De az is lehet, hogy odaadtam egyszer a házmesterének. Azoknak volt egy kis gyerekük.

Az utolsó datolya meséje tehát végleg elveszett e pillanatban az unoka előtt.

Elveszett, de nem mult el.

Ez a furcsa, különös kis mese az öreg sejkéről és a kis néger fiúról, meg a három datolyáról, amiből egyet eltettek... és azután... azután... no szóval. De ez a szép mese azért mégis valahogy az esziben maradt az unokának. Csak az volt a baj, hogy lassan lassan már csak a szereplőkre, meg a címére emlékezett.

Mi is volt benne? Hogy is volt? Szultán, vagy egy napkeleti királykisasszony, vagy sárkány? ... Benne volt ez mind, vagy nem volt benne? Miért őrizték azt a kis datolyát és azután mit is csináltak vele?

Minden esztendő lassan elvett valamit. Ha egy nagy datolyapálma egész terméséről lett volna szó, a napok ahogy egymásra jöttek, az évek ahogy egymásután eltűntek, — annak is minden szemét elvitték volna már. Hiszen mindent elvittek lassan s mennyi mindenkit is vittek el, a tábornokot elvitték, nagyapát is elvitték, furcsa szobáját is, az acél üllőt, meg a harmóniumot, a sok csillogó fényes koronásokat és két-koronásokat, az acélsörtés kefét, meg a mennyezetről lelógó kis bundát, meg apát, aki halászott, meg a mamát, aki valamikor a lányos kis ruhát varrta ... Hogyne vitték volna el az utolsó datolyát is. Csakhogy az unokának egyszer megint csak szüksége lett a mesékre. Most már neki kellett mesélni. Most már tőle kérték:

— Apuka, mesélj valamit, de nem igazit!

És az unoka-apuka úgy szerette volna elmesélni azt a szép mesét az utolsó datolyáról, ami olyan gyönyörű mese volt, hogy annál szebbet nem hallott soha.

Egyszer el is mondta a családban:

— Milyen kár, hogy az a kedves kis mesekönyv, amelyben az utolsó datolya volt, elveszett a nagyapánál.

Erre karácsonykor nagy csoda történt. Jézuska elhozta a fa alá a régi meséskönyvet.

A kedves nagynénik, akiknél nagyapa könyveinek egy része maradt, mosolyogtak, amikor az unoka-apuka a fa alatt csodálkozva megtalálta ezt a régi mesés-könyvet.

Megtalálta, de nem szólt semmit. Becsúsztotta a zsebébe, aztán kiment a gyerekei szobájába és letette az ő könyveik közé.

— Majd holnap olvasok belőle nektek...

Másnap nem ért rá. Harmadnap kereste a könyvet. Nem volt sehol. Végigkutatta a gyerekei egész könyvespolcát. — Hiába, — a könyv eltűnt.

Tűvé tette a házat, hiába...

— Mit keresel? — kérdezte a felesége.

— Volt itt egy régi mesés-könyv, szerettem volna a gyerekeknek olvasni valamit belőle.

Pedig nem is a gyerekeknek akart olvasni belőle...

— Ja, az a kis sárga könyv? Azt odaadtam tegnap a vicééknek... A gyerekek már olvas.

— Azonnal hozasd vissza!

— Minek, van itt elég más, sokkal szebb...

— Nem, nem hozasd vissza. Kérlek, azonnal...

A felesége csóválta a fejét, de azután leküldte a cselédet egy másik, szebb könyvvel, hogy tévedésből küldték azt a kicsi öreg könyvet s kéri vissza, itt van helyette ez az új szép könyv.

A könyv hát megvolt újra.

— Mikor olvasol belőle, apuka? — kérdezte a lánya.

— Majd holnap, fiam, holnap este — s azzal bevitte a könyvet magához s letette az íróasztalára.

Amikor azután éjjel lefeküdt és elcsendesedett a ház, kezébe vette a könyvet és — most már nem volt nagyapa, aki tiltsa, — mindjárt a végén kezdte el olvasni. Ott volt a mese: az utolsó datolya.

Ott volt?

Nem volt ott!

Az a mese, ami ebben a könyvben volt, gyöngé, ügyetlen keleti meseutánczat volt, rossz és otromba mondatokkal, régimódi, gyenge és izléstelen képekkel. Maga a történet sem volt semmi különös. Egy öreg arab kereskedő elindul, hogy árúkat vigyen az egyik oázisba s a kis néger tevehajcsár fiúnak adott induláskor három szem datolyát. De ez csak kettőt evett meg, mert egy öreg bölcstől azt hallotta, hogy mindig három dologra kell gondolni: a multra, a jelenre és a jövőre. Egyet megevett a multért, hogy az éhségét csillapítsa, egyet megevett a jelenért, hogy az ízét élvezze és egyet — eltett a jövőért. Azután jött a számum és elborított tevét, öreget és gyereket, s ez az egy datolya elég volt, hogy az elalélt öreg kereskedő magához térjen tőle a vihar után, így szépen el is érkeztek az oázisba, a tanulságot pedig a kis néger gyerek mindig megtartotta. Ez volt a mese.

Ez volt? A könyvben ez volt. De nem ez volt az a mese, ami harminc... jaj, ne is mondjuk harminc és hány év előtt — az ő meséje volt. Nem. Ez más mese. Ez, a nyomtatásba, ide a könyvbe belerögzített mese, — ez nem az övé. Az övé! Hol van az övé?

Letette a könyvet s másnap azt mondta a feleségének:

— Nem bánom fiam, ha ezt a könyvet odaadjátok akárkinek . . .

— Akkor miért akartad olyan nagyon?

— Azt hittem, hogy . . . kerestem benne valamit . . .

— És nem volt benne?

— Nem! Az a mese, úgylátszik, elveszett . . .

— Azért jó lesz a könyv a gyerekeknek, — mondta az asszony — sajnáltam is már tegnap, hogy odaadtam. Mégis olyan régi családi emlék . . .

— Igen, — mondta a férfi — régi emlék, de hát ez . . . — nem folytatta.

Érezte, hogy az ő meséje örökre elveszett. A könyv előkerülhetett, de azt a mesét ő nem fogja megtalálni többé soha.

*“Ez már az őszi köd! . . .
Mikor esténként csöndes árnyak
A sötét háztetőkre szállnak
És elterülnek mint egy szürke fátyol,
— Szőve felhőből, holdsugárból, —
A nagy zsibongó főváros fölött! . . .
. . . Ez már az őszi köd!”*

(Egy kisfiú verseiből)

F Ö L S Z Á L L A K Ö D

A köd már második napja feküdt a városon. Az áthatolhatatlan homály szürkességében pislákoló sárga fénygömbök emlékeztettek, hogy itt vagy ott egy-egy gázlámpa áll. Az úttesten tompán és lassan dübörögtek a kocsik, amelyeket lépésben vontattak a sötétség félelmétől remegő lovak. A háztömbök falát csak feketeségbe vesző síkok, bizonytalan vonalak sejtették. Az amúgyis csöndes budai utcán néha bukkant elő hirtelen egy mozgó alak, késett járókelő. Az Alagút felől tompa zörgés hallatszott, olykor egy-egy erősebb csattanással: az omnibusz mászott elő döcögve s busa és öreg lovacskaival tapogatózva imbolygott előre a Krisztina-tér felé. Az első saroknál a kocsis hirtelen megrántotta a gyeplőt, a két rozzant pej megtorpant s a kalauz bekialtott a kocsiba: „Attila-utca“. Magas, szőke leány állt föl a belső üvegkalitkában, gyöngéden megérintette a mellette ülő öregasszony karját és intett neki, hogy leszállnak. Az öregasszony frissen bólogatott rá s apró csomagjait összemarkolva fölhasználódott a bársonyos ülésről:

— Már itt vagyunk? — kérdezte. — Még egy

negyedórája sem jövünk. — Azután odaszólt a mellette ülő kisfiúnak — no gyere, Misikém...

A fiatal leány nem felelt, de az öreg hölgy folytatta:

— Bizony nem hittem volna, hogy egy félóra alatt is átérünk a Diana-fürdőtől... ebben a ködben...

A leány kedves mozdulattal hátra nyujtotta a kezét és úgy vonta maga után az öreg nénit. Könnyű lépéssel ugrott le a lépcsőről s azután megállt. Mind a két kezét fölnyujtotta:

— Vigyázzon, Mari néni, — kiáltotta jó hangosan — két lépcső!

Az öreg dáma óvatosan, tapogatózva nyujtotta le a lábát, amelyen prémesszélű posztócipő volt.

— Nna, — sóhajtott, amikor végre föllépett a járdára — csak most vigyázzunk az átmenésnél, Marianna, ezek a fiákerosok mindig úgy vágtnak.

A leány nevetett:

— De nem most, Mari néni, — mondta hangosan az öreg füléhez hajolva — most azok is csak lépésben mennek. Erre tessék jönni. — Karonfogta és jobbra-balra nézve nagy vigyázattal átvezette az úton. A fiú az öregasszony másik oldalán lépdelt, de rajongó szemekkel figyelte Mariannát...

— Most már csak egy pár lépés jobbra, azután egy kis lépcső s mindjárt otthon vagyunk — bízatta Mari nénit a leány.

— Logody-utca 35; fiacskám, tudod, úgy-e?

— Tudom, Mari néni.

— Kedves volt, kislányom, hogy hazakísértél.

— Nagyon szívesen, néni, különben is ... — mondani akart valamit, de hirtelen elhallgatott.

Mari néni sem beszélt most, a lépcsőkhöz értek és lassan mentek rajta fölfelé. Az öregasszony minden harmadik-negyedik fok után megállt és nagyot lélekzett. Kicsi, törékeny asszony volt. Kötött és selymes fátyolkendővel borított mantilla volt rajta, régimódi körgallér, amit akkoriban még az öreg nénik is csak Budán viselték már. A fején pedig főkötőszerű kicsi kalap, rövid, kunkorodó structollal s a két oldalán széles fekete szalaggal, ami az áll alatt csokorba volt kötve. Ahogy fölérték az utcára, a gázlámpa fénye rájuk esett és a sárga láng megaranyozta a finomvonalú, ráncos öreg arcot. Két nagyon élénk, sárgászürke szem villogott elő a magas homlok alól, amelynek két oldalát lefésült, síma ősz haj szegélyezte. A keskeny száj ki-kinyílván kapkodott a levegő után.

— Jaj, ezek a komisz lépcsők — nyögte Mari néni és kicsi, keskeny kezét rászorította a mellére. — Ha nem haragszol, szívecském, várjunk egy kicsit. Misikém, te előre mehetsz ...

— Nem, veled jövök — felelte buzgón a fiú, de csak a leányt nézte.

— Persze, Mari néni, ne is siessünk, — mondta Marianna — én is egészen elfulladtam bele.

Az öreg legyintett:

— Ó, te ... könnyű neked!

A leány fölemelte fejét és belenézett a gázlámpa fénykörébe.

— Nekem, könnyű ... Azt hiszi, néni?

— Édes fiam, amíg az ember fiatal...

Lassan mentek az emelkedő utcán. Hirtelen erős hideg légáramlat csapta meg az arcukat:

— Itt a szél, — kiáltott fel jókedvűen Mari néni — hamarosan fölszáll a köd!

A ház kapuja előtt megálltak.

— Fölkísérnél, Marianna?

— Hogyne, természetesen...

— Mert azután Kati haza fog kísélni, lelkem.

— Engem? Minek?

— Késő van már, hét óra elmúlt és ez a nagy köd! Nem engedlek egyedül haza.

— De Mari néni, én mindig, mindenüvé egyedül járok!

— Este is?

— Persze. Tudja néni, amióta hivatalnoknő lettem.

— És apádék engedik?

A leány felsóhajtott...

— Ezt engedik...

Az öregasszony nem felelt, csak amikor a lépcső fordulóján kissé megpihent, akkor szólalt meg újra:

— Hiszen azt is engedték, hogy hivatalba menj!... Miért is tetted?

— Nem akartam mindenre az apámtól kérni... Huszonkétéves vagyok...

Mari néni megint csak a következő fordulónál szólalt meg újra pihegő lélekzettel:

— Miért nem mégy férjhez... ilyen szép leány?

Most Marianna várt a felelettel . . . De aztán mégis megszólalt:

— Mert azt nem engedik!

Mari néni felkapta a fejét. Megállt és fürkészőn nézett a leányra.

— Misikém, menj csak előre — mondta hirtelen. De Miska makacszkodott:

— Minek? . . .

Mari néni odahajolt a leányhoz és mondta:

— Ezt nem engedik? — a kis structoll a főkötő kalapon meg-meglendült, ahogy Mari néni jobbra-balra bólogatott. Ő azt hitte, hogy sűgva kérdezett, pedig nagyon hangosan beszélt.

Szótlanul mentek egymás mellett. Amikor a lakás ajtaja föltárult, Marianna búcsúzni akart.

— Nem, — mondta az öregasszony és hangja nagyon meleg lett — maradj egy kicsit még. Szeretnék veled beszélni . . .

Marianna levetette a kabátját s letette a sötétkék boleró-kalapot, amelyet két egymásba nyomott gömbformájú selyembojt díszített. Miska ott állt mellette. A leány két kezével végigsimította világosszürke princesse ruháját s egy pillanatra megnézte magát az előszoba hosszú aranyrámás tükrében, amely görbelábú cirádás aranykonzol fölött lógott fakult fényességben. Valami kis fáradtság volt a mozdulatában, ahogy önkénytelenül kihúzta magát. Karcsú alakja világítón vált ki a sötét háttérből.

A fiú rajongva nézte, tizenhároméves kamaszságának egész odaadásával és mohóságával.

— Milyen gyönyörű — súgta magában és azt gondolta, hogy amit most érez, az az a nagy szerelem, amelyről annyit olvasott a versekben és a regényekben. Kicsi kora óta ösmerte Mariannát, aki mindig nagyon kedves volt hozzá, ő is igen szerette. De ilyen különösen, ilyen egészen furcsán csak nyár óta érzett iránta, mikor Marianna mamája kirándult Miska szüleihez falura és magával hozta a leányát. Ők ott vártak a Dunaparton és amikor a hajó kikötött, Miska berohant a hídra, Marianna pedig ahogy szembekerült vele, lehajolt hozzá és megcsókolta a száján. Ez a csók csodálatosan édes volt és szinte égette a fiú ajkát. Mintha valami villamosütés érte volna, kábultan állt egy pillanatig a leány előtt és azután elszaladt és egész ebédig nem mert a szeme elé kerülni.

Akkor este megmondta legjobb barátjának, Bélának, hogy neki ideálja van, aki a világon a legszebb nő s akivel már csókolództak is. Miska érezte, hogy ez voltaképpen hazugság, de annyira benne volt a mesélésben és Béla oly izgatottan hallgatta, hogy önkénytelenül rácsúszott a nyelve erre a nagyizolásra... A fiú azóta nagyon sokat gondolt erre a csókra, de Mariannát csak ritkán látta, azért ma majdnem kiugrott a szíve az örömtől, amikor megtudta, hogy a leány velük jön az omnibuszon. Melléje akart ülni, de ez sehogy sem sikerült, mert a nagymama egészen lefoglalta Mariannát. Miska az egész úton azt remélte, hogy mikor Mariannától a kapu előtt el fog búcsúzni, akkor igen, akkor talán megint meg fogja őt csókolni. De ez nem történt meg. Marianna most itt van és nagymama

egészen lefogja foglalni magának. Miska kedvetlenül húzta le magáról a kabátot.

Az öregasszony pedig csöndesen állt az előszobában és nézte a leányt. Odalépett hozzá, puhán meg-simogatta a leány arcát s azután a nyakára font két öreg kezével lehúzta magához az aranyhajú fejet és egy könnyű csókot lehelt a szemére.

— No, gyere fiam — belekarolt s azzal vitte befelé.

A szobában, ahová léptek, ünnepélyes, magasztámlájú fekete székek álltak, piros bársonnyal borítva. Szemben velük ugyanilyen pamlag, középen fényezett, kerek asztal, amelyet gyöngyházból rakott görögös minta ékesített. Az asztal fölött rézből való merev gázcsillár lógott, középen hosszú, hengerformájú üveggel, abban kis fehér harisnya izzott éles fénnel. Az egyik falon széles aranykeretben hatalmas férfiképmás. Szakállas, rokonszenves, mosolygó férfiarc, aranysujtásos honvédatilla fölött. Szemben alacsony fiókos szekrény, rajta fehér márványóra. Számlapján fordított T-alakú rézbillentyű mozgott ide-oda hangos ketyegéssel. Fölötte tojásdad keretben régi dagerrotip: szép, de erélyes arcú idősebb asszony. A két ablak között könnyű falipolc, tele mindenféle csecsebecsével, kínai vázával, aranyos üveg poharakkal. A pamlagon meg a székek támláin kerek fehér horgolások. Az egyik sarokban a magas kályha mellett nagy karosszék, megkopott fekete viaszosvászon borítással.

Marianna sokat volt már ebben a szobában. Kicsi kora óta majdnem minden héten. De most majd egy

éve, hogy nem járt itt. Anyja, meg Mari néni valami ostobaságon — elcserélt hímzésmintán — összekaptak s csak mostanában békültek ki újra. Mari néni éppen most volt náluk, hogy visszaadja az engesztelő látogatást.

— Sajnálom, kicsikém, — mondta az öregasszony — hogy ide fárasztottalak, hiszen Miska is elég kíséret lett volna ... Pista fiam haragudni fog érte, hogy nem vártam meg, tudod, úgy volt, hogy ő jön értem. De én féltem ettől a ködtől, hogy esetleg megint beszüntetik az omnibuszt a hídon. Megtörtént máskor is már. És akkor egyfogatút kellett volna venni, mert a Pista nagy gavallér, tudod ... Szegény, itt fog megöregedni mellettem. Máris agglegény. Harmincéves! Azután én majd elmegyek, ő meg egyedül marad. De hiába beszélek neki, mindig csak azt mondja, hogy jobb itt magában. Nem akar nősülni, hiába no, — hirtelen elnevette magát — majd a végén elveszi a szakácsnéját, a bolond! Pedig jó fiú és máris segédtitkár. Olvastad? A mult héten nevezték ki. Hál' Istennek, úgylátszik, szép karriért fog csinálni. Ötvenötéves korában talán már miniszteri tanácsos lesz ... Na, na ... tudod, nem akarok dicsekedni, annyira talán mégsem viszi olyan hamar ...

Mari néni kényelmesen elhelyezkedett a karszékben. Közben észrevétlenül elővette már a horgolást is. Fehér, csontnyelű, rövid tűvel nagyon finom vékony szálból csinált valami csipkefélét.

Marianna leült melléje.

Miska a másik szobába vonult a sarokba, könyvet

vett elő s úgy tett, mintha buzgón olvasna. Nem nézett rájuk, csak néha vetett lopva egy pillantást Marianára, a füle azonban ott volt és minden szavukat figyelte. Nagymamával hangosan kellett beszélni.

— Pápaszem nélkül, Mari néni? — kérdezte a leány. — Miért nem ül közelebb a lámpához, amikor dolgozik?

— Ó, fiacskám, az én szemeim nagyon jók. Csak a fülem, tudod... — arcán hirtelen végigsuhant valami kis borulat s a szeme szomorúan fölfelé fordult, de azután újra vidáman folytatta — majd egyszer megmutatom neked azt a házisapkát, amit menyasszonykoromban csináltam szegény jó uramnak. Tíz éjszakán át dolgoztam rajta egy szál viaszgyertyánál...

— Nagyon szerette Miska bácsit, úgy-e?

— Nagyon szerettem, — mondta komolyan Mari néni — derék, jó ember volt, Isten nyugosztalja.

— Hja, könnyű volt maguknak Mari néni régen, hozzámehek ahhoz, akibe szerelmesek voltak! — Marianna nagyot sóhajtott és lehajtotta a fejét.

Az öregasszony csöndesen letette a horgolást és baljával szeliden megfogta a leány kezét, amely keskenyen, féhéren és puhán, szinte világított a szék fekete karján:

— Nézd, Marianna, én nem voltam szerelmes az én jó uramba, amikor hozzámentem...

Miska csodálkozva hallgatja, amit nagymama beszélt...

— Én mindig azt hittem, hogy nagyon boldogok voltak! — kiáltott riadtan a leány.

— Azok voltunk, fiacskám, — bólogatott az ősz dáma — azok voltunk bizony...

— De ha nem szerette?

— Csak azt mondtam, kisleányom, hogy nem voltam szerelmes az uramba, amikor hozzámentem. — Látod ott az apám képét? Negyvennyolcból való, amikor a Damjanich seregében szolgált, százados volt. És ott szemben, azt a régi kis képet, látod? Az anyámat. Azok szerelmesek voltak egymásba, amikor egybekeltek. De egész életükben kínozták egymást... Először, mert szerették egymást, azután... No, hagyjuk... — hirtelen előre hajolt és erősen szembenézett Marianával.

A leány megrázkódott. Egyszerre elöntötte a keserűség s a haragos lázadás:

— Nem engedik, nem akarják! — kiáltotta szenvedélyesen — mert nem szenvedhetik! Pedig milyen nagyszerű ember!

— Kicsoda?

— Ő.

Az öregasszony bólintott:

— No persze, de hát én nem tudom, hogy ki az az ő.

— Gábor... Berthey Gábor...

Miska hirtelen úgy érezte, mintha megütötték volna. Tehát... tehát, valaki más. Ki az a Berthey. Keservesen elszégyelte magát és minden erejét össze kellett szednie, hogy el ne sírja magát:

— Tehát Marianna... az ő gyönyörű, az ő egyetlen szép ideálja mást szeret?

Csak egy tizenhároméves fiú tud olyan szomorú lenni, amilyen bús lett Miska egyszerre. Amit a leány mondott, egyetlen pillanat alatt összetörte azt a sok, sok szép ábrándot, amit ő esténként kitalált magában Mariannáról. Már nem beszélt Bélának és senkinek, senkinek a világon, csak hitte és tudta, hogy így lesz, mert így kell lennie... Most azután?... Ebben a pillanatban szinte gyűlölte Mariannát. Nagymama csöndesen ült a székében és sokáig hallgatott, azután megkérdezte:

— A főispán fia?

— Az

— Megkért?

— Két év előtt, a bölcsőde-bálon. De amikor az apámnak megmondtam, hogy Gábor délben eljön megkérni a kezemet, apa azt mondta, — a hangja megtört — azt mondta, írjam meg neki, hogy ne jöjjön...

— És azóta?

— Azóta csak titokban tudunk találkozni.

Miska arca kipirult a haragtól.

— Még azt is, ilyent tud tenni — gondolta kétségbeesve — titokban találkozik azzal az emberrel és az talán megfogja a kezét... megöleli, megcsókolja. A fiú hirtelen dühében beleharapott a kezébe olyan erősen, hogy felszisszent bele. Marianna odanézett:

— Mi az Miska, mit csináltál?

— Semmi — vágta a fiú oda gögösen és elfordult.

Nagymama a fejét rázta:

— Titokban találkozol valakivel, aki nem járhat hozzátok? — kérdezte megdöbbenve Mari néni. —

Hallatlan könnyelműség! Ha egyszer valaki meglát...
Az egész életedre véged van!

Marianna dacosan kapta föl a fejét:

— Mit bánom! Különben is, ne féljen Mari néni, néha az utcán beszélünk egy-két szót, néha valami mulatságon találkozunk és néha — mondta egészen halkan — az Operában fönn a karzaton...

Mari néni megkönnyebbülten lélekzett föl, de azért fejét rázta:

— Az sem helyes. És mond, a fiú ezzel megelégszik? Nem próbál apádékhoz közeledni? Hiszen ilyen előkelő emberek, mint ők...

— Ez a baj, néni, ez a baj! Apám azt mondja, hogy ő egyszerű polgárember, kereskedő, ő nem hagyja magát lenézetni és... és... — keservesen gyömöszölte a zsebkendőjét — azt is mondta, hogy ő nem azért szerzett vagyont, hogy a főispán fia elherdálja!... Hát az igaz, hogy Gábor kicsit könnyelmű... Apa azt mondta, hogy aki mindig gumirádleren jár és minden délben és minden este friss fehér szekfűt tűz ki, pedig csak segédfogalmazó-gyakornok, az sohase fog beállni a mi régi kereskedőházunk pultja mellé...

Miska most már tudta, kiről van szó. Hogy hány-szor nézte irigykedve ezt az előkelő fiatalembert, aki-nek csodálatos nyakkendői voltak, különös sétabotokat hordott és majdnem mindig fehér bokavédővel járt. Ahogy a gimnáziumból kijöttek, látta álldogálni a Kígyó-utca sarkán, ahogy ő meg a barátai a sétálgató hölgyeknek köszöntek. Igen, csodálta, most gyűlöli... Ó, hogy gyűlöli, meg tudná ölni.

Marianna hallgatott, később nagyot sóhajtott:

— Azt hiszem, hogy abban az egyben igaza van apának. Gábor nem való polgári életre. Belőle képviselőnek kell lenni. Olyan gyönyörűen tud beszélni. Hallottam március 15-én, díszmagyarban, a Petőfi-szobornál.

— Mikor?

— Négy év előtt.

— Olyan régen tart már?

— Gyermekkorunk óta. Együtt jártunk tánciskolába.

— Igen ... persze ... hm, hm ... Most mikor láttad utoljára?

— Most, jaj, most elég régen. Tudja, én késő őszig Szovátán voltam a Borka néninél s amikor hazajöttem, akkor Gábor nem volt Pesten, mert Bécsben volt delegáció és ő, tudja néni, most a miniszter titkára ...

— Szóval, mikor láttad?

— A mult héten találkoztunk ... de csak véletlenül — tette hozzá ijedten. A lány hirtelen odanézett a sarokba, ahol Miska ült. De a fiú, meglapult, ráhajolt a könyvére és úgy tett, mintha semmit sem hallana. Marianna erre megnyugodva fordult vissza:

— Akkor megbeszéltük, hogy tegnapelőtt este együtt leszünk az Operában, de azután Gábor délelőtt telefonáltatott a hivatalba nekem, hogy nem tud jönni. A miniszter ...

— Igen, persze. És mond, nem is írt?

— De, nyáron írt sokat, azután később kevesebbet.

Szeptemberben csak egy levelet kaptam tőle, októberben meg egy kártyát oda még és — azután itt egyet a hivatalba — Bécsből. Mert, tudja néni, a delegáció...

Mari néni kihúzta magát, két kezével átkulcsolta a leány kezeit és erős szigorú hangon mondta:

— Hát a te Gáborod, édes kis Mariannám, közönséges csirkefogó!

— De néni! — tiltakozott a leány.

— Csirkefogó, ha mondom!

Miska fölkapta a fejét, boldog volt, hogy a nagymama kimondta ezt a szót. Igen, csirkefogó, egészen bizonyosan csirkefogó... Aki ilyen leányt szeret, akit Marianna szeret és nem is próbál megküzdenni érte — izgatottan figyelte, amit az öregasszony mondott, aki kipirulva beszélt tovább a leányhoz:

— Nézd, édes kis szívem, én most nagyon kegyetlen leszek hozzád. Először is én nagyon jól tudom régóta ezt az egészet. Képzelheted, hogy az anyád elmondotta nekem annakidején. Persze, ő nem bánta volna, ha a főispán fia elvesz. De az apádnak volt igaza. Mert a te nagy Ő-d komisz fráter, aki csak pénzt akar... A te Gáborod tegnapelőtt megkérte az unokanővérem lányának, a Micinek a kezét.

— Gazember — morogta magában Miska és szeretett volna odarohanni Mariannához, hogy megcsókolja a ruhája szegélyét.

— A Prattner Miciét! A Prattner Micit? — sikoltotta a lány fehérre váltan.

— Azét. Az öreg Prattner, tudod, nagy stréber. Nem olyan szigorú életelvek szerint él, mint az apád.

És évek óta vadászik rá, hogy sarokházaihoz előkelő vőt kapjon. Hát most megkapta... — a hangja hirtelen fölmelegedett, — szegény kicsikém, jobb, ha tőlem tudod meg, mint mástól. Itt, most, látod, kisírhatsz magadat...

Marianna nem sírt. A zokogás egy percig szorongatta a torkát, a szemét el is öntötte a könny egy pillanatra, de mégsem sírt. Az, amit érzett, nem fájdalom volt, amiért sírni kell, hanem utálat. A rettentő kiábrándulásnak az a megrendülése, amelyet szégyelni kell. Fölállt. Odament az ablakhoz. Forró homlokát ráhajtotta a hideg üvegre és kinézett a sötétségbe. Oda-künn már nem volt többé olyan sűrű a köd. Még gomolyodott valami szürkesség a levegőben, de szemben, a másik ház ablakai már tisztán világítottak ide. Az egyik kivilágított ablakon át ismeretlen ebédlőbe lehetett látni. Harminc év körüli asszony ült az asztalnál, egyszerű házi ruhában és mellette egy kisfiú, buksi fejét az asztal fölé hajtva körmölt valamit kiterített füzetébe. Két kisebb lány meg a sarokban főzőcskét játszott nagy sereg babával.

Marianna megfordult:

— Kik laknak itt szemben, Mari néni? — kérdezte, rekedten.

— Valami ügyvédék, édes fiam, nagyon derék emberek...

— Boldogok?

— Azt hiszem. Van négy szép gyerekük, a legkisebb még pólyás. Vasárnap szoktam őket látni, amikor sétálni mennek a bástyára.

— A bástyára? — mondta halkan Marianna s egy tavaszi este jutott az eszébe, amikor Gábor a rozoga öreg fedett falépcsőn — ami oda van tapasztva a bástyára, mint valami hosszú fecskefészek — először megcsókolta a száját.

— Hát én akkor most megyek, Mari néni — mondta végre nagy hallgatás után Marianna.

— Nézd fiam, most ne menj!... Mondanék neked még valamit... Ismered azt a képemet, amit Barabás festett rólam? — fölnevetett — Úgy-e, szép lány voltam? ... Bizony szívecském, bolondultak is utánam. És akkor egy megyebálon megismerkedtem az alispán fiával. Jurátus volt. Hühh, de szép legény volt. Bizony fiam, egyetlen báli éjszakán úgy belebolondultam, hogy ha azt mondta volna, gyere velem most a világ végére, én elmentem volna vele!... Azután járni kezdett hozzánk. És akkor egyszer az anyám — látod az arcát, milyen szigorú, milyen erős asszony volt — összepakolt engem és meg sem állt velem Velencéig. Nagy szó volt ez akkor fiacskám. Velence... Azt hittem, hogy a szívem szakad meg! De akkoriban mi még nem mertünk ám ellenkezni, vagy hivatalba menni. Kiseprűztek volna a világból, fiam. Látod, nekem jó barátnőm volt a Júlia.

— Petőfiné?

— Az... aki, hidd el nekem, tiszta és igaz asszony volt. De kurtára vágta a haját és szivarkákat szívott. Kész volt ellene az ítélet. Nem azért, mert letette az özvegyi fátylat, hanem azért, mert az ötvenes években olyan formák között próbált élni, ahogy leg-

feljebb ma lehetne ... No szóval ... hát engem elvittek Olaszországba ...

— És mi lett az alispán fiával?

— Mást vett el. El is kártyázta annak a vagyonát szépen s akkor, mint aki ezzel elintéz mindent, főbe-puffantotta magát. De én már akkor régen asszony voltam. Mert félév múlva hazajöttem, megismertem a Misit, meg is kedveltem. Szerény, derék úriember volt, hozzámentem. Volt kilenc gyermekem, öt megmaradt, — köztük a Pista egészen nekem maradt — meg van egy csomó unokám ...

— És a jurátus nem jutott eszébe soha?

— Eleinte. Ma már — nagyot nevetett — meg kell vallanom, azt sem tudom, milyen színű volt a szeme. A hajára sem emlékszem egészen bizonyosan, hogy barna volt-e vagy fekete ...

— Hát így van ez?

— Így van, fiam. Így van mindig, csak mindig másképp ... Mi nők folyton változunk. Az én nagyanyám még otthon szötte a vásznat, az anyám még otthon kötötte a harisnyát, én még itthon sütöm a kenyeret, a lányom még otthon hozta a gyerekeket a világra, de hogy ti mit fogtok otthon csinálni, azt igazán nem tudom ...

— A néni azt mondja, mi nők folyton változunk?

— Igen, mi változunk, csak a sorsunk marad mindig ugyanaz.

— Mi a sorsunk?

Az öregasszony két tenyerébe vette Marianna

arcát. Egészen közel hajolt hozzá és úgy súgta — persze hangosan:

— Hogy jók legyünk, ha szenvedünk is!

Marianna most ráborult az öregasszony vállára és most, most már elkezdett sírni! Soká sírt és Mari néni csöndesen simogatta.

Miska megdöbbenve és egész bensejében fölzaklatva hallgatta ezt a párbeszédet. Igen, még sohasem jutott eszébe, hogy nagymama, valamikor fiatal volt, hogy lány is volt, hogy szerelmes lehetett, hogy az ő életében is volt valami regényes, valami szomorú. A fiú szemét elfutotta a könny, most nagymamához szeretett volna odarohanni, ráhajolni a kezére és megcsókolni, simogatni és minden férfi nevében bocsánatot kérni tőle:

— Hát ilyenek vagyunk, mi férfiak, ilyen leszek én is? — kérdezte magában, de nyomban felelt is rá:

— Nem. Én becsületes leszek, én hű leszek, én igaz leszek ahhoz, akit szeretek, én nem fogom megcsalni soha, én dolgozni fogok érte és küzdeni fogok érte — olyan szavak jutottak az eszébe, amiket a regényekben olvasott. — És igen, én boldoggá fogom tenni azt, akit szeretek... — ránézett Mariannára, azután megint eldugta fejét a könyv lapjai közé.

Marianna fölállt, kezét csókolt:

— De most már igazán megyek, néni!

— Jól van, kislányom, menj... Aztán gyere el megint. Most pedig szólok a Katinak, haza fog kísérni.

— Nem, néni, egészen fölösleges, nincs még késő. Én mindig magam szoktam hazamenni.

Mari néni csökönyösen válaszolt:

— Kati ma haza fog kísélni — és magában azt gondolta:

— Én is álltam egyszer őszi estében egyedül a hidon a fekete víz fölött... — és erélyesen mondta újra:

— Igen, Kati, fiam, ma haza fog kísélni...

Ekkor Miska hirtelen fölemelkedett és azt mondta:

— Nem, nagymama, majd én, ha szabad, majd én hazakísérem Mariannát. Nekem már úgyis haza kell menni.

— Nem várod meg anyádat? Mit fog szólni, ha nem talál itt?

— Én mondtam neki, hogy esetleg hamarabb haza megyek. Még van is valami leckém... — elharapta a szót.

— Hát jól van fiam, — nevetve fordult a lányhoz — tehát akkor lesz lovagod, aki hazakísér... Remélem nem fog kompromittálni.

Marianna szomorúan visszamosolygott az öreg néniére:

— Nem, ő nem fog kompromittálni...

Kiment, fölvette a kabátját, föltette a kék kalapot, benézett a tükörbe és maga is csodálkozott rajta, milyen nyugodt az arca.

— Kezitsókolom...

— Isten áldjon. Aztán gyere el megint...

Marianna sietve szaladt le a lépcsőn. Miska cselengve utána. Ahogy a Logody-utcán mentek az Alagút felé, a csatakos utcán már csak egészen vékonyan

szállingózott a köd. Miska beszélgetni próbált, szeretett volna, de nem tudta, mit mondjon, Marianna sem szólt.

Csak az Alagút sarkán mondta:

— Gyalog megyünk! Jó?

A lány sietve ment a párás, fojtott levegőjű Alagútban, amelyben a lovak patáinak lassan ügető lépése, a kocsik nyikorgása s az omnibusz döcögése tompán elnyujtva visszhangzott. Amikor a Lánchídhöz értek, a Fő-utca felől erős szél vágott az arcukba.

Marianna föltekintett. Az ég felhőtlen volt, fekete, de kiverve milliárdnyi arany csillagszeggel. A Duna sötéten hömpölygött a híd ívei alatt, a ködnek nyoma sem volt már. A gázlámpák hosszú sorban világítottak a két Dunaparton és keskeny arany töröket szúrtak a Duna fekete hátába. Marianna a hídon csöndesen ment. A híd pedig — a régi, kecses és könnyed Lánchíd — a maga furcsa szabályos lengésével lebegett a Duna fölött. A mai ember már nem ismeri azt a furcsa szorongó érzést, amivel régen mindenki járt a Lánchídon, míg a híd lassú, különös mozgással remegett föl és le, jobbra és balra. Marianna is valami kis révülettel, valami zsongító szédüléssel ment a hídon, amelyet egyszerre szinte megrázott a három lóval vontatott öreg, lapos, zöldszínű omnibusz-skatulya. Világító ablakai mögött emberek ültek, beszélgettek, nevettek...

Mariannának az az ablak jutott eszébe, amit Mari nénitől kitekintve látott... az az ismeretlen asszony... a kisfiú szőke feje... a két másik gyerek... a babák...

Marianna megállt a híd közepén és mintha egy-

szerre valami hirtelen kiesett volna a szívéből és lezuhant volna a Duna mélysége felé. A lány szinte utána nézett le a széles sötét vízre. Egy-két percig nézett így lefelé, azután megfordult és sebesen megindult Pest iránt. Elővette a zsebkendőjét, megtörölte a szemét: összeszorította a száját és ment előre. A pesti hídfőnél hirtelen rászólt Miskára:

— Én most már itthon vagyok Misikém, menjél csak nyugodtan haza. Itt ülj fel az omnibuszra.

— Látja Marianna, — mondta Miska — hogy felszállt hirtelen a köd?

— Igen, — felelte Marianna — fölszállt a köd... Fölszállt a köd! — és egészen mélyen benn a szívében valami elkezdett nevetni. Marianna szája átvette a nevetést. Pattintott egyet két ujjával és azt mondta magának:

— Gombház!...

Miska most hirtelen megszólalt:

— Én... én... szabad valamit mondani?

— Hogyne Miskám. Mi az?

Misi hirtelen föl vágta a fejét, komoly és határozott arccal nézett a leány szemébe:

— Én tudom, hogy maga most szenved, de... de ha egy-két évig várna, akkor, igen, akkor lenne valaki, aki megbosszulná magát és aki, aki szeretné magát!

Marianna ijedt csodálkozással bámult a gyerekre.

— Szent Isten, Miska te hallottad?... Ha valakinek elmondod...

Miska a fejét rázta:

— Ne féljen Marianna, én férfi vagyok. Hallgatni

fogok, mint a sír — ezt tompa hangon mondta és hozzátette — rám számíthat!

Marianna rátette a két kezét a fiú vállára, lehajolt hozzá, a szeme könnyes volt, de a szája mosolygott:

— Számíthatok rád, Miska? Jó, én bízom benned... és tudod mit, rád várok is egy kicsit! — Lehajolt hozzá és megcsókolta Miska szemét. Azután kiegyenesedett és nagyot sóhajtott. — Milyen kár, hogy nem mindenki ilyen férfi, mint te vagy Miskám... Milyen kár! — kezét nyujtott.

Miska ráborult és hosszan, szomorúan megcsókolta a kesztyűt. Marianna hirtelen elvette a kezét, lehúzta a kesztyűt és forró tenyerét rányomta a fiú szájára.

— De azután igazán hallgass ám, Miska, most már a barátom vagy... Úgy-e, igazán bízhatom benned?

A fiú hátrált egy lépést, erősen nézte a lányt, a torka összeszorult és alig tudta kimondani:

— Örökre...

Örökre?... Milyen sokszor mondta ki ezt a szót és hányszor hallotta... Azután vannak nagy és nehéz szavak, amelyek néha ránk ülnek, belepnek, elfödnek, de lám a szél elviszi őket, mint ködöt a Dunáról.

És csak a szívünk marad ott fájva, megtörve és üresen.

P O R Z I K   A Z   Ú T

Porzik az út . . . Fehéren porzik, de messze . . . haj, elérhetetlenül messze. Nem a mérföldek, hanem az évek távolában.

Mert akkor még fehéren porzottak az utak. Nincs benne kétség, ma jobb az út mifelénk, mint akkoriban. Símább is, szélesebb is, keményebb is, de azért régen szebb volt. Azidőtájt még mészkővel építették a mi vidékünkön s attól olyan fehér volt, — különösen a holdas éjszakákon — mint valami végtelen keskeny hosszú patyolatszalag. A jegenyék, meg a vadgesztenyék árnyékai kéken imbolyogtak rajta s ha néha egy-egy fehér lányalak sétált a holdra nézve, olyannak látszott, mintha ezüstitündér lépegetne a csillagos égbe vezető fehér úton.

Igen, mint egy ezüstitündér . . .

Dehát ma keményebb, sötétebb kövekből készülnek az utak és betonból meg aszfaltból. Arra azonban hiába szórja ezüstjét a hold, az út szürke marad, igaz, hogy nem porzik — se fehéren, se szürkén. Ma ugyan akármilyen gyorsan ügetne végig a régi főbíró kényes

vasderes négyese, még egy tenyérnyire se szállna föl a por utána.

Bezzeg akkoriban olyan porfelhővel jött, hogy a népek már öt kilométerre látták és vitték a hírt szájról-szájra, egész a községhezáig:

— Gyün ám a Csapy főszolgabíró úr! — amire némikép lúdbörözni kezdett az irnokok háta.

Ezúttal azonban céltalan volt a félelem, nem a főbíró jött, csak a fia. Az pedig még csak diákgyerek, most van a tizenhatodikban. De azért ő maga hajtja a négyest. Igaz, a Miska kocsis — már mint Sóvágó Mihály kiszolgált huszárörrmester — ott ül mellette a bakon s úgy figyeli az ifiúr két keskeny fehér kezének a tartását, készen minden pillanatban arra, hogy ha kell, a maga acélerejű markával odakapjon a gyeplű-szárhoz, ha netán a Muci megbolondítná a többit, ahogy már néhányszor megesett.

Csapy Miklós rátartin kevélykedik a magos ülésen. Most hirtelen táncos ügetésre fogja a vasdereseket, ahogy elhajtanak a hosszú jegenyesor előtt, amelyik mint valami élegyenes várta őrizi a Beermann-villát. Miklós kihúzott derékkal, előrehajtott fejjel suhan el a fényes feketére lakkozott hajtókocsin a kőoszlopos vaskapu előtt, mintha semmi más nem érdekelné, mint az, hogyan emeli lábát az ostornyeles s oda is legyint egyet könnyedén a hosszú, vékony szíj-ostorral, — nagyot pattintva. Titokban azonban a szemével odales a telek széles kavicsos útjára, nem jár-e arra véletlenül az Iluci. Amikor pedig meglátja, hogy egy fehér szoknya tényleg meglebben a magas

fenyők között, — még szigorúbban előreszegzi a fejét. A világért oda nem köszönné, sőt a lovakat még gyorsabb ügetésre veszi.

Vagy húsz házzal odébb azután lassít, majd megállítja a négyest az egyik alacsony zöld kerítés fakapujánál. A gyeplőt átadja az öreg Miskának, maga pedig ügyes ugrással lepattan a kocsiról, úgy, ahogyan az apjától látta, aki hét megyére híres gavallér.

Miklós lenyomja a kapu kilincsét és belép:

— Miska! Itthon vagy? Miska-a-a-! — rikkantja el magát.

A zöld zsugáteres, futórózsától pirosuló verandáról női hang kérdi erélyesen:

— Ki az?

— Én volnék, a Csapy Miklós, kezeit csókolom.

— No kerülj beljebb, kisöcsém. Mindjárt lehivatom a kicsikét... Fönn van valahol a szőlőben.

Miklós már tudja, kié a hang. Az öreg Horváth nénié, a Miska nagyanyjáé.

— Jaj de szépek ezek a fügek! — mondja hízelegve, ahogy felér a rövid úton és tisztelettudóan kezet csókol az öregasszonynak.

Horváth néni a veranda sarkában ül rozoga zöld asztal mellett és paszianszt rak. Kockás szürke kreton ruha van rajta, az előtt meg nagy kék vászonkötény, a fején pedig óriási szalmakalap, amit az álla alatt összekötött könnyű fehér fátýolkendő fog át és hajlít le az öreg archoz. Ez az arc valamikor nagyon szép lehetett. Magas homlok, keskeny, egyenes orr, kicsit hegyes áll. Fölötte szelíd mosolyú száj és két kék szem.

Csodálatos, mélyen kék szem, tiszta és fényes. Tiszta, mint az ametiszt és enyhe fényű, mint az opál, még a csontkeretes nagy pápaszem mögött is.

Kézfogásra nyujtott, napsütötten barna, száraz és erős kezét hirtelen visszarántja:

— Hagyd el fiam, mondtam már, hogy nem szeretem a kézcsókot. Szalondámáknak való az, nem a magamfajta egyszerű dolgos öregasszonynak! — a kézcsók előtt elhúzott kezével hosszú, vékony fanyelet fog meg hirtelen, amelyik apró, — egy oldalon villás, más oldalon széles kapában végződik. Arra támaszkodik rá, ahogy feláll.

Az alakja bizony már görnyedt. A hát meggörbült már a nyolcvan év súlya alatt, de a járása még friss és erőteljes. Balkezevel fölnyúl az asztal fölött kiálló fali polcra, mázos tányért vesz le róla, — tele van fügével meg szőlővel, őszibarackkal. Kínálja vele Miklóst:

— Kóstold meg, kisöcsém! Inkább magam megyek az unokámért, mert úgyis meg kell néznem valamit odafönt... Te csak maradj itt addig szépen — helyet mutatott neki kedvesen, de ahogy az utolsó szavakat mondta, az már olyan parancsféleképpen hangzott. A nagy kék szem is villant egyet s az erős és határozott tekintet alatt Miklós hallgatva leült a padka szélére.

Nagyanya kiegyenesedett. Egy pillanatig keresett valamit a kötény nagy zsebében, azután biccentett egyet, mint aki megtalálta s megindult a ház mellett fölfelé vezető, kőből rakott meredek lépcsőn.

— Ez is olyan lesz, mint az apja — dünnyögte magában nagyanya. Nem szerette a Csapy gyereket. Az ellenszenvet valószínűleg az apáról vitte át a fiúra, mert a főbíró semmiképpen sem szenvedhette. Kevély, üres embernek tartotta Csapy Lőrincet.

— Misikém — mondta sokszor az unokájának, — nem neked való barát ez a Csapy Miklós. Látom, dohányzik és úgy öltözik, mint egy gigerli. Rossz tanuló és hallom, még kártyázik is. Mit akarsz te az ilyen gyerekekkel?

Miska védte Miklóst. Érezte, hogy egészen más, mint ő, de ezért inkább irigyelte. Főképpen a gavaléros kiállását, a fiúkkal való könnyed, kedves modorát, még inkább a gúnyos fölényét, ahogy a lányokat kezelte. Mert Miska félénk volt a lányokkal szemben, hamar zavarba jött s nem tudott egy-egy szóval úgy visszavágni, mint Miklós. Érezte, hogy amit ő mondani tudna akármelyik lánynak, például a szőke Ilucinak, szebb is volna, okosabb is volna, mint amit a Miklós beszél, — de sohasem mert hozzákezdeni.

Pedig csinos gyerek volt. Vékony, de jónövésű s amikor egyedül volt magában, akkor gyönyörűen tudott beszélgetni a lányokkal, Ilucival is, — például, hogy Iluci ezt mondta s akkor ő arra azt mondta s akkor Iluci ez meg ezt felelte, ő pedig így meg amúgy válaszolt. Ezek a beszélgetések rendesen azzal végződtek, hogy Iluci megigérte: megvárja és a felesége lesz. Ami rendben is lett volna, csak az volt a kár, hogy Iluci sohasem volt jelen ezeknél a beszélgetéseknél és nem is tudott róluk természetesen. Persze más sem,

mert hiszen ezekről a dolgokról senkinek sem lehet beszélni.

Miskának nagyon fájt ez, hogy senkinek sem lehet beszélni róla, mert olyan jó lett volna egyszer elmondani valakinek ezt is, — meg még sok mindent. Dehát kinek? Apa biztosan kinevetné, mint ahogy a multkor kacagott rajta, amikor meglátta, hogy a tükörben milyen sokáig köti a nyakkendőjét a táncóra előtt.

— Asszonynak való a tükör, kisfiam — mondta csöndesen és a tekintetével végigsímogatta Miska arcát — a férfi akkor szép, ha egész ember...

Szóval, apának nem lehet beszélni. Anyának se, mert biztosan elüti valami tréfával... Még leginkább nagyanyának lehetne, de nagyanya csak régi dolgokról szeret beszélgetni.

Miska magányos fiú volt. Sokat ült egyedül, mint minden egyetlen gyerek. De ezt nem únta, sőt boldog volt, ha elbujhatott valahol és szabadjára engedhette a képzeletét. Nem sok pajtása volt. A Béla, akivel kicsikorától kezdve folyton együtt játszanak és Miklós — nem ez, hanem egy másik, — akivel két éve barátkozott össze s aki gyönyörűen tudott zongorázni. Ehhez sokat járt Miska, mert Miklós zongorázása közben sokat lehetett gondolkozni mindenféléről és Ilucival is jobban lehetett ott beszélgetni, — persze csak úgy képzeletben.

De ez a Csapy Miklós, ez más volt. Ez az új pajtás valami frisset, valami újat hozott magával, amit Miska szeretett volna átvenni tőle, mint ahogy szerette

volna átvenni a nyakkendőkötést attól az ismeretlen úrtól, akit vasárnap szokott látni a Koronaherceg-utcában, ha apa elvitte sétálni.

Valami ilyesféle rajongás kezdett úrrá lenni Miskán Csapy Miklóssal szemben is. Tudta, hogy ő különb valaki, mint a főbíró fia s mégis valami megmagyarázhatatlan bámulattal nézte. A kevély és öntudatos férfiasság, a parancsoló egyéniség úgy vonzotta Miklósban, hogy boldog volt, ha a közelében lehetett.

Most is, amikor nagyanya rátalált a szőlőben, ahol Miska az egyik nagy mohos kövön ült s éppen valami roppant fontosat beszélt meg Ilucival, — hogy tudniillik nyolc évig kell-e Ilucinak őreá várni vagy csak hétig — boldogan hallotta, hogy Miklós eljött érte és hogy a négyesen jött el, ami különösen és rettenetesen imponált Miskának.

Rohant le az úton, de közben egy őszibarackfánál hirtelen megállt s az egyik szép nagy hamvas barackot levette az ágról. Ez ugyan nem volt szabad, mert ha apa neki adta is mindig a legszebb gyümölcsöt, de azt nem szerette, ha Miska törte le a fáról. Most azonban Miska mindenáron akart valamit adni Miklósnak. De a Csapy fiúnak nem kellett az őszibarack.

— Köszönöm, Miskám, most nem kérek, majd máskor — mondta és eltolta a felényújtott halvány-színű, friss és érett gyümölcsöt.

Miska elszomorodott. Örömet akart szerezni és ez az öröm nem kellett annak, akinek adni akarta...

— Hát sajnálom... — mondotta s csöndesen beletette a barackot a mázas gyümölcstálba. Azt a meg-

magyarázhatatlan, rossz szorongást érezte, ami már sokszor elfogta, ha Miklóssal volt és az új pajtás valamiért egy rövid szóval leintette az ő lelkesedését.

— Gyere! — mondta Miklós — Menjünk le a hajóhoz!

Vasárnap volt és a délelőtti hajó érkezése mindig nagy eseményt jelentett a dunaparti nyaralóhelyen.

— Jó — mondta, — csak előbb másik ruhát veszek.

Ránézett Miklós drága kockás ruhájára. Neki nem volt ilyen. Főképpen nem volt még hosszú nadrágja, mert édesanyja szerint az csak hatodikos gimnazistának jár, ő pedig csak most jön az ötödikbe. Miska egy évvel fiatalabb Miklósnál. De a Csapy-fiú már nem volt kamasz, Miska pedig — ő érezte legjobban, — még mindig az volt.

Fölszaladt a szobájába és kis gondolkozás után a zöldvászon vadászruháját vette föl, amit most nyár elején kapott apától az öreg Lancaster mordállyal együtt. Mert apa csak a múlt évben kezdte taníttatni a vadászatra. De az idén, augusztus elsején már együtt fognak menni. Ezt a multkor el is újságolta boldogan Miklósnak és megmutatta neki a régi fegyvert.

Miklós szakértő szemmel vizsgálgatta az ócska Lancastert és csak annyit mondott:

— Én egy belga 28-assal vadászom mindig...

Miska akkor zavartan visszatette a puskát a fegyverállványra és megint azt érezte, hogy ő mennyivel kevesebb a Miklósnál. Ez most megint eszébe jutott, amíg a vadászkamásli gombjaival bajlódott.

Nem haragudott ezért sem Miklósra, még csak nem is irigyelte tőle a belga fegyvert, éppen csak hogy azt szeretete volna, ha ő is mindenben olyan tudna lenni, mint ez a fiú...

Ahogy a kapun kiléptek, Miklós intett Miskának, üljön fel melléje az első ülésre. Az öreg Miska ugyan morgott valamit, hogy ez nem lesz jó s hogy a Horváth fiatalúr üljön inkább hátra, de Miklós rá sem nézett az öregre.

Lassú, kényes ügetéssel fordultak le a lovak a dunai útra. A négy vasderes megérkezése érthető fel-tűnést keltett a hajóállomás közönségében és Miska boldogan fürdött az idegen dicsőségnek ebben a verőfényében. Miska szerényen, félrehúzódva szokott megállni a vasárnapi hajóváráskor, most azonban a gyönyörű megérkezés varázsának hatása alatt ő is kihúzta magát és úgy lépdelt Miklós mellett, mintha a négy lóból legalább is kettő az övé lenne. Magában pedig elhatározta, hogy csak akkor veszi feleségül Ilucit, ha már ő is négyest tarthat, mert Iluci azután igazán nem mehet gyalog. Igaz, hogy Iluci papája csak kétlovas hintón jár, de két szénfekete orosz trapper van a kocsijuk elé fogva, bent Pesten pedig libériés kocsis és inas ül a bakon. Egyszer együtt mentek Iluciék fogatán délutáni előadásra a Népszínházba s amikor a portás ajtót nyitott, Miskát méltóságos úrfinak szólította, amitől ő szörnyű zavarba jött és elvörösödve mondta a nagyszakállú öregnek:

— Kérem, én nem vagyok gróf... — és kínos zavarát csak az hozta végre helyre, hogy a fogat, amin

jöttek, ugyan Iluciéké volt, de a páholy viszont apáéké, ami Miska lelkében valahogy helyreállította a két család tekintélye között a portás köszönésével megbontott egyensúlyt.

Apáék tudniillik nagyon jóban voltak Beerman-nékkal. Miska is jóban volt Ilucival, de valahogyan éppen ez volt a baj. Túljóba voltak. Iluci a gazdag és szép bakfisok elkényeztetett öntudatosságával tudomásul vette ugyan a fiú hódolatát, szívesen játszott, táncolt, tenniszezett vele, de ha egyedül voltak, akkor nem tudtak mit mondani egymásnak. Miska azért nem, mert ilyenkor rettenetesen félt, Iluci pedig azért nem mert általában nem volt semmi mondanivalója. Sem a Miska számára, sem más számára. Iluci sokat nevetett, nagyokat kiabált és ha valami nagyon tetszett neki, akkor ezt mondta rá: jaj, de gusztí!

A fiú az elmúlt husvétkor, amikor öntözni volt Ilucinál, kapott tőle egy piros szegfűt. Úgy történt, hogy Iluci nem a vázában álló virágokból vett ki egyet Miskának, hanem beszaladt a szobájába és onnan hozta ki a nagy piros szegfűt.

— Magának ezt adom, Mihály!...

Hogy miért szólította Iluci ebben a pillanatban Mihálynak Miskát, azt valószínűleg maga sem tudta volna megmondani, a fiút azonban csodálatosan boldoggá tette vele. Hogy mért, azt viszont bizonyára Miska sem tudta volna megmondani. Dehát vannak az életben dolgok, amelyek éppen azért szólnak olyan erősen és mélyen hozzánk, mert nem tudjuk megmondani — miért?...

Miska most is, amikor leugrott a négyes bakjáról, megtapogatta a tárcáját zsebében, nem esett-e ki véletlenül valami. Ami pedig mérhetetlen veszteség lett volna, mert Miska ebben a tárcában hordta azt a bizonyos piros szegfűt, amelyet Iluci ugyan már régen elfelejtett, de amelyet Miska még deres fejjel sem fog elfelejteni soha.

— Gyere, menjünk oda Beermannékhoz — mondta Miklós és karonfogta Miskát. Miklós, ha törődött volna az ilyennel, megérezhette volna, hogy a pajtásának reszket a karja. De Miklósnak most egészen máson járt az esze.

Egy nagy platánfa alatt más nyaralókkal együtt álldogált Beermanné, magas, kövéres, pirosképű német asszony és mellette a lánya. Iluci szőke volt, kék szemű, rózsás arcú, karcsú, pici lábú; szóval: olyan édes szépség, amilyenek akkoriban angol színes levelezőlapokról mosolyogtak a világra. Miska később, vagy huszonöt év múlva, már Mihály korában, újra látta egyszer ezt az édes arcot, — és magában halkan hálát adott a Gondviselésnek, hogy Iluci annakidején csak elképzelt beszélgetéseiben ígérte meg, hogy meg fogja őt várni!

Iluci baba-arca vidáman mosolygott a két fiú felé és keskeny kezének egy könnyű mozdulatával megigazította haját s azt a halvány rózsaszín rózsát, amelyik a kontyába volt tűzve. Ez a különös és csodálatos mozdulat, amely akkoriban egyformán közkincese volt a dámáknak és szobalányoknak, a mamáknak és az ifjú lányoknak, az elmúlt harminc esztendő sötét időiben

eltűnt valahol. Ez a nyugodt és biztos mozdulat egyetlen fogással elsimította a makrancos hajszálakat, meg rögzítette a hajtűket, megerősítette a kontyot, szóval: rendbe szedte az egész hajkoronát, egyetlen szempillantásnyi idő alatt. Kár ezért a mozdulatért, amely ma már csak suta kis odakapásokban újul meg s ha semmi másért, csak azért is sajnálni kell kissé a hosszú haját.

A fiúk szépen sorra kezet csókoltak valamennyi mamának s kezet fogtak a lányokkal is. Persze Ilucival utoljára, hogy mindjárt meg is maradhassanak mellette.

— Eljönnek délután a bálba? — kérdezte Iluci, nevetett hozzá s a szép fehér gyöngyfogsorát mutatta.

— Bál lesz? — kérdezte Miklós. — Miféle bál?

— Gyerekbál — mondta kissé zavartan Miska. — Tudod, most végződik az első táncanfolyam.

— No ne beszélj, hát arra elmegyünk! De magát elviszik egy esti bálra? — kérdezte fölényeskedve Ilucitól.

— Áh, dehogy, a bál délután ötkor kezdődik, — elbiggyesztette az ajkát — én nagyon únom, itt senkise tud táncolni...

Miska elvörösödött, mert úgy érezte, hogy ez neki szól. Miska ugyanis — már tudniillik szerinte — igen jól tudott táncolni, különösen csárdást és polkát, meg pas de quatre-t, sőt keringőt is, csak a bosztonnal, ezzel az új tánccal... hát izé... igen... a bosztonnal egy kis baj volt De ennek nem Miska volt az oka, hanem az Ördög nevű táncmester, aki csak jobbra tudott bosztonozni s ezért nem is tanított meg senkit balra,

mivel szerinte azt Abbáziában már nem táncolják. Hogy miért tartotta a boszton terén Abbáziát irányadónak s hogy ez az Abbáziára nézve megszegyenítő értesülés nem volt-e hazugság, az örök titok maradt. Az azonban bizonyos, hogy az a nyaraló ifjúság, amelyik Ördög úrtól tanulta a megfelelő tánclépéseket, állandóan csak jobbra bosztonzott. Iluci ezért roppant lenézte, amint ő mondta: a gyerekeket és Miska keserűn érezte, hogy ebből a lenézésből rá is jut valami.

— Nekem adhatná ezt a rózsát! — mondta Miklós.

— Ezt? — kérdezte kipirulva Iluci. — Majd ha fagy!

— Jó — mondta Miklós. — Én itt leülök a Dunaparra és megvárom, amíg a jégtáblák elkezdenek jönni...

Iluci nevetetett. Ebben a pillanatban Miska a nevét hallotta kiáltani. A mamája volt. A fiú hát gyorsan elbúcsúzott, de még odasúgott Ilucinak:

— A második négyes az enyém, ugy-e?

— Majd meglátjuk — nevetett Iluci és Miklóst nézte.

— Meg... megígérte! — mondta Miska ijedten.

— Az ígéret szép szó! — felelt Iluci és megint nevetett.

A fiú dühösen sarkon fordult és a mamájához szaladt, aki valami rettenetesen kövér néninek mutatatta be:

— Ez az én fiam, a Misike... nagyon jól tanul. Az idegen néni mindenfélét kérdezett s közben

ide-oda ringatta magát és folytonosan úgy állt, hogy elfödte a kilátást Miska előtt.

Végre megjött a hajó és az emberek odatódultak a hídhöz. Iluci is szaladt az apja elé. Miska pár lépést tett feléje és nézte. Merőn nézte és azt hitte... káprázik a szeme: a rózsaszín rózsza már nem volt az Iluci hajában. A fiú odatolakodott melléje:

— Elvesztette a rózsát! — mondta neki. A lány zavartan kapott a fejéhez:

— Jé, igazán elvesztettem!

— Vagy odaadta Miklósnak, nem? — mondta dühösen Miska...

— Csacsi, hová gondol! Esküszöm, hogy nem! Szavamra!... De Miska, a második négyes a magáé — hirtelen kezét nyújtott és erősen megszorította Miska kezét.

A fiú szíve nagyot dobbant. Hirtelen lehajolt és megcsókolta Iluci kezét. A lány elkapta tőle:

— Ugyan, már... — és kipirulva szaladt az apja felé.

Miska szíve azonban megtelt valami diadalmas örömmel, valami mindenen felül emelkedő gyönyörűséggel. Mert most már biztosan hitte, hogy Iluci mégis az ő felesége lesz!... Szegfű, kézcsók, második négyes... ebben csak nem lehet kételkedni! Majd kifúrta az oldalát, úgy szeretne volna Miklósnak elmondani, hogy a második négyes az övé, de azért mégis hallgatott.

Miklós ott állt a kocsijuk mellett és valamit igazított a nyerges hátán. De amikor megfordult, Miská-

nak elállt a lélegzete: a rózsaszín rózsza ott virult Miklós kockás kabátjának a gomblyukában.

Miska először rá akart kiáltani, hogy adja ide a rózsát és vigyék vissza Ilucinak, aki elvesztette, de azután valam furcsa kétely, valami rettenetes gyanu, amit szeretett volna elhessegetni, belopódzott a gondolatába... Hátha...

— Nem, az nem lehet! Azt mondta, esküszik és hogy a szavára! — s magában azonnal bocsánatot kért Ilucitól, hogy egy pillanatra kételkedni mert abban, amit mondott. Biztosan úgy volt, hogy Iluci szaladt, kiesett a hajából a rózsza, Miklós azután megtalálta, fölvette és kitűzte. De azért még sem kérdezte meg a dologról a pajtását.

— No, szervusz! — mondta Miklós. — Én most hazamegyek, de ötre itt leszek a bálon.

— Eljössz?! — kérdezte a másik szorongva.

— Igen, Iluci is hívott, meg a többiek is. Te Miska — tette hozzá azután, — te mit veszel föl a bálra?

— Nem, nem tudom még... — felelte zavartan Miska, pedig tényleg nem tudta. Nem tudta, hogyan lehetne kikerülni, hogy a rövid nadrág ne legyen feltűnő. Mert oda még sem mehet ebben a vadászruhában.

— Én szmókingot veszek! — mondta csöndesen Miklós. — Én abban jövök, remélem, te is — kezet adott és felugrott a bakra, azután elindult a lovakkal.

A fiúnak főtt a feje a gondban. Hogy tudja ő fölvenni a szmókingot? Ő ugyan kihozta a ládájában, — amiért ki is kapott az anyjától — meg a fehér se-lyemington is, de hátha a mama nem fogja megengedni.

A papa szerencsére ma nincs itthon... Rettentő izgalmak között ebédelt, míg végre négy óra tájban ki merte bökní az anyjának a kérést, hogy fölvehesse a szmókingot. Az anyja nevetett, de megengedte. Miska erre nekiállt az öltözködésnek, amiben főleg a fészülködés tartott sokáig és háromnegyed ötre kész volt. Büszkén feszengett a szmókingban, amelynek azonban — fájdalom — szintén csak rövid nadrágja volt... Mindegy, azért mégis szmóking. Igaza volt Miklósnak, ha már bál...

Lement a Kaszinó Vendéglőbe, ahol már nagy sereg fiú meg lány várt. Ezek összesúgtak, amikor meglátták s mintha egyik-másik nevetett volna. De Miska rájuk sem hederített, büszkén kitűzte a rendező jelvényt, amelyet a nagyhasú Ördög mester osztogatott s azután bement a terembe. Ott sétált föl-alá, míg végre bejött az öreg zongorás néni és a rozoga húrokon elkezdte játszani a Vékony deszka kerítés-t. Ördög mester pedig beterelte a gyerekeket a terembe. Mindenki itt volt már, csak Iluci hiányzott. De az szokása volt — mindig elkésve érkezett. Már eltáncolták a mazurkát, a pas de quatre-t s éppen a polkánál tartottak a párok, amikor az ajtóban megjelent Iluci rózsaszín ruhában, hajában rózsaszín szalagokkal és mellette Csapy Miklós — fehér porcellán nadrágban és sötétkék kétsoros kabátban.

Miska rájuk meredt. Miklós gomblyukában megint ott volt a rózsaszín rózsza és Iluci éppen megigazította. Miklós karonfogta a lányt és bevezette a terembe, ahol már az első négyesre harangoztak.

— Te nem táncolsz? — kiáltott oda barátjának Miklós és gúnyosan végigmérte. Azután valamit súgott Ilucinak, aki egy percre odapillantott Misire, köszönt és nevetve viasszasúgott Miklósnak.

— Nem — mondta Miska csöndesen és rettenetesen erőlködött, hogy el ne sírja magát. De érezte, hogy a szemébe felszökött egy könny. Összeszorította a fogát:

— Nem, azért se! — és elindult dacosan Iluciék felé. Hanem mielőtt odaért volna, — két lépésre tőlük — hirtelen valaki hátulról megrántotta a kabátját. Barátságtalan és kemény volt ez a megrántás. Miska dühösen visszafordult. Vörös orrú, kövér bácsi állt mellette és dühösen ráordított:

— Pikkoló! Nem hallja? Mi lesz a korsó sörömmel?

Miklós és Iluci hallották. Nemcsak hallották, hanem hangosan kacagtak is rajta.

Miska összeszedte magát, fölvetette a fejét és olyan gögösen, mint egy hős a francia drámák harmadik fölvonásának végén, megvetéssel mondta a vörös orrú, kövér kis embernek:

— Én rendező vagyok! Ha sört akar, forduljon a pincérekhez!

A párok már fölálltak a négyeshez, de Miska még odafurakodott Ilucihoz és halkan megkérdezte:

— De a második az enyém, úgy-e?

— Pincérekkel nem táncolok! — mondta csúfondárosan Iluci. — Még utóbb engem is csaposlánynak néznek, akit sörért lehet küldeni... Különben is únom

ezt a bált. Mi ketten Miklóssal mindjárt elmegyünk kocsikázni...

A fiú kifordult a teremből, azután hirtelen szaladni kezdett. Szaladt... szaladt ki a kertből, végig az országúton, rohant a házuk felé, föltépte az ócska fakaput és szaladt tovább.

De hirtelen megtorpant: nagyanya ült ott a diófa alatt és kötött.

— Nagyanya! — kiáltotta — Nagyanya! — oda-futott hozzá, leült melléje a padra, ráborult és egyszerre rettenetesen keservesen — elkezdett sírni.

— Mi bajod van, Misikém? Édes kis unokám, mi bajod van?

— Hazudott! — kiáltotta Miska kétségbeesetten. — Hazudott! A Miklós is becsapott, beugratott! — kiáltotta — Nagyanya! — ... Nagyanya! ... Miért hazudnak az emberek, miért?

Nagyanya átfogta az egyik karjával s a másik kezével megsimogatta a fiú könnyes arcocskáját.

— Miért? ... Én ezt neked most még nem tudom megmondani. De hallgass csak ide, mesélek neked valamit...

— Nem, nem, most ne meséljen nagyanya! — kiáltotta szenvedélyesen a fiú, pedig máskor órákig elhallgatta a nagyanya meséit:

— Azt mondd meg, nagyanya, miért hazudnak a nők?

— Azok hazudnak, fiacskám, — mondta csöndesen nagyanya — akik még nem szenvedtek eleget és akik nem voltak eleget egyedül. Látod, én már negyvenöt

éve vagyok szomorú, amióta nagyapád meghalt. Azóta vagyok itt kint egyedül. Én már mindig az igazat mondom, — elnevette magát — no, de hát kit érdekel az, hogy egy ilyen vénasszony mit mond, igazat vagy nem igazat? ... — hirtelen közelhajolt a gyerekekhez:

— De te vigyázz az életben magadra és félj a hazugságoktól! És haragudj a hazugságokra! És ne nyugodj addig, amíg az igazat meg nem találod... Látod, fiacskám...

Nem tudta folytatni. Kocsi zörgött az úton, lópaták ütemes zaja hallatszott. A főbíró négy vasderese ügetett el sebesen a zöld kerítés előtt. A bakon Miklós ült és mellette, mint valami rózsaszín felhő, Iluci, aki szorosan odahajolt a Csapy-fiúhoz. Mögöttük szörnyű por szállt fel.

— Gyerünk innen, fiacskám! — mondta nagyanya és felállt. — Porzik az út! Rettenetes, hogy porzik ez az út!

— Igen, porzik, nagyon porzik az út — ismételte halkan Miska. — Nekem is tele lett a szemem a porral — és törülgette a szemét, mintha valóban a port akarta volna kitörölni belőle.

*„Ha szobámban eloltom a világot
És megpróbálok önmagamba szállni:
Egy bússzemű csöndes kisfiút látok —
Ki eltévedt s nem tud hazatalálni...”*

(Egy régi versből)

KÉPVISELŐVÁLASZTÁS

Egy nap a házakon piros, zöld meg fehér falragaszok jelentek meg. Mindegyik azzal kezdődött, hogy „A Józsefváros választópolgárságához“ és azzal végződött, hogy: „Éljen szeretett és tisztelt országgyűlési képviselőjelöltünk...“ Csak a név volt más, az egyik, a szabadelvű párt, azt az államtitkárt ajánlotta a mélyen tisztelt választópolgárok figyelmébe, aki a kerületet eddig is képviselte. A piros plakáton a függetlenségi és 48-as párt jelölt egy híres ügyvédet, a zöldön pedig az iparosok szálltak síkra, persze ugyan csak a függetlenségi és 48-as programmal, a kerület egyik híres asztalosmestere mellett. Miska ebédnél megkérdezte:

— Apukám, te kire fogsz szavazni?

Apja komoly arcán könnyű mosoly futott át (apa sohasem nevetett hangosan):

— Én Tiszával tartok.

A fiúnak az a cikk jutott az eszébe, amit tegnap az utcán olvasott a délutáni lap nyomdájának a falán:

— De azt mondják, a császár embere?

— Apa a fejét rázta:

- A királyé, fiám.
  - És a másik kettő?
  - Azok kossuthisták.
  - Te nem vagy az?
  - Engem másképp neveltek.
  - Kossuth Lajos nagy ember volt, úgy-e?
  - Az volt.
  - És te mégsem az ő embereikkel tartasz?
- Apa vállat vont:

— Nem érted te azt, fiacskám. Persze te biztosan 48-as vagy, mi? — mosolygó meleg szemmel nézte fiát. Az fölkapta a fejét:

— Én Petőfit szeretem, mert ő meghalt a szabadságért!

Miska úgy érezte, hogy ezt szépen mondta és majdnem büszke volt rá. Apja fölállt az asztaltól:

— A te korodban nem is volna jó, ha másképp éreznél.

Miska délután korcsolyázni ment. A jégpálya a csendes Szentkirályi-utcában volt a Tornacsarnok kertjében.

De ezen a napon Miska alig tudott bejutni az épület kapuján. Rengeteg ember állt az utcán meg az előcsarnokban. Zsinóros magyar ruhában pirosképű, nagybajuszú emberek jártak-keltek, némelyiknek a kezében nemzetiszínű zászló volt. Kalapjuk mellett meg piros toll. A toll alján nemzetiszínű kokárdában szakállas férfinak az arcképe. A ház fala tele volt piros plakáttal, az utcán pedig egyre ordítóztak: Éljen Kiss Dénes kép-

viselőjelöltünk! Éljenek a szövetkezett pártok! Abcug Tisza! Éljen Kiss Dénes!...

— Mi van itt, kérem? — kérdezte Miska félénken egy álldogáló kendős asszonytól.

— Programbeszéd.

— Hol?

— Bent a csarnokban.

Miska izgatottan nézett maga körül:

— Ezt meg kéne nézni — gondolta, de azután eszébe jutott, hogy ebből baj lehet. Az igazgató úr a multkor szigorú rendeletet hirdetett ki, hogy senkinek sem szabad részt venni az egyetemi ifjúság tüntetéseiben, sem semmiféle utcai csoportosulásban.

Egy öreg kortes jött arra s egy csomó cédulát adott a kezébe:

— Nesze fiam, oszd szét!

Miska a jólnevelt gyerekek szolgálatkészségével hajolt meg és átvette a cédulákat, de azután megijedt.

Mi lesz ebből? Ha véletlenül valaki meglátja... Vissza akarta adni, csak hogy a nagyhasú öreg bácsi már eltűnt a csarnokba vezető ajtón. Miska úgy gondolta, hogy utána megy, de elvesztette a szeme elől. Vissza akart fordulni, hanem akkor már a befelé áradó tömeg elkapta és besodorta a nagycsarnokba. A fiú jól ismerte ezt a helyet, ötödik éve jártak ide tornázni a gimnáziumból, amelyik nem messze volt ide.

Benn a teremben már szónokoltak. Szőke fiatal ember állt az emelvényen s kicsit idegenes kiejtéssel beszélt:

— Sohasem éhrtettem, — mondta — hogy a József-

váhros polgáhrsága miéhart nem választ ellenzéki képviselőt...

— Úgy van! Úgy van! — ordított a tömeg. Tapsoltak és éljeneztek. A szőke fiatalember kipirultan állt a dobogón és túláradó lelkesedéssel kezdte dicsérni Kiss Dénes igen tisztelt barátját, a függetlenségi és 48-as párt képviselőjelöltjét, a kiváló jogászt és a nagytudású politikust. A jelölt nevének említésekor megint percekig tartott az éljenzés és a taps.

Miskának ez nagyon tetszett. Miska szerette a tapsot. Ő is sokszor kapott már. Mint az iskola legjobb szavalója minden ünnepélyen, hangversenyen neki volt mindig a legnagyobb sikere. De mi az ehhez képest? Ez a taps, ez az éljenzés még annál is erősebb volt, amit néha a színházban hallott, amikor a nagy színészek, a híres drámaírók meghajoltak a függöny előtt. A fiú azokat is irigyelte néha, de most valósággal kigyulladt benne a vágy: milyen nagyszerű, milyen fönséges lehet az, ha a nagy tömeg úgy tapsolja az embert. Igen, csodálatosan jó lehet ott állni fönt a dobogón a sok száz, ezer ember fölöt, beszélni és érezni, — ezek most tűzbe mennének érte!

Nézte a piros arcokat, a kifényesedett szemeket, a karokat, ahogy fenyegetően emelkedtek föl, a hatalmas tenyereket, ahogy összeverődtek.

— Nagyszerű dolog lehet képviselőjelöltnek lenni...

A tömeg most Kiss Dénest köszöntötte dübörgő tapssal, akin megilletődés látszott, mikor megszólalt:

— Mélyen tisztelt választó polgártársaim! Elfogultan lépek az önök színe elé, mert tudom, micsoda nagy felelősség...

Miska véletlenül ránézett az órára és megijedt. Már félhat, ő még nem is korcsolyázott, pedig a német tanár háromnegyed hatkor náluk lesz.

Azért még maradt egy kicsit. Próbálta megérteni, ahogy Kiss Dénes képviselőjelölt úr a házszabályrevízió veszedelmességét fejtegette. A jelölt ezután áttért a kvótára. De Miska nem tudta, hogy mi a kvóta. Nagyot sóhajtott és kifelé indult a teremből.

Miska hazafelé az úton próbálta összeszedni magában, hogy mit is hallott. De a sok szó, mindenféle politikai kifejezés, meglehetősen összezavarodott a fejében. Egyet azonban határozottan tudott, azt, hogy ő is képviselőjelölt lesz. És persze képviselő.

Eszébe jutott apja barátja, a híres ellenzéki vezér, aki ott lakott velük egy házban. Hatalmas szál ember volt, még apánál is majdnem egy fejjel nagyobb. Olyan volt az arca, mint Árpád vezéré Munkácsy képén. Az volt aztán a szónok! Egyszer jegyet adott nekik a képviselőházba s akkor a Miska és a mamája el is ment oda. Gábor bácsi aznap beszélt... Milyen gyönyörű volt az aranyos-márványos terem, ahol magas emelvényen ült az elnök, a képviselők pedig lent kiabáltak, ordítottak, hadonáztak... De amikor Gábor bácsi fölállt, olyan csönd lett, hogy a légy zümmögését is meg lehetett volna hallani. Amikor pedig megszólalt, mintha valami hatalmas orgona hangja zengett volna végig a termen. Duplasoros fekete szalonkabát volt rajta. A jobbkarját

előre kinyújtotta és fölemelte. Mit is mondott? Igen, azt mondta, hogy a régi rómaiak, amikor a szenátusba mentek s elhaladtak Jupiter oltára előtt, valami kis áldozatot tettek le az istenség előtt s hogy ő is, valahányszor itt megszólal... jaj, hogy is mondta? Olyan szép volt az, olyan nagyon szép, — de annak már két éve. Hány éves lehet Gábor bácsi? Apánál idősebb. Legalább ötven. Hogy lehet, hogy még nem miniszter? Persze ellenzéki. Ő is a Kossuthékkal tart. Hogy lehet az, apa és ő olyan jó barátok, ebben még sincsenek egy véleményen? És Laci bácsi, aki miniszteri tanácsos a belügyben, sincs egy véleményen velük. Mert Laci bácsi azt mondta, hogy az országnak az általános titkos kellene és hogy ezt az egész képviselőházat szét kellene kergetni. De azért mégis jóban vannak egymással. Hogy lehet az? Ha valaki mást akar, egészen mást, mint a barátja és mégis a barátja...

Miska úgy érezte, hogy ezt ő nem tudná csinálni. Hogy ő ellensége lenne annak, még beszélni se tudna azzal, aki mást akarna a hazával, mint ő. Mit akarna ő a hazával? Hogy szabadsága legyen, — igen! Ahogy Petőfi írta. Petőfi miért nem volt képviselő? Ezt meg fogja kérdezni Négyessy tanár úrtól holnap.

De nem kérdezte meg. Az osztály másnap reggel olyan volt, mint a méhkas. Az egyik fiú, akinek a papája képviselő volt, nagy csomó fehér tollat hozott magával, de ezeken a kokárdákon Tisza István képe volt. Miska jó pajtása, a kövér Gyuszi neki is akart egyet adni.

Miska egy lépést hátrált és a fejét rázta:

— Megmondtam, én függetlenségi és 48-as párti vagyok!

— Az más, — felelte Gyuszi egykedvűen — mert azt hittem, te is a mi pártunkhoz fogsz tartozni.

— Már miféle párthoz?

— Hát a mienkhez. A Lali a jelöltünk.

— A jelöltetek? ... Miféle jelöltetek?

— Hát képviselőt fogunk választani.

Miska nevetett:

— Mit? Gimnazistáknak még nincs választójoguk!

Gyuszi fölényesen leintette:

— Ott nincs, de van itt. Az osztály fog képviselőt választani.

— Minek az? — kérdezte Miska és érezte, hogy a szíve erősen kezd kalapálni.

— Hogy legyen valaki, aki képviseljen minket az osztályfőnök úr előtt meg az igazgató úr előtt ... Mindíg van valami, olyan unalmas az mindig, hogy összeálljunk ketten-hárman. Vállalja el, akit megválasztunk. Legalább nekünk nem lesz semmi gondunk. Ha kell valami, csinálja ő.

— Ki?

— Hát a Lali, persze.

Miska lenézően felelte:

— Lali nem tud beszélni, ki se tudja nyitni a száját!

— De nagyon előkelő ember a papája! — mondta erre Gyuszi.

Miska hátat fordított neki és a másik sarokba ment

át, ahol az első eminens körül csoportosultak páran ...
Elemér, aki a legjobb tanuló volt, megkérdezte:

— Hát te mit szólsz ehhez?

Miska óvatosan felelt:

— Nem volna rossz dolog ...

— De hát ki legyen? — kérdezte Elemér. — Lali számár, csupa hármasa van.

Miska nyelt egyet és kinyögte:

— Légy te!

Elemér kedvetlenül felelt:

— Nem! Énnekem nagyon sok a dolgom. Esetleg az öreg Zeus nem szeretné, nekem pedig, tudjátok, vigyázni kell.

Öreg Zeusnak az osztályfőnököt nevezték bozontos haja és nagy vörös szakálla miatt. No meg azért, mert könyvet írt az Olymposról.

— Hát akkor kit gondolsz? — kérdezte zavartan Miska.

— Nem tudom ... igazán senkise jut az eszembe ...

Miska szeretne volna nyakon vágni. A legjobb barátja, mellette ül a padban és senkise jut eszébe. Mit, hogy senki? Ó, a Miska nem jut eszébe neki! Pedig végre is, mégis ő az egyetlen, aki tud valahogy beszélni és aki mégis csak az osztály legjobb szavalója. És a tanárok is szeretik és jó tanuló is és ennek a buta Elemérnek ő nem jut az eszébe ...

Otthagytta őket és csöndesen leült a padjába.

— Milyen furcsa ... — töprengett magában. — Nemcsak Elemérnek nem jut ő eszébe, másnak se. Lali pedig eszébe jutott Gyuszinak, mert ők az előkelő klikk.

Most is megint összetartanak. Dühösen elővette a történetkönyvét és átvette a leckét. Egész délelőtt nyugtalan volt, rettenetesen dühösítette, hogy ő senkinek sem jut az eszébe... Képviselőt akarnak választani és akkor egy se mondja azt: Éljen Horváth Mihály képviselőjelöltünk!... Igazán hallatlan!

Hazafelé nem ment Elemérrel, ahogy szoktak, hanem a Rákóczi-út felé indult el kerülővel, mert a sarki papírkereskedésben füzetet akart venni. Amikor benyúlt a télikabátja zsebébe, csomó papírt érzett a kesztyűjén keresztül. Kivette. Azok a piros cédulák voltak, amiket az öreg kortes nyomott a kezébe. Megnézte. Csak ez állt rajta: „*Éljen Kiss Dénes független és 48-as párti képviselőjelöltünk! Csak rá szavazzatok! Ő a mi emberünk!*” Miska megállt a papírkereskedés ajtajában s mintha valami ütés érte volna, elkurjantotta magát:

— Megvan! Ezt meg kell csinálni!

Bement és nemcsak füzetet vett, hanem különböző színes papirokat. Pirosat, zöldet, sárgát, fehérét és vett egy zöld meg egy barna ceruzát is. A hetipénzét majdnem elköltötte.

Otthon délután azt mondta, hogy nem megy korszolyázni, mert a jég már tegnap is nagyon kásás volt. Azután bevonult apa szobájába és a papirokból kisebb-nagyobb cédulákat vágott ki és azokra álló betűkkel mindenféle szöveget írt. Például: *Ki legyen a mi képviselőnk? Éljen Horváth Mihály függetlenségi és 48-as párti képviselőjelöltünk! Csak rá szavazzatok, ő a mi emberünk!*... Csinált vagy ötven ilyen cédulát. Apa

íróasztala tele lett velük és Miska gyönyörködve nézte a színes gyűjteményt. Ha ez se fog hatni, akkor semmi! Este nehezen aludt el és korán reggel talpon volt. Negyednyolckor már elment hazulról.

— Hová még ilyen korán, Miska? — kérdezte az anyja.

— A szertárban van dolgom — felelte fontoskodva a fiú.

Ez igaz volt. Mert ma történelemóra volt és neki kellett lehozni a térképeket. Attól azonban még nyugodtan maradhatott volna, mert a történelem tízől tizenegyig volt. Amikor félnyolc előtt belépett az iskola kapuján, a pedellus nagyot bámult:

— Miért tetszett ilyen korán jönni? — kérdezte gyanakodva.

— Tegnap itt fent felejtettem az egyik könyvemet és most itt kell megtanulnom belőle a leckét — felelte komoly pofával és maga is csodálkozott, hogy már harmadszor füllent a „képviselőjelöltségére“. Miskát úgy nevelték, hogy nem szeretett hazudni. Apa is, anyja is föltétlenül bíztak benne. De a tanárok is. Mama a multkor büszkén mesélte, hogy az igazgató úr mondta neki, az ő fiát az egész tanári kar „a becsületes Horváth Misi“-nek nevezi... Aki már vagy harmadszor hazudik... Hát igaz lenne mégis, amit Laci bácsi mondott, hogy a politikusok mind hazudnak? De érezte, hogy most már benne van és végig kell csinálni. Besietett az osztályba, le se rakta a kabátját és minden padba a fiók fenekére betett egy cédulát. Azután a ruhatárban is elhelyezett egyet-kettőt. Ami maradt, azt betette a tör-

ténetkönyvébe, azt a hóna alá csapta és visszament. Amikor ki akart lépni a kapun, a pedellus megint eléje állt:

— Most már megint hova tetszik menni?

— Egy füzetet kell még vennem, — vetette oda könnyedén — meg a Technika-kertben a levegőn jobban tudok olvasni.

— Öt — számolt magában. — Az ötödik hazugság... — de azzal vigasztalta magát, hogy ezek csak olyan apró füllentések. Hogy is olvasta a multkor? Rózsaszínű hazugságok. Ettől ő még tisztességes ember marad. Igaz, hogy a mama azt mondta a multkor: az igazat nem muszáj mindig megmondani, de valótlan nem szabad mondani soha. Elment a papírkereskedésbe, vett egy füzetet, azután besétált a Technika-kertbe és pontosan megvárta, amíg az órája nyolc óra tíz percet mutatott... Na, Zeus már bent van az osztályban, most már lehet menni.

A belépést ezúttal jól megúsza, a pedellus már nem volt ott. Sietve szaladt föl a lépcsőn és lihegett, mire benyitott az osztály ajtaján.

Ahogy belépett, gyors pillantást vetett az osztályra. A fiúk nagy része meglehetősen közömbösen vette észre megjelenését, de voltak, akik összesúgtak, összenevettek. Gyuszi, aki a baloldalon ült hátul, — oldalba lökte Lalit és mondott neki valamit, de Lali fölényesen legyintett. Miska nagy csalódást érzett, a szétosztott cédulák után nem ezt várta. De nem volt ideje gondolkozni.

Az öreg Zeus fönt ült a katedrán és megdöbbenve nézett Miskára:

— Mi az kérem, Horváth, hát maga is késik? — azután gúnyosan hozzátette: — Persze nem jött a villamos, úgy-e?

Miska kihúzta magát és csöndesen felelt:

— Nem, kérem, tanár úr, csak elkéstem. Tetszik tudni, hogy én közel lakom és nem járok villamoson.

Miska háttal állt az osztálynak, de érezte, hogy most mindenki nézi.

— Hát akkor miért késett el? — dohogott Zeus. — Hallatlan, ma a nyolcadik már, aki elkésik. Be fogom írni az osztálykönyvbe magukat, be fogom írni az osztálykönyvbe mind... Miért nem felel? — szólt rá erőlyesen Miskára.

— Tanár úr, kérem, nincs mit mondanom. Elkéstem. Már előbb itt voltam, tetszik látni, csak ez az egy könyv van most nálam és ez a füzet, ezért voltam lent.

Az osztályfőnök ránézett:

— Jól van! — mondta. — Hát nem írom be. Mert maga legalább megmondta az igazat és vállalta azt, amit tesz. Menjen a helyére!

Szigorú hangon mondta ezt, de a szeme lágyan és simogatva nézett a padba menő fiú után. Mintha azt mondta volna vele az egész osztálynak: Látjátok, ez derék ember! Miska megállt a padnál, mégegyszer meghajolt a katedra felé, azután csöndesen leült. De lopva körülnézett. Úgy érezte, egyenesen, férfiasan és méltóságosan viselkedett. Lehetetlen, hogy ennek ne legyen meg a hatása.

Tévedett. Elemér ugyan odasúgta neki:

— Rám számíthatsz, — de hozzátette — hanem nincs valami nagy pártod.

— Nem tudom, miről beszélsz? — súgta vissza Miska.

Dehogy nem tudta. Magában csöndesen mondta:

— Hét! Rettenetes!...

Az óra után Elemér félrevonta egy sarokba és elmondta neki, hogy erős párt szervezkedett az ő képviselőjelöltsége ellen. Az osztály már tele van ugyan az ő röpcéduláival s a Lali mintha már meg is bukott volna, de van egy új ellenfele, a Bodákovics, akinek képviselő a nagybátyja... Szabadelvű párti jelölt. Miska könnyedén meghajtotta magát és azt mondta:

— Kérlek, most már nem léphetek vissza! — mondta.

Reményei azonban alaposan megcsappantak. Bodákovicsnak pénze is volt mindig és sokszor fizetett egyik-másik fiúnak virslit vagy sóskiflit.

— Azt hiszem, holnap programbeszédet fogok mondani — mondta Miska később Elemérnek és Czérna Pistának. Ez vállat vont:

— Ezeknek ugyan hiába beszélsz. Ezeknek még az öreg is hiába beszél...

Az „öreg“ az igazgató volt, aki páratlan tekintéllyel uralkodott az intézeten.

A másik sarokban azonban Bodákovics hangosan szavalt:

— A fő az, hogy olyat válasszunk, akiben van bátorság a tanárokkal és mindenkivel szemben. Több

önérzetet kellene mutatni, végre is már felső gimnazisták leszünk. Nem lehet, hogy bennünket állandóan mint kisgyerekeket kezeljenek. Tűrhetetlen, hogy nem akarják megengedni a sétabotot és hogy az ember ne cigarettázzék az utcán. Ha jön egy tanár, akkor el kell dobni. Végre is, ha otthon megengedik...

Bodákovics körül egyre nagyobb lett a kör. Akik eddig Miska mellett állottak, azok egy része is odahúzódott. A fiú érezte, hogy itt most baj lesz. Odalépett Bodákovicsához:

— Amit te mondasz, az ostobaság! Nem hiszem, hogy neked otthon megengedték volna a cigarettázást. A bottal meg mit akarsz? Magasabb lesz, mint te!

Valaki hátul elnevette magát. Bodákovics dühösen odanézett. Bodákovics tényleg alacsony, tömzsi gyerek volt, de szélesvállú és erős. Végignézte Miskát dühösen:

— Nem vagyok kíváncsi a véleményedre! — mondta. — Te stréber!

— Én stréber? — felelte Miska. — Hogy mered ezt mondani?

— Mert az vagy! Ha a tanár leejti a ceruzát, te ugrasz és felveszed. Ha piszkos a tábla, rohansz a spongyáért. Ha a kréta nem hegyes, letörök, rögtön meghegyezed. Örökké cipeled a térképeket, hát ez nem stréberség?

— Az a kötelességem, rám bízták! — mondta Miska egyszerűen — és ha te leejted a ceruzát, akkor is lehajolok érte.

— Igen? — mondta Bodákovics. — Hát akkor

vedd fel — benyúlt a zsebébe, kivette kis ezüst zsebirónját és a földre dobta. Miska elfordult:

— Most nem veszem föl.

Bodákovicsot elfogta a pulykaméreg. Kivörösödve ordított rá Miskára:

— Vedd föl, mert nyakon váglak!

Miska nyurga gyerek volt. Olyan vékony, hogy szinte lányos. Nem is tartozott a verekedő gyerekek közé. De most hirtelen megfordult és teljes erővel pofon ütötte Bodákovicsot. Az fehér lett, mint a fal, aztán nekiugrott. Birkózni kezdtek. Bodákovics dühösen látta, hogy nem bír Miskával. Sohase gondolta, hogy ebben a fehérképű gyerekekben ennyi erő van. De azért még dühösebben szorongatta.

Közben csengettek. Szétválasztották őket. Miska csendesen visszament a helyére. Miska érezte, hogy a verekedő fiúk közt nőtt a tekintélye, aminek kezdett nagyon örülni. Elemér azonban lehűtötte:

— Nem volt helyes, hogy pofozkodtál... A képviselők nem szoktak pofozkodni — és rosszalóan csóválta a fejét.

Miska kezdett kétségbeesni. Mi az, hát semmi se sikerül? Se a cédula, se a pofon? Czérna Pista meg azt mondja, hogy ne is beszéljen. Még utóbb megtörténik, hogy meg fog bukni. Iszonyú szégyen volna. Éppen ő, a legjobb szavaló...

Számtanóra volt. Nagyon lassan telt el. A kedves és vidám Szabó tanár úr a végén úgy belemelegedett a példába, hogy csak jóval a csengetés után eresztette ki az osztályból a fiúkat. Miska egyenesen ment a szer-

tárba a térképekért. Az ajtó zárva volt. Le kellett menni a pedellushoz. Amíg az felkászolódt a két emeleten, a tízpercet elcsöngették. Végre megvolt a két térkép és Miska sietve rohant az osztályba. Az ő legkedvesebb tantárgyának és legkedvesebb tanárának volt az órája.

De amikor belépett, az öreg professzor nem volt ott, hanem egy fiatal segédtanár ült a katedrán.

Miska gimnáziumában sok segédtanár volt állandóan, akiket ők maguk között kocáknak hívtak. A legnagyobb részük igen kedves, szelíd, jóakarátú fiatalember, de aki most ott ül a tanári széken, szigorú és zord férfiú volt. Sztracsaknak hívták. Mereven fölfésült haja s kipödört németcsászár-bajúsa volt. A jobbszemén monoklit hordott és mindig feltűnő színű mellényeket viselt. Barátságtalanul, ellenségesen bánt állandóan a gyerekekkel, akik utálták. Ebben az iskolában olyan kedvesek, olyan megértők, olyan szelídek, olyan szeretetteljesek voltak a tanárok mind, hogy az idegen egyéniség valósággal kiütközött közülük, mint egy durva és ízléstelen épület a szép, régi utcából.

— Hát maga hol lófrált? — kiáltott rá Miskára.

— Kérem szépen, a térképekért voltam.

— Azt tízperc alatt kellett volna elintézni. Persze, akkor valami haszontalanságon törte a fejét!

— Nem, kérem, — mondta csöndesen a fiú — a számtanórának későn volt vége. Előbb meg kellett keresnem a pedellust a kulcsokért.

— Ne járjon annyit a szája! — ordított rá Sztracsak. — Menjen a helyére!

— Bocsánatot kérek, előbb fel kell tennem a térképeket.

— Mondtam, hogy menjen a helyére!

— Bocsánatot kérek, nekem Mika tanár úr meghagyta, hogy ezt a két térképet mára tegyem fel.

— Mika tanár úr beteg, én tartok órát. Na, takarodjék már a helyére!

Miska állt a nagy fekete tábla előtt és nem mozgott.

— Na, mi lesz? — kérdezte Sztracsak dühösen.

Miska nem felelt. Odavett egy széket, felállt rá és felakasztotta a nagy térképet: Európa Krisztus előtt a IV. században. Azután a kisebb térképhez akart nyúlni, hogy ezt az egyik ablak kilincsére helyezze.

Sztracsakot előntötte a méreg:

— Szemtelen fráter, azonnal takarodjék a helyére!

Miska két lépést tett a tanár felé és azt mondta:

— Tanár úr, kérem, én nem vagyok szemtelen... Ne tessék nekem ilyent mondani!...

Csönd lett erre, szívszorongató, félelmetes csönd. A fiúk a padokban sápadtan, rémült szemekkel meredtek rá Miskára és a magából most már teljesen kikelt Sztracsakra, aki ordított:

— Mit mondott?... Azonnal beírom az osztálykönyvbe!... Rögtön kérjen bocsánatot!

Miska egyenesen állt, mint a cövek és azt felelte:

— Nem sértettem meg a tanár urat...

A segédtanár magából kikelve ütött öklével az asztalra:

— Nem kér bocsánatot?!... Hát majd megtanítom én kesztyűbe dudálni! Gazember!

Miska erre a szóra, mintha arcul ütötték volna, olyan vörös lett. Odalépett a katedra elé és sírástól elcsukló hangon odakiáltotta Sztracsaknak:

— Én becsületes ember vagyok!... Nekem ilyent senkisé nem mondhat! — megfordult és elindult kifelé.

— Hova megy? — bödült el Sztracsak.

Miska nem felelt. Kilépett és behúzta maga után az ajtót. Csak előbb egy pillantást vetett visszafelé az osztályra. A fiúk dermedten ültek a helyükön, de a szemük csupa tűz volt és lelkesedés.

Hocki Tivadar, aki az utolsó pad külső sarkán ült, hirtelen felugrott, odalépett az ajtóhoz, mintha be akarná csukni és sűgva mondta neki:

— Mi mind tanúid leszünk, ne félj!

Miska nem felelt. Csöndesen, nyugodtan végigment a folyosón, befordult a lépcsőházba, lement a lépcsőn, a földszinten megállt az igazgatói iroda előtt. Az altiszt megkérdezte:

— Mi tetszik, kérem?

— Az igazgató úrral szeretnék beszélni — mondta a gyerek, akinek a szeme tele volt könnyel és egész testében reszketett.

Az altiszt csodálkozva nézte végig, de beengedte az igazgató előszobájába. Ő maga bekopogott a direktor ajtaján. Mikor belül a „szabad“ elhangzott, az altiszt belépett és egy perc múlva kiszólt:

— Tessék, kérem, az igazgató úr várja!

Az öregúr ott ült az íróasztalánál, nagy csomó kékfedeles füzet volt előtte. Dolgozatokat javított.

— No, mi az, Miska? — kérdezte kedves nevetéssel. — Miért nincs az órán?

Miska eléje állt. Ránézett és csöndesen azt mondta:

— Eljöttem az óráról, igazgató úr és nem is megyek vissza.

Az öregúr kedves arca elborult:

— Mit beszél? Nem megy vissza az órára? Miért?

— Azt, kérem, megmondom az igazgató úrnak, hogy én elmegyek most az intézetből és nagyon köszönöm az eddigi jóságát...

Az öregúr hátradőlt a széken.

— Elmegy tőlünk?... Megbolondult?... Fiacskám, mi történt magával?

Miska nem bírta tovább. Hangosan zokogva leborult egy székre:

— Azt mondták nekem, hogy gazember...

Az igazgató felugrott, odasietett a gyerekhez és föléje hajolt:

— Mit beszél? Magának azt mondták, hogy gazember?... Kicsoda?

A fiú felemelte a fejét, könnyes szemével benézett az öregúr két nagy, csodálatosan kék szemébe, ami olyan tiszta volt, mint a nyári ég.

— Igazgató úr, kérem, a Sztracsak segédtanár úr mondta nekem. Pedig tessék elhinni, semmit se csináltam...

Az öreg direktor megcsóválta a fejét és elkezdett fel-alá sétálni a szobában:

— Mondd el szépen, fiam, hogy mi történt. De mindent úgy mondj el, ahogy történt!

Hát Miska elmondta. Attól kezdve, ahogy a számtanórának vége volt, az utolsó pillanatig. Nem hallgatott el semmit és nem is tett hozzá semmit sem.

— ... Ez történt — mondta a végén. — Én tudom, hogy most nekem ezért majd el kell mennem. Hát inkább magamtól megyek el. De nekem ilyet még az apám sem mondott soha, még ha nagyon rossz voltam, akkor sem ... És maguk, kedves igazgató úr, maguk mindig olyan jók voltak és mindenki ... Én az ilyet ... — elcsuklott megint a hangja — nem tudom elviselni ...

Hirtelen felállt és odalépett az igazgató úr elé:

— Én, igazgató úr, elégtételt kérek!

Az öregúr — magas, erős ember volt — előre-hajolva sokáig nézte a fiút. Azután elővette a zsebkendőjét, leszedte arany csiptetőjét és megtörülte rajta az üvegeket. Köhintett kettőt-hármat, ahogy mindig szokta, mielőtt megszólal. Azután kinyújtotta a kezét a fiú elé és azt mondta:

— Fiacskám, meg fogod kapni az elégtételt. Most menj haza. A mai órák alól fölmentelek. Majd lehozzák a cókémókodat.

Úgy történt. És Miska tizenegy órakor odahaza volt.

— Mi történt? — kérdezte az anyja.

— Igazgatói szünet! — felelte mosolyogva Miska, de azért magában megint ijedten számolt tovább: Nyolc ... haj-haj ...

Ami az iskolában történt, azt Miska későbbben tudta meg. Az igazgató fölment az osztályba, ahol Sztracsak már Nagy Sándor nevelését magyarázta a fiúknak. Az egész osztály ellenségesen, gyűlölködő pillantással nézte. Az öreg igazgató fölment a katedrára:

— Az órát átveszem! — mondta csöndesen. — Sztracsak tanár úr elmehet. Köszönöm!

A segédtanár zavartan próbált megállni a katedra mellett, de az igazgató intett neki, hogy csak menjen. Azután maga mellé szólította a négy legjobb tanulót, Elemért és még három másik fiút. A többihez odaszólt:

— Maguk kimehetnek, fiaim, a folyosóra, csak vigyázzanak, ne zavarják a harmadik osztályt.

Az öregúr nem kételkedett abban, amit Miska mondott, de szüksége volt arra, hogy komoly vizsgálatot tartson. Tíz perc múlva kész volt vele.

Másnap reggel Miska bement az iskolába rendesen. De úgy intézte, hogy pontosan az óra kezdete előtt érkezett. Senkivel sem kellett beszélnie, azt azonban látta, hogy a fiúk egészen különös szemmel néznek rá. Amikor az első órának vége volt, a pedellus jött és azt mondta:

— Horváth Mihály fiatalurat kéreti az igazgató úr!

Miska lement. Az igazgató szobájában ott várt az osztályfőnök és még két tanár. De ott volt Sztracsak segédtanár úr is! Az igazgató fölemelkedett karszéké-

ből, megint köhintett kettőt és halkán elkezdett beszélni:

— Horváth Mihály, fiam, te tegnap tőlem elégtételt kértél...

A megszólítás maga is különös volt, ebben a gimnáziumban magázták a fiúkat.

— ... Én megvizsgáltam az ügyedet és úgy látom, hogy igazad volt. Mi itt férfiakat akarunk nevelni, fiam — és szigorúan ránézett Sztracsakra —, becsületes embereket, akik nemcsak tanulni tudnak, hanem akik az életben is megállják majd helyüket. Azért vagyunk itt most, mert mi mind tudjuk, hogy te becsületes fiú vagy. Emlékszem, tavaly az én órám előtt valami verekedés volt, amelyben te megsérültél. Valamilyik gyerek majd kiszúrta a szemedet plajbászával. Te nem mondtad meg, hogy ki volt az. Amikor pedig a szegény kis Sütő gyerek az udvaron beverte az ablakot a labdával, akkor te vállaltad heyyette a dolgot. Tegnap is úgy viselkedtél, hogy azt mondhatjuk: a mi tanítványunk vagy. Ne félj, ebben az iskolában sohasenkit sem fog igazságtalanság érni... Sztracsak tanár úrnak is van mondanivalója...

Sztracsak kínosan feszengve előlépett, megbiccenette a fejét és azt mondta:

— Elragadtattam magam... sajnálom. Bocsánatot kérek... — azzal hirtelen megfordult és kiment a szobából.

Miska lehajtotta a fejét. Odalépett az öreg igazgatóhoz, megragadta a kezét és megcsókolta:

— Köszönöm szépen! — azután meghajolt a má-

sik két tanár felé. Komoly, de biztatón mosolygó arccal néztek rá. Akkor kiment. Lassan fölballagott a lépcsőn, végigment a folyosón, belépett az osztályba, helyére ment, leült és elővett egy könyvet. Nehéz volt a szíve. Magában egy kissé szégyelte is magát. Mennyit ravaszkodott, erőszakoskodott, mennyit füllentett, az igazgató úr mégis úgy beszélt róla, mint hibátlan emberről... Dehát csak nem vallhatta be neki ezt a nyolc buta kis hazugságot. Buta kis hazugság?... A legkisebb hazugság is utálatos. Beszennyezi az embert.

Elemér odalépett hozzá:

— Most tízpercben tartottuk meg a képviselőválasztást!... Egyhangulag téged választottunk meg... és ígérem, hogy mindvégig meg is fogunk választani.

Miska fölállt, ránézett Elemérre, azután a többi fiúra és csak annyit mondott:

— Köszönöm szépen! — és halkán, lassan hozzátette: — Az igazgató úr a legjobb ember a világon... És nincs még egy hely olyan, mint ez a gimnázium... Ezt ne felejtsetek el soha!

Egy hét múlva ebédnél az apja hirtelen megsímogatta a fejét:

— Buksikám, hát te el se mondtad, hogy mi történt az iskolában veled?

— Nem akartalak felizgatni — felelte a fiú.

Az apja megfogta a kezét és megszorította:

— Jól van!

Azután elnevette magát:

— Hallom, hogy képviselő lettél.

Miska szégyenkezve nézett vissza:

— Igen.

— Szóval, politikus leszel?

Miska a fejét rázta és a nyolc hazugságra gondolt:

— Nem hiszem!

Az járt a fejében, mennyi hazugság kellhet egy igazi választásnál, mennyi ravaszkodás, cselvetés, erőszak... Igen, tegnap olvasta az újságban is. Azután hirtelen Négyesy tanár úr jutott az eszébe, aki a multkor magából kikelve beszélt róla, hogy a képviselők összetörték a Házban a padokat meg az asztalokat. Hát ez a politika?... Ezentúl — föltette magában, — akármi lesz, ő ezt nem csinálja.

— Utálom, ha nem igazat kell mondani — dünyögte magában. — Milyen jó volna, ha mindig csak az igazat lehetne, ha mindig csak az igazat kellene mondani. De lehet-e ezt?

Másnap megkérdezte az apjától. Az bólintott:

— Lehet... — mondta csöndesen és a messze-ségbe nézett. — De hát akkor nehezen fogsz boldogulni. Látod, én is... — de elharapta a szót. Csöndesen felállt és kiment a szobából.

Harmincöt éves lehetett, amikor a szerkesztői asztala előtt megjelent egy sovány, öreg úr és valami könyvet hozott. Elbeszéléskötet volt.

— Szeretném, ha írnának róla, szerkesztő úr — nyújtotta a könyvet, amelynek címlapján nagy betűkkel állt: *Borki Vilmos: Jó emberek.*

Átvette és mondott valamit, hogy majd kiadja bírálatra.

— De szeretném, ha főszerkesztő úr írna róla... Remélem, már elfelejtette nekem azt a régi dolgot... — zavartan köhécselt. — Tudniillik én vagyok a Sztracsak...

Horváth Miska nem tudta megtartani elhatározását. Nem igazat kellett írni róla. Az elbeszélések tudniillik pocsékul rosszak voltak. De hát...

*„Mint diák, kit a szívhölggy kinevet
Mert fél s szerelmet nem tud vallani —
Csak éjszaka, mikor nem hallani
A párnájának sűg el egy nevet.*

*És a szerelmét gyáván őrzi, titkon
Akit imád — távolból nézi csak —
Míg égő lelkéből a láng kicsap —
Úgy semmisít meg engem szörnyű titkom.“*

(Ismeretlen költő verse)

IDEÁL ÉS BÉLYEGALBUM

Az irodalmi felolvasóülés közönsége lassan gyülekezett. Pedig az ékes rondírással írt meghívó közölte, hogy a Vörösmarty-Társaság november havi fölolvasó ülése 23-án délután, pontosan 5 órakor kezdődik. Persze, azt is meg kell mondani, hogy a nagy költő nevét választó irodalmi társaságnak ez lett volna az első ilyen összejövetele, amelyet azonban nem a Tudományos Akadémia dísztermébe, vagy a kis üléstermébe hívtak össze, hanem csöndes józsefvárosi bérház negyedik emeletének egyszerű lakásába. Horváth Miska szüleinek ebédlőjébe. A Vörösmarty-Társaság tagjai ugyanis nem nagyszakállú urak, nem tekintélyes tudósok és divatos írók voltak, hanem a híres budapesti gimnázium ötödik osztályának tanulói, vagy mint ők újabban mondták — hallgatói. De a piaristáktól is jött két fiú, egy pedig a Ferenc József-intézetből. A tagok zöme azonban Négyessy tanár úr növendékeiből került ki. Az egészet persze Miska találta ki, aki szorgalmas látogatója volt a Kisfaludy-Társaság s a Petőfi-Társaság nagygyűléseinek és havi üléseinek és lelkes rajongója Ábrányi Emil és Váradi Antal költeményei-

nek, amelyeket maga is kívülről tudott és a gimnázium hangversenyein nem is kis sikerrel adott elő. Az Akadémia épületeiben eleinte heves összeütközései voltak a mérgesszemű és komorhangú altisztekkel. De amióta Négyessy tanár úrtól kapott egy névjegyet, dühös hümmögések között őt is beengedték az ülőhelyekre.

Miskában pedig a sok felolvasás hatása alatt buzogni kezdett a hírvágy és elhatározta, hogy minél előbb saját költeményeit fogja elszavalni valami ilyenfajta ülésnek a dobogóján. Az a kísérlete ugyanis, hogy az „Adriai legenda“ című hosszabb elbeszélő költeményét az iskolai hangversenyen felolvashassa, a híres irodalomtanár érthetetlen ellenkezésén megbukott. De Miska abban a korban volt, amely nem ismer lehetetlenségeket és édesapja is azt mondta a multkor:

— Ha az ember erősen akar valamit, akkor az a végén mindig sikerül! És ha tízszer nem sikerül, akkor meg kell próbálni tizenegyszer!

Ő tehát megpróbálta. Először levélben beküldte a hetedisták és nyolcadisták önképzőkörének, de azok visszaküldték azzal, hogy pocok náluk nem olvashat. Azután megkísérelte egyik tízpercben néhány kiválasztott barátjának felolvasni, de fájdalom, a tízperc rövidnek bizonyult a dalmát kalózvezér és a raguzai grófnő verses története első énekének meghallgatására. Miska tehát elhatározta, hogy maga fog irodalmi társaságot alakítani s annak ülésein fogja a hősköltemény egy-egy énekét a nyilvánosságnak sorra bemutatni. Mert apa és mama, a két nagynéni és nagyapa már

hallották ugyan, de ez kevés volt dicsőségnek az ifjú költő számára. Nem szabad túlságosan rossznéven venni azt az önzést, hogy Miska magának akart egy irodalmi egyesületet csinálni. Hiszen az egyesületek amúgyis többé-kevésbbé egy-egy ember miatt létesülnek.

Egy elmaradt tornaóra idején tehát az ötödik osztály úgynevezett „stréber-pupák“ része nagy lelkesedéssel megalakította a Vörösmarty-Társaságot, melynek ügyvezető alelnöke természetesen Miska lett. Az osztály másik tagozata, a lovardások társasága ettől is távoltartotta magát, mint általában az osztály polgári elemeitől, míg a harmadik része, amelyhez csupa lelkes futballista tartozott, mélyen lenézte az irodalmi nyávogást.

Az elnöki állás körül, mint mondani szokás, nehézségek merültek fel. Eredetileg Miska magának akarta ezt a díszes helyet megszerezni, de akkor Cérna Pista olyan jelölt nevét dobta be az osztály közvéleményébe, amelynek Miska sem tudott ellentállni. Anynyival kevésbbé, mert a név tulajdonosába immár fél év óta halálosan szerelmes volt! Sőt, az Adriai legenda nyolcadik és kilencedik éneke azért nem készült el még mindig, mert a költő közben belekezdett a Lili-dalok című lírai verssorozatba. Ez részben az előző nyár Lenke-dalainak csekély átalakításából, részben pedig új versek írásából keletkezett, amivel nem is volt semmi baj, csak a költő szerelmének halálos önfeláldozását példázó költeménnyel, hol is az egyik rím a „lepke-Lenke“ volt, amit csak a strófa keserves átalakításával lehetett megoldani. Arról szolt tudniillik, hogy az ifjú

nem úgy imádta Lenkét, mint a lepke, amely „egy csók után tovaszáll s búbán marad a kis virág ott, hanem mikép az esteli fényt az éji bogár, melynek gyilkosa lesz a fény, mit imádott.“

Miska még nem mutathatta meg a Lili-dalokat annak az aranyos kislánynak, aki rövidre vágott hajjal, nagy kék szemekkel s nádszál karcsú termettel libgett minden szerdán a táncórán Miska karján, aki viszont egy tizenötéves szív szerelmes rajongásával valcerezett, de úgy táncolt, mint egy csámpás teve. Miska már több ízben próbált célzásokat tenni készülő költeményeire, Lili azonban állandóan elterelte a beszélgetést és pedig nem is a legkedvesebb és legtapintatosabb formában. Például azt mondta:

— Mondja, Miska, mikor fog végre megtanulni balra bosztonozni? Vagy, ami még szörnyűbb volt:

— Mondja, Miska, miért rágja maga a körmét?

Annál többet táncolt viszont Lili Miska legjobb barátjával, Bélával, aki pompás táncos volt és igen fess fiú és már két év óta cigarettázott.

Cérna Pista egy nap viszont azzal a meglepő hírrrel jött, hogy Lili hosszabb elbeszélést írt és szeretné, ha az megjelennék a Jövőben.

Miska ugyanis a Vörösmarty-Társaság megalapításával egyidejűleg megindította a Jövő című szépirodalmi és társadalmi hetilapot, amely tizenkét géppel sokszorosított oldalon jelent meg és az ötödik osztály különböző szellemi termékeit közölte. A Jövő főszerkesztője Miska volt, aki már nyáron kiadta ezt a lapot. A Jövő akkor még otthon készült és Miskáék vil-

lájának verandája állandóan tele volt ragadós lila tintafoltokkal és annak az undok sárga masszának nyúlós maradványaival, amelyen Miska fülig lilán sokszorosította lapjának példányait. Ősszel azonban belépett a laphoz, mint segédszerkesztő Cérna Pista, aki igen hasznos munkaerőnek bizonyult, mert nemcsak megcsináltatta a géppel való sokszorosítást papájának ügyvédi irodájában, hanem egy ismert hangszerkereskedőtől, aki a nagybátyja volt, heti kétkoronás hirdetést szerzett a Jövőnek. A hirdetés verses szöveg volt, melyet a főszerkesztő személyesen írt. Emlékezetül talán jegyezzük fel első négy sorát:

*„Ó, hidd el olvasó, olyan kirakat,
Mint ezen üzleté, nem igen akad:
Van ott zengő hárfa, fonográf, gramofon,
Tudja énekelni: Hier ist der kleine Kohn!“*

Ez mutatja, hogy Miskának volt érzéke az aktualitások iránt, mert akkoriban Pesten mindenki ezt a nótát énekelte és az emberek apró ólomfigurát dugdos-tak egymás zsebébe, amely fölemelt karú, görbelábú, szmókingos kis zsidóembert ábrázolt. A nóta Bécsből jött Budapestre és népszerűbb volt, — hogy valami nagyot mondjunk — mint Fedák Sári. Pedig a Bob herceget is akkor játszották.

Miskát megdöbbentette, hogy Lili a prózára vetette magát, noha híres költő leánya volt, de meg is vigasztalódott, mert így nyilvánvaló, hogy nem ömiatta nem érdeklik a lányt a Lili-dalok, hanem azért, mert

a prózát szereti. A magyarázat kissé bamba és erőltetett volt. De minden férfiember meg fogja érteni, hogy az életben gyakran van szükség olyan erőltetett és bamba magyarázatokra, — amelyeket jobb elhinni, mint a valóságot.

Cérna Pista azonban most már határozottan követte, hogy Lilit válasszák meg a Vörösmarty-Társaság elnökévé és az első ülésen Lili olvassa fel elbeszélését. Miskának tetszett is a dolog, nemis. Kétségtől, Lili közönséget fog vonzani a gyűlésre, hiszen Lilikét imádta a közönség, mert egy gyermekszerepben éppen akkor volt óriási sikere a színházban. Viszont Lili felolvasása feltétlenül háttérbe fogja szorítani az ő szavát és az Adriai legendát. Miska dícséretére meg kell mondani, hogy a férfi és lovag győzött a költő és az alelnök fölött s a Vörösmarty-Társaság november havi ülésének első pontjául „*A három sárgarigó*” című elbeszélés volt kitűzve.

Miskának sikerült mamáját meggyőzni róla, hogy az ülés megtartása nem fogja túlságosan megzavarni az ebédlő rendjét, amire Horváth néni beleegyezett, mint ahogy mindig mindenbe beleegyezett, amit Miska kért, kivéve egyet, — a hosszú nadrágot — amelyet a mama szerint a hetedik gimnázista korig nem lehet megkapni.

Ami az ebédlő rendjét illeti, az tényleg nem fordult fel egészen, csak a nagykedencet tolták el a helyéről és a pamlagot vitték ki a cselédszobába s az asztalt állították a sarokba és a függönyt vették le az ablakról, hogy zöld terítő legyen az asztalon, ahogy

az Akadémián látta azt Miska és a papa íróasztali lámpáját hozták ki az előadó-asztalhoz, amelyet Miska régi egyszemélyes vas iskolapadja helyettesített.

Fél hatra majdnem megtelt az ebédlő. A fiúk mind eljöttek, a három kültag is megjelent, azután néhány mama, néhány nővér, és még egy páran a táncórákról. Az elnök azonban még nem érkezett meg. Elmult fél hat, háromnegyed hat... hat... Lili önagsága azonban még mindig távol volt.

Miska erre kihirdette, hogy az ülést megkezdik, mert az elnöknek halaszthatatlan dolga van a színházban, de azonnal itt lesz. Ezekután Miska fölállt és megkezdte hőskölteményének előadását. Az első ének arról szólt, hogy a költő a tengerparton járt és egy vén kolostorban régi pergamentet talált, onnan hozta ez a történetet, amely

*„Szívekről szól, melyek híven szerettek —
Hogyha nem untatlak, hát elmondom nektek!...“*

Az első zökkenő most következett. A költő legjobb barátjának, Bélának bátyja, Pista ugyanis hangosan beledörmögött a versbe:

— Untatni ugyan untatsz, de most már csak olvasd!

Miska nyelt egyet, három korty vizet megivott és folytatta.

Ekkor azonban rettentő dolog történt. A költeményben tudniillik a költő éppen azt mondta, hogy a

raguzai grófnő az erkélyről édes hangon így szólt le a dalmát hajóskapitányhoz: . . .

— Vau, vau-u . . . Au, au, vau-u! — hangzott az előszoba ajtó felől valami kísérteti vonítás.

Miskában megdermedt a vér. Ő tudta, honnan jön a szörnyű sikoly és kitől! Az ülés közönsége azonban harsogó nevetésbe tört ki és Pista belekurjantotta:

— Aj, de gyönyörű hangja van a raguzai grófnőnek!

Az irodalmi ülés megszakadt. Miska rettentő dühbe gurult és kirohant az előszobába. Az történt, ami már annyiszor: a szobalány rázárta az éléskamra ajtaját a Miszi kutyára. Miska óvatosan kinyitotta az ajtót, de a fehér spitz abban a pillanatban egyetlen ugrással bent volt az ebédlőben és megrémülve a sok embertől, fölpattant az elnökségi asztal zöld függönyposztójára és ott éktelen ugatásba kezdett.

Miska halálsápadtan állt az ajtóban és úgy érezte, hogy vége irodalmi pályájának . . .

De megszólalt az előszobacsengő, Miska szíve megdobbant. Ismerte ezt a csöngetést, egy hosszú — egy rövid — egy hosszú! Lili ezzel szokott érkezni a táncórákra is. Az ajtó nyílt és Lili belépett. Óriási kari-májú, félrecsapott piros nemezkalap volt a fején, rövid, piros harangkabát, térdigérő berakott fehér szoknya és természetesen fekete lakkcipő, fekete cérnaharinyával.

— Milyen gyönyörű! — gondolta magában Miska, azután halkán mondta — kezeit csókolom!

Lili pedig úgy, ahogy volt, bevonult az ülésterembe,

ahol a fiatalság kitörő hurrázással fogadta, Miszi kutya pedig körülugrálta a kis szőke lányt, aki derűs boldogan, édes mosolygással hagyta ünnepelni magát, mint aki már hozzászokott a tömegek hódolatához. Mögötte bátyja jött, a kimért, hosszú Tomi, aki akkor már érettségi előtt állt, monoklit viselt és állandóan botot hordott. Ezúttal azonban nem bot volt nála, hanem egy nagy könyvet szorongatott a hóna alatt.

— Remélem, vége az ülésnek, — mondta az elnöknő — azt a számár novellát már nem olvasom föl, különben is únom már ezt az egész irodalmi mókát! Sokkal jobb dolgot hoztam! — kiáltotta s leült elnöki asztalához. Megrázta a csengőt és hangosan elkiáltotta:

— Az ülést megnyitom!

Ne vessük szemére Lilinek a következetlenséget. Végre is hacsak tizennégyéves volt is — de nő volt. Azután kiderült, hogy nem is a Vörösmarty-Társaság ülését nyitotta meg, hanem az Ideál Bélyeggyűjtő Részvénytársaságét, amelynek nagyszerű tervét Tomi azonnal elő is adta. E szerint arról volt szó, hogy a jelenlevők megalapítják az Ideál Bélyeggyűjtő Részvénytársaságot, amelybe Lili és Tomi mint alapítók behozzák bélyegalbumukat. Fölszólította a bélyegalbumtulajdonosokat, hogy szintén adják be bélyegalbumukat, akinek pedig nincs bélyegalbuma, az fizessen hetenkint egy koronát, amennyiben kültag akar lenni és két koronát, ha rendes tag akar lenni.

Miska érezte a pillanat történelmi jelentőségét s visszaemlékezve Kossuth híres beszédére, amelyben a

kétszázezer honvédet kérte s felsőbüki Nagy Pál felpattanására és „megadjuk” kiáltására, ő is hirtelen fölugrott az asztal mellől — ahová ezalatt, jó közel Lilikéhez, már leült — és drámai hangon bekiáltotta:

— Megadjuk! — azzal már rohant is be a szobájába és hozta a bélyegalbumát, amelyet egy csodálatosan szép mozdulattal — Lili lábai elé helyezett.

Ennek a megajánlásnak óriási hatása volt. Egy-más után álltak fel a fiúk és részben bélyegalbumokat, részben koronákat ígértek. Végül megszólalt Cérna Pista s olyan göggel és felsőbbbséggel, mint valami tékozló nagyúr, kijelentette, hogy tízezer bélyegből álló albumát, amelyet még nagyapja kezdett el gyűjteni s amelyben a legremekőbb ritkaságok vannak, ezennel felajánlja a részvénytársaságnak és a haszonból nem kíván semmit, csak mint kültag akar szerepelni, hogy ezzel is megmutassa az elnök iránt érzett tiszteletét.

A fiúk, maga Miska is, bámulva néztek Cérna Pistára, mert ösmerték Cérnáék családi bélyegalbumát, amelyet úgy őriztek, mint valami kincset és amelyet csak a mama vagy a papa jelenlétében volt szabad a barátoknak megtekinteni.

Pedig a szót tett követte. Az Ideál Bélyeggyűjtő Részvénytársaság legközelebbi ülése pénteken délután 7 órára volt kitűzve Liliéknél, ahová mindenkinek el kellett hozni a bélyegalbumokat, vagy a két és egy koronát. Mikor az egész társaság együtt volt, Lili kijelentette, hogy most át fognak menni az iskolába, — Liliék ugyanis ott laktak, ahol az az iskola volt, amelynek a papájuk volt az igazgatója — és ott zárt ülést

fognak tartani. Az Ideál Bélyeggyűjtő Rt. tagjai tehát hónuk alatt albumokkal s a markukban fényes koronásokkal és kétkoronásokkal levonultak az iskolába, ahol is Tomi az öltözőbe vezette őket. Az öltöző faliszekrényeit Tomi sorra kinyitotta:

— Most zárt ülés lesz! — mondta — a kültagokat pedig bezárjuk a szekrényekbe!

Cérna Pistának tehát be kellett vonulni három kültag társával együtt a szekrényekbe, amelyekre Tomi gondosan rácsukta az ajtót és lakattal lezárta. Hárman jól elfértek, csak a negyedikkel volt baj, a kövér Leóval, akit erre Tomi az előszobába utasított ki.

A többiek leültek egy asztalhoz és Lili diktálni kezdett: Pista két korona, Béla egy korona, Miska egy album, Cérna Pista egy album, Leó egy korona.

Végül Tomi számbavette, hogy az átadott hat bélyegalbumban körülbelül hány bélyeg van. Kiderült, hogy Cérna Pista nagy családi albumával, amely szintén ott feküdt már Tomi előtt, vagy 25.000 bélyeg tulajdonosa az Ideál Bélyeggyűjtő Rt. Lili kijelentette, hogy művészi elfoglaltsága miatt nem tud az ügyek vezetésével foglalkozni és ezért helyette bízzák Tomira. A fiúk egymásranéztek, hümmögtek, Lili azonban erélyesen csöngetett és azt mondta:

— De fiúk, én kérem! — amire természetesen egyhangúlag megszavazták az indítványt. Tomi megköszönte a bizalmat és kijelentette, hogy a további bélyegeket és befizetéseket az ő kezébe kell átadni. Ez volt az Ideál Bélyeggyűjtő Részvénytársaság második ülése november 27-ikén. Ez volt egyben az utolsó is. Az el-

nőknő tudniillik több ülést nem hívott egybe. Tomi, az igazgató azonban a táncórákon szorgalmasan beszédte a koronákat és kétkoronákat s időnként egy-egy friss tagáldozatot szerzett, aki újabb bélyegalbummal járult hozzá a részvénytársasághoz. Miska többízben tett célzást Lilinek, hogy már kellene új ülést tartani és megnézni, mennyit szaporodott a részvénytársaság vagyona és Tomi milyen új bélyegeket vásárolt a koronákon és kétkoronákon?

— Azt maga csak bízza Tomira! — mondta Lili és édesen rámosolygott Miskára, akinek ettől elállt a lélekzete és nem kérdezett a bélyegekről többé semmit.

De volt valaki más, aki kérdezett. Ez pedig Cérna Pista mamája volt. Közben ugyanis szörnyű esemény történt, amely döntő fontosságúvá lett az Ideál Bélyeggyűjtő Rt. rövid életében.

Cérna Pista papájánál megjelent egy pesti bélyegkereskedő és megkérdezte, hogy miért akarja eladni a bélyegalbumát, s ha már eladja, miért nem egyszerre adja el?...

Cérna papa fölhördült, hazarohant, fölnyitotta szobájának féltveőrzött szekrényét és megdöbbenve látta, hogy a híres családi album — nincs ott!

Ne legyünk kíváncsiak arra a jelenetre, amely ezekután következett és amelynek következtében másnap Cérna Pista buzgón magyarázta a fiúknak, hogy leesett a lépcsőn és össze-vissza törte az arcát. Cérna Pista pofácskája tudniillik olyan tarka volt, mint egy skót kendő, szép nagy, piros, zöld és sárga foltok borították.

Cérna Pista mamája erre megjelent Miska mamájánál s azután együtt elmentek Tomi mamájához.

Itt megint ne legyünk kíváncsiak a részletekre. Elég csak annyit mondani, hogy Tomi a papája szobájából, ahol három percig volt benn, égő piros arccal távozott. Mondjuk pontosabban: égő piros bal arccal távozott! Cérna mama pedig boldogan cipelte haza az albumot. Cérna papa azonban már kevésbbé volt boldog, amikor lapozni kezdett benne és megállapította néhány ritkaság föltűnő hiányát.

Erre kitört a részvénytársaság lázadása. A fiúk mind visszakövetelték az albumukat, az egyetlen Miskát kivéve, aki azt mondta Lilinek még mindig csak jobbrabosztonozás közben:

— Lilike, most láthatja, hogy melyik férfira számíthat és melyikre nem!

Lilike erre forrón megszorította Miska kezét, azután leköszönt és tovább táncolt Bélával.

Miska nem egészen ezt várta és úgy érezte, hogy valami hosszú, hegyes kést szúrtak keresztül rajta, de azért néma méltósággal beállt a sarokba, azután maga köré gyűjtötte a fiúkat és azt mondta:

— Gyerekek, ezt a dolgot el kell valahogy intézni, a részvénytársaságot abba kell hagyni és ami pénz van, abból kell megrendezni a táncórák végén a próbabált.

A megoldást mindenki elfogadta, még Tomi is, aki kijelentette, hogy hatalmas tartalékok felett rendelkezik és ebből remek cotiliont fog rendezni.

A bál napja is elkövetkezett, amelyen Lilike ter-

mészetesen az est csillaga volt. Háromszor táncolt: Pierrot és Pierrette jelenetet Miskával, cake walkot Bélával és tarantellát Béla bátyjával.

A Pierrette jelenetnek az volt a vége, hogy a leány ráhajol a térdelő Pierrotra, átöleli és homlokon csókolja. A cake walk vége pedig az volt, hogy az utolsó figura után a pár egy cuppanós csókkal fejezi be a táncot. Viszont a tarantella azzal végződött, hogy a fiú és a lány körbe forogtak.

Miska boldogan várta a pillanatot, amikor Pierrette—Lili majd rálajol és... igen... és meg fogja csókolni!... A próbákon, persze, Lili csak mímelte az egészet, de majd akkor... este!... Csak az a baj, hogy ez ott mindenki előtt fog történni, papák, mamák, fiúk, lányok előtt. Milyen szép volna ez valami nagy kertben, vagy aranyos, tükrös teremben, ahol csak ők volnának ketten s akkor Miska azt mondaná, hogy... Lili pedig azt felelné... mindegy, így is csodálatosan gyönyörű lesz! A Pierrot-t ő nagyon jól fogja tudni táncolni, mert abban nem kell balra forogni. Csak kár, hogy be kell liztezni a képét, mert így Lili nem fogja talán látni, hogy ő hogyan néz rá — milyen szerelemmel és hűséggel!

Miska nem sokat aludt az utolsó héten, de mégis mindig várta az estét, amikor a sötétben erre gondolhatott.

Mint régen a Mikulást, úgy várta ezt a bált.

Azután eljött ez az este is.

Lili gyönyörű volt a hófehér selyemderékban s az elálló, kemény tüllszoknyában. Fehér süvege kacéran

állt a fején — olyan volt, mint a régi, szép francia kép, ami apa könyvtárában van, abban a nagy, vastag könyvben...

Az ő számuk volt az első. Miskának reszketett a térde, remegett a karja, ahogy Lili belekarolt és széldült a boldogságnak attól a gondolatától, ami most rá fog szakadni...

— Vigyázzon, Miska, folyton eltéveszti a lépést! — sziszegte halkán, idegesen a lány.

— Igen, vigyázok! — dadogta Miska és megint megbotlott. Végre vége volt a táncnak és Miska arcát Pierette felé emelte.

— Most... Most!... — gondolta magában és behúnyta a szemét.

Lili kezét érezte a szája előtt, fölpillantott és Lili ott állt gúnyos és győztes mosollyal és csókra nyujtotta a kezét... Azután hangosan elnevette magát, a közönség felé fordult, mély bókot csinált és kiszaladt a szobából.

Miska fölállt, csöndesen ő is meghajolt, megfordult és rohant ki. Nem akarta, hogy meglássák: tele van a szeme könnyel.

Nem, ne lássa senki azt, amikor a férfi sír.

Kint álldogált az előszobában s látta, hogy az egyik szobából fekete-piros selyemruhában újra kilibben Lili s az ajtóban áll Béla, piros frakkban, fekete nadrágban, cylinderrel.

Miska beódalgott a fürdőszobába. Nem gyujtotta föl a villanyt. Csöndesen ült s azt érezte, hogy most mindennek vége van... Nem tudta, meddig ült így,

de egyszerre a szobából kihangzott a taps. Erős, nagy taps volt, sokkal nagyobb, mint amit az ő jelenetük kapott.

— Most csókolták meg egymást! — gondolta magában s úgy érezte, hogy rettentően fáj valami belül, olyan rettentően, hogy azt nem is lehet elviselni...

Kinyílt az ajtó: Béla támolýgott be rajta, meggyújtotta a villanyt s ijedten rámeredt Miskára:

— Mi az, te itt vagy? ... — betette maga után az ajtót és hirtelen megfordulva, összeszorított öklét dühösen fölemelte:

— Kígyó!

— Mi történt? — kérdezte Miska. — Megcsókolt?

— Fenét, pofon ütött ... mindenki röhögött! ...

Béla lehajtotta a fejét és hangosan elkezdett sírni. Azután nyakába borult Miskának. Most már Miska sem szégyelte, hogy sír s ott bögött a két fiú, egymás vállán és siratta — az első nagy csalódást.

Belülről megint nagy taps hangzott.

— A tarantella — morogta Béla. Az ajtó hirtelen fölcsapódott.

Ott állt Lili Pistával, akinek a nyakát jobb karjával szorosan átölelte. Pista gúnyosan kérdezte:

— Hát ti mit csináltok itt, pockok?

Miska sötéten nézett rá vissza és csak annyit mondott:

— Mi közöd hozzá?

— Remek volt, — mondta Lili felhevülten és lelkesedve — hogy táncoltál, Pista! ... Csak te tudsz táncolni! — és a nyakába borult! És megcsókolta!

Miska odalépett Lili elé:

— Gratulálok a nagy sikeréhez, Lili! — mondta elszoruló hangon. — Mindenki magát tapsolja. Én is tapsolok!...

— És mennyit fognak engem még tapsolni, Miska, de mennyit! — elhallgatott, azután újra megszólalt valami egészen más, meleg hangon:

— Hát mikor mutatja meg nekem a Lili-dalokat?

— Soha! Már nincsenek is Lili-dalok!

— Nincsenek? Hát ezentúl már nem nekem fogja írni a verseit? — nevetett, de elsápadt. — Nem?... Hát kinek?

— Magamnak! — mondta a fiú váratlanul nyugodt és erős hangon. Keményen szemébe nézett a leánynak és fölemelte a fejét...

És Miska nem is tudta, hogy mennyire eltalálta Mihály sorsát. Mihályét és minden költőét.

Mert a költő mindig magának ír!

„A kezei . . . ó, hányszor néztem én
Ahogy emelte lassan, és szemén,
A kék tükörben föllángolt a fény —
Beszélt és az öt fehér ujj kísérte;
Most nem merek kinyúlni érte“ . . .

(Töredék a megnemírt versekből)

E Z Ü S T T R O M B I T A

A vén cseresznyefa hosszú ágai roskadoztak a sötétpiros gyümölcstől. Nagyszemű, ropogós, leveses és húsos volt ennek a hatalmas fának a gyümölcse és Miska a kerti létra legfelső fokán ülve boldogan gyömszölte magába a fényes szemeket. A fa körül szét-szórva már vagy egy cseresznyefaerdőre való magot hullajtott alá a magasból, de sehogy sem tudta abba-hagyni. Az egész nagy gyümölcsösből ennek a fának cseresznyéjét szerette legjobban, pedig az édességében volt valami fanyar zamat, de a héja ragyogó volt s ahogy beleharapott, olyan kemény volt a húsa, hogy szinte harsogott. Régi nagy, nagy híre volt a családban ennek a fának. Azt az ágacskát, amiről nagyanya beszemezte, vagy negyven éve Horváth nagyapa hozta Meránból, ahol akkor beteg torkát volt gyógyítani. Szegény nagyapának nem használt a híres gyógyító levegő, a kór pár év alatt összeroncsolta a gégét, amelynek hangját estéről-estére csodálkozó és remegő közönség hallgatta azelőtt. Nagyapa elment az álmat játszani, de a fa itt van, megnőtt, kivirult, hatalmas ágakat bontott s óriási koronájával uralkodott a kis völgy fe-

lett, amely az erdős hegyek felől a Duna felé vezette a keskeny vízmosást. Öreg volt a fa, a kérge már itt is, ott is sebhelyes. Egy-egy levágott ága helyén ferdén metszett csonk meredt elő, de azért eleven volt és bőven termő. Azon felül pedig, még a helye is kiváltságos volt, mert a szőlő meredek lejtője szinte a gyökerétől indult el s a másik oldalon is ott kezdődött a domb enyhe lankája. Úgyhogy a fa mint valami kilátótorony kínálkozott annak, aki fölmászott rá, hogy szerte hatalmas látókörben elnézhessen a Nagyszálig és délfelé az újpesti gyárak kéményéig. Alkonyat után, mikor az ég kivörösödött és a fehér felhők széle aranyosan fénylett, a Szilas tisztásánál messze be lehetett látni a Nyerges és a Széltorok közé, egész addig, amíg a Koporsó-hegy sötétzöld, szinte fekete tömege eléje nem állt a messzeszálló tekintetnek. Szembe még a gödöllői Öreghegy kék háta is feltűnt néha, bár inkább csak az őszi napokban, a közelebbi fóti-hegy meredek körvonalai mögül.

Miskának nem volt nagy gyakorlata a famászásban, de segített rajta az ócska létra, amit a kertészlegény támasztott a fához. Miska általában nem volt túlságosan ügyes az efajta dolgokban, még most sem, pedig már elmúlt tizenöt éves. A társai mind túltettek rajta, ha birkózásról, tornászásról volt szó, vagy arról, hogy a szarkafészket le kell hozni valamelyik jegenyefáról. Miska sokat úszott, sokat evezett, jól futott, magában azonban mindezt mindig lenézte és a cseresznyefa tetején Herman és Dorottyát olvasta és próbálta magyarra fordítani:

„*Mentek szembe a lehanyatló nappal...*“ — kezdte most is, de tovább nem tudott jutni, mert alulról, a ház felől zengő trombitahang csendült föl hirtelen: Ti tá, ti tá... ta, ta - tí... Ti tá, ti tá... ta, ta - tí.

— Anya hív — gondolta magában kedvetlenül — biztosan vendégek jöttek megint...

Azután tölcseért csinált a tenyeréből és elnyújtott hangon lekiáltott a völgybe:

— Itt vagyok... Jövök már...

Lekászolódot a létráról, rövid vadásznadrágjának hátulsó zsebébe bedugta Herman és Dorottya apró kötötét.

Gyorsan letépett még egy csomó cseresznyét és megindult a keskeny, köves, meredek úton. Közben kétségbeesve állapította meg, hogy fehér trikója tele van apró lila foltokkal, amiért a mama feltétlenül össze fogja szidni.

Mert a mama, sajnos, igen erélyes volt... bizony...

Közben a ház felől megint megszólalt a trombita hangja: Ti, tá, ti tá... ta, ta - tí... Ti, tá, tá... ti tá, ta ta - tí.

— Mikor kapom meg végre ezt az ezüst trombitát? — kérdezte magában türelmetlenül.

Igen, türelmetlenül, mert esztendőök óta ez volt a legnagyobb vágya: az az ezüst trombita, ami valamikor dédapáé volt és az édesanyja arra használta, hogy őt minduntalan megkeresse vele és visszahívja csavargásaiból a házhoz. Pedig ezek a csavargások nem

vittek nagyon messze. Csak a saját szőlőjük és gyümölcsösük határáig, vagy legfeljebb a következő domb hátáig. Miskának azonban mégis csodálatos és boldog órái voltak azok, amelyeket így fönn tölthetett, mert a kertjük egy része olyan meredek volt, hogy ott egy-két gyümölcsfán kívül csak vad bozót nőtt, erdei bokrok, esetleg mogyoró vagy vadrózsa. Ez a rész tele volt titokkal, sejtelmességgel és ismeretlenséggel. Néha nyúl ugrott ki a bozótból, vagy eltévedt fogoly röppent ki belőle, de a fekete rigó ott fészkelte mindig és a sárgarigó is ott fütytyentett.

Miska reggelente meg a délutáni csöndes órákban itt bujt el, mert itt hosszú és csodálatos történeteket tudott elgondolni magában, amelyek évek óta folynak új meg új szereplőkkel, akik az eltűnő régiék helyébe lépnek és még évekig fognak tartani meglepő fordulatokkal és különböző csodálatos férfítettekkel. Ezeket természetesen mindig a bátor Miska maga hajtotta végre, csak a hölgyek váltakoztak gyakorta, akikért a hősi és lovagi szolgálatoakat el kellett végeznie. A történetek néha meg is ismétlődtek, kivéve a bennük szereplő hölgyet, aki hónaponként, sőt hetenként változott. A nyilvánvalóan rettenthetetlen Miska állhatatosságára bizony szomorú fényt vetett az a már többször előfordult tény, hogy egy héten néha több hölgy is szerepelt a történetek soha meg nem szakadó folyamatosságában. Ezek az önmagáról szóló gyönyörű mesék azonban soha sem jutottak el a csattanóig, mert közben újra meg újra fölriadt alulról a trombita hangja: ti-tá, ti-tá ta-ta-tí.

Igen, dédapa trombitája valósággal varázsölő volt s a mesék különös világából mindig a valóságba ráncigálta Miskát. A fiú azonban nem azért vágyott rá, hogy birtokba vegye s ezzel lehetetlenné tegye a mamának, hogy mindúntalan visszahívja magához. Miska ismerte az édesanyját, aki a legédesebb kényeztetést állandóan a kemény szigorral vegyítette, hogy akkor is ki fog találni valamit, amivel állandó ellenőrzését fönntarthassa fölötte.

De Miska szerette ezt a trombitát, amely ezüstmű volt és a hangja olyan édes, olyan gyönyörű zengésű, mintha valami csodálatos égi orgonának egyik sípja lenne. Igen, csak az orgona szavához lehetett hasonlítani az ezüstmű hangját, pedig nem volt ez valami óriási trombita, csak egészen kicsiny furcsa jószág, afféle vadásztrombita, amivel a vadörök szokták elindítani a hajtókat. Arra is szolgált valamikor dédapánál, aki híres vadász volt s valahonnan Burkusországból hozta magával egyszer ezt a finommű hangos csecsebecsét. A keskeny fúvórész után kis karika következett, — ezen lógott a trombita. A karika fölött a cső elvastagodott és a másik oldalán két rövid billentyű fényeskedett rajta, azt kellett megnyomni, hogy ki lehessen csalni belőle a három hangot. Mert csak bizonyos három hang vált ki a trombita ellaposított, rövid tölcseréből, amelynek egyik oldalán ebekkel verekedő vaddisznó, a másikon kürtöt fújó vadász volt finom cirádákkal belevésve.

Miska régen ösmerte már az ezüstműt. Egyideig nagypapánál látta, aki azt mondta róla, hogy a

trombita egyik hangja a legtisztább párisi *á* s ehhez is hangolta hatalmas fekete zongoráját, amelyen estenként hosszú és különös zenedarabokat játszott.

Miska akkoriban kezdte megismerni a betűket, pedig nem járt iskolába. Azt azonban látta a trombitán, hogy a fuvóka és a tölcsér közötti részen három nagybetű volt bevésve, egy nagy I, egy nagy L és egy nagy D. De Miska hiába kérdezte, senkisé sem tudta megmondani neki, hogy ez a három betű mit jelent.

— Biztosan annak a kezdőbetűi, akié ez a trombita volt! — mondta egyszer nagyapa.

Ez a rejtély tehát, amely a kis Misi képzeletét mindig erősen foglalkoztatta, mindezideig megoldatlan volt, azaz csak eddig a nyárig. Mert Miska éppen pár nappal ezelőtt kitalálta — vagy legalább is szentül hitte, hogy kitalálta — mit jelent a három betű. Ebben egészen különös szerepe volt annak a szőke német kislánynak, aki egy hete érkezett és három házzal odébb lakott. Cseregyerek volt... Pozsonyból küldtek szülei magyar szóra cserébe a szomszédék Pistájáért. Píse, kicsit szeplős, vékony leányka volt és Dorothea-nak hívták, röviden Dórinak. Miska rögtön megismerkedett vele s úgy látszik, feltűnő becsvágyat érzett, hogy hozzájáruljon Dóri magyar nyelvkincsének gyarapításához, mert már a harmadik napon saját költeményeit olvasta fel neki magyarul abban az elrejtett kis hűvös lugasban, amely a kert elvadult részében a forrás fölött bujt meg. A forrást tudniillik határozottan költőinek érezte Miska, noha a vízből semmit nem lehetett látni, mert a kőépítmény és a drótrácsos

ajtó mélyen elrejtette a forrás tükkrét. De körülötte sárgavörös vadliliomok nyíltak, a lugas padkáján pedig elfért egymás mellett két gyerek — mert a korhadtt öreg lóca fölnőtt emberpárt már alig bírhatott volna ki. Dóri tizenhat éves volt és egy kukkot sem értett abból, amit Miska olvasott neki, de a rímek csengéséből rájött, hogy ezek versek, Miska szemének a sugárzásából pedig meg kellett éreznie, hogy hozzá szólnak. Mikor Miska befejezte az olvasást, nagyot sóhajtott és várakozóan ránézett Dórirra. A leány is sóhajtott egy nagyot, hallgatott, azután kezét rátette a fiúéra és azt mondta:

— Ich liebe dich! — azután hirtelen kipirult, felugrott és elszaladt. Miska megpróbált utánaeredni, de Dóri már eltűnt azon a kis résen, amely az ő házigazdájának kertjét Miskáék kertjével hátul, a közbeeső szomszéd telkének megkerülésével, összekötötte.

Ugyanebben a pillanatban pedig megszólalt az ezüstitrombita is és így Miskának a házi fegyelem szabályai szerint le kellett menni a házhoz. De közben a szívébe nyilalt a boldog megismerés: Ich liebe dich! I. L. D.! Dédapa bizonyosan valami gyönyörű nőtől kapta ezt a trombitát, aki rávésette ezeket a betűket, hogy nagyapának mindig eszébe jusson: ott messze Burkusországban valaki szereti.

Miska csodálatos történetet talált ki dédapáról és a gyönyörű szőke porosz grófnőről. Nyilvánvaló, hogy grófnő volt, mert ilyen finom holmit csak előkelő hölgy ajándékoz szerelmesének emlékül. Ez a történet egyre bővült, egyre értékesebbé lett és Miska éppen most

akarta elmondani majd Dórinak, akivel megbeszélték, hogy találkoznak a titkos kerti átjárónál, amit — ezt be kell vallani — Miska egy titokban elcsent balta segítségével vágott ki a drótkerítésből.

— Most tessék, mindjárt tizenegy, az előbb jött meg a délelőtti hajó és a mama épp most hívja le! Rémes lesz, ha megint unalmas vendégek lesznek, esetleg az a csendes házaspár, akik minden évben kijönnek hozzájuk s déltől estig egy szót sem szólnak, de ott ülnek apáék nyakán és az idén még nem voltak itt. Vagy pedig és az ijedtség a szívébe nyilallott — két unokafivére jött meg, akikkel azután szépen, illedelmesen kell játszani a homokban és nem szabad hozzájuk nyúlni, mert ha az ember Janikát pofonvágja, akkor a mamája egész nap bög.

Lassan, kedvetlenül ballagott le. A ház előtt, a konyhaajtóban mosolyogva kipirult arccal várta az édesanyja:

— Misikém, Misikém! — kiáltotta feléje messziről. — Gyere csak, itt a jó friss töpörtyű!... Ezt külön neked csináltam! — beperdült a konyhába és már hozta is ki aranyszélű fehér tányéron az apróra vágott, rozsdabarnára sült früstököt. Gyorsan letette a veranda asztalára, azután sót hozott, villát és nagy karéj kenyeret.

— Friss kenyér, még meleg, vigyázz! Na, gyere Buksikám, tudom, hogy ezt szereted...

Miska a kamaszok kegyetlen és hirtelen ridegségével dühösen válaszolt:

— Ezért a vacak töpörtyűért hívtál le? Ezért

ugyan kár volt — hanem azért leült melléje és falánkul nekiesett.

Az anyja elborult szemmel nézett rá:

— Misikém, én azt hittem, örülni fogsz neki.

A fiú érezte, hogy komisz volt, de nem tudta bevallani:

— Jó, jó, — dünnyögte — te tudod, mama, hogy én ilyenkor olvasok... Nyári kötelező olvasmányok — tette hozzá hirtelen, azután ránézett az anyjára s egyszerre meg kellett, hogy álljon az evésben. Láta, hogy az anyja szeme könnyes:

— Tudom, fiacskám, hogyne tudnám... — azzal ott hagyta.

Miska érezte, hogy utána kellene mennie, valami kedveset kellene mondani neki. És mégsem tette. Vállat vont:

— Legalább máskor nem fog így leíhvni! — és gyorsan behabzsolta a maradék töpörtyűt. Fölállt és indulni akart újra a hegyre.

Az anyja újra megjelent a konyhaajtóban. Miska mamája szép asszony volt. Nem abban az értelemben, ahogy ma szépek a nők, ahogy a mozisztárok, vagy a divathölgyek szépek. Nem. Miska mamája egyszerűen, természetesen volt szép, mint egy margaréta a mezőn. A haja már szinte kékesen fekete, arca szívalakú, szépen ívelt szemöldöke alatt különösen tiszta és okos szürke szeme világított. Piros szájának a vonala egyenes volt és gyönyörű fehér fogsor ragyogott benne. A fején könnyű kis fehér főkötő, az alakján fehérbabos sötétkék perkál-ruha, amelyben kedves gömbölyűsége

egyszerűen, hivalkodás és titkolódzás nélkül mutatta a szabályos formákat. Valami különleges természetesség ömlött el egész lényén. A közvetlenségnek és az őszinteségnek fénye tündökölt rajta. Olyan szép tudott lenni, olyan gyönyörű, amikor nevetett, amíg — híres éles nyelvének egy-egy jó mondását fölbúgó kacagása kísérte. De most szomorú volt és csöndes.

— Megint fölmégy? — kérdezte.

— Igen, ha lehet.

— Pedig szerettem volna, ha lenn maradsz, hogy nincs itt senki. A lányt átküldtem a faluba, akárki bejöhet az udvarra. Talán itt is olvashatnál a verandán. Nem? — a hangja szelíd volt, de inkább parancsoló, mint rábeszélő.

Miskában megint fölfortyant a kamasz lázadás:

— Nem, kérlek, engedj fel. Itt mindig megzavar valami... Kívülről kell tanulnom — és elővette a zsebéből a Herman és Dorottyát.

Azután hirtelen és látszólag minden ok nélkül rámutatott az ezüstitrombitára, amely vékony fekete zsinóron most is ott csüngött az anyja oldalán.

— Ezt meg már igazán ideadhatnád nekem egyszer! Mennyit kértem. De persze tőled hiába kért az ember valamit...

Az anyja ránézett és Miska hirtelen lesütötte a szemét.

— Persze tőlem hiába kérsz! — mondta csöndesen az anyja, azzal visszament megint a konyhába s hirtelen betette maga után az ajtót.

A fiú ott állt egy kis lelkiismeretfurdalással s az-

zal a tudattal, hogy most gyorsan utána kellene mennie az anyjának, meg kellene símogatni, kezet csókolni, azt mondani:

— Mamikám, ne haragudj, nem akartam!

Már meg is indult, de az ebédlőből a kakukkos-óra éppen akkor kiáltotta el a tizenegyet. Miska hirtelen sarkonfordult és szaladt fel a hegynek.

Lihegve, kifulladásra érkezett föl a forráshoz, Dóri már ott ült a padon és szemrehányó arccal fogadta:

— Miért te késtél, félsz én itt egyedül! — és gyorsan hozzátette: — Bandi elkísérni akart, de leráztam...

Bandi a német kislány házigazdájának idősebb fia volt. Most végezte a hetedik gimnáziumot s ő volt ezen a kis nyaralóhelyen a még nem érettségizett fiatalság elismert vezére. Remekül táncolt, teniszezett, cigaretázott, pompás ruhái voltak és csodálatos fejeseket ugrott a Dunába. Miska utálta. Bandi pedig lenézte Miskát, akit röviden mindig csak „holdkóros“-nak nevezett.

— Miért, talán tetszel a Bandinak? — kérdezte a fiú hányaveti hangon, de közben a szíve nagyot dobant ijedtében.

— Na ja freilich. De nekem nem kell! Hát gyorsan mondd el, amit ígértél. Azt mondtad, hogy valami nagyon érdekeset fogsz mesélni...

A beszélgetés németül folyt. Ez Miskának kissé nehezebben ment, mint Dórinak, de azért belejött. Folyékonyan és érdekesen kezdte elmesélni dédapa csodálatos kalandját a porosz grófnővel, — persze úgy, ahogy ő magában kitalálta.

— Tudod, van nekem egy ezüstitrombitám...

— Az, amivel a mamád mindig hív? — kuncogott a leány...

— Igen... azaz, hogy most odaadtam a mamának... tudod, mert ő sokszor van egyedül, esetleg szüksége lehet rám! Sok csavargó jár erre!

Dóri nevetve nézett rá:

— És mi van azzal a trombitával?

— Ez az a nagyon érdekes dolog. A dédapám hozta még Poroszországból, amikor orvosnövendék volt Berlinben. Egy porosz grófnőtől kapta! — ezt némi göggel mondta Miska.

— Hogy hívták a grófnőt?

— Izé... várj csak... hogyis... — dadogott Miska s ijedten vette észre, hogy történetéből a legfőbb hitelesség kimaradt. A dédapa szerelmének a neve. De azután gyorsan mondott egy nevet:

— Gróf Leiningen Viktoria.

A lány csodálkozva nézett rá:

— A Leiningenek nem poroszok!

— De van egy águk Poroszországban — hazudta gyorsan a fiú és már folytatta is a történetet:

— Dédapa egy bálon ösmerkedett meg vele s a grófnő mindjárt neki adta a második négyest. Dédapám nagyon szép férfi volt... Ott mind bolondultak utána a lányok — nyelt egyet és hozzátette, — azt mondják, hogy nagyon hasonlítok rá!

Ami ugyan igaz volt, de Dóriról láthatólag semmi különös benyomást nem tett.

— Na és akkor kimentek egy erkélyre és a dédapám azt mondta...

Ebben a pillanatban aulról megszólalt a trombita. Egészen bizonyos volt, hogy az a trombita szólt, csak hogy most egy kicsit másképp: tá, tá ti, ti, tá tá!

— Megint hívnak! — mondta élesen Dóri.

— Nem, ez nem a mi jelünk — felelte gyorsan Miska és ezzel magát is megnyugtatta — szóval, kérek, kimentek az erkélyre, a nagyapám a Viktória grófnőnek megfogta a kezét és azt mondta; hogy: szeretlek. Ich liebe dich! —és közben Miska maga is átkulcsolta a megremegő leánykezet és mégegyszer mondta, de most már nyilvánvalóan nem a dédapja nevében:

— Ich liebe dich! — és nagyot lélekzett utána.

Dóri odabujt hozzá és úgy kérdezte:

— És mi volt azután?

— Azután — mondta rekedten Miska —, aztán nagyapa magához vonta a grófnőt és... és... — azt akarta mondani: megcsókolta... De egy hang nem jött ki a torkán.

Ebben a pillanatban megint megszólalt a trombita, de egymás után sokszor, gyorsan, követelően: tá tá tá, ti ti ti, tá tá tá, tá tá tá.

Miska most már idegesen rezzent meg. Dóri pedig kivonta magát a fiú karjából és gúnyos biccentéssel odavágta:

— Menj már, nem hallod, hogy hív a mamád, menj a mamád szoknyájához! Oda való vagy! — azzal felkelt és megindult.

— Dóri — mondta a fiú, — ne menj el, most akarnom elmondani!

— Nem érdekel! — mondta a leány. — Menj már! Nem hallod, hogy szól a trombita! — és kellemetlen hangsúllyal tette hozzá. — Lehet, hogy segíteni kell a mamádon! Mondtad az előbb! Hátha épp most jött be valami csavargó!

Miska is fölállt.

Alulról egyre sürgetőbben és szakadatlanul szólt a trombita.

— Igen, megyek — hadarta a fiú, — tényleg, lehet, hogy kellek az anyámnak!... De holnap gyere ide tizenegykor. Ez olyan érdekes, hidd el nekem — a hangja elfulladt a kétségbeeséstől, — olyan gyönyörű ez a történet és olyan szép a folytatása. Meg kell, hogy hallgasd.

Dóri tétovázva állt, felhúzta a vállát:

— Eddig nem volt nagyon érdekes.

— De holnap... majd meglátod! Olyan érdekes, szép hosszú regény ez! Úgy-e, eljössz tizenegykor? Vagy később, én... én megvárlak...

— Jó, talán... lehet... esetleg eljövök. Na, de siess már, nem hallottad?

Lentről egyre szólt, türelmetlenül szólt a trombita. De ez a hang most nem volt zengő: szakadozott volt, szinte rekedt!

Dóri megindult, futni kezdett s pár pillanat múlva már el is tűnt a bokrok között.

Miska is ment. A trombita most már gyengén szólt, azután elhallgatott egészen.

— Na, biztosan nincs semmi baj! — de azért valami szorongással sietett lefelé.

Ahogy a ház elé ért, felkiáltott:

— Mama!

A veranda előtt, a földön ott feküdt az anyja és fájdalmasan nyöszörgött. A homloka véres volt s ahogy meglátta a fiát, jobbkezét bágyadtan emelte feléje:

— Gyere, gyere, Misikém segíts, borzasztóan fáj ...

Miska kétségbeesve rohant oda az anyjához:

— Mi az? Mi történt?

— Megbotlottam és elestem ... Azt hiszem, eltörtem a lábamat ...

— Jézus Mária! — kiáltott a fiú. — Mamikám, drágám, a fejed is véres!

— Igen, a sarokkőbe beleütöttem, ahogy elestem, de nem ez a baj, hanem a lábam.

Miska lehajolt, megfogta az anyja bokáját, de az rettenetesen meg volt dagadva.

— Drága mamikám, rögtön hívok valakit, várj egy kicsit! — lelkesedett a fiú. Beszaladt a konyhába s hozott egy pohár vizet. Az anyja ivott pár kortyot, azután Miska a vízzel óvatosan leöntötte a mama homlokát, megint beszaladt, törülközőt hozott, megnedvesítette s rátette az anyja fejére.

— Maradj itt nyugodtan, mamikám. Mindjárt jövök, hozok doktort. Nem, először lehívom Pétert!

Hátraszaladt a zöldséges kertbe. Hívta a kertészt, jöjjön, segítsen.

Ketten azután nagynehezen becipelték a verandára. Lefektették a nádpamlagra.

Az anyja magához húzta Miska fejét:

— Köszönöm fiacskám, hogy ilyen jó vagy hozzám...

Miska szörnyen szégyelte magát.

— Ezért az idén karácsonykor majd neked adom a trombitát. Már nagy fiú vagy. De most még hagyd nálam. Látod, milyen jó, hogy itt volt és mindjárt jöhetnél...

— Mindjárt? — gondolta magában Miska és szeretne volna a fejét beverni a veranda oszlopába. Azután gyorsan átszaladt a szomszéd házba, ahol megkérte az anyja barátnőjét, hogy jöjjön át hozzájuk. Onnan elrohant a doktorhoz. Szerencsére otthon találta. Régi ismerős volt. Jött is rögtön.

A vizsgálat eredménye jobb volt, mint hitték.

— Erős ficam, — mondta a doktor — na majd mindjárt helyre teszem.

Az öreg orvos tett-vett, rendelkezett, közben a mindeneslány is előkerült és egy félóra múlva már le-sötétített szobában, az ágyban a mama helyrerántott bokáján ott volt a borogatás. Az orvos írt valami csil-lapítót:

— Három hét múlva táncolni fog, szépasszony! mondta, — hanem derék fia van. Jól viselkedtél öcs-kös! Bátran, rendesen. Szervusz! — kezet nyujtott és elment.

Miska pedig szégyenkezve leült az anyja mellé. Ölébe hajtotta a fejét és elkezdett sírni. Nem is tudta, miért sír, de olyan jól esett, hogy az anyja keze cirógatta.

Másnap reggel az anyja már vidám volt és friss. Nevetett a balesetén. Maga küldte Miskát.

— No csak menj, fiacskám. Olvasd a Herman és Dorottyádat, azután majd kihallgatlak. Melyik rész van föladvá?

— Az, amikor kéz a kézben mennek szembe a lehanyatló nappal.

— Az szép — mondta az anyja. — Te még nem is tudod, milyen szép! De mi, én meg az apád, már tudjuk, milyen szép az, amikor két ember kéz a kézben megy szembe a lehanyatló nappal... — elhallgatott.

De Miska nem ment, csak amikor az anyja újra meg újra unszolta, akkor indult neki. Ijedt volt és reménytelen.

Már féltizenkettő is elmúlt s úgy érezte, hogy nem is érdemes felmenni. Dóri úgy sem lesz ott. Az anyjának nem mondhatja el. Miért is nem mondhatja el az ilyent az ember az anyjának?

Lassan ballagott fölfelé, minden lépésnél szeretett volna megállni. Mentől később akart odaérni, hogy annál inkább joga legyen hinni: Dóri itt volt, de nem győzte várni és azért elment. Ahogy a forrás közelébe ért, még lassabban és halkabban járt. Édes, forró nyári csönd volt a völgy szakadékaiban. De ahogy közelebb ért a lugashoz, onnan mintha valami mozgást és hangot hallott volna. Dóri!..., Nincs egyedül? Szívét megmarkolta valami hihetetlen rémület. Hirtelen oldalt fordult megkerülte a lugast és hátulról lassan közelítette meg. Kémlelve nézett előre a sűrű bokrok között és egyszerre majdnem felkiáltott:

— Bandi! — de torkán akadt a szó. Tagjai szinte megdermedtek... Nem! Nem lehet tévedés: ez a Bandi kékcsíkos flanelruhája. És... mellette, igen... ráhajolva Dóri. A fiú előbbre tolta magát a sűrűben — alig három lépés választotta el tőlük. Hallotta, ahogy a leány mondja:

— Szeretelsz te ént?...

Bandi nem felelt szóval, hanem átfogta a leányt és mohón megcsókolta. Miska csöndesen visszahúzódott és ugyanazzal a kerülővel otthagytá őket. Azután futni kezdett és vagy kétszáz méterre a forrástól, a nagy almafa alatt állt meg.

— Gyalázat! — kiáltott föl elkeseredetten. Azután hirtelen elhatározta, hogy erős férfi lesz és kitépi szívéből a hűtlen emlékét. Ezt így, ezekkel a szavakkal fogalmazta meg magában és el volt határozva, hogy végre is hajtja. Esetleg ír hozzá még egy-két verset, de ez már lemondás lesz, búcsú, felejtés... Hirtelen kezdett is motoszkálni a fülében egy sor, hogy...

„Más csókja ég az ajkadon, másra borulsz szerelmesen...” — de hirtelen eszébe jutott, hogy ezt már olvasta valahol, ha nem is egészen így...

Amikor leért, bement az anyjához.

— Na, már megtanultad, ilyen hamar? — kérdezte nevetve az anyja.

— Meg, megtanultam, mamikám — s azzal megint odaborult az anyjára és elkezdett rettenetesen sírni...

Elmúlt a nyár...

Az ezüsttrombitát nem kapta meg soha. Karácsonyig valahogy elkallódott. Közben hurcolkodtak,

talán ellopta valaki, vagy bennmaradt az ócskaládában... Valószínűleg ez történt, mert hosszú évek múlva mégis csak újra látta az ezüstitrombitát.

Amikor egy reggel az édesanyja, aki közben már öszülni kezdett és fekete főkötőt hordott, bejött hozzá egy nyári reggel faluról. Meglepően fáradt és csöndes volt, mintha hirtelen egészen öregasszonnyá lett volna. Leült az asztalhoz, ahol Mihály reggelizett s a táskájából kivette — a régi ezüstitrombitát.

— Képzeld, Miska, tegnapelőtt megtaláltam, tudod, hol volt? Az apád komódjának titkos rekeszében. Ki tette oda? Nem tudom... Nem tudom... Na, de nem baj, — mondta azután szelid mosollyal — legalább nem hívtalak vele többé...

Letette a trombitát az asztalra:

— Én, az hiszem, nem is foglak vele már hívni. Nem tudom, én... Miska, nagyon rosszul érzem magamat...

Miska hirtelen felugrott, telefonon felhívta a házból az orvost. Az öt perc múlva már ott volt és megvizsgálta az anyját.

— Pihenni kell, kedves néni, — de megnyugtatóan intett újból Mihály felé — nincs semmi komoly baj!

Miska kikísérte és megkérdezte:

— Nincs semmi komoly baj, igazán? Elmehetek az irodába?

— Nyugodtan — felelte az orvos.

Miska kezét csókolt. Azt mondta, ebédre hazajön. De többé nem látta élve az anyját, mert mire beért az irodába, már telefonüzenet várta — siessen haza.

Az ezüstitrombita ott volt az anyja kezében, amikor Mihály hazatért.

Nem vette el tőle.

Az éjszakában fölriadok néha és hallom az ezüstitrombita hangját: ti tá, ti tá, tá tá ti... ti tá, ti tá, tá tá ti... és szeretnék kiugrani az ágyból, nekirohanni a világnak, hogy megkeressem! Pedig tudom, hogy engem már nem hív azon a trombitán soha többé az a hang. Soha többé! Ó, hogy mennék most, hogy szaladnék! De talán... talán majd egyszer, valamikor megint megszólal a trombita: ti tá, ti tá, ta ta tí.

És akkor majd elindulok a hangja után...

A HÉT FEJŰ SÁRKÁNY

A Hazám-kávéház jégvirágos ablaktáblái előtt óriási hókupacok éktelenkedtek. A kiszűrődő sárga fényben a zuzmarás fák ágasbogas kék árnyékokat vetettek a behavazott járdára. A januári délután havazásában szinte elcsöndesedett a Körút. A lovak patkói tompán zuhogtak az úttest havában. Néha egy szánkó csilingelt, ahogy gyors siklással elfutott a Boráros-tér felé. A Rémi-szálloda előtt négy ló kinlódva próbálta elindítani a nehéz sereskocsit, amin a hordók hosszú vaskapcsokon lógtak s üresen kongó hangot adtak, ahogy összeütköztek. A sarkon álmos rikkancs kínálgatta a lapját:

— A Nap! Szenzációs kiadás! A Nap!

A Népszínház-utca felől nagy, sárga villamos szorgalmas hóékét tolt maga előtt óvatos lassúsággal. A sarkon, a megállónál emberek topogtak ide-oda, mérgesen és türelmetlenül. Végre a Rákóczi-tér táján feltűnt egy keskeny és magas, sárga villamos. Lassan jött, jelzőlámpása imbolygott a sűrűn hulló hópelyhek mögött.

— Ez talán jó lesz! — mondta a nyurga, szőke fiú és oldalba lökte a társát.

— Nem! — felelte a másik mérgesen. — Ez körforgalmi.

— Avval is mehetnénk, Miska, nem? Legfeljebb átszállót váltunk.

A sötétszemű, barnahajú másik diák megrántotta a pajtása rövid, zsinóros bekecsét:

— Nem. Ne szálljunk föl rá. Az átszállójegy drágább... A ligeti kocsin egyenesnyolcassal mehetünk.

— Ugyan, az a két krajcár...

— Az is pénz — mondta Miska és arra gondolt, hogy már nagyon fogytán van a hetipénze. Pedig még két nap, amíg az újat kapja.

— Hát akkor várjunk, — mondta kedvetlenül a másik — de akkor már biztosan ott lesznek az Ulárok. Akkor aztán várhatunk, amíg a Pumpi ránk néz!

— Ugyan, Pista, miért tartod olyan nagyra azokat az Ulárokat? Még körözni se tudnak rendesen! A legnagyobb is csak most próbálja a kadetugrást. Ha mi a Pumpit közrevesszük, úgy elbógnizunk előlük, ne félj, — mondta Miska gőgösen — ha meg szemtelenek lesznek, hát megpofozzuk őket!

Új villamos közeledett, tömzsi, nagyokat ringó sárga kocsis, a lámpáján két piros és két zöld negyedkörrel.

— Na látod, már itt is van!

A villamos két-három nagyobb zökkenés után megállt. A fiúk fölszálltak,

— Nézd csak! — súgta Pista. — Ott ül elől Richelieu!

A történelemtanárukat hívták így, aki mult évben jött az iskolába. A bíbornok neve onnan ragadt rá, hogy lelkes csodálója volt a nagy francia államférfinak.

— Az a Richelieu! — szokta mondani kemény, recsegő hangján — tudta, mit csinál!... És hiába acsarkodtak ellene, vasököllel megcsinálta az egységes Franciaországot! Aki ellenállt, azt letörte, még ha királyi herceg volt is. De a szellem óriásai előtt levette a bíborosi kalapot — ilyenkor odakapott kis fekete selyem sapkájához, amelyet állandóan ott viselt kopasz fején és egy előkelő mozdulattal meglengette az osztály előtt. Aztán hirtelen lecsapott:

— Na, Mihály, folytassa csak!

Miska azonban álmodozó gyerek volt, pontosan követte azt, amit a tanárok mondtak, de közben párhuzamosan saját történeteiben révedezett el s ha felhívták, pár pillanattig mindig zavartan állt. Más tanárok ezért sokszor megbüntették. Richelieu soha:

— Mihály tudja... Nem kell féltetni — és szigorúan nézett a kuncogó fiukra. — Úgy-e, Mihály, tudja, hogy amikor La Rochellenél...

És Miska tényleg tudta. Belenézett Richelieu éles, acélkék szemébe, amely körül apró nevető ráncok táncoltak és szinte szóról szóra kezdte mondani a tanár tegnapi előadását. Mert ez a tanárjuk nem könyvének felmondását kívánta tőlük, azt inkább csak egy-két kérdéssel ellenőrizte, hanem azt követelte, hogy azokat a

részleteket ismételjék meg, amiket ő mondott és úgy, ahogy azt ő mondta.

A fiúk már a harmadik órától kezdve rajongtak érte, de különösen Miska, akiben szinte az egész gondolkozást megfordította ez a magashomlokú ember. Ha Miska ránézett, mindig azt érezte, hogy e mögött a homlok mögött valami csodálatosan finom acélszerkezet jár, pontosan, gyorsan és fáradhatatlanul.

Richelieu észrevette őket. Odaintette magához. Illedelmesen leültek vele szemben.

— Mi lesz a hangversennyel? — kérdezte.

Ez a kérdés főleg Miskához szólt, mert az iskolának ő volt a főszavalója.

— Meglesz kérem, tanár úr. Vasárnap délelőtt fogunk menni meghívni mindenkit. A tanár urat is, ha szabad.

— Hogyne, szívesen látom a fiatalurakat. Csak aztán kitegyenek magukért!... — megveregette a vállukat és leszállt.

Miskának már napok óta ezek a meghívások jártak a fejében. Úgy volt, hogy neki kell mennie az igazgatóhoz, az osztályfőnökhöz, Richelieuhoz és a német tanárhoz.

Ez rendben is lett volna, hogy el kell menni hozzájuk, de Miskának attól főtt a feje, hogy — mi-ben? Ilyen ünnepélyes alkalomra nem mehet ebben a lengyel bugyogós, zöld lódenruhában. Szmókingot meg nem lehet délelőtt hordani, apa azt mondta. De a kétsoros kék ruhája már nagyon kopott és igen... még rövid a nadrág hozzá. Úgy volt, hogy apától kap ka-

rácsonyra csíkos nadrágot és zsakettet, de apa három nappal a szenteste előtt behívta magához és azt mondta, hogy ebben a hónapban nem kapta meg a különdíjakat és most nem tudja megvenni.

Miska nem nagyon értette, hogy apának miért nincs pénze. Egyszer kiszámította, hogy apának annyi a fizetése, hogy abból jut egy napra huszonhét és fél korona... Mégis csak sok pénz ez és apának mégis mindig gondjai vannak.

Hirtelen eszébe jutott valami. Épp akkor értek a Király-utcához.

— Te, Pista, én most leszálok! El kell mennem az egyik nagybátyámhoz. Az ott lakik a templomon túl.

— És mi lesz Pumpival? — kérdezte a másik. De azért a szemén látszott, örül, hogy vetélytárs nélkül marad.

Miska vállat vont és nem is felelt. Mit bánta ő azt a kövér, kis, szőke lányt, amikor végre megtalálta a nagy kérdés megoldását. Igen, igen... fölmegey Kálmán bácsihoz és egy napra elkéri tőle a zsakettjét, meg a csíkos nadrágját. Ő most már pontosan olyan nagy, mint Kálmán bácsi.

De hátha nem fogja odaadni?... Miért ne adná? Hiszen olyan kedves és olyan jó hozzá mindig...

Kálmán bácsi régi, nagy házban lakott, amely csöndességével, előkelő empire külsejével, szinte kirítt a többi Király-utcai ház közül.

A lakás is régimódi volt, csupa öreg politúros bútor, sok régi porcellán, meg csipke. A bácsi szobájában óriási íróasztal, nagy, komor könyvszekrények, ha-

talmas préselt bőr karosszékek, sötétvörös bársony függönyök. Valami szertartásos komolyság uralkodott ebben a szobában, ami megfelelt a bácsi magas bírói tekintélyének, de egészen távol állt közvetlen és derűs egyéniségétől.

Amikor Miska dadogva előadta kérését, az öregúr hangos hahotára fakadt, hátradőlt a székében, úgy nevetett, a térdét ütögette:

— Odaadom... hogyne adnám, édes fiam. De, hogy fogsz te abban mutatni, — mint egy madárijesztő! Azután meg, tudod, az én ruháim nagyon régimódisak ám, mert én harminc év óta ugyanannál a szabónál csináltatom meg minden évben — ugyanazt a ruhát.

— Nem baj, Kálmán bácsi, akárhogy is lesz, valamiben csak el kell menni... Így — végignézett elnyűtt zöld ruháján — mégsem mehetek... — elakadt a hangja és életében először érezte, hogy — szegény. És hogy nem jó szegénynek lenni!

Szegény!... Ezt a szót eddig olyannak hallotta a családban, mint valami távoli állapotot, ép úgy, mint mikor azt mondták valakire, hogy beteg, vagy hogy sánta...

Eddig még mindig mindene megvolt. Igaz, hogy náluk minden egyszerű volt. Három szobában laktak, nem volt külön szalonjuk. Mama is nagyon szerényen öltözködött. Apa is, de azért ő mégis mindig olyan előkelőt mutatott. Talán a tartása tette, vagy a nagy nyugalma. Például amikor frakkba öltözött és bankettre ment, Miskának mindig repesett a szíve, hogy milyen szép, „elegáns ember“ az ő apja. Frakk!... Mi-

kor lesz neki frakkja! Talán három év múlva, ha majd technikus lesz. Persze, ahhoz az kellene, hogy apának legyen majd akkor pénze.

Nagyapának van pénze. Az íróasztal fiókja tele van fényes ezüsstel, meg aranyak is vannak ott egy kis tálcán. Meg, igen... nagyapának Pesti Hazai részvényei is vannak. Az egyiket ő fogja megkapni, ha már németül és franciául tökéletesen fog beszélgetni tudni nagyapával.

Egyelőre azonban még egy sötét ruhája sincs.

Kálmán bácsi hirtelen előrehajolt:

— Mi bajod van? Mért lettél egyszerre olyan szomorú?

— Miért, Kálmán bácsi?... Mert az én apám olyan nagyszerű ember, mindenki mondja. Multkor is hallottam, ahogy azt mondta valaki róla, hogy az egész intézet az ő vállán nyugszik és — mégis olyan szegény...

— Ugyan, Misikém. Édes apád nagyon szépen keres. Vezető állásban van... Tudom, hogy van adóssága, majd csak kifizeti, azután lesz ő még több is... egész bizonyosan!

Miska szívébe belevágott a szó:

— Adósság! — ezt nem tudta. Előtte erről sohasem beszéltek. Hát akkor azért olyan rosszkedvű néha apa, hogy egész ebédnél szavát sem lehet venni... Csak néz előre, lassan emeli szájához a cigarettát, fújja a füstöt csöndesen s a szeme olyankor nagyon szomorú... Hát ezért?

Arra gondolt, hogy az osztályban mennyi gazdag

fiú van. Látszik rajtuk, hogy sok a pénzük. Pedig az apjukról senki sem tudja, micsoda. Az egyik például mindig kocsin jön s amikor egyszer megkérdezte, hogy mi a papája, a fiú azt felelte, hogy tőzsdeügynök. Mi lehet az? Nagyapa sokszor mesél a tőzsdéről... Hogy egyszer neki azt mondták, ott a tőzsdén: itt fekszenek a milliók, miért nem veszi fel? De akkor az öreg Wahrman azt mondta neki: „Gyula... nichts anrühren!...” És nagyapa arra nagyon büszke, hogy nem vette föl a milliókat. Mért nem vette föl? Akkor most apának sem kellene, hogy adóssága legyen.

Ez mind átsuhant a fején, amíg Kálmán bácsinak felelt:

— Én ezt nem tudom... tetszik tudni, csak nem értem, hogy az egyik ember semmivel olyan sokat keres. Apa mennyit dolgozik és mégis adóssága van!...

— Hát persze, hogy nem érted ezt, fiacskám. Tudod, úgy van az, hogy nagyon nehéz ám elkezdeni az életet. Először keveset keres az ember, de mégis csak — társadalmi állása van, mindenféle kötelezettsége, azután megnősül, azután jönnek a gyerekek, ... betegség! Akkor azután egyszer kölcsönt vesz föl az ember. Már pedig úgy van az, édes fiam, hogy amikor a kölcsönt felveszik, akkor az hitel. De amikor ki kell fizetni, akkor — adósság!

Miska körülnézett a gazdag és előkelő lakásban és félve kinyögte a kérdést:

— Kálmán bácsinak is van adóssága?

Az öregúr nevetve rázta a fejét, ezüsttündöklésű fehér haját lassan végigsimította a kezével:

— Nem, fiacskám, nekem nincs. De nekem más életem volt. Én bíró voltam s nagyon soká kellett várnom a feleségemre, amíg hozzám adták. Én hát addig csak a szobámban ültem, tanultam, meg a pöröket olvastam. Azután mikor megnősültem — tovább tanultam és tovább olvastam a pöröket. A végén aztán egyszer körülnéztem és láttam, hogy — öregember vagyok. A te apád kint él az életben, folytonos harcban, a munka lázában, meg hogy nálatok sok betegség volt, te is! Na, nem baj, majd elmúlik egyszer... — elhallgatott. Az arca hirtelen elkomolyodott. Fölkelt, odament az ablakhoz, kinézett az utcára, egy ideig ott állt csöndesen háttal Miskának. Azután hirtelen megfordult:

— Igaz is, én az idén beteg voltam a születésnapodkor. Elfelejtettem elvinni neked az ajándékot... Hát, várj. Az egyik szekrényhez lépett, kinyitotta és kihúzott belőle egy lapos vasládát. Kitette a kerek asztalra, kulcsot vett elő, kettőt is. Kinyitotta velük a ládát és kivett belőle egy hosszú, sárgaszínű ívpapírt, amin valami nyomtatásféle látszott.

— Nézd, Miska, ez egy ezerkoronás arany járadékkötvény!

A fiúnak nem sok fogalma volt arról, hogy ez mi lehet, bár emlékezett rá, hogy két év előtt a számtanban voltak olyan kamatszámítási példák, amelyekben szerepelt ezt a szó.

— Látod, Misikém, ezt a pénzt az én boldogult nővérem gyűjtötte, aki vénlány maradt és élete végéig tanított. Róla maradt rám. Én ezt most neked adom.

Add oda apádnak, hogy tegye el számodra . . . Jó lesz a katonaévre . . . De ha meg tudnád állni, akkor talán ne add el soha és ne költsd el. Legyen ez neked arra, hogy tudj mire építeni az életben. Ez biztos. Ez mindig ezer koronát fog érni! Sőt, most többet is ér valamivel, mert pari fölött van.

Miska nem értette, mi az, hogy pari fölött van, de nem is gondolkozott rajta, annyira összezavarodott feje a boldogságtól . . . Neki, — neki van most ezer koronája! Akkor ő voltaképpen most gazdag fiú!

— Nézd, Miska, ez hoz évenként 45 koronát, ez nem sok. De ha tíz évig elteszed, akkor már szép summa.

— Ha elteszem! . . . — Ha ő most ezt elteszi, akkor mire végzett mérnök lesz, már 1500 koronája lesz. Az pedig igazán rengeteg sok pénz.

Miska lehajolt az öregúr kezéhez és megcsókolta:

— Köszönöm, hogy olyan jó, Kálmán bácsi. Csak nem is tudom, hogy elfogadhatom-e? Kellhet ez magának is még.

— No, fiacskám, nekünk van még elég. Tudod, a feleségem gazdag lány volt ám. Meg én magam is jó-módban kezdtem. Nem, ne félj, marad itt nekem elég . . . Hát a ruhát mikor viszed el?

— Ha szabad volna, most mindjárt . . .

— Nem! — mondta hirtelen az öregúr. — Nem járhatsz a karodon ruhával, mint valami szabóinas. De apádnak add oda a kötvényt és rajta kívül ne szólj senkinek. Ezt kikötöm . . .

Miska mégegyszer megköszönt mindent és haza

indult. A kötvényt Kálmán bácsi összhajtogatta s úgy dugta be a fiú zsebébe.

Miska egész idő alatt rajta tartotta a bal öklét és gyalog ment haza. Nem mert vele villamosra ülni... hátha valami zsebtolvaj... Szent Isten!...

A templommal szemben nagy fehér címtáblán akadt meg a szeme, amelyen óriási piros betűkkel volt kiírva: *Bank és Váltóüzlet*. Azután oldalt egy másik hosszú táblán: *Idegen pénznemek — Váltóleszámitolások — Tőzsdei megbízások — Hitelügyletek — Értékpapír-kölcsönök*...

Értékpapírkölcsönök? — mondotta magában Miska. Persze, az ilyen állami papírokra meg részvényekre lehet kölcsönt is kapni... Például most, ha akarná, ő erre az aranykötvényre fölvehetne kölcsönt. Á... nem, nem... Még csak az kellene... Kálmán bácsi megmondta: amikor fölveszik, hitel, amikor kifizetik, adósság... Így meg majd minden évben megmarad a negyvenöt korona és ha majd mérnök lesz...

Az öklével még erősebben megnyomta azt a helyet a kabátján, amely alatt a kötvény a zsebében feküdt...

De apának csak holnap reggel adhatja oda. Izgatottan üldögélt odahaza a vacsoráig, utána mindjárt lefeküdt. A kötvényt betakarta egy tiszta ív papirosba és a párnája alá tette. Sokáig nem tudott aludni a gondolattól, hogy ő most a vagyonán alszik... Mert ez már vagyon!

Másnap reggel apa olyan korán kelt, hogy ő észre sem vette, amikor elment. Rettenetesen izgatott lett.

Mit csináljon most? Az iskolába nem viheti el!... Kinyitotta a könyvszekrényt, elővett egy nagy Jókai kötetet, abba beletette, azután a könyvszekrényt lezárta s a kulcsot zsebrevágta. Egész délelőtt arra gondolt remegve, mi történik, ha véletlenül tűz üt ki náluk...

Amikor hazaért, anyja azzal fogadta, hogy apának valami hivatalos ebédje van, ma délben nem jön haza.

A ruha délután megérkezett, Miska fölpróbálta. Mellbe kicsit szűk volt, a hasánál meg bő, de azért föl lehetett venni.

A fiú kényszeredetten nézte magát a tükörben és nagyon el volt keseredve. Ezen bizony mindenki látni fogja, hogy kölcsönbe van.

Milyen kár, hogy legalább ötven korona kölcsönt nem lehet fölvenni erre az értékpapírra!... Délben látott a Rákóczi-úton egy boltban nagyon szép zsaketet, negyvennyolc koronáért... Az ugyan bizonyosan nem lehet valami jó... de hát úgyis... hiába...

Délután a mamát el kellett kísérni egy barátnőjéhez. Annak gyönyörű fiatal lánya volt, most iratkozott be a színitánodába. Miska gondolt egyet: fölveszi a kölcsön-ruhát, majd meglátja, hogy az Erzsi mit szól hozzá.

Hát meglátta! Vendégeket találtak ott, fiatalabb, meg öregebb urakat.

Az egyik, aki monoklit viselt, furcsa tekintettel nézett végig Miskán.

— Ejnye, Misike, hol csináltattad ezt a zsaketet?

Igazán nagyszerű! Csak mond meg a szabódnak, hogy ne csináljon neked mesterséges hasat — nevetett, a többiek is mosolyogtak. A szép leány pedig gúnyosan húzta a száját.

A fiú elszégyelte magát, fölállt és azt mondta, hogy neki már menni kell. Elkecseregetten ment haza.

A Rákóczi-úton megállt azelőtt a ruhabolt előtt, ahol a negyvennyolc koronás zsakett díszelgett a kirakatban. De egy másik üzletben sokkal szebbet látott, igaz, hogy az hetvenöt korona volt.

Mi lenne, ha ő mégis csak fölvenne száz koronát erre az értékpapírra... Azután majd valahogy megmondaná a dolgot apának... és lassan a zsebpénzéből letörlesztené... Lehetetlenség, hogy ebben a kövér embernek való lötyögő ruhadarabban menjen el az igazgatóhoz, meg Richelieuhoz, aki mindig olyan, mintha skatulyából vették volna ki.

Lassan megérlelődött benne az elhatározás, akár-hogy védekezett is ellene... Nem adja holnap reggel oda apának az aranykötvényt, hanem iskola után elszalad oda a Király-utcába, a pénzváltóüzletbe...

De Kálmán bácsi és apa... mi lesz, ha megtudják?... Lerázta magáról az aggodalmat... Nem... őrajta még egyszer nem fog senki se nevetni. Ez az értékpapír meg az ő vagyona. Mért ne rendelkezhetnék vele? Igen, igen, ezt fogja csinálni.

De amikor hazaért és kivette a kötvényt a Jókaitötekből, egyszerre valami nagy félelmet érzett. Tétovázni kezdett. Rosszkedvűen őgylgett a lakásban. Egyszer csak az előszobában, a tükörelőtti kis asztalon

sárga borítékot talált. Nem volt lezárva. Miska kezébe vette és megnézte, hogy mi van benne. Nem is kíváncsiságból, inkább unalomból. Nyomtatott cédula esett ki belőle, azt volt nagybetűkkel ráírva, hogy: „FIGYELMEZTETÉS!”, kisbetűkkel pedig az állt benne, hogy figyelmeztetjük a T. Címet, hogy 800 korona váltója lejár 15-én, szíveskedjék tehát annak rendezéséről gondoskodni...

Miskának elszorult a szíve:

— Váltó!

Ezt már tudta, hogy micsoda. Amikor a számtanban a váltóleszámítolást tanulták, nagyapa elmagyarázta neki, hogy miben is áll ez s hogy miért adnak ezért a hosszú sárga papirosért pénzt.

Mi lesz most szegény apával? Ha nem volt most pénze karácsonykor arra, hogy neki ruhát vegyen, honnan veszi azt a tenger pénzt, amivel ezt a váltót ki lehet fizetni... Nem, nem... Nem lehet ezzel várni holnap reggelig, mert apa későn éjjel jön haza.

A cédulát visszatette a borítékba, gyorsan felöltözködött és bement apához az irodájába. Amíg végigment a Kerepesi-úton, azaz, hogy most már Rákóczi-úton — olyan hangosan vert a szíve, hogy azt hitte, mások is meghallják.

Végre ott állt az apja előtt, aki nevető szemmel nézett rá:

— Mi az, Misikém, mi kell?

Miska szó nélkül átnyujtotta a borítékot.

Apa elolvasta a cédulát és elkomorodott:

— Jól tetted, hogy elhoztad, — mondta, nagyot

nyelt — erről nem is tudtam... ízé, ... akarom mondani elfeledkeztem róla... Rendben van, fiacskám... Hát hiába, szegény embert még az ág is húzza...

Feje a mellére esett és percekig ült, szó nélkül, mozdulatlanul.

Miska reszketve állt előtte, borzasztó volt így látni apát — ilyen nagy gondban. A fiú csöndesen megszólalt:

— Apa, kérem, én úgy gondoltam, hogy... — hirtelen áradó mozdulattal körülölelte az apja nyakát és sírva mondta tovább:

— Apukám, el kell, hogy mondjak neked valamit. A Kálmán bácsi adott nekem egy ezer koronás aranykötvényt... És azt most elhoztam. De azt is meg akarom mondani, hogy már három nap előtt megkaptam, csak... csak szerettem volna elvenni belőle magamnak, hogy új zsakettem legyen. Azt hittem, hogy talán valami kölcsönt vehetek föl rá.

Apja arca még jobban elborult.

— Fiacskám, te kölcsönt?

— Nem, nem, már nem is akarom! Egészen mást akarok vele, aztán nagyon megbántam, hogy arra gondoltam. Én azt hiszem, hogy egész mást kell vele csinálni. Úgy gondoltam, hogy... hogy énnekem nem kell most ez az ezer koronás papiros. Ha azt most eladnánk, akkor te ezt a nyolcszázat kifizetheted belőle és aztán lassan vissza adnád nekem... De... de... ha nem tudod visszaadni, az sem baj!... Csak te ne légy ilyen szomorú!

Az apja karja forrón fogta át a fiút. Azután kissé

eltolta magától s a jobbjaival megsimogatta Miska arcát:

— Nem, fiacskám. Azt nem szabad tennünk! Ne félj, nem kell... izé... ezt a pénzt most egyszerre kifizetni... Majd én elintézem valahogy... De azért, hogy te most ezt mondtad, azt én nem fogom elfelejteni soha!

Kezetnyujtott a fiának.

— Látom, hogy jó vagy... De éppen ezért vigyázz magadra!

Ölébe ültette a fiát, úgy beszélt hozzá tovább:

— Tudod, fiacskám, én azért örülök, hogy te mérnök akarsz lenni, mert hát elég volt ebből a nemzet napszámosságából a nagyapának, meg nekem. Tudod, az én apám belepusztult a művészetbe és a szegénységbe. Én talán jobban jártam. Van ugyan sok gondom, küszködnöm kell, de azért már tisztességesen meg tudunk élni! Hanem, te... te próbálj meggazdagodni!... A gazdagság úgyis hol elfogy a családokban, hol újra megnő... Az én anyám egyik őse Szent István korában várispán volt, s anyám keresztelőjén még arany tányérokkal terítették. A nagyapám egy utcát adott Pest városának, de tönkrement, a fekete pénzen... Nagyanyád engem már úgy nevelt föl, hogy élére tette a krajcárokat. Mikor diák voltam, szombatonként kimentem anyámhoz falura, s mert a házigazdám mafla fiát én tanítottam, kerestem ezzel minden héten harminc krajcárt. Azon vettem minden szombaton egy hurkát... vasárnap azt ettük délben... De te már,

úgy-e, — elnevette magát — nem panaszkodhatsz a koszt miatt...

— Apukám, — mondta csöndesen Miska — az nagyon rossz lehetett...

Apja fejét rázta:

— Nem. Én mindig áldani fogom a jó Istent, hogy nekem fiatalkoromban olyan nagyszerű tanítómestert adott.

— Ki volt az?

— A legnagyobb mester, fiacskám, a tisztességes szegénység!

A fiú szeme tele lett könnyel, de azért mosolyogva mondta:

— Akkor jó nekem is: mi is tisztességesek vagyunk és szegények is.

Apja bólintott:

— Ezért remélem, hogy te már gazdag leszel. Mert soha ne felejtsd el: nagy dolog a pénz! Mindent meg lehet rajta venni!

Miska csöndesen kérdezte:

— Mindent meg lehet rajta venni? A boldogságot is?

— Mit gondolsz te boldogságnak, kisfiam?

A fiú szégyenlősen, akadozva válaszolt:

— Azt, hogy akit majd szeretek, engem nagyon szeressen és nagyon jó legyen hozzám... és soha el ne hagyjon!...

Az apa elengedte a fiút, fölált, jobbkezébe vette Miska állát és erősen a szemébe nézett:

— Nem, fiam. Ezt pénzen nem lehet megvenni.

De ha nincsen pénz, akkor mindez bizony ... — nem fejezte be.

Elkezdett föl-alá járni a szobában, később újra megszólalt:

— Eredj haza, fiacskám és csókolj kezét a mamának, aki annyit dolgozik érted és olyan rajongva szeret téged ... de ... — megállt, percig gondolkodott, aztán hirtelen kimondta:

— De vigyázz rá ... igen ... mától kezdve te vigyázz rá, mert ő túlságosan jó, mindenki kihasználja és — nem tud bánni a pénzzel ... Sok a komisz ember, fiacskám ... és sajnos, majdnem minden úri családban van belőle legalább egy. Az pedig nagy veszedelem ... Mert a barátokat válogatjuk, fiam, de a rokonokat készen kapjuk ...

Megállt a fia előtt, szinte parancsolóan mondta:

— Mától kezdve már felnőtt ember vagy. Érted? ... Nem gyerek többé! Találkoztál a pénzzel, ezzel a szörnyű, hétfejű sárkánnyal, amellyel minden nap verekedni kell és ha levágod egy harapó fogú, falánk torkú fejét — nő helyébe tíz új! De te azért vagy férfi, hogy megküzdj vele ... És le kell, — megrázta a fejét — érted, le kell, hogy győzd! Mától kezdve ez a nagy kötelességed ... és hogy nagyon vigyázz a mamára ... és nagyon jó légy hozzá ... Remélem, nem fogok benned csalódni!

A fiú nem felelt, csak a kezét nyujtotta.

És akkor már nem az apa és a gyerek szorította meg egymás jobbját.

Két férfi fogott kezét.

A N A G Y   Z S Á K M Á N Y

A mohos vén fatönk, amelyre a fiút leültették, a vágás helyén volt régi erdő végét jelezte. Nagy tábla magas kukorica szélén állt s bele lehetett róla látni az irtásnak a sötét hegy felé emelkedő egész területét. Az új cserjék félméternél is alig voltak magasabbak, csak egy-egy régi facsonk körül bokrosodtak erősebben a tölgy friss lombzatai, — ahogy a régi többől az elpusztulni nem akaró élet újra kilökte őket a szabad ég felé. A júliusi hold világító fehérséggel öntötte le a tájat, csak feljebb, az erdőszél magas fáin körül, gomolygott a homály, hogy feketén bele vesszen a hegyhát sötét-ségébe. Vagy húsz lépésnyire keskeny kocsíút kanyargott fölfelé a lejtőn. A mély keréknyomokban megmaradt apró tócsák ezüstösen csillantak meg a holdfényben, amely mintha könnyű fehér fátylakat lebegtetett volna a sárguló fű fölött.

Miska csöndesen ült a kemény tönkön. Az ócska zöld kalapot mélyen arcába húzta s egészen beburkolódzott körgalléros szürke köpenyegébe, amely alighanem háromszor volt olyan idős, mint ő. A rövid erős karabélyt egészen behúzta a gallér alá, hogy a feketére

edzett puskacső valahogy meg ne villanjon egy kósza holdsugárban. Arca körül szunyogok döngtek, rászálltak, csípték. De a fiú tűrte, azzal a lelkes konoksággal, amellyel a tizenhatéves ember tud ragaszkodni a ráparancsolt szabályokhoz.

— Vigyázz és meg ne mozdulj! — súgta az apja, mikor itthagyta. Miska nagyon lassan elfordította a fejét balfelé. Harminc-harmincöt lépésre meglátta a kukorica alatt az árokban a nagy sötét tömeget. Tudta, hogy az ott az apja. Azután messzebb, ott a hirtelen fölszökő aranynyárfa tövében az éjjeli les harmadik társa, az öreg Raubschütz guggolt hegyes kalpagjával, vastag körgallérjával, mintha csak valami ottfelejtett szénaboglya lett volna.

Nagy csönd vette őket körül, de ez a csönd nem volt néma. Tele volt az éjszaka hangjaival, az erdő neszeivel. Miskától három-négy lépésnyire tücsök hívta kitartó hanggal a párját. Előtte valahol vincellér ciripelt.

— Itt az ősz! — gondolta magában Miska. — A mult héten még nem lehetett hallani őket...

A háta mögül — messziről, nagyon messziről — lassú vonat zakatolt, de ez olyan távoli hang volt, ahogy lenről, a nagy Duna-ágon túlról ideért, mintha inkább csak az alvó föld ütemes lélekezése lenne. A vonat elnyújtottan füttyült egyet.

Miska nem tudta mért, de ez a távoli fütty fájt neki. Ismeretlenül és ok nélkül fájt, ahogy mostanság általában értelmetlenül és indokolatlanul volt sokszor szomorú.

Néha egész délutánokat töltött egyedül a Dunaparton és nézte, ahogy elfolyt a víz s az apró hullámfodrok megtörtek a köves parton. Vagy a szőlőjük kilátójára ment föl s onnan bámult el a kék ködben elvesző keleti síkság széles látóhatárára. Furcsa céltalan órák voltak ezek, szinte kiszakadtak az időből. Miska csak ült alattuk, vagy egy fának támasztotta a hátát. Meg sem mozdult és mégis rettenetesen fáradt volt utána. Utólag nem is tudta megmondani magának soha, mi járt ilyenkor a fejében. Valami különös ébren álmodás volt ez az egész, ahogy zavaros történetek rajzoltak át összefüggéstelenül az agyán s a képzelete folyton változó képeken rohant keresztül.

Az az, hogy... ez mégsem volt egészen így! Egy kép, igen egy valakinek a képe újra meg újra előbukkant. Hol egy fehér felhő tetejéről mosolygott rá, hol egy különösen világos fűzfa ágai közt szomorkodott, hol hirtelen a víz tükréből merült föl.

Kékszemű, barnahajú asszonyé volt ez a kép.

Miska most is ezt az arcot látja, mintha ott jobbra abból a nagy galagonyabokorból bontakoznék ki tornyos, fényes hajkoronája.

A fiú hirtelen elkapta onnan a fejét. A háta mögül mintha valami ütemes neszt halott volna. Egészen halk volt ez, de a fiú mégis érezte, hogy valami csöndes és lassú mozgás közeledik onnan. A kis zaj erősödött és közelebb jött. Az erdő felől hirtelen kurrogó madárhang hallatszott háromszor vagy négyszer, gyorsan egymásután s ettől Miska egy ideig nem hallotta a

hátamögötti hangot. De azután hirtelen és erősen hallatszott újra. Miska most már tudta, hogy ez csak valami nagyobb vad lehet. A hang egyre erősödött, már tisztán lehetett hallani, hogy könnyed és mégis erős lépések közelednek. Nem mert visszafordulni csak lehajtotta a fejét és a kalapja alól próbált jobbfelé, hátra pislángatni.

Nem kellett soká várnia. Előbb könnyű ügető lépések hallatszottak s Miska úgy vette ki belőlük, hogy több állatnak is kell jönnie.

Az ügetés dobogása hirtelen megállt... Utána lassú lépések zizzenek a száraz fűben, de közelebbről... egyre közelebbről.

A fiú valósággal megmerevedett, még a lélekzetét is visszafojtotta. Csak a fejét fordította, nagyon-nagyon lassan, jobbfelé... Szinte fölkiáltott izgatott elámulásában: vagy negyven-ötven lépésnyire hatalmas szarvasbika jött legelészve, mögötte három tehén és két fiatal borjú. A fehér holdfényben tisztán lehetett látni fehér-sárga foltos oldalukat. A bika pár lépéssel előttük járt. Néha fölemelte a fejét, dús agancsát jobbról balra meg vissza forgatta, azután megint lépett kettőt-hármat, lenyúlt a fűhöz, majd megint felemelte a nyakát.

A fiú szíve sebesen kalapált: most végre — itt van a nagy pillanat!

Soha nem érzett remegés izgalma járta át, de tudta, hogy még legalább öt perc kell, amíg a hatalmas bika olyan vonalba kerül, hogy már nem veszi észre, ha ő lassan fölemeli a fegyvert.

A fiú egészen összehúzta magát, fejét erősen előre hajtotta, hogy a sapka széle fődje az arcát.

Csak a szél meg ne forduljon! Most azonban az egyik tehén hirtelen előreszökkent s egészen a bika mellett termett, az oldalával szinte hozzásímult a párjához s ami kétségbeejtő — majdnem teljesen elfedte a fiú elől. Pedig szinte már áthaladtak az ő vonalán s az út felé közeledtek. Miska most értette meg, miért jönnek erre. A rekkettyés tóhoz igyekeznek, az erdő nagy, természetes itatójához.

A bika és a tehén szorosan egymás mellett maradtak s a fiúban valósággal fölcsapott a harag — vajjon meddig tarthat ez még! Ha így mennek tovább, nem lesz módja rá, hogy löhessen. De a bosszúság csak nőtt: most az egyik kis borjú ugrált viháncolva előre! De ez volt a szerencse, a kis borjú odaugrott az anyjához, hátulról megdöfködé a fejével, mire az megfordult és visszakergette. Egy pillanat s a hatalmas bika ott állt takaratlanul, a hold tündöklő fényében, — lapjával Miska felé. Éppen felemelte a fejét és elnézett az erdő irányába, mikor a fiú óvatos gyorsasággal állához kapta a fegyvert és elhúzta a ravaszt. A fegyver dörrenése élesen csattant végig az irtáson. A hatalmas állat pedig egy szempillantásra fölemelkedett, azután térdrebukott, azután oldalt dőlt és lassan elterült. A tehenek észtvessztetten menekültek borjaikkal visszafelé s pár pillanat múlva el is tűntek egy domb hajlásában.

Miska a szívében kimondhatatlan boldogsággal,

egész testében reszketve, ülve maradt és várt... Hátha csak sebet kapott. Néhány perc telt csak el, amikor hallotta az apja lépéseit közeledni. Messziről meg az öreg Raubschütz rohant.

A bika ott hevert, elnyúlt hatalmas testével, meredten és mozdulatlanul...

Most már Miska is felemelkedett és visszahúzta a fegyver závarját, kivette a közben már óvatosan elhelyezett új töltést; a závárt visszacsapta, a ravaszt lassan leeresztette s a fegyvert vállára akasztotta.

Apja ott állt előtte, a keze kinyúlt, megveregette a fiú az arcát.

— Jól van Buksikám, ezt szépen csináltad!... Félttem, hogy nem bírod kivárni.

Most már ott volt öreg társuk is. Torzonborz szakállából hangos nevetésre nyílt két hatalmas fogsorú szája:

— No öcskös, most aztán jól elverünk! Ördögadta kölyke, hát nem neki jön ki a bika! Már két hete lestem erre a vén gazemberre!... De gyere csak — kézenfogta Miskát s odavitte a bikához.

— Térdre! — vezényelte — ráfeküdni! A fiú engedelmeskedett boldogan, de azért nem kis testi félelemmel. Tudta, hogy az öreg alaposat fog ráhúzni. A vén Raubschütz nem is kímélte. Hatalmasat vágott rá a puskatussal. Apja közben letört egy fiatal ágat s azzal szózott rá. De ez nem fájt.

Az öreg most a legközelebbi csonka töről letépett

egy kis ágat s a tölgyfalevelet hozzáértette az elterült vad sebéhez, azután a fiú kalapja mellé tűzte.

A vadórt, aki velük jött, otthagyták őrnek, ők meglementek a faluba és felverték a vén fuvarost, Mihály gazdát, vagy ahogy Miska szokta nevezni: Mihályomat.

A vénember, aki valamikor vincellér volt Horváthéknál, dörögve ébredt, de egyszeriben vidám lett, amikor meghallotta, hogy miről van szó.

Megmagyarázták neki, hol fekszik a vad.

— Ne tesszen félni, Misike. Aludjék nagyot. Reggelre lent lesz a bika — semmi hiba nem lesz benne! Még a fogára is vigyázok!

— Arra különösen, hallja-e, — csattant rá a vén vadász — mert abból én csináltatom meg a mellűt Misikének! Hirtelen ránézett a fiúra és azt mondta neki:

— Mától fogva visszategezhetsz!

— Igen is — mondta Miska. Erre talán még büszkébb volt, mint magára az elejtett bikára.

Pedig hát nagyon büszke volt arra is!

Már látta magát, ahogy holnap az uszodában elő fogja adni az egészet. Hogy fogják irigyelni Karcsi, a Béla, Kálmán, Pista, meg a Feri. Különösen azt akarta, hogy a Feri megbámulja érte. Ez a barátja tudniillik mostanában nagyon megváltozott. Alig járt közéjük, nem futballozott többé, nem vett részt a rabló-pandurozásban, teniszezni se jött. Folytonosan egyedül sétált, meg otthon könyveket olvasott — vagy a hegyeket járta.

Vajjon Ferinek is olyan furcsa órái vannak, mint neki? Ferinek is vannak megmagyarázhatatlan szomorúságai? Különös ábrándozásai? És ő is annyiszor látja megjelenni annak az asszonynak az arcát? Feri is ösmeri. Aki pedig ösmeri, annak muszáj látnia, ha egyedül marad.

Azt a két mély kék szemet, melynek szinte fekete a fénye, a sötétbarna haját, amely mégis aranyos, hárásüt a nap, az erős és mégis karcsú alakot! Milyen gyönyörű ez az asszony!

Miska már azt is elképzelte, hogy ha legközelebb kijön hozzájuk, hogyan fog neki eldicsekedni ezzel a diadalmas vadászkalanddal... Eldicsekedni? Nem! Éppen előtte úgy fog tenni, mintha nem is lett volna semmi különös az egész. Mintha egész természetes lenne. Megmutatja neki a hatalmas tizennégyes aggan-
csot, de csak azt fogja mondani:

— Ezt az idén ejtettem el. Elég jó, úgy-e? —
azután majd másról fog beszélni.

Miről fog beszélni? Hiszen ha együtt vannak, Miskának alig jön ki szó a torkán. Mindíg a Vera néni kérdez tőle mindenfélét.

— Néni!... Micsoda ostobaság, hogy őneki még nénizni kell egy ilyen szép asszonyt!... Végre ő már nem gyerek... Most jön a hetedikbe. És igen, az idén már hosszú nadrágot fog kapni!... Igazán meg fogja mondani a mamának, hogy ő többet nem hívja Vera néninek, hanem úgy fogja mondani, hogy „nagyságos asszonyom!” Ez ugyan nagyon hideg megszólítás s

voltaképpen egész távolra viszi az embert attól, akihez beszél. De viszont fiatalemberhez inkább való, aki nem-sokára tizenhétéves s aki már teljesjogú vadász, mert tizennégyes trofeája van. Közben arra is gondolt, hogy ez az iskolában nagyon jó lesz neki — most már egészen biztosan ő lesz az önképzőkör elnöke. Ez a kérdés tudni-illik egész nyáron izgatta Miskát, mert az utolsó évben mintha megrendült volna a tekintélye az osztályban. Nagyon előtérbe jutottak azok, akik azt mondják, hogy ők modernek s akik mindenféle idegen költőkről beszélnek, folyton valami Baudelaire-ről, meg igen... arról az Adyról, akiről a magyar tanár úr azt mondta, hogy nemzetietlen. Ezt ugyan nem értette, hogy miért, mert apa nagyon szerette ennek a verseit. De apa néha olyan furcsákat mond. Például a multkor is azt mondta, mikor Miska bácsival, aki híres színész, beszélgettek séta közben:

— Akiben nincs elég szilárdság, hogy ragaszkodni tudjon a színház hagyományához, de nincs elég rugalmasság, hogy a színházba be tudja hozni az újat, az nem való igazgatónak!

Akkor éppen az új költészetéről beszélgettek, meg az újfajta színészekről és apa azt mondta:

— Nincs régi színészet és nincs új modern színészet, csak kétféle van: jó és rossz!

Igen, erről holnap meg fogja kérdezni újra apát, hogy az a furcsa vers a *Disznófejű nagyúr*-ról neki is nagyon tetszik. Csak nem meri megmondani a tanár úrnak.

Másnap azonban nem akadt alkalom arra, hogy apjával irodalmi vitát folytasson. Reggel apja azzal verte föl:

— No, nagy vadász úr, megyünk Szentendrére húsért! A mészáros megveszi a bikát.

— Az agancsot is? — kérdezte rémülten Miska.

— Na, ne félj. Minden neked marad, ami a vadászt megilleti. Hanem hozd a nagy hálót, meg a szalmatarisznyát.

Miska mind a kettőt útálta. Szörnyen megalázónak találta, hogy hetenkint kétszer apával, Raubschütz-cel és Miska bácsival be kell gyalogolni Endrére s azután a hajó közönségének szemeláttára mint valami mészárosinasnak, ezekben az otromba holmokban kell cipelni a rengeteg húst.

— Gyalog megyünk. A szekér azóta már benn van a szarvassal a mészárosnál.

— De biztosan megkapom az agancsot?

— Jó, jó, majd megkapod...

— De én úgy szeretném, ha az egész feje meglenne a nyakával együtt.

— Azt még nem lehet, mert még nyári szőre van. Szép lesz az amúgy is.

Miska hát vette a szalmatarisznyát, beletette a nagy hálót és hátán a tarisznyával elindult.

Az út elég vígan telt, mert a Béla is jött, a barátja, meg az öreg fia s így neki módja volt, hogy nagy részletességgel elmondja hőstettét. Megelégedetten állapította meg, hogy a fiúk csodálják és irigylik. Ettől

nagyon jó kedve kerekedett, csak az út végén haragudott meg Bélára, mert az azt merte mondani, hogy a gyönyörű Vera asszony már nem egészen fiatal.

— Nem fiatal? — csattant föl Miska. — Micsoda butaság ez? Hát mit gondolsz, hány éves?

Béla azt mondta, hogy lehet harmincöt is. A másik fiú is azt állította, hogy harminchárom-harmincnégy. Pedig ő biztosan tudta, hogy harminc, mert neki — maga Vera asszony mondta!

Ebben azután meg is nyugodott. Titokban most ügyis olvasott egy francia regényt és abban éppen a harmincéves asszonyokról volt szó. Harmincéves... Hát azután. De özvegy... Különben is az nem olyan nagy korkülönbség. Dédapa majd húsz évvel volt fiatalabb dédmamánál és mégis milyen boldogok voltak... De hátha Vera asszony nem fog addig várni. A multkor ebédnél mama azt mesélte apának, hogy egy híres gazdag ügyvéd akarja elvenni.

Miska Szentendrén el is csavargott kicsit, amíg apáék beültek a hajóállomásnál a kocsmába. Leült egy padra a Dunaparton. Sokat gondolkozott és elhatározta, hogy valahogyan óvatosan meg fogja kérdezni Verát... Igen, mert magában nem mondta neki se azt, hogy néni, sem azt, hogy nagyságos asszony, hanem egyszerűen azt, hogy — Vera. Ez olyan szép név. Azt jelenti, hogy igaz... És Vera bizonyosan az, olyan egyenes az egész egyénisége, olyan határozott. A mama multkor azt mondta róla, hogy századvégi nő s hogy egy kicsit sokat enged meg magának. Hát egy ilyen gyönyörű asszony ne engedjen meg magának semmit?

Persze, hogy szépen öltözködik, hogy sokat mulat, szeret táncolni! Gyönyörű hangja van. Igen! A cigánnyal olyan szépen tud énekelni. Amikor az idén apáék házassági évfordulóján annyian voltak itt és cigány is volt, akkor Vera milyen sokat énekelt. Például azt a gyönyörű nótát, hogy a „Monostori zöld erdőben sírva fakad egy vad galamb!” Ahogy ezt Vera énekelte, akkor majdnem ő is sírva fakadt. Ha most legközelebb együtt lesznek, ahol cigány van, el fogja húzatni Verának: „Szépasszonynak kurizálok...” De ahogy ezt gondolta, mindjárt érezte, hogy nem fogja merni! Persze, ha olyan gyönyörűen tudna mulatni, mint Béla bácsi, de hát annak van a legszebb hangja Magyarországon, azért olyan híres énekes... Most hirtelen eszébe jutott, hogy Vera akkor nagyon kacérkodott a nagy énekessel, igenis, hogy szinte neki dalolt... Á, csak nem lesz féltékeny Verára, aki olyan igaz, olyan szép és olyan tiszta...

Szinte egészen elrévült, mire a hajó megérkezett. Gyorsan visszament apáékhoz a kocsmába. Vállára vette a mészárostáskát, kezébe a nagy hálót, amibe rosszul csomagolt háj, szalonna és egy egész borjúcomb éktelenkedett. Igazán szerencse, hogy ebben az ócska sárga vászonruhában jött be, mert az új vadászruháját igazán kár volna bepiszkítani marhavérrel, vagy faggyúval.

A hídról kémlelte, nincs-e valami ismerős a hajón. Szerencsére, nem látott senkit. Erre megnyugodott, jókedvűen és a lelkében bizonytalan, de édes gondolatokat ringatva, ment be az első osztályba.

Akkor történt a baj. Ahogy az ajtót kinyitotta: szemben állt Verával.

Az asszonyon világoskék ruha volt és malomkeréknyi fehér szalmakalap, amelyről két sötétkék bársonyszalag lógott le hátul.

Majdnem beleütközött a fiúba. Mikor megismerte, hangosan elnevette magát.

— Hát magával mi van, Miska?... Talán mézárosinas lett? — vidáman odafordult a mellette álló idősebb testes úrhoz: — lássa, kedves János, ez a Jolánék gyereke.

Miska felelni akart dühösen valamit, de meghallotta mögötte az apja hangját:

— Nem gyerek ez már, kedves Vera asszony, hanem komoly legény. Ma éjjel egy gyönyörű tizennégyes bikát lőtt.

— Tizennégyest? — mondta az idegen úr. — Teremtette, gratulálok édes öcsém. Az már nagy dolog!

— És még hozzá milyen tökéletesen és korrektül csinálta, kérlek — szólalt meg újra az apja —, mondhatom neked... — azzal félrevonta János bácsit és elkezdte neki magyarázni a bika elejtését.

Vera pedig ott állt, szemben a fiúval, aki még mindig piros volt a szégyenkezéstől — és az asszony édesen mosolygott:

— Szóval maga ilyen nagy hős, Miska... Tegye le már azt a sok holmit. Azután jöjjön és mesélje el nekem, hogy történt...

A fiú levágta egy sarokba a tarisznyát, meg a tele hálót, az asszony pedig belekarolt és elindult vele —

az ellenkező irányba, mint ahol apja és János bácsi beszélgettek.

— Na, meséljen gyorsan — és puha karjával megszorította a fiú karját. Miska valami szédülést érzett, de dühösen vágta oda.

— Ki ez az idegen ember?

— Ja, ez? Egy régi udvarlóm, tudja, — kacéran félrefordította a fejét — nem veszedelmes... Öt év óta el akar venni feleségül.

— És maga?

— Én nem megyek hozzá. Tudja Misike, én valami másra várok...

Hátrament a hajó tatjára és ott leült a körben magasravert vastag kötélcsomóra. Apró fekete lakkcipői fölött két keskeny bokája kikandikált a fodros kék grenadin alól.

— Mire vár maga? — nyelt egyet a fiú — Nagyságos Asszony?

— Én? — felelte halkán Vera és hátravetette a fejét. — valami nagyon szépre, Miska, valami gyönyörűre!... Valami nagyon nagy szerelemre.

— És... És meddig tudna erre várni?

Vera most előrehajolt, úgyhogy a kalap nagy fehér karimája szinte eltakarta az arcát:

— Én erre akár az életem végéig is várni fogok... De maga még ezt nem érti, Miska... Majd egyszer... Akkor tudni fogja, hogy mi ez! — s könnyedén csak egy pillanatra hosszú fehér kezét rátette a fiúéra.

Miskát elkapta valami vakmerőség, megragadta az asszony csuklóját és azt mondta:

— Én tudom... Én érzem, Maga nem is képzelem, hogy mennyire érzem! — azután fölugrott és elrohant. Nem is mutatkozott addig, amíg a hajó ki nem kötött az ő falujuknál.

Tudta, hogy Veráék hozzájuk jönnek, de azért elmaradt tőlük és az apjától, mert nem akarta, hogy Vera még egyszer lássa olyannak, mint egy mészárosinas. Jó előre kiált a harmadik osztályra, elsőnek szállt ki és a tarisznyát s a hálót gyorsan átadta a várakozó kertészlegénynek, maga pedig sietett előre.

Mire apa megérkezett Verával és János bácsival, Miska már az új angol vadászruhájában fogadta őket. Felvette hozzá azt a világosbarna flanellinget, amit ugyan télire kapott karácsonykor, keresztapától, aki Bécsből hozta és tagadhatatlanul meleg is volt így a júliusi forróságban, de Miska úgy érezte, hogy — ellenállhatatlanul elegáns!

Mikor Vera megérkezett, tényleg elismerő pillantással nézett végig a fiún:

— Ejnye, de kicsípte magát hirtelen. Hiába, maga nagy gavallér lesz! — és kedvesen nevetett.

Miska nem tudta, hogy ez a nevetés mit jelent, örült is neki, meg félt is tőle. Óvatosan, messze ült Verától, mert nem tudta, hogy az előbbi jelenet a hajón — nem rontott-e el mindent?

János bácsi később apával lement a kaszinóba egy pohár sörre, mama pedig kiment a konyhába, hogy utána nézzen az ebédnek.

— Verám, édes! — mondta a mama. — Te azt

hiszem, még nem is voltál fent nálunk a szőlőben! Misike majd megmutatja neked a forrást!

— Jó — mondta erre Vera. — De ha megengeded, drágám, előbb átöltöznék.

— Parancsolj csak, a táskád fönn van az emeleten, a szobában.

Miskának majd kiugrott a szíve a boldogságtól. Most tudta meg, hogy Vera nyilván több napra jött hozzájuk. Ez ugyan azt jelenti, hogy neki ki kell mennie a kis szobájából, de hát kinek adná oda, ha — nem Verának!

Csak pár percig kellett várnia, az asszony már jött is vissza. Egészen furcsa ruha volt rajta, amilyent Miska eddig csak a táncórai álarcos bálokon láthatott: Vera tiroli nőnek volt öltözve. Éppen csak a hegyes tollas sapka hiányzott róla.

— Így jobban illek magához, Miska! Nem? — mondta az asszony és újra belekarolt a fiúba. Meztelen forró karja valósággal perzselte a fiút.

— Igen, hogyne — nyögte Miska s azzal már mentek is fölfelé a keskeny hegyi úton, amely a szőlőbe vezetett.

Miska szorgalmasan magyarázni kezdte a fákat, hogy ez izenbarti körte, ez pedig törökbálint-alma, az ott nagyon finom újfajta őszibarack, ez boszniai szilva, ezek meg itt a birsalmák...

— Tudja, Nagyságos Asszony, ezek ősszel olyanok, mint az Árgírus királyfi aranyalmafája... Csak Tündér Ilona hiányzik hozzájuk!

— Maga milyen édeseket tud mondani, Miska —

Vera egész odahajolt a fiú arcához — de miért mondja nekem, hogy — nagyságos asszony?

— Hát nem mondhatom azt, — felelte zavartan a fiú — hogy Vera néni! Maga ahhoz túl fiatal... izé... Nagyságos Asszonyom.

— Fiatal? Jaj, de aranyos. Hanem mondja nekem csak azt, hogy — Vera.

— Csak azt?

— Igen. Mondja... Na, mondja!...

Miska egy pillanatig küzdött magával, amíg ki-mondta, de közben behúnyta a szemét és egész halkán suttogta:

— Vera...

— Na lássa, így jó. Hát hol van a forrás? Hozott magával poharat? Imádom a friss forrásvizet.

— Van ott pohár és mindjárt odaérünk. Csak itt ezen az úton kell végigmenni az árok mellett. De itt nem férünk el ketten.

Az asszony kivonta karját a fiúból és eléje lépett. Sietve ment az emelkedő úton s amikor az egy nagy körtefánál véget ért, megállt és visszafordult:

— Itt vagyunk? Hol a forrás?

— Pár lépéssel arrébb! Látja ott azt a hídat? — mutatta Miska. — Azon kell átmenni...

Vera előrefutott. Visszakiáltott:

— Na, jöjjön gyorsan maga is.

A híd túlsó felén megálltak. Lent az árok végén nagy sziklák között vasrácsos ajtó volt, a forrás mögötte csillogott.

— Az ott, látja? — mondta Miska s ahogy lefelé

mutatott, keze egy pillanatra hozzáért az asszony vállához.

Vera hátrahajtotta a jobbkarját s a kezével megfogta és a vállához szorította a fiú kezét.

— Lemegyünk, úgy-e? — és óvatosan elindult az egyszerű kőlépcsőkön.

— Milyen remek hűvös van itt! — súgta halkan Vera. — Ezek a hatalmas fák, mint valami óriási sátor!

— Igen, ez a két nagy diófa, meg ez a négy óriási szelíd gesztenye, ezek a legrégibb fáink, meg a nagy dió, ami lent van az út mellett. Ezeket akkor ültette nagyanyám, mikor megvették ezt a telket.

— Gyönyörű! — suttogta halkan Vera. — Milyen messze van innen az egész világ... Ad egy pohár vizet?

Miska gyorsan leszaladt, kinyitotta a vasajtót, benyúlt a bent függő füles üvegpohárért, megmerítette s már hozta is.

Vera kezébe vette. Előbb, mint valami kiscica, beleöltötte a nyelvét, azután ivott belőle egy kortyot.

— Fönséges! — kiáltotta és indult fölfelé. A híd-től elkanyarodott, be a legnagyobb diófához, amelyet széles zöldremázolt fapad vett körül. Oda leült. Miska előtte állt. Az asszony újra ivott a pohárból, azután odakínálta a fiúnak.

— Igyék maga is!

Miska kihajtotta az üvegpoharat és azután erélyes mozdulattal belevágta az árokba, ahol darabokra tört.

— Ebből többé nem ihatik senki! — mondta hevesen és Verára nézett. Az lesütötte a szemét:

— Üljön ide mellém, Miska — súgta gyorsan és forró hangon — mondani akarok magának valamit... Maga most kiitta a szerelmemet!... Tudja, mit jelent ez?... Ezt is tudja?... — két karjával hirtelen átölelte a fiú nyakát és az ajkával rátapadt a fiú reszkető szájára:

— Szeretlek, te édes bolond kisfiú...

Miska elszédült, minthogyha valami rettenetes forgásba került volna bele. Csak azt érezte, hogy zuhan, zuhan... Vera egyre forróbban ölelte magához s a fiú elvesztette a fejét.

— Szeretlek... szeretlek — dadogta rekedten s a fejét beletemette az asszony kibomló sűrű, hosszú, barna hajába... Most egyszerre azt kezdte érezni, hogy röpül, hogy szárnyai vannak, hogy emelkedik valami csodálatosan édes és forró szédülésben, hogy nincs többé perc és óra, nincs fa, fű, virág, semmi a világon, csak ez az asszony, aki maga a boldogság teljessége. Miska nem tudta, meddig tartott ez az egész bolond nagy mámor s amikor kezdett föleszmélni belőle, azt látta, hogy — Vera már nincs itt...

Kábultan kelt föl az édesillatú zöld fűből és — rettenetesen meg volt ijedve!

Amikor tegnap éjjel a hatalmas bika megjelent előtte, egy percig sem félt. Mint ahogy nem félt soha, ha órákon át kellett sötét erdőben lesben ülni. Nem félt a Duna hullámzó árjában és zúgó forgói között, nem félt az iskolában a vizsgán, nem félt a közönség

előtt, ha ki kellett állnia szavalni, nem félt, ha a pajtásaival verekedni kellett — de most egész testében reszketni kezdett a rémülettől.

— Mi lesz most? Ha ezt apa valahogy megtudja ... Ha a mama! ... Jaj, Istenem, csak a mama meg ne tudja! ...

Nagynehezen összeszedte magát s lassan lement a házhoz.

A társaság épp akkor ült ebédhez. Egy kis asztalon édes pálinka állt s apró poharakban zöld ital csillogott. Vera éppen fölemelte az egyik poharat és János bácsival koccintott. Nevetett:

— No, János, ezt még igya ki — s a maga, még féligtelt poharát odaadta a kopasz ügyvédnek — de vigyázzon, mert kiissza a szerelmemet!

Miska ránézett és a szemét elfutotta a könny:

— Ezt tudja mondani most? — gondolta magában megdöbbenve. Csöndesen ült le a helyére s egész ebéd alatt egy szót sem szólt — még akkor sem, amikor a diadalmas fiatal vadász egészségére ürítették a poharakat.

Ebéd után Vera egy pillanatra odajött hozzá, megsimogatta az arcát, hirtelen hozzáhajolt és a fülébe súgta:

— Boldog vagy?

A fiú szíve nagyot dobbant, de mindjárt utána úgy elszorult, hogy szinte fájt. Lehajtotta a fejét és úgy felelt halkan:

— Nagyon szerencsétlen vagyok! — megfordult és elsietett.

Az asszony tágranyílt szemmel, megnémulva bámult utána.

A fiú leballagott a Dunapartra. Elindult a víz irányába. Egyszerre csak szembe találta magát Ferivel. A barátja kezében kis könyv volt, azt olvasta.

Odalépett hozzá és megkérdezte:

— Mi van veled? Olyan ritkán látunk.

— Sok dolgom van — felelte a másik. Nem érek rá most a játéokra, mint régen.

— Miért?

— Mondom, sok dolgom van...

— Mivel?

— Magammal...

— Magaddal? Miért?

— Vizsgálom magamat... próbálom magamat... Te sohasem szoktál önmagaddal foglalkozni?

— Én?... Igen... azaz, hogy... Mit olvasol?
— kérdezte Miska hirtelen.

— Kempis Tamást.

Miska elkomolyodva ránézett:

— Te olyan furesa vagy most!... Azelőtt mindig te voltál a legvígabb közöttünk.

— Most is az vagyok. Csak máskép. Most más az örömöm. Ez nagyobb öröm és tisztább...

— Mondd, Feri — és Miska elcsuklott a hangja, ahogy megragadta a barátja karját — van tiszta öröm is?

Feri alakja megnyúlt, fejét fölemelte s tekintete beleveszett az égbe:

— Van Miska, van... én — megtaláltam!...

Miska lehajtott fejjel ment mellette. Sokáig hallgatott, azután megkérdezte:

— Mondd Feri, ha az embernek öröme van és boldog és utána mégis tele van ijedtséggel és zavarral, akkor, az úgy-e, nem tiszta öröm.

— Nem tudom, miről beszélsz.

— A szerelemről, Feri, amiről én eddig annyit álmodtam, annyit gondolkoztam, verseket írtam róla ... és amit én ... megismertem ... és most — félek tőle!

— Én pedig lemondtam róla ...

— Lemondtál?

— Örökre!

— Örökre? Hogyan? Miért? Hát nem az a leg-szebb, ha az ember szeret valakit, azután feleségül veszi, azután boldogan él ...

— Lehet ... Én mást választottam ... Pap leszek!

— Feri, te? ... Hiszen te eddig maga voltál a vidámság, az élet ... Minden sportban te voltál a legjobb. Hogy tudsz te táncolni, korcsolyázni és te ...?

— Engem nem érdekel ezekből már semmi!

— De hát mi történt veled?

— Ismered János papot? Sokat jár hozzánk ... Miska hoggye ismerte volna. Mama mindig elvitte a prédikációira.

— Miért? Ő beszélt rá?

— Egy szóval sem. De a multkor itt beszélt s én ministráltam. És akkor, ott, elhatároztam!

— És boldog vagy?

— Nagyon! Ma mondtam meg a szüleimnek és beleegyeztek.

Miska megállt, kezét nyújtott a barátjának.

— Hát akkor, Isten veled!

A másik mosolyogva nézett vissza:

— Ne búcsúzz tőlem, én veletek maradok! Sőt talán még közelebb leszek hozzátok, mint most...

— De minket elsodor az élet... Multkor olvastam egy verset és érzem, hogy igaz: a disznófejű nagyúr legyőz minket, megöl és — belenyom a pocsolyába.

— Csak azt, aki hagyja magát! — Feri erősen megrázta az üstökét. — De nem szabad hagyni magunkat!

— És ha a vágyunk visz bele? ... Ha a szerelem taszít be?

— Akkor öld meg a vágyat és öld meg a szerelmet!

— De fiatal vagyok, Feri, forróvérű, tele vagyok tervekkel és vágyakkal és akarom az életet... a szerelmet... a sikert... és a hatalmat! Akarom! — Miska dacosan összeszorította az öklét. — Akarom!

— És mégis félsz tőle?

— Igen, — mondta megdöbbenve Miska — félek tőle!

— Miért?

— Mert azt látom, mindenütt azt látom, hogy a siker is, hatalom is, szerelem is az nem... hogy is mondtad te?... Nem tiszta! Ez olyan rettenetes. Ez olyan iszonyatosan rettenetes! — Miska melle zihált, a torokát a sírás fojtogatta.

Feri szembefordult vele és a két kezét rátette Miska vállaira:

— Próbáld meg, tudsz-e erős lenni?

Miska megszorította a barátja kezét:

— Jól van, megpróbálom!... — sarkonfordult és hazament.

Apja a verandán fogadta. Puska volt a vállán. János bácsi is ott állt teljes fölszereléssel.

— Foglyászni megyünk, nem jössz, Buksikám?

— Jövök! — és szaladt a puskáért. Az ajtóban találkozott Verával.

Az asszony rámeredt, a szeme tele lett könnyel:

— Maga is velük megy? — kérdezte ijedten. — Nem marad velem? Azt hittem, eljön sétálni... Na, szép kis gavallér! — erőltetetten nevetett.

Miska egy pillanatra a hatalmas tizennégyesre gondolt, ahogy a párja ott, az irtásban, melléje símult és már szinte megvédte a halálos golyótól... Egyszerre megint arra gondolt, hogy mégsem megy az apjával. Ezzel az asszonnyal megy s ha kell — a világ végére megy vele!

De akkor a veranda végén megjelent az édesanyja. Derűs kedves szemével ránézett és azt kérdezte:

— Hát te mit csinálsz, édes kisfiacskám?

Miskának, aki kiegyenesedve állt és mélyen nézett Vera elborult szemébe, most hirtelen megrezzent a válla, lehajtotta a fejét és halkan odaszólt az anyjának:

— Én apával megyek, mama!

AZ ELTILTOTT SZEREP

Sokan ültek az uzsonnaasztal körül. Halványsárga, nehéz damasztterítőn, virágos porcelláncsészék mellett, vertezüst kis kanalak, villák, kések csillogtak s az asztal közepén keskeny csipkecsík futott végig. Középen óriási kuglóf állt fölszeletelve és porcukorral teleszórva. Ettől jobbra-balra két ezüstitalapzatú velencei üveg-tál, benne mindenféle déligyümölcs, dió, törős mandula meg sok mandarin-narancs, aminek keserű illata megtöltötte a szobát. A csészékben haboskávét, amelyhez a kockacukrot az ezüstartóban most vitte körül a fehérbóbitás szobalány.

A felnőttek között, akik lármásan és összevissza beszélgettek, egyetlen gyerek volt. Bár valószínűleg megsértődött volna, ha gyerekeknek nevezik, hiszen jövőre már érettségizni fog. Az asztal végén ült és iszonyúan únta magát. Most ugyan éppen mulatott magában, hogy némelyik vendég milyen ügyetlenül kezeli a cukorfogót. Amikor a szobalány őhozá ért, óvatosan vett ki egymásután három kockacukrot és rátette a tejhab tetejére.

Mamája szemben ült vele az asztalfőn, fekete

selyemzsinór-díszítésű magas szövetrohában, sötét haján aranycsipkés, világos lila főkötővel. Éppen a mellette ülő gyönyörű szőke asszonynak felelt. A nagy művésznő édes hangon azt kérdezte tudniillik, hogy: úgy-e drágám, te itthon főzöd a szappant?

— Igen, — mondta a mama — mert akkor legalább tudom, hogy miből van az, amivel a sok szép és jó holmit ki kell mosni, meg takarékosabb is, mert így nem vész kárba a sok faggyú, meg egyéb...

— És úgy-e, — vágott közbe csodálatos nagy kék szemeit állandóan az ég felé fordítva az isteni művésznő — az itthoni sokkal jobbízű is?

A mama elnevette magát, azután visszafordult a másik szomszédnőjéhez és folytatta a „receptet“, ami-ben az előbb a szappan-kérdés megszakította:

— Én, édes fiam, a csirkét úgy sütöm, hogy friss tiszta zsírt felolvasztok egy magas lábasban. Annyit, hogy egészen elfedje a csirkét, ha beleteszem. Akkor a csirkét jól megtörlöm, megspékelem, beleteszem a forró zsírba és kisütöm úgy, mint a naturszeletet.

— De ez nem nagy pazarlás? — kérdezte a mellette ülő barnahajú, kerekképű fiatal asszonyka, akin rózsaszín selyembluz volt s befűzött, gömbölyű kis alakjával olyan volt, amit akkoriban töltött galambnak volt szokás nevezni.

— Á, dehogy, édesem!... A zsírt azután elhasználja az ember rántásra vagy ha megint valami egyszerűbb húst kell kisütni... Mondhatom neked ezután még a király is megnyalhatja az ujját.

Most megint a nagy művésznő szólalt meg:

— Hogy tetszett a Nóra új előadása?

— Ne haragudj, drágám, én utálok ezt a darabot! — mondta a mama.

Általános felszisszenés és ámuldozás volt a válasz.

— A Nóra... De édesem!... Hiszen az gyönyörű!... Ó, Ibsen!.

— Senkisémet írta még úgy meg a modern asszonyt, — szólalt meg egy szenvelgő hang — én igazán csak egy zsöllye vagyok a földszinten, de mondhatom, hogy ilyen gyönyörű estém... És te drágám, milyen csodálatos voltál! — fordult a nagy művésznőhöz, aki angyali pillantással viszonzta a bókot.

A mama most fölemelte a hangját:

— Az más! Ő mindig és mindenben nagyszerű... Hanem Nórát utálok.

— De miért, drágám? — kérdezte a lelkesülő hölgy.

— Amikor az uram először hazahozta a darabot, persze akkor még németül, elolvastam és utána azt kérdeztem: mondd, drágám és közben a gyerekei meghaltak skarlátban?

— Hogy jutott ez eszedbe? — kérdezte az egyik vendég.

— Mert egy rendes asszony nem hagyja ott a gyerekeit ilyen marhaságért. Ő csinál ostobaságot és kellemetlenséget az urának s akkor még ott is hagyja...

— De, drágám, ha egyszer nem értette meg az ura! És ő nem tudta, hogy egy idegen ember mellett él.

— Idegen ember mellett élt? — mondta a mama.

— És négy gyereket hozott tőle a világra! Szép kis hölgy...

Mindenki nevetett.

— Láttátok a Vígben a Mozgófényképeket? — kérdezte valaki. — Meg kell nézni! Hallatlanul mulatságos! A Hegedüs meg a Fenyvesi.... Tudjátok, az milyen remek, amikor leeresztenek egy fehér lepedőt, amire mozgófényképeket vetítenek és a férj rájön, hogy a felesége... Nahát! — nem tudta folytatni a kacagástól.

— Utálom a mozgófényképet — mondta egy idősebb hölgy. Meglátjátok, hogy az ember szeme el fog romlani tőle. A multkor is az Urániában, amikor egy földrengés-mozgófénykép volt, utána — szédültem, amikor kijöttem a színházból. Én sokkal jobban szeretem a szép színes állóképeket az Urániában, különösen, ha Pekár maga olvassa föl a darabjait.

Miska most halkan megszólalt:

— Apa azt mondja, hogy a mozgófényképnek nagy jövője van.

Az a hölgy, aki magát egy zsöllyének nevezte, kicsinylő hangon odaszólt:

— Ugyan, kedves Miska, ezt a papa nem mondhatja komolyan. Ezek sohasem fogják érdekelni igazán a közönséget!

A fiú nem felelt. Az jutott eszébe, hogy hét-nyolc év előtt egyszer, kinn falun, a szőlőjük kilátóján ültek együtt: ő, az apja meg annak a festő barátja. Most is emlékszik rá, hogy Jenő bácsi milyen furcsa barna bársonykabátot és bugyogót viselt s hogy a fején kü-

lönös oldalra csapott, fekete selyem szakácssapka volt. Akkor érkezett ormótlan, vastagkereű biciklin, amelyen nem kellett nyomogatni a pedált, mert valami pöfögő, lármás szerkezet maga hajtotta. Furcsa kerékpár volt, de sokkal gyorsabban járt, mint a többi s a falu népe ugyancsak megbámulta, mikor megérkezett. Úgy kellett a népséget elzavarni a kapu előtt, de a sarokról három parasztgyerek még órákig bámulta.

A festő alacsony, kövér ember volt s mindenki tudta róla, hogy kevés képet fest és nagyon lassan s inkább mindenféle gépek kitalálásán meg különös szerkezetek összeállításán töri a fejét. Pedig apa mondta, hogy nagyon kiváló művész s az egyik tárlaton maga a király vette meg az egyik képét.

Akkor Pestről jött ki, de azelőtt három hétig apával együtt voltak Párisban és Londonban s a kilátón is az út emlékeiről beszélgettek. Miska gyerek nagyon csodálta papáját azért, hogy olyan messze járt, mert az egész nyaralóhelyen egyetlen fiú sem volt, akinek az apja Londonban lett volna már. Azonfelül az apa gyönyörű fekete nikkelórát hozott Miskának olyan különös láncsal, amely úgy tekergődött, mintha fényes ezüstkígyó lett volna.

— Látod, barátom, — mondta a festő — nekem azóta sem ment ki a fejemből az a mozgófénykép-dolog.

— Mi az? — kérdezte Miska.

Apa összenézett a barátjával:

— Majd megtudod nemsokára Misikém, sőt még is látod, úgy-e, Jenő?

— Kérlek, nekem meggyőződésesem, hogy ennek a

dolognak van jövője. A fényképezés ugyan silány és otromba természetmásolás s nem hiszem, hogy valaha egy igazán jó arcképet lehessen vele csinálni, de ezek a mozgóképek, kérlek alássan, ezek határozottan nagyon érdekesek. Az a mozgókép például, emlékszel, amely a struccokat mutatta be az állatkertben, igazán nagyon kedves volt.

— Csak az a kár, hogy minden kép olyan, mintha folytonosan az eső esnék rajta. Az ember szeme megfájdul, ahogy a képek folyton ide-oda ugrálnak — mondta apa.

— Majd tökéletesítik, barátom! A technika ma csodálatosan halad. Nézd például, amíg a mozgókép idáig eljutott ebből a kezdetből, — zsebébe nyúlt és keskeny vastag füzetet vett ki onnan — hogy most már át tudják ezt tenni hosszú filmtekercsekre s azt azután rá tudják vetíteni a lepedőre, ez óriási. Ez volt a döntő lépés!

— Mi ez? — kérdezte bátortalanul a fiú.

— Nézd csak meg, Misike — mondta a festő és feléje tartotta a füzetet, azután a jobbkezeivel hirtelen megpergette a füzet lapjait.

Miska elámult. A füzetlapok külső oldalán az öreg Bismarck egyenruhás, sisakos képe volt, de ahogy Jenő bácsi a füzet lapjait gyorsan pergette, az öreg kancellár képe mintha valami bábszínház figurája volna, elkezdte lassan emelgetni a karját és a kezét, szalutált, azután lassan megint visszaengedte a karját. Ez volt az egész, amit a kis füzet tudott, de az öreg Bismarck tagadhatatlanul szalutált benne. Mozgott a kép.

— Nesze, — mondta a festő Miskának — ezt neked hoztam! — s a kis füzetet letette a fiú elé.

— Nekem? Igazán? — kiáltotta álmélkodva Miska és mérhetetlen öröm töltötte el.

— Milyen nagyszerű dolog ez, micsoda kincs... — Most is emlékszik rá, mekkora sikere volt neki akkor a fiúknál ezzel a füzettel.

Jó ideig azután nem hallott semmit a mozgóképekről, de egy délután apa magával vitte. A Kerepesi úton a Szentkirályi-utca sarkán volt akkor egy régi nagy földszintes ház. Annak az udvarára mentek be s ott hátul volt egy hosszú terem. Az egyik falon nagy fehér lepedő, a termen végig pedig sok szék meg pad. Leültek, azután egyszerre sötét lett és a lepedőn megjelent a kép, ami mozgott. Egy kertész járt rajta föl-alá, kezében nagy öntözőcsővel és a gyepet locsolta. De a kép sarkában hátul hirtelen előlépett két inasgyerek, azok ráálltak a csőre. Erre egyszerre nem jött többé víz a cső rózsájából. A kertész először nem értette a dolgot, fölemelte a cső végét, belenézett, abban a pillanatban a gyerekek leugrottak hátul a csőről, amire hirtelen megint megindult a víz és elárasztotta a szegény kertészt.

A nézőtér hangosan röhögött. A képen pedig a jelenet megismétlődött vagy kétszer-háromszor, de akkor végre a kertész megfordult, rajtacsípte a huncutságon az utcagyerekeket, rájuk irányította a csövet s úgy összelocsolta őket, hogy csuronvizesek lettek, mint kiöntött ürgék... Azután volt egy másik darab is, ott meg kártyáztak az emberek. De hogy azután mi volt

velük, arra Miska most már nem emlékezett vissza. A harmadik kép meg az volt, hogy francia katonazenekar vonult végig az utcán, de a katonák olyan sietve léptek, mintha rohantak volna és a tambúrmajor olyan gyorsan mozgatta föl-alá a botját, mintha megörült volna.

Apa akkor elmesélte, hogy Jenő bácsival mindenfelé próbáltak itt Pesten pénzt szerezni arra, hogy csináljanak mozgófényképszínházat, amilyent Párisban láttak, de mindenki kinevette őket.

— Most hallom, — nevetett apa — hogy két főpincér minden vagyonát ebbe tette bele. Ki tudja, még talán meg is gazdagodnak!...

Miska később hallotta, hogy esténként valami kávéházban lehet látni mindenféle mozgóképeket. Bandi bácsi azonban azt mondta, hogy oda nem mehetnek el gyerekek, sem úri hölgyek.

— Érdekes, — gondolta magában Miska, amint körülnézett az uzsonnázó asztalon — hogy itt most beszéltek a mozgófényképekről. Még sohasem hallotta eddig, hogy nagy társaságban ez náluk szóba került volna. Pedig náluk sokszor voltak sokan vacsorára, uzsonnára és ő mindig ott volt velük.

Az anyja most odaintett neki. A fiatal barna asszony kelt föl és búcsúzkodott. A fiú illedelmesen fölállt és kikísérte:

— Nagyon szép volt — bókkolt Miska, amíg fölsegítette a kabátot a fiatal hölgynek — a Constantin abbé-ban... Különösen az utolsó fölvonásban...

Amikor az ajtó bezárult a vendég mögött, Miska azt mondta magában:

— Ezt szeretem. Ez olyan becsületes, tisztességes, igaz teremtés.

Amikor visszavonult a szobába, furcsa szó ütötte meg a fülét.

Nagytokájú, fekete, sűrűhajú nő mondta éppen epésen az anyjának:

— Csodálom, drágám, hogy olyan kedves vagy hozzá. Nem vagy féltékeny? Mindenki mondja, hogy a férjednek nagyon tetszik.

A mama felemelte a fejét és nyugodt hangon mondta:

— Igen. Tudom, hogy az uram nagyon szereti. Mi mind nagyon szeretjük. Ebben a világban olyan kevés az őszinte és becsületes nő. Különben pedig én az uramat nem félttem. Amíg nem kap valahol jobb borjúpörköltet és jobb sonkástésztát, mint itthon, addig nem fog itthagyni engem! — nevetett.

— Azt hiszed te, hogy a férfiakat csak a gyomruk érdekli? Én ebben nem volnék soha biztos. Különösen a férjed munkakörében.

A mama csöndesen rázta a fejét:

— Rendes asszonynak, kedvesem, nem férje van, hanem ura. Aki pedig annyit dolgozik, mint az én uram, azt nem kell féltennem. Különben is szégyelném magamat, ha féltékeny lennék!...

— Hát én pedig az vagyok! — sziszegte a kövér feketehajú és dühösen fölívágta fejét.

— Hát te lehetsz is, drágám! — mondta mama s azután hirtelen másról kezdett beszélni.

A vendégek megint összevissza társalogtak, nagyokat kiáltottak, nevettek, csak a nagymama ült közöttük csöndesen, lehajtotta a fejét és horgolt. Nagymama nem hallott az egészből semmit. Miska ránézett, szeretett volna odamenni hozzá és megsimogatni. Milyen furcsa lehet az, milyen borzasztó, mikor ennyi ember között ül valaki és nem hall semmit. Valaki azt mondta róla náluk a multkor:

— Szegény Mari néni, akármennyi ember van körülötte, olyan, mintha egyedül volna egy puszta szigeten.

Miska arra gondolt, hogy lám, a nagymama milyen jól mulatna a mozgófényképeken. Még sem jutott soha az eszébe senkinek, hogy elvigye. Ő el fogja vinni...

Akkor Cyranoról kezdtek beszélgetni s valaki azt mondta, hogy látta Coquelintől... egy másik Pethest dícsérte nagyon.

Miska hirtelen beleszólt:

— Igen, Imre bácsi tökéletes... csak... csak az erkélyjelenetben... ott... ott én azt másképp képzeltem...

Mindenki csodálkozva nézett rá. Az egyik öreg hölgy, aki eddig csak néha szólt bele a sok beszédbe, előre hajolt és azt kérdezte:

— Miért, Miska? Te hogy képzeled?

— Nem tudom azt megmondani, kérem, néni, hanem én azt hiszem, hogy ott lángolni kellene minden szónak, Cyranonak magának s az egész színpadnak...

Pethes bácsi . . . kicsit szomorú és valahogy nincs eléggé elragadtatva. Pedig ő a legnagyobb színész!

— Ejnye, — mondta az öreg néni — hát te például hogy mondanád . . . persze, ha tudnád . . .

— Én tudom! — felelte csöndesen a fiú. — Kívülről tudom az egész darabot!

— Kívülről? Az egészet? Óriási! Lehetetlen! — mondták a vendégek összevissza.

A néni hirtelen rászólt parancsolón:

— Hát akkor mondd csak el!

Miska anyjára nézett ijedten, de az beleegyezőleg intett a szemével.

A fiú erre fölállt, elment a sarokba, ott félszegen meghajolt az asztal felé, azután elkezdte magyarázón:

— Ezt most Roxan mondja:

— „... *De mért, hogy vallomása
Döcögve jár az alvó föld felett
Köszvényt kapott a szárnyas képzelet?*“

Ezt halkán mondta és nőies hangon. Azután a maga hangján folytatta:

„*Így nem megy, majd magam . . .*“

Azután megint Roxán végszavát mondta:

„*Beszédje ma bizonytalan . . . megbotlik a szava,
Miért?*“

Miska most megint a maga hangján szólalt meg, de csak félig hangosan s közben egy fellépést tett előre:

*„Sötét van s a homályon át
Tapogatva leng a szó fülébe ...“*

Azután folytatta tovább. Rostand versei egyre jobban elragadták. Már el is felejtette, hogy otthon van a szobájukban és kik hallgatják. A színpadon érezte magát ... Nem, nem is a színpadon, hanem a régi párisi utcán, az erkély alatt. Áradva, zengve jöttek ki száján a szavak, forró suttogással s azután egyre hangosabb, egyre erősebb férfilángolással. Amikor odaért ahhoz a sorhoz, hogy:

*„Úgy látok én hajadtól megigézve,
Aranysugáros szőke foltokat ...“*

— akkor a szeme tele lett könnyel, a hangja elfulladt és azt érezte, hogy ott, fönt valahol a láthatatlan erkélyen, az a szőke lány áll most, ugyanaz a lány, aki semmit sem akar tudni róla ... És azután, amikor a végén a képzeletbeli Christian fölkúszott az erkélyre, hogy megkapja a csókot és ő a nagy férfilemon-dásban elmondta a keserű sort a csókok lakomájáról és Lázárról — az asztalnál kitört a taps.

És Miska érezte, hogy ez a taps nem udvariasság.

Erre nem állt meg, hanem végigjátszotta az egész fölvonást. A jelenetet a baráttal, a gróf levelét, azután Guiche megérkezését, a holdba utazás komédiáját ... egészen az utolsó sorig, amikor a kétségbeesett Roxánnak megígéri Christian leveleit ... s csak akkor hajolt meg.

Az öreg néni erre felugrott, odarohant hozzá, megölelte.

— Te kész színész vagy!... — mondta. — Holnap délután ötre eljössz hozzám!

Miska az anyjára nézett. Az megint bólintott.

— Ott leszek, néni, ha parancsolja.

— A „Sasfiók“-ból tudsz valamit?

— Ó, nagyon sokat. Majdnem minden nagy jelenetet.

— Akkor várlak...

És másnap el is mentek az anyjával. Miskát meglepte, hogy a néni nem egyedül volt. Ott ült a fia is, a híres színigazgató.

Kicsit beszélgettek, azután az öregasszony rászólt:

— No, fiam, mondj el valamit a „Sasfiók“-ból!

— Talán az első felvonásból, a történetórát, jó?

És elmondta. Amikor a jelenet végéhez ért, lezuhant a székre és elhörögte az utolsó szavakat a zászlókról — az igazgató rászólt izgatottan:

— Most próbáld meg a wagrami jelenetet.

Miska elmondta. Ő már látta ezt Sarah Bernhardtól és az volt az érzése, hogy hiába, ez az, amit egy nő nem bír! Hát most megmutatja, hogy ő bírja. A hangja szárnyalt, egész teste remegett — de bírta!

Amikor befejezte, az igazgató ránézett öreg anyjára és csak annyi mondott:

— Igazad van, neki kell játszani! — odafordult a fiúhoz:

— Van kedved eljátszani nálam a Sasfiókot?

Miska halálra rémült:

— Én? ... Hogy tetszik gondolni? Én gimnazista vagyok.

— Az a jó. Legalább igazán egy fiatalember lesz ott a színpadon.

— Nem, kérem, Laci bácsi, ez lehetetlen, apa biztosan nem engedné...

— Majd én beszélek apáddal...

— Nem! — kérlelte a fiú. — Nem, majd én megpróbálom! — anyjára nézett könnyörgőn.

— Igen, én is azt hiszem, hogy jobb, ha Miska mondja meg — szólt Miska mamája.

— Hát jó! De a jövő héten okvetlenül választ kérek! Persze, édes öcsém, sok mindent kell még ezen javítani, meg átformálni, de egy bizonyos — nagyszerű anyag vagy!

Kezet fogott és elment.

Apának másnap rossz kedve volt. Miska nem mert a dologgal előhuzakodni. Harmadnap meg vendég volt náluk ebédre. De vasárnap reggel apja elvitte sétálni.

Miska most megpróbálta. Azzal kezdte, hogy nem tudja még sem, mérnök legyen, orvos vagy jogász?

— Persze, hogy mérnök légy! — mondta az apja.

— Az a legszebb: építeni palotákat, nagy középületeket, templomokat! Az a legtökéletesebb művészet!

— És a színészet, apa? — kérdezte félénken a fiú.

— Szolgaság. A mások szavát, a mások gondolatát, a mások kitalálását csinálni egy egész életen keresztül... Nem férfinak való.

— Dehát nagyapa?...

— El is pusztult bele.

— És te? Te is az akartál lenni.

— De elhagytam — ezért. Nem bírtam örökké más alá alázni magamat. Mindennap más valakit kell csinálni magából az embernek és mégis hányszor ugyanazt. Nincs ebben fantázia... Az egész be van zárva egyetlen skatulyába. A színpadi gépezetek mind tökéletlenek. Minél többet hozol be a valóságból, annál kevesebb marad az embernek, a léleknek — nincs benne szabadság. A színház addig volt szép, míg áldozat volt. Félig misztérium s mindig ünnep — mint a görögöknél! De ez így... — keserű ráncok jelentkeztek szája körül komédia!... Látod, ha egyszer megtudnám, hogy színész akarsz lenni, a világ legszerencsétlenebb embere lennék!...

Elnevette magát:

— De remélem, te sohasem fogsz nekem ilyen bánatot szerezni!

Miskában összeomlott a nagy álom. Felnézett az apjára és remegve mondta:

— Nem, apám, soha! — azután arról kezdett beszélni, hogy ő inkább gépészmérnök szeretne lenni... Akkor már...

Apja csöndesen hallgatta:

— Érdekes, folyton verseket írsz meg elbeszéléseket. Darabot még nem akartál soha írni? — kérdezte.

— De igen, nevetett Miska — mikor harmadik elemista voltam, akkor írtam egy darabot, aminek az volt a címe, hogy: László király. De a Bélának diktáltam, mert nekem már akkor is ronda volt az írásom. Nagyon szép darab volt. Az első felvonásban László

király és a római vezér elmentek a tudóshoz s mind a kettő jóslatot kért tőle, hogy melyik fogja elnyerni Emma hercegnőt... Tudod, apa, úgy gondoltam, hogy ezt a Márkus játssza. És ebben a felvonásban volt egy lombik — mint az Ember tragédiájában! A második felvonásban azután a színpad két oldalán volt egy-egy sátor, az egyik előtt László király állt, a másik előtt a római vezér. És László király gyönyörű versekben beszélt és azt mondta, hogy:

*„Érzem, érzem magam is,
Bukni fog a hamis,
Enyém lesz a Portugál...”*

— Amire a nép azt kiabálta, hogy: Éljen László király! Akkor azután a seregek összecsaptak, a római vezér eleset és a nép a Marseillaiset énekelte. A harmadik felvonásban végre Emma hercegnő fogadta Lászlót Portugália trónján, a nép pedig megint azt ordította, hogy: *Éljen László király*, amire a király ezzel fejezte be a darabot:

*„Éljen addig, míg a honnak él,
De szűnjön élte pillanatja,
Midőn attól elpártolni kél!”*

— Ezt a darabot írtam! — mondta Miska és nevetett.

Apja hangosan kacagott:

— Óriási! És ezt te sohase mutattad meg. Azóta nem írtál egyet se?

— De, pár év előtt az Antival szoktunk írni...

Délután megírtuk, kiszerepeztük és este eljátszottuk. Nagyon szép darabok voltak, mindenki meghalt bennük. És csak egyszer mentek...

— És te tényleg azt hiszed, hogy gépészmérnök leszel?

— Nem tudom... Vagy jogász, ügyvéd...

Apja vállat vont:

— Hát jó, de ha mérnök leszel, akkor azt ajánlom, foglalkozz a mozgófényképpel. Mert amíg pincérek csinálják, addig nem lesz belőle semmi. De ha egyszer...

— Ugyan, apa, csak nem képzeled, hogy abból még valami komoly dolog lesz?

Apja nem felelt.

Vagy egy negyedóra múlva azonban megszólalt:

— Hanem azért, ha egyszer tán mégis írsz egy darabot és előadják a Nemzetiben — majd küldj nekem egy páholyt... Jó?...

Miska ekkor volt tizenhétéves. Pontosan tizenhét év múlva egy nap hazavitt az apjának egy páholyjegyet a Nemzetibe.

És amikor először hajolt meg a rivalda előtt, a szemével a nézőtéren két pontot keresett. Azt a páholyt, ahol az apja sírt az anyjával. És egy másikat, ahol fönny az erkélyen egy szőke nő ült. Egy szőke asszony, akit Miska valamikor nagyon szeretett...

És Miska a tizedik meghajlás után fölnézett az erkélypáholyba és azt érezte, hogy most már — akár meg is bukhatik a darab!

— Ó, hogy ezt a pillanatot látta az apja, az anyja
s látta ott valaki fönn az erkély piros páholyában...

Mert a darab, Miska szerint, természetesen gyönyörű volt.

Éppen ezért óriási sikerrel — bukott meg.

Sorozatosan ment: háromszor egymásután.

De a mozgófényképhez mégsem nyúlt Miska soha.

A Z E L S Ő V E R S

A nagy átjáró-ház boltíves kapualjában föltűnt a szerkesztő cingár alakja. Nagy, fekete kettős körgallér alól vékony lábszárak bujtak ki és kicsi, fényes lakkcipőkben tipegtek sietve. Ideges, keskeny kéz ezüstvégű nádpálcát forgatott, a széles fekete bohémkalap alól hosszú, szőke fürtök omlottak hátrafelé, de száraz és merev volt a madárcarc, amelyet a keményre és hegyesre pödört vöröses bajusz s a villogó monokli még szigorúbbá tett.

A diák el akart osonni a lépcsőházba nyíló boltív alatt a félhomályban, de a szerkesztő rászólt:

— Te adtad be multkor azokat a verseket?

A diák zavartan megállt és motyogott valamit:

— Igen . . . én . . . azaz hogy . . .

A szerkesztő közelebb lépett hozzá és csontos, rancos kezét a vállára tette. Fejét hirtelen előrenyújtotta, azután visszahúzta és megint előrelökte, valami olyasféle mozdulattal, ahogy a keselyük szokták az állatkert nagy madárketrecében.

— Azok a versek rosszak . . . nagyon rosszak . . . — mondta nyugodtan és kegyetlenül.

Miska lesütötte tekintetét és rettenesen szégyelte magát... Rosszak... tehát közölhetetlenek. Hogyan is képzelte, hogy a híres hetilapban megjelenhetnek?... Ostobaság volt, igen, a legnagyobb ostobaság és vakmerőség, hogy éppen ehhez a laphoz, éppen ehhez a félelmes szerkesztőhöz küldte be. De amikor sorra kiírta a maga titkos kis könyvéből szép, széles, sárga papírlapokra, mindegyiknél azt érezte, hogy ez a vers, igen, ez már jó!... Olyan szép sorok vannak bennük. Ő érti, hallja ezt, a verseknek a zenéjét, hiszen mindenki mondja, hogy milyen szépen tud szavalni. Még Négyesy tanár úr is mindig vele olvastatja fel az órákon a verseket, pedig az csak érti. Persze, azt mondják, színésztehetség, hiába... átöröklött színészvér. Igen, tavaly is az iskolai hangverseny után az újságban maga Ábrányi Emil írta ezt róla, mert jóbarátja apának és ő éppen egyik versét szavalta, de hát ez már...

Ezeket a verseket is, sokszor elszavalta már, persze csak a mamának, meg nagyanyának s nekik tetszett, igaz, hogy az nem számít. Mamának minden tetszik, amit ő csinál. Persze, ennek a híres szerkesztőnek rosszak a versek. Pedig az csak szép... az... a dunaparti akácokról.

A szerkesztő még mindig ott állt előtte és a vállán tartotta a kezét.

— Azért ne lógasd az orrodát, fiam, — mondotta nevetve — valahogy mindig csak kezdeni kell. Csak Pallas Athenae ugrott ki teljes fegyverzetben Zeus fejéből. A vers, fiam... a vers, az nehéz dolog! De te azért csak próbálkozz vele tovább. Van bennük egy-két

jó részlet is. Na és igen, az a rövid, az a nyolcsoros, a két madárról, az egészen jó! Azt leadtam! Na szervusz!

Már ment is és valami divatos indulót kezdett dudorászni, ahogy lassan megindult a lépcsőn fölfelé.

A diák állt és nem tudott felelni. Mintha hirtelen tüzes kalapács kezdte volna verni belülről a koponyáját.

— Leadta? ... Leadta! — motyogta magában s azután egyszerre nagyot sóhajtott és valami kemény kapocs szakadt le a melléről és nagy lélekzetet vett utána. Mintha hirtelen kitárult volna minden és mintha ott, az átjáróház szürke kőszikátorának a végén valami aranyos világosság gyúlt volna ki. Pedig csak a gázt gyújtotta meg a házmester a felvonó ajtaja előtt. A fiú szinte megszédült, amikor a kapun át kilépett az utcára.

— Leadta, leadta! — ismételte magában s már nem bánta, nem szégyelte, hogy hétfőn reggel odalopakodott a szerkesztő ajtajához s a levélszekrénybe hirtelen bedobta a borítékot és azután elszaladt, mint egy utcagyerek, aki megnyomta a csengőt a házkapun.

Vagy ötven-hatvan lépésre volt a nyomda, ahol a lapot nyomták. A szerkesztő most biztosan onnan jött, szombaton délutánonként mindig odamegy a géphez s maga nézi meg az első példányokat ... Akkor nemsokára kint is lesz az utcán. Zsebébe nyúlt pénzért. Megvegye? Otthon úgyis ... jár nekik ... tiszteletpéldány apának, estére megkapják! És nem is lesz jó, ha megveszi akkor biztosan nincsen benne. De ha

vár estig... Szamárság, vagy megjelenik, vagy nem jelenik meg!

A nyomda kapujából kopott emberek jöttek ki és nagykendős asszonyok, hónuk alatt nagy újságcsomagokkal. Miska odament az egyikhez:

— Kérem... egy darabot kérek.

A beesett arcú, elnyütt asszony közömbösen mondta:

— Mi nem árusítunk, mi csak kihordunk. Tesék majd a trafikban.

Igen, a trafikban, az lesz a legjobb. Bemegy, vesz egy bélyeget és közben — megnézi a lapot. Ha benne van, — nagyot nyelt — igen, ha benne van, akkor majd megveszi. Mégis, húsz krajcár. Vajjon, ha megjelenik a vers, kap-e érte valamit?... Á, dehogy, az öregről apa mindig azt mondja, hogy nem szeret fizetni. Különben is, ez nem fontos. Csak hogy azt mutatná igazán, hogy a vers jó.

Milyen furcsa, éppen holnapután lesz a születésnapja. A tizenhetedik. Petőfi akkor már rég megírta versét a hűtelenhez, igaz, hogy Flaubert negyvenéves korában kezdett írni... ő pedig, ó, már milyen régen...

Már künn járt a Rákóczi-úton. Azon vette észre magát, hogy a verse rövid sorait mormolja. ... *Sötét és bús bagoly a bánat*... Alliteráció, igen, lám, pedig nem is gondolt rá, most veszi észre. Hát akárhogy is van, ez már mindenesetre sokkal jobb vers, mint amit legelőször írt. Igaz, hogy az régen volt...

Jaj, milyen régen. Akkor lett éppen második ele-

mista s a Gyöngytyúk-utcában laktak, új, nagy házban, ahol a gondnoknak négy nagy lánya volt, a legkisebb tíz éves és Jolánnak hívták. Huncut szőke kislány volt. Nem is huncut, hanem gonosz, igen, őt mindig kinevette és Jancsival volt jóban, pedig az olyan buta fiú volt, hogy a tanító mindennap lehordta, neki pedig mindig a vállát veregette. Még a kiskönyvébe is beírta neki, hogy „csak előre“ s hogy „bát-raké a dicsőség“. Igen, mert ő volt a legjobb szavaló már az elemiben is. Elnevette magát... Most is látta az igazgató kedves, pápaszemes arcát, ahogy bámulva rámered, amikor a magánvizsgán az első elemiből szavalni hívták föl:

— Tudsz valami verset, fiacskám? — kérdezte nagyon jóságos hangon az igazgató bácsi.

— Tudok, kérem, — mondta ő — többet is.

— No, hát akkor mondd el valamelyiket. Talán azt, hogy Mesebeli kiskirályhoz...

Ő akkor lenézően felelte:

— Azt nem, hanem majd elszavalom a Lucifert, az első színben az Ember tragédiájából...

A tanító nénik és bácsik akkor a végén fölugráltak, össze-vissza ölelték és csókolták, pedig mi az? Most már kívülről tudja az egész Cyrano de Bergerac-ot, de sajnos, apa...

Igen, ilyesvalamit írni, egész nagy verses darabot, amit a papa rendezne s Márkus Emilia játszana benne meg Mihályfi. Meg fogja írni! Igen, ő ezt megírja és százszor játsszák a Nemzetiben és kifogják a Márkus Emma lovait a jogászok... Balassa Bálint-

ról fogja megírni ezt a darabot, a magyar Cyranót ... Kár, hogy nem játszhatja maga, de apa letörné a derekát, ha színész lenne, — és ő sem akarna az lenni. Mindíg a mások szavait mondani s mindennap más és más embernek lenni a színpadon és mégis mindig abban az egy szűk keretben lenni benne, amit az író már készen megad. Nem, az semmi! Hanem megírni valamit! Igen, az üres fehérpapirost teleírni valamivel, ami öbelőle csak, egyedül öbelőle buggyan ki ... Írni! Írni, betűt betű után, szót szóra, hosszú, összezsengő sorokat egymás alá, amit azután mások hallgatnak és csodálnak és tapsolnak. Igen, a siker a színházban az íróé, aki kilép a rivalda elé. A Nemzetiben ilyenkor hátrahúzzák kissé a függöny belső lebenyét s színészek úgy vezetik elő az írot. Például a Feri bácsi kijön frakkban, tündöklő ingmellel, fehér szegfűvel és csak egy kissé hajtja előre a vállát, megbiccenti a fejét, de nem olyan alázatosan, nem olyan hajbókolva, mint a színészek, hanem úgy, ahogy az írónak illik ...

Siker! Mi a siker? Ahogy vesszük. Volt neki már sikere olyan, amekkora nem lesz soha többé. Amikor azt a bizonyos első versét megírta. Buta kis vers volt, — hangosan elnevette magát — az igaz. Ennyi volt az egész:

*„Hiszek az Istenben,
Remélek mindenben,
Szeretem hazámat
S édes kis babámat.“*

Sokáig írta ezt, két napig, bizony. Amikor kész lett vele, kivitte Pistát és Bélát, a két legjobb barátját a hátulsó lépcsőházba és ott felolvasta nekik.

Béla azt mondta:

— Nagyon szép, csak rövid.

Pista azonban dühösen oldalba lökte:

— Hazudsz, ezt nem te írtad, ez olyan jó...

Ezt biztosan a Petőfi írta.

Igen, végre is ennél nagyobb sikert az életben soha sem fog aratni, hogy egy versére azt mondja a közönsége: olyan jó, hogy biztosan Petőfi írta.

Sajnos, Jolánkának ügylátszik nem ez volt a véleménye, mert neki is leírta egy gyönyörű szép rózsaszín levélpapíroson, amin fölül a középén tarka virágkoszorúban két fehér galamb csókolódzott. Nagyon soká tartott, amíg szépen le tudta írni. Vigyázni is kellett, hogy a mama meg ne lássa, pedig kétszer is bejött a nagy szobába, ahol a papa íróasztala volt, mert két szobában laktak akkor, nem úgy, mint most, amikor már szép, nagy lakásuk van, három szoba, nagy előszoba, meg porcellán mosdó a fürdőszobában és villany... Az bizony nagyon szűk lakás volt. Azért mégis volt ideje leírni a verset a rózsaszín levélpapírra, mert a mama mindig maga főzött, különösen vasárnap, a papa pedig vasárnap is dolgozott a színháznál és csak egy után jött haza. Előbb aláírta a verset az egész nevével és hozzáírta, hogy „II. oszt. tan.“. Akkor beletette a borítékba, amin megint rajta volt a virágkoszorú, meg a két galamb és megcímezte Jolánkának s eléje írta, hogy: szép-

reményű és utána, hogy: úrleánynak, mert kisaszszonyt akkor is már csak a szobalányoknak írtak. Azután lement az első emeletre, ahol a gondnokék laktak, bedobta a levelet az ajtónyíláson és elszaladt.

Miska csöndesen mosolygott magában... Igen, éppen úgy, ahogy hétfőn a versekkel a szerkesztő ajtaja előtt... De Jolánka nem válaszolt...

Lassan ment a Rákóczi-úton. Pedig sietni kellett volna a zenedébe zongoraórára, mert négy nap múlva már karácsony és még mindig nem tudja azt a darabot, amit nagyapának el kell játszani. Minden évben kell karácsonykor játszani valamit nagyapának. Olyankor nagyapa nagy, szürke szeme mindig könnyes, azután leül melléje és eljátssza mégegyszer most már ő — neki. Nagyapa gyönyörűen tud zongorázni, csak az a baj, hogy nagyapa azt kívánja mindig, hogy ott üljön mellette s lapozzon, figyeljen és vele számoljon, pedig ő nem így szereti hallgatni a zongorázást.

Miska olyankor szeret bemenni a másik szobába, ahol nincs senki, lefeküdni a pamlagra és gondolkozni és verseket csinálni, amíg a zongora szól és kitalálni történeteket a szonátákra és történeteket a Lieder ohne Worte-ra... De nagyapa ezt sohasem hagyja. Ez a darab pedig olyan nehéz — Beethoven Für Elise — a balkéz könnyű volna, de a jobbkézzel borzasztó nehéz dolgokat kell csinálni. Biztos, hogy ezt nem fogja jól játszani tudni s nagyapa megint azt fogja mondani, amit négy évvel ezelőtt, hogy ennek a gyerekeknek okosabb volna varrógépet venni,

mert szabó még lehet belőle, de sohasem fog megtanulni zongorázni. Pedig az nem jó, mert akkor a mama sírni kezd, a papa pedig úgyis mindig olyan szomorú karácsonykor.

Miért is olyan szomorú a papa minden karácsonykor? Igen, ezt meg fogja most tőle kérdezni. Már annyiszor akarta, de soha sem merte.

Már ott járt a Pannónia-kávéház előtt, ahol a papa kávézik minden délután a barátaival, benn a sarokasztalnál. Ha ő odamegy az ablakhoz és nagyon benéz, akkor biztos, hogy apa előbb-utóbb arra veti a tekintetét és bólint neki. Néha be is hívja. Olyan jó a kávéházi kávé, egészen más, mint az otthoni. Először is vastag a csésze és attól egészen más az íze a kávénak és hab van rajta és a habra rá lehet tenni a cukrot s az olyan mulatságos, ahogy elsüllyed. És pacsnit lehet kapni... Otthon soha sincs pacsni. Még a kifli sem olyan jó otthon, mint ott és mennyi képes újság van! Mennyi mindent lehet abban látni, — az egész világot. Angol lapok vannak, tengeri képekkel, óriási hajókkal. Milyen jó lehet angol fiúnak lenni, az ember mindig láthatja a tengert. A tenger, az az igazi végtelenség. Az Alföld is olyan valami, de mégsem ugyanaz. Az Alföldön csak nagy távolság van, de a végtelen nincs ott... Megállt a kávéház ablakánál és benézett. Előbb még arra gondolt, hogy átmegy a játékbolthoz, — a Késmárki és Illéshez — vannak-e újféle katonák? De mégis ott maradt. Erősen nézett be az ablakon és az apját nézte. Ezüstös feje, nyugodt homloka ott fénylett az asztal fölött. Újságot olvasott

és csiptető volt az orrán, ami mindig egészen megváltoztatta az arcát. Apának komoly, de szelíd arca van. A fiú mindig úgy érzi, hogy ilyenek lehettek a régi magyar királyok. És soha, soha senkinél nem látta még azt, — még színházban színészekről sem — hogy valakinek olyan simogató tudjon lenni a tekintete, mint apáé. Tiszta, nyugodt, szinte komor apa szeme, de van benne valami különös fény és valami simogató. Igen, nincs erre más szó: simogató nézése van, — ha őreá néz...

Apa most hirtelen fölvetette a fejét és észrevette a fiát az ablakban. Intett neki.

A fiú zavartan belépett a kávéházba, ahol a pincérek fölényes és jóakarátú mosollyal fogadták. Ahogy végigment az asztalok között, félszegen, noha ki akarta húzni magát, zavartan, noha öntudatosnak akart látszani, a szíve egyszerre hirtelen dobogni kezdett. Az egyik asztal márványlapján ott látta feküdni — azt a lapot. A mai számot, mert a multhetit elolvasta és annak más volt a címlapja. Ahogy ment előre és oldalról visszafelé nézte a márványasztalon a lapot, belebotlott egy székbe és szinte előre esett.

Nyurga, soványarcú fiú volt, sápadt arccal sötét haja alatt, szája fölött már pelyhedzett a bajusza, de az álla még síma volt.

— Na, gyere! — mondta az apja s kezet adott. A fiú lehajolt, kezetsókolt s azután zavartan jobbra-balra meghajtotta magát az urak előtt. Ott ült ragyogó rózsaszíntarkójú ősz fejével a jóságos doktor bácsi, akit gyerekkora óta ismert s aki mindannyiu-

kat gyógyítgatta. Apa mellett a híres, elegáns szalon-színész ült, akit ő Mackó bácsinak hívott, mert kicsi-kora óta mindig mackókat kapott tőle, később pedig Mackó-könyveket. Ott ült mogorva arccal a nagy tragikus színész is, aki az életben is különös hanghordozással beszélt és ott volt a csöndes, flegmatikus Laci bácsi. Félórában egyszer szólalt meg, de más, mint igaz szó, nem is hagyta el soha a száját, bár a színpadon ő játszotta Lucifert, meg minden egyéb intrikus gazembert. Ezekben az emberekben volt valami különleges méltóság. Ahogy a maguk sorsát, ahogy a maguk hivatását a világban is viselték, az őt, ha beszélt velük, mindig valami szorongással töltötte el. Most arra gondolt, hogy aki az apja mellett ül, jó lenne-e Balassa Bálintban?

— Akarsz kávét? — kérdezte az apja és a másik oldalára ültette.

— Igen, — mondta a gyerek — köszönöm és ha szabad a hetilapokat — azután hirtelen egészen különös öntudattal rászólt a pincérre: — Kérem a...

És kimondta annak a lapnak a címét.

A pincér fordult egyet, pár pillanat s a lap már ott is volt előtte. A fiú keze reszketett, ahogy megfogta a fakeret nyelét. Először végigolvasta az első oldalt, — pedig nem értett belőle semmit, csak úgy, babonaságból, mert hátha...

Érezte, hogy elsápad s a lélekzete szinte elfullad. Nagy elhatározással hirtelen lapozni kezdett. Az ötödik oldalon, fent, az első hasábon — ott volt a verse,

A cím, a két strófa és alatta a neve. Elolvasta: az első sor mintha a szívében csilingelt volna.

„Az öröm vidám kis madár...”

Kis madár? Nem, nem... Hatalmas sas az öröm. Olyan csodálatos, hatalmas szárnyai vannak, hogy fölemelik az embert, föl, valami földöntúli magasságba, valami nagy-nagy távolságba mindenkitől, a végtelen csendbe, — igen, a tengerfölötti végtelenségbe. A szeme előtt összefolytak a betűk. Félt, hogy hangosan elsírja magát. Körülnézett, nem veszik-e észre? De azok beszélgettek.

A fiú köszörülte a torkát, nagyokat nyelt s azután kinyögte:

— Apa, kérlek, nézd! — és az apja elé tolta a lapot.

Apja föltette a csiptetőt, belenézett a lapba, azután feléje fordult, fölemelte a kezét, gyöngéden megcirógatta a fia arcát, odahajolt hozzá, megcsókolta a szemén s remegő kézzel megsimogatta a haját.

— Jól van, fiacskám, ez már nagyon szép dolog...

Azután az urakhoz fordult:

— Hallgassatok csak! — és fölolvasta a verset, Milyen szépen olvas apa, milyen gyönyörű hangja van, zengő és érces és hogy szárnyal még ilyen halkan is. Milyen értelmes, milyen tökéletes a kiejtése. Milyen ritmus van abban, ahogy olvas. Igazán kár, hogy apa nem színész is! Ő volna az igazi Balassa Bálint, szép, erős, hatalmas, magyar férfi és ez a szép

beszéde! Igaz, hogy arra már kicsit öreg volna, de ha Sarah Bernhard játszhatja a Sasfiókot...

Apa letette a lapot.

— Csinos vers, mi?

— Az — mondta a nagy tragikus — és ami fölött különös manapság, van értelme!

— Szép zenéje van — mondta Mackó bácsi is.

Laci bácsi hallgatott, de aztán kibökte ő is:

— Jó vers.

— Hát tudjátok, ki írta? Ez a kölyök, ni!

A kölyök elvörösödött és szeretett volna az asztal alá bújni. De mindenki gratulált, megölelgették s az öreg doktor bácsi azt mondta:

— Képzelem, hogy fog örülni az anyád!

A fiú erre fölugrott, köszönt, apának gyorsan kezetsókolt és elrohant.

Igen, mamának kell gyorsan megmutatni a lapot. Bement az első trafikba, megvette és vitte haza. A régi olympiai győzők nem vihették olyan büszkén és dalmasan a babérágat, mint ahogy ő most bevonult a lakásukba, zsebében a lappal.

Mama az ebédlőasztalnál ült s valami kis perzsa-szőnyegen dolgozott. Megölelte anyját és eléje tette az újságot:

— Mamikám, nézd, megjelent a versem! Az első versem az újságban!

Az anyja ránézett, megsimogatta, magához vonta a fejét:

— Igen. Én ettől már régen félek...

— Félsz, mamika, miért?

— Mert most már biztos, hogy nem lesz belőled sebésztanár.

Anyjának ilyen különös vágyai voltak.

— Mindíg tudtam, már amikor azt a diáklapot csináltad, amit gépírással sokszorosítottatok. Mindíg ettől félttem!

— Miért féltél, mamika? Az olyan nagy baj lenne, ha én olyan híres író lennék egyszer, mint Feri bácsi?

— Az nem volna baj, de ha majd a feleúton megakadsz, akkor gondoldj rám.

A fiú sértődötten fölkelte és bevonult a legbelső szobába, ahol ketten laktak, ő meg az apja.

A versről azután nem esett több szó sem apával, sem anyával többé. Még a születésnapján sem, pedig ő várta, hogy mondjanak erről valamit. De egyik sem szólt semmit.

Karácsony este lett. Mintha még mindig kisfiú volna, csengőszóra kellett bemenni a nagyapáéknál a nagyszobába, ahol a karácsonyfa állott. Alatta a kis Betlehem, a régi, öreg kis Betlehem, amit minden évben újra látott. Körülötte nagyapáék, apáék, a nénik, a bácsik és ő — az egyetlen fiú, az egyetlen unoka, az egyetlen öccs, akinek mindenki odaadta a legszebbet és legtöbbet, amit tudott. Most kellett elzongorázni a „Für Elise“-t, amibe kétszer belesült. De a nagyapa most nem haragudott és nem mondta, hogy sohasem fog tudni zongorázni. Ellenkezőleg, nagyapa valami különös, csodálkozó szemmel nézte az unoká-

ját. Amikor a zongorának vége volt, megveregette a vállát és azt mondta:

— Na, nem baj, azért mégsem lesz szabó belőled!

Miska fölállt és odament az ajándékokhoz. Nagymamától gyönyörű gobelint kapott, amit maga hímzett. Apától töltőtollat, mamától korcsolyát. A bácsiktól, a néniktől könyveket, nyakkendőket. Csak játék nem volt az idén. Egyetlen darab játék nem volt a karácsonyfa alatt. Eddig minden évben kapott mindenfélét és főképpen ólomkatonákat, amiből volt már neki vagy ezer. Ezekkel — szégyen ide, szégyen oda — ő még mindig játszott a Bélával, — de valami saját külön nehéz harci játékot, amit csak ők ketten értettek és néha napokig játszottak egy csatát.

Csodálkozva rámeredt az anyjára:

— Mama, kérem, hát semmi katonát sem kaptam az idén, se ágyút, semmit?

Apja fölnevetett:

— De, édes fiacskám, te most már nagy diák vagy, sőt költő. Csak nem veszünk neked játék-katonát?

A gyerek ránézett az apjára, sohasem látta még karácsonykor nevetni.

— Apa, te máskor karácsonykor mindig szomorú voltál, miért?

— Mert valamikor mi olyan szegények voltunk, hogy énnekem sohasem jutott játék. Idegenben voltam kosztos diák, ahol még azt az aranydiót és aranyalmát is elvették tőlem, amit szegény anyám nekem küldött be faluról... De most már, hogy nem látok

játékot, te pedig nagy fiú lettél, akinek verse jelenik meg nyomtatásban, most érzem, hogy a karácsony nekem is valami nagyon szép és nagyon nagy ajándék.

Miska lehajtotta a fejét és úgy mondta:

— Hát, igen... de azért legalább egy darab katonát még vehettetek volna!

Arra gondolt és azt érezte rettenetesen erősen, hogy most elszakadt örökre valamitől, ami soha-soha nem fog visszatérni többé. A sas, igen, a sas a szárnyaira vette és viszi! Tengerek fölé fogja röptetni talán, vagy elejti, hogy a hullámok elkapják és eltemessék... De elviszi messze!... Elragadja örökre attól a boldogságtól, amit a játék jelent.

— Csacsi vagy, kis fiam, — mondta apa csöndesen — de látod, azért szép a karácsony, mert békesség van benne és reménység!

És akkor hirtelen fölállt nagyapa, fölvetett egy könyvet s odaadta a zavartan álldogáló diáknak:

— Nesze, én ezt adom neked ma! Azt írtam bele: „Unokámnak, az írónak, aki nem született, hanem lesz!“ ... Azért adom, hogy ha tényleg író lenne belőled, legyen, ami vezesse a tolladat és szárnyat adjon a gondolatnak“ ...

A fiú egy rövid pillantást vetett a könyvre, amelynek a címlapján ez a két szó állt:

„Diadalmas világnézet“

És akkor, ott a karácsonyfa alatt — eldőlt a sorsa ...

A FEKETE FELHŐ LOVASA

A doktor bácsi erősen csóválta a fejét s egy furcsa oldalpillantást vetett a mamára.

Miska észrevette és megijedt. Félix bácsi sok-sok év óta jár hozzájuk, de jókedvűen, nevető szemmel szokta vizsgálni őket. Erős harsogó hangja mindig be-töltötte a szobát, ahogy rászólt:

— Na, Misike, mutassa a torkát ... Vagy: — Lélegezz mélyen ...

Most halkán beszélt:

— Kérem, vegyen mély lélekzetet! ... bajuszos arcát, erős, húsos fülét rányomta a fiú széles, fehér mellére. Miska ismerte ezt a hideg érintést. Félix bácsi télen egész nap az utcán járt s ha bejött Miskáék meleg, kicsi lakásába, piros arcával mindig valami friss hűvösséget hozott magával. De nem a téli pesti utca nyirkos hidegét, hanem a magas havas hegyek tiszta hidegségét, mintha a szülőföldjéről, a Szepességből hozta volna magával.

A doktor újra olyan furcsán nézett oda a mamára:

— Sokat köhög? — kérdezte.

— Nem — felelte a fiú, — csak éjszaka néha.

A mama közbevágott:

— Reggel is erősen köhögtél, Misikém... meg ebéd alatt.

A doktor széles erős kezével végigsimította kurtára vágott sörtéjű fejét és krákogott hozzá:

— No, nincs semmi baj, Misike... légcsőhurut... ahogy már maga szokta. Majd fölírunk egy kis orvosságot, de... — megint odapislantott a mamára azzal a különös tekintettel, az pedig furcsán, szorongva nézett vissza.

— Mit kell csinálni? — kérdezte halkán.

— Hát minden éjjel priznic, naponkint háromszor az a por és sokat kell enni, Misike, érti, nagyon sokat! Meg tejet inni. Na, öltözzék fel szépen.

Azután hirtelen mintha most jutna az eszébe, oda szólt Horváthnének:

— Ejnye, már régen akartam mondani, a tanár, akiről már a multkor beszéltem, szeretné egyszer meg nézni a Misikét... igen, a szíve miatt. Valami eltolódás, tudja, nagyon érdekes... — köhintett vagy hármat — holnap négy és öt között tessék felvinni a Misikét hozzá.

A mama elfogódottan kérdezte:

— A tanárhoz?... A Kálvin-térre?

— Igen... hozzá, ő már tudja, hogy izé... hogy egyszer fölmennek... Mondom, nagyon érdekli... Na, Isten áldja Misike — megveregette a diák vállát, aki már jóval magasabb volt, mint ő. Sasorráról levette az aranykeretes csiptetőt, bedugta a tokjába és a zsebébe csúsztatta.

— Holnap majd megint eljövök délután... Ha valami volna, tessék üzeni... Hát csak vigyázzon magára, Misike —különösen megnyomta mindig az „r” betűt, azután a Horváthnéhoz fordult:

— Jaj, magának el akarok mondani valamit... Képzeld, a Nők barátjában multkor Náday... — már ment is ki a szobából és a mamát magával vitte.

A fiú egyedül maradt. A hosszú vizsgálat kifárasztotta. Bement az apja szobájába s leheveredett arra a keskeny, kopott pirosbársony sezlónra, amelyik a kettőjük ágya előtt állt. Mert Miska egy szobában lakott az apjával már nyolc év óta, amióta gimnázista. Akkor költöztek ide ebbe a nagyobb lakásba, addig csak két szobájuk volt a Gyöngytyúk-utcában. Az ablakaik akkor szembe voltak a Rókus-kórházzal, az udvari folyósóról a Vas-utcai tűzoltó-laktanyába lehetett lelátni, ahol a légénység egész nap gyakorlatozott, nagy létrákat nyitogattak és emeltek az ég felé, meg vastag csöveket cipeltek, azután gyorsan összeillesztették őket... Az nagyon érdekes volt. Az utcai szobából nem volt olyan szép a kilátás. Minden délután temetés, néha kettő is. A sarkon a templom és a nagy vas Mária-oszlop előtt a menet mindig megállt.

Miska nem tudta, miért jutott ez most az eszébe. Valahogyan kellemetlen volt neki ez az emlék.

— Nincs neki valami komoly nagy baja? — jutott hirtelen az eszébe. — A doktor bácsi ma olyan furcsa volt... és miért viszik a tanárhoz? A szíve miatt?...

Érezte, hogy ez csak kifogás. Neki a szívével soha sincs semmi baja. Az, hogy nincs egész a helyén, hát

aztán . . . Miért kellene azért most sürgősen elmenni a tanárhoz? Igen . . . egészen bizonyos, hogy neki valami komoly baja van . . . A gégejével volna? Szegény nagypapa abban halt meg negyvenhárom éves korában . . . Apa is sokat köhög, mindig bronchitise van . . . Az nem lehet, mert akkor a másik doktorhoz vinnék, a Múzeum-körútra, az a gégeorvos.

Hirtelen erős köhögési inger fogta el.

— Szent Isten! Nem a tüdejével? . . . Az rettenetes volna! . . . Nem, nem az nem lehet. Sohse volt neki azzal semmi baja. Olyan széles erős mellkasa van . . . még sohasem fájt . . . Akkor nem tudna félórát is, pihenés nélkül úszni a Dunában . . . Hányszor ússzák át apával a Dunát, oda meg vissza, meg se pihennek közben . . . De hátha éppen ez a baj, talán megerőltette magát.

Anyja jött vissza, nagy pohárban tejet hozott:

— Ezt idd meg, Misikém!

A fiú elfintorította az orrát:

— Édes? — kérdezte. — Cukor van benne vagy méz?

— Semmi, Misikém, csak úgy. Éppen hogy föl van forralva . . . De hideg.

— A nyers tej jobb — kedvetlenül nézi.

— De azt neked nem szabad — mondta az anyja, azután gyorsan hozzátette: — senkinek sem szabad adni, nem egészséges.

— Nekem nem szabad? . . . — mondogatta magában a fiú . . . Mindíg hallotta, hogy a nyers tej gümö-

kórveszélyes. Olyan furcsa szó ez. Miért hívják a tehén-nél gümőkórnak, az embernél tüdővésznek?

Tüdővész? ... Ez a szó úgy nyilalt beléje, mintha hegyes tűvel megszúrták volna. Szinte fölsikoltott rá.

Anyja aggódva figyelte.

— Mi az, Misikém, mi bajod van?

— Semmi, csak ... — nem folytatta. — Na, add azt a tejet mamikám!

Megitta:

— Most nem fogok tudni vacsorázni.

— Dehogy is nem! Olyan finom bifszteket csinálunk neked tojással, azt szereted, úgy-e?

Nagyon szerette. Elnevette magát. Az anyja is vele nevetett:

— Emlékszel, amikor még egy-két skatulya katonát kellett ígérni, neked, hogy megedd a bifszteket, vagy az apró fasírkát. Bezzeg, most megeszel belőle tizenötöt.

— Nyáron egyszer tizenkilencet ettem — mondta dicsekedve a fiú és arra gondolt, hogy nem lehet neki valami nagy baja, akinek ilyen étvágya van.

— El is neveztek érte Fasírkának — mosolygott a mama. — Vigyázz mert rajtad marad a név! Azután, ha képviselő leszel, vagy drámaíró, majd úgy fogják neked odakiáltani: Éljen Fasírka Mihály!

A fiúnak most más jutott az eszébe.

— Mama, emlékszel, amikor az a vérszegénységem volt? És én otthon ebédnél elájultam, te meg fölkapnál, belecsavartál a régi piros teveszőr takaróba és egy konflison elvittél a Félix bácsihoz? És ott éthert kap-

tam inni... Brr, de borzasztó volt!... De mama, a doktor bácsi, akkor éppen úgy meg volt ijedve, mint ma.

— Megijedve? Félix bácsi nem volt megijedve!

A fiú megragadta az anyja kezét:

— Mama, mondd meg nekem, hogy mi a bajom? Én tudom, hogy valami komoly nagy bajom van! Kell, hogy legyen — másképp — nem vinnétek tanárhoz.

Anyja izgatottan tiltakozott:

— Ugyan, mit képzelsz? Szó sincs róla. Hogy jut ilyen butaság az eszedbe? Hallottad, hogy a szívedet akarja látni.

A fiú konokul rázta a fejét:

— Nem igaz! — kiáltotta — azután hirtelen megszorította az anyja karját — Ne haragudj, mamikám, én nagyon félek...

Horváthné megsímogatta a fia homlokát, kócos haját megigazgatta:

— Ugyan, mitől, édes buksikám... Csak nem fogsz így képzelődni. Mi bajod lehetne neked?

— Nem tudom, de ez a köhögés, meg mindennap lázam van, már egy hete nem engedtek az iskolába.

— Csacsi gyerek vagy! Aki úgy tud enni, mint te, annak nem lehet semmi baja.

Igen, erre ő is gondolt. Hát talán mégse... Lassan megnyugodott.

— Akkor most olvasok — mondta. — Kérek egy kis csokoládét! — odament a könyvespolcához, amely az ablak mellett állt, elővett egy régi vicclap kötetet.

Ezeket tavaly kapta karácsonyra nagyapától. Nagyon szerette nézegetni. Bennük volt az egész régi nagy világ. De nem úgy, ahogy az iskolában tanítják, meg ahogy a szobrokon, a képeken látszik. Inkább a visszajáról, de ő úgy érezte, hogy ez mégis közelebb van az igazsághoz. A sok híres, nagy magyar ember, kicsúfolva, megcsipkedve és mégis olyan természetesen, mintha itt volnának a szobában és közelről látná őket... Az öreg Deák, meg a fürtös hajú Andrássy Gyula, azután Tisza Kálmán furcsa szemüvegével, hegyes, görbe orrával, meg az írók, Gyulai Pál, Szigligeti, Tóth Kálmán... Ő ezeket már mind ismerte. Nagymama, nagymama, nagyapa mind annyit beszéltek róluk.

— Ejnye, nagyapa azt üzente, hogy ma eljön, hétre itt lesz!

Hirtelen valami az eszébe jutott. Most már izgatottan várta nagyapát, minden öt percben megnézte az órát. De az öregúr késett... talán el se jön. Neki nem jó, ha ilyenkor az utcán jár... az asztmája...

Negyednyolc tájt benyitott hozzá nagyapa.

— No, úrfi? — kérdezte. — Hát mi újság?... Várj csak, mielőtt egy szót szólsz, mondd el az accusativusok praepositióit.

Miska nevetett magában:

— Ahá, az öreg hozott valamit! De ő mindig csak jutalmat ad... Hát akkor tessék... — rákezdte:

Ante, apud, ad, adversus,
Circum, circa, citra, cis,
Contra, erga...

— Jól van, szakította meg az öreg — és furcsa tatár-képére kiült a megelégedett nagyapai mosoly.

Benyúlt a zsebébe. Rövid, csavaros plajbászt vett elő, a Miska kezébe nyomta:

— Nesze! A multkor láttam, hogy nincs rendes ceruzád. . . . Már pedig az mindig legyen az embernél. Én egyszer majdnem megjártam. Tudod akkor, amikor mint házitanító rejtőzködtem az öreg Somssichéknál . . . ott volt Deák Ferenc . . . Mondtam már neked, hogy este mindig én olvastam fel neki a Neue Freue Pressét. Az egyik este az öregúrnak valami eszébe jutott, föl akarta írni, plajbászt keresett és nálam se volt.

Nagyapa kényelmesen elhelyezkedett az egyik széken és cigarettára gyujtott.

— Köszönöm szépen! — mondta Miska. — De mondja nagyapa, hogy volt az a Somssichéknál? Te mondtad, hogy ott volt egy fiú a rokonságba, aki fiatalon meghalt, szárazbetegségben?

— Igen . . . egy távoli unokaöccse volt az öregúrnak. Vékony, gyöngye gyerek volt szegény, nem is húzta sokáig.

— Mi az a szárazbetegség?

— Hát azt csak a nép hívja úgy . . . tüdővész, tébécé . . . — hirtelen hozzátette — de hát persze akkoriban még nem is tudták azt gyógyítani.

Miska komolyan ránézett a nagyapjára, kiséideig hallgatott, azután megkérdezte:

— Most már tudják?

Az öregúr sietve felelt:

— Persze! Hogyne! Ma már nagyszerűen értik

ezt. Egy-kettőre meggyógyítják. Kitűnő doktorok vannak ma már, fiam...

— És nagyapa mondd... az a tanár ott a Kálvin-téren — és megmondta a nevét — az is ilyen híres doktor?

— Hogyne! Az a leghíresebb, az a legelső tüdőspecialista Budapesten.

Miska úgy érezte, hogy valami hideg acélkéz most hirtelen elkapja a szívét és összeszorítja... A feje a mellére esett:

— Nagyapa? ... Engem holnap odavisznek ... — a szava elcsuklott. — Nekem nem mondják, hogy miért, de én tudom... most már biztosan tudom! — kitört belőle a sírás — De én nem akarok meghalni! ... Élni akarok! Nagyapa, én csak most leszek tizennyolc éves!

Az öreg hirtelen fölugrott, rémülten meredt rá a fiúra. Látszott rajta, hogy elszólta magát:

— Hát ha oda visznek is, azért még nem biztos, hogy az a bajod. Az a híres doktor gyógyíthat mást is. Mikor nekem egyszer nagy légcsőhurutom volt, hozzám is őt hívták.

— Nagyapának akkor tüdőgyulladása volt... — mondta tompán a fiú.

— Szamár vagy, Misi. Mindíg mondtam, hogy túlságosan nagy a képzelőtehetséged. Egy kicsit köhögsz és mindjárt mit csinálsz belőle.

A fiú másról kezdett beszélni s megsímogatta nagyapa kezét. Miska érezte, hogy remeg.

Másnap voltak a tanárnál. Kicsi emberke volt torzonborz hajjal és szakállal, nagy pápaszemmel és szúrós

tekintettel. Sokáig vizsgálta Miskát, majd egy félóraig, azután leült édesanyja mellé.

— Nem komoly dolog nagyságos asszonyom... egy kis tüdőcsúcshurut. A Tátrába kellene menni három hónapra.

— Három hónapra! — dadogta rémulten a fiú. Én nem mulaszthatok annyit, az idén érettségizem.

Az öreg rámordult:

— Hát majd tanul odafönn. Vagy jövőre érettségizik. Az a fontos, hogy meggyógyuljon. A főorvosnak majd írok, — fölállt s kezetnyújtott Miskának.

A diák sápadtan állt előtte:

— Tanár úr, meg fogok gyógyulni? — nyögte ki.

— Három hónap múlva olyan egészséges lesz mint a makk. Egyék sokat és tartsa be az előírásokat.

Miskára nem nagyon hatott ez a megnyugtató. Kétségbeesve ment haza. Apa is hazajött ezen az estén és sokáig beszélgetett mindenféléről a fiával, de a szemén látszott a szomorúság és az ijedtség. Izgatott napok következtek. Voltak az iskolában s az osztályfőnök megígérte, ha közben tanulni fog, osztályvizsgára engedik és érettségizhet. Nagyapa elvitte a híres Váciutcai sportüzletbe, remek amerikai cipőket s egy rövid prémes bekecset vett Miskának. Anyától vastag fehér gyapjúszvettet kapott. Bandi bácsitól bélelt kesztyűt. Kezdett a dolog tetszeni a fiúnak. Csak a tejet sokallta. Harmadnap délben apa ebédnél azt mondta mamának:

— Na hál' Istennek megvan a pénz!

Öt nap múlva reggel a Keleti pályaudvaron be-

ültek a vonatba. Mert az anyja vele ment. Miska kérdezte:

— Mamikám, nem fogod ott ünni magadat három hónapig?

Az anyja csöndesen felelte:

— Mikor megszületted, megfogadtam, hogy hét évig este nem megyek sehová s meg tudtam tartani... Majd csak állom ezt is.

Kora délután érkeztek a szepességi városba, ahonnan szánkón kellett megtenni az utat Füredre. A poprádi fensíkon hideg szél süvöltött, de Miska úgy be volt pakolva, hogy az orra is alig látszott ki. Ahogy a fenyves széle felé közeledtek, ahol a hosszú egyenes út lassú emelkedéssel ment föl a hegynek, messziről az út végén a fehér havon apró fekete pontok mozogtak, később lehetett látni, hogy három nagyobb és egy kisebb szán rohan lefelé. A szállodaportás, aki a bakon ült, visszafordult:

— A bobok jönnek, — mondta.

Jöttek is örült iramban. Miskáék vagy száz méterrel lehettek az erdő szélétől, amikor az első bob odaért és lassan megállt. Vagy három perc múlva érkezett a másik, de ez nem állt meg, ott ahol a másik, hanem tovább rohant. Azután hirtelen oldalt fordult.

A portás fölordított:

— Szent Isten fölborultak.

A szánkó ebben a pillanatban már a levegőbe ugrott s az emberek jobbra-balra úgy potyogtak le róla, mint a krumpliszákok. A másik bob utasai rohantak feléjük.

— Gyorsan — kiáltotta a portás. — Ez nagy szerencsétlenség. Csak hárman tudtak fölkelni!

A kocsis a lovak közé vágott, pár pillanat és ott voltak a fölborult szánnál, amely vastalpaival az ég felé, mint valami óriási bogár, egy útszéli kőrakásra esett. Tőle jobbra-balra mozdulatlanul feküdt egy-egy ember. Miskáék is leugráltak a szánkóról és odasiettek. Az egyik férfit akkor támogatták föl a hóból a másik bob emberei.

— Ó — mondta a portás — a főorvos úr!

Az már valahogy lábraállt és sántikálva jött a szánkó felé. Fölsegítették s leültették a Miska helyére.

A másik ember aléltan feküdt a fehér havon, lehajoltak hozzá, szölongatták, nem felelt.

— Rettenetes — mondta a portás. — Az igazgató úr nincs eszméleténél.

Négyen is nyúltak az elnyúlt test alá, óvatosan, lassan fölemelték, a szánkóhoz hozták és betették.

— A nagyságos asszony talán üljön vissza, a fiatalúr meg velünk jön.

Anya tiltakozni próbált, de Miska már el is indult az úton fölfelé. Bemutatkozott az uraknak. Az egyik, aki a szerencsétlenül járt bobbon ült, elmondta, hogy túlságosan nagy tempóval jöttek lefelé, nem tudtak megállni s itt már aránylag vékony a hó, az országút nagyon köves, az igazgató úr ült a féknél, hirtelen meg-rántotta, erre nekirohantak a kőrakásnak s fölborultak: Szegény Pista alaposan megjárta, tette hozzá.

A szánkó akkor haladt el mellettünk, lassan fölfelé. Miska odalépett melléje:

— Mi van? — kérdezte sűgva az anyját.

— Nagyon súlyos! A főorvos azt mondja, halálos!

— Halálos! — mondta magában Miska. Elnézett a hófödte magas hegyek felé, melyek fölött már besötétedett az ég és sorra kigyulladtak a csillagok. De egy nagy sötét felhő lassan úszott a csúcsok felé... Azon most egy fekete lovas ül.

— Kit fog magával vinni? ... — kérdezte magától Miska és hozzátette gondolatban:

— Halálos! Milyen rettenetes ez a szó!

Hirtelen eszébe jutott gyermekkorából, mikor először hallotta ezt a szót, halál. Meg hogy „meghalt“, meg aztán tréfásan „meghalok“.

Akkor megkérdezte a nagynénjét, aki süldő lány volt, akkor:

— Eri, mi az, hogy meghalok?

Az kuncogva felelt:

— Mi az Misikém? ... pecsenye.

Miska nem nagyon értette ezt, de pár nap mulva a pohárszék alján tányéron darab hideghúst talált. Sokan voltak az ebédlőben. Miska hirtelen fölemelte a húsdarabot:

— Ez az a „meghalok“ pecsenye?

Mindenki nevetett, nagymama az ölébe vette és összecsókolta.

Most már, most már tudja, hogy mi az... Tudja? Honnan tudná? Ki tudja mi az... ha mindjárt ilyen közel van is, mint ez a haldokló ember.

A fiú megborzongott:

— És lehet, hogy én már viszem magamban? ...

Az igazgató pár nap múlva meghalt. Szinte magához sem tért.

Az eset nyomott és kínos hangulatot teremtett a vendégek között. Pár napig alig volt ember, aki a Tarajkán bobra ült volna, de egy hét múlva már vígan rohantak át a hosszú vasszánok a fürdőtelepen, ahogy a pálya S-alakban keresztül vezetett rajta.

Miska csak látta őket. A nyitott csarnokban feküdt vastagon felöltözve, iszonyúan bebugyolálva, de amikor a szánok jöttek, letette a könyvet s nézte a vidám embereket, akik nagyokat kurjongatva integettek a fekvők felé. Kemények voltak ezek a fekvőhelyek és kényelmetlenek. A legtöbb ember örökké izgett-mozgott rajta. Miska azonban nyugodtan feküdt. Valami kemény keserű elhatározás lett úrrá rajta: minden áron meg akart gyógyulni.

Evett, mint egy farkas, itta a tejet és a barna sört össze-vissza és esténként szó nélkül tűrte, hogy rátették a nagy jeges prizniceket... Az éjszakákat jobban szerette, mint a nappalokat. A szobájuk ablakát ilyenkor ki kellett nyitni, a száraz hideg levegő betódult a szobába és pirosra csípte a fiú arcát. Azután eloltották a villanyt. Az ablakon át ki lehetett nézni az éjszakába a fehér havas hegyeket, a bakacsin eget lehetett látni s a milliárd csillagot.

Miska megszokta, hogy úgy aludt el szemben a csillagos éggel, és minden este arra gondolt, amikor az imádságát befejezte, — hogy ott, túl a nagy fehér hegyeken, ott túl a csillagokon — mi van?

De azzal nem tudott kibékülni, hogy neki talán

most oda kell menni, és napközben is erre gondolt egyre. Hiába volt könyv a kezében, a szomszédai hiába próbáltak beszélni vele. Délután az olvasószobában hiába nézte a külföldi nagy képeslapokat, csak ez az egy gondolat kínozza és gyötörte.

— Élve marad-e? Vissza tud-e még menni az iskolába és azután? De hiszen mennyi terve volt, mennyi álma — néha valósággal elhidegedett az egész testében a félelemtől, vagy kiverte a forró veríték.

Mindennap félve nyitott be a főorvoshoz a vizsgálatra. Pedig az napról-napra bízatta... Nem hitt neki.

De a harmadik héten a főorvos ebédnél odajött hozzájuk:

— Holnap felviszem Misit a Tarajkára. Azt hiszem jót fog neki tenni, ha naponként leszánkózik... Egyelőre csak idáig a szállodáig. Majd meglátja, ez a legegészségesebb sport. Egy-pár hét múlva kutyabaja sem lesz!

Miskát egyszerre mintha kicserélték volna. Jókedvű lett, boldogan végezte el az előírt kúrát a részletekig a legpontosabban. Nagy izgalomban ült föl másnap reggel a kis szánkóra, melyet hozzákötöztek a többiekhez és cammogó lovak húztak fel a Tarajkára.

Ahogy a fiú fönn megállt és körülnézett mély és boldog lélekzetet vett. Az éles levegő kicsípte az arcát, de a nap olyan melegen sütött, hogy a hideget nem érezte az ember. A Lomnici-csúcs hókúpja fehéren tündökölt a kék égben, de lenn a poprádi fennsíkot elborították a fehér felhők. Mintha valami nagy tenger hullámozott volna.

A főorvos megveregette a vállát.

— No, Misike aztán csak bátran! Négy hétig mindennap egy kis szánkózás, akkor mehetsz haza, olyan egészséges leszel, mint a makk.

A diák szeme kigyulladt. Mintha a kemény lánc, ami a szívét szorongatta, hirtelen lepattant volna:

— Élni fog! Élni!...

De azért kissé bizonytalanul ült fel az alacsony szánkóra. Kiskorában ült már gyerekszánkón, de ez másfajta volt. Szélesebb, alacsonyabb, nehezebb. A fiú azt gondolta, hogy rögtön fel fog borulni, de azért nekivágott. Nem volt valami különösen ügyes az efajta dolgokban. De gyáva lett volna — félni. Csak nagyon óvatos volt eleinte, folytonosan fékezett a lábával, amire a mögötte lévők sorra megelőzték. De végül is megérkezett a szállodához. Délben farkasétvággal evett, utána nagyot aludt.

Karácsony estéjén szomorkodva ült egy sarokban az anyjával, amikor egyszerre a főorvos termett előttük:

— Tudod-e, hogy holnap már bobozni fogsz velem. Jó?

És igaz is lett. Nemcsak másnap, de attól kezdve mindennap. Miska először némi szívszorongással ült rá a nagy vasalkotmányra. Az érkezés első szörnyű benyomása jutott az eszébe. De ahogy a nagy szán elindult, a sebesség gyönyörűsége őt is elkapta.

A sebesség gyönyörűsége és azé az öröme, hogy — ez neki is szabad! Mert ha ez szabad, akkor nincs

semmi baj. Akkor messze van már a veszedelem. Akkor nem kell többé félni...

A fekete felhőn a lovas eltűnt, lebukott az egyik éjszakával a Lomnici-csúcs mögé...

Eltűnt?

Két héten át mindennap bobbál jött le a Tarajkáról, de most már végig, egészen az alsó erdő széléig, a havas síkságig. Később már naponként kétszer is ment.

— Misike a legjobb legénység — mondta egy nap a főorvos. — Remekül tud helyezkedni. Holnap kettős bobbyon együtt megyünk le.

— Együtt? Hogy? Ketten?

— Persze. Én fékezek majd, Misike meg vezet.

A mama ijedten tiltakozott.

— A Misi vezessen? Lehetetlen! Felborulnak.

— Ugyan, dehogy borulunk! Azután az én kezemben van a fék...

...Misi arra gondolt, hogy azon a bizonyos szörnyű bobbyozáson az igazgató kezében volt a fék és mégis... De ahhoz büszke volt, hogy nemet mondjon. A szégyen néha erősebb a félelemnél.

Kiderült, hogy nem is kell félni... Pompásan vették a kanyarodókat, hiba nélkül lejöttek. Ettől kezdve Misi már nem is ült másra, mint kettős bobbyra. És ha nem volt a főorvos, akkor mást vett maga mellé.

Az idő meg telt. A főorvos úr egy nap kimondta, hogy a hét végén hazautazhatik. A hurut tökéletesen elmúlt, nyoma sincs.

Szombat délutánra volt kitűzve az elutazás és Misi délelőtt még egyszer utoljára le akart bobbyozni a pályán.

Bizony, majdnem utoljára. Nem volt más fékező, hát ő fölfogadta az egyik fiatal segédportást. Végig a pályán baj nélkül értek le, de amikor lent a pálya végén, az erdő szélén az út kisímult, Misi észrevette, hogy már nagyon kevés hó van rajta és hogy nagyokat zökkennek.

Nagy sebességgel értek le, amikor a fiú hátra-szólt:

— Kérem, ne fékezzen! Kérem, vigyázzon!

A legény mégis nagyot rántott a féken és Miska a következő pillanatban érezte, hogy a vasalkotmány elől hirtelen fölemelkedik azután oldalt lendül. Miska hiába fordította el a kormányt jobbra, a bob lendülete balra dobta őket, fölrohantak egy kőrakásra s onnan a szán mintha valami vasbéka lett volna, nagyot ugrott előre.

Miska azt látta, hogy egy távíróoszlop hihetetlen gyorsasággal rohan feléje, azután nagy ütdést érzett, a bob eleje összeütdött az oszloppal s ő a következő pillanatban röpült!

— Jézus! — sikoltotta magában...

Egy pillanatra azt érezte, hogy most mindennek vége van. Mintha a síkság végéről hirtelen valami nagy feketeség fölemelkednék és rázuhanna. Talán maga — a halál — a felhő lovasa!...

De közben egy önkéntelen mozdulattal mégegyszer megragadta a kormányt és jobbra lökte el magát tőle. Csak hócipőjének a sarka vágódott az oszlophoz. A fiú elterült. Mintha sok apró szikrát látott volna hirtelen, azután egészen sötét lett.

Egyszer csak azt érezte, hogy rángatják. Fölemelte a fejét.

— Nem haltam meg? — kérdezte.

Egy vén cipszer-kocsis állt mellette, az rángatta föl a földről. Miska kínlódva fölemelkedett, kezdte összetapogatni magát.

De már nevetett:

— No, úgylátszik, minden részem megvan! — fölállt. Nekitámaszkodott a távíróoszlopnak, nagyot fújt, elővette a zsebkendőjét, letörölte az arcáról a hólét, azután lassan kiegyenesedett: ezen is túl van!

A fennsík szélén az égre nagy fekete felhő cammogott föl.

— Talán azon megy most el! — mondta hangosan Miska.

— Kicsoda? — kérdezte a segédportás és zavartan mentegetőzni kezdett — Ne tessék haragudni...

Miska legyintett és tovább nézte a nagy felhőt.

— Igen — mondta most már csak magának —, most elment! Ott lovagol a fekete felhőn... messze, messze.

— És most kezdődik az élet... A másik! Az új!... Jövőre már mérnökhallgató lesz... vagy, vagy talán jogász...

Hirtelen a zsebébe nyúlt, kivette a plajbászt, azt amit nagyapától kapott s a világos színű távíróoszlopra ráírta azt a sort, amit a mult héten olvasott egy régi könyvben, amit nagyapa küldött. Lassan rajzolva írta, olyan szép, finom rajzú betűkkel, ahogy a könyvben volt: „Incipit vita nova“.

*„Mióta jár nyomomba? — nem tudom már,
De érzem ott a nagy keresztúton vár...*

*Vár, egyre vár... Ó, meddig vár még?...
Szent messzeségből száll makacs követ,
Jaj nékem: rámlelt... üldöz és követ,
Futnék, — de hívebb, mint az árnyék...*

(A régi „Egyetemi Lapok“-ból)

A GÉP ELKAP VALAKIT

A nagy hársfát elborította a virágja. Illata édessé fűszerezte az alkonyati szelet, amely a hegyek sötét vonala mögül táncolt le a Duna völgyébe. A víz ezen az oldalon itt-ott apró fodrokat vetett tőle, a folyó ragyogó háta mintha megborzongott volna, de túl, a másik partnál, síma színén már élesen és fényesen tükröződött a falusi templom tornya. A magas fák közé zárt virágoskertben sárgán ragyogott a keskeny út. Két szélén a rózsafák ingatták lassan dús és pompázó termésüket. A sárga tearózsák, meg a rózsaszín bimbók, a nagy, sötétvörös kelyhek ráborultak a kék, zöld, meg piros üveggömbökre, amelyek ragyogva ékeskedtek a fehér karók végén.

A vén diófa koronája akkora volt, mint egy bazilika kupolája. Ketten üldögéltek alatta a durván ácsolt fapadon. Két új barát, Miska és Olivér. Most nyáron ismerkedtek meg, de még nem melegedtek össze egészen. Miskának nagyon tetszett az Olivér név, mert roppant regényesnek találta. Úgy érezte, akit így hívnak, annak kell, hogy sok kalandja legyen az életben s a végén párbajban kell elesnie. Ezzel szem-

ben Olivér láthatólag nem nagyon vágyott a regényes-ségre. Sőt ellenkezőleg. Tünetően száraz, kesernyés és gúnyos volt mindaz, amit mondott, a külsejét pedig — Miskával ellentétben — megdöbbentően elhanyagolta. Régi, foltos kukoricanadrág volt rajta, öreg teniszing, bizonytalan korú és színű kabát, amelyet nyilván az apja viselt valamikor. Kurtára vágott haját hegyes fehér föveg fődte, amelynek nem volt karimája, a nemez szegetlenül és formátlanul kunkorodott el a fejtől. Mellette Miska rendkívül elegáns volt. Legalább is ő azt hitte, hogy az: vajszerű flanel nadrágot viselt, amelyen ujjnyi távolságokra kék fonalak futottak végig duplán. Fehér zefir ingét kék patkók tarkították, kétsoros sötétkék kabátjának ujjából gögösen ugrott elő a fényesre keményített és fölgombolt kezelő. Nagyon magas, elől zárt, fehér kemény gallérja elé sötétkék kész nyakkendő volt felkötve úgy, hogy a csokrán belül félhold alakú pléhdarab akasztódott be az inggombba. A nyakkendő szárai hátul záródtak össze vékony drótkapocsban. A csokor, amelyben különben négerfejű arany mellű ragyogott, néha fölcúszott, de Miska olyankor egy biztos mozdulattal megint beakasztotta a pléh félholdat a gomb golyós végibe. Mindezt sötétkék harisnya és fekete lakkcipő egészítette ki, azonkívül egy piros-kék selyemöv, hosszú rézcsatokkal és fekete bőr órátartóval. A kabát gomblyukába halvány rózsaszín szegfűt tűzött Miska. Nagykarimájú fehér panamakalapja pedig, amelyen szintén piros-kék színű, de harisnyaszövésű szalag tündökölt, ott feküdt mellette az ara-

nyozott végű mahagóni sétatálcával együtt. Rekkenő nyári meleg volt...

— Hol vetted a nyakkendődet? — szólalt meg Olivér.

— Ezt? — kérdezte Miska és keze hozzákapott azzal a mozdulattal, amellyel minden férfi megigazítja ilyenkor a nyakkendőjét.

Olivér csak ezt várta:

— Látod, ez például — reflexmozgás. Tudnod kell, hogy a modern bűnügyi lélektan száz és száz ilyen biztos reflexmozgást ismer és ezért a nyomozás során...

A másik fiút nem érdekelte a büntetőjog. Jogász lesz ugyan, mert a technikától eltiltotta az orvosi tilalom, de elhatározta, inkább az államtudományoknak fogja szentelni magát... Mindenesetre jó volna, ha már kiirhatná névjegyére: jog- és államtudor. Egyelőre azonban még csak most lesz gólya...

— Micsoda lap ez itt előtted? — kérdezte Olivértől.

— Ez? — mondta a másik hanyagul. — Az *Egyetemi Lapok*. Talán tudod, hogy én szerkesztem... — úgy mondta, mintha ez egyáltalában nem lenne fontos és neki a legkevésbé, de a szeme, amely különben mindent fölényesen szokott vizsgálni, most mégis valami meleg ellágyulással nézett a zöldfödélű vékony füzetre.

Olivér tekintélye ebben a pillanatban óriásit nőtt Miska szemében. Szerkesztő! Még csak harmadéves joghallgató és máris szerkesztő! Ez azután valami!

— Tőled függ, hogy mi jelenik meg benne? — kérdezte Miska.

— Természetesen. Na és persze ... írok is bele ... Főleg színikritikákat, tudod? ... Például itt ebben az utolsó számban összefoglaló bírálatot írtam a színházak elmúlt évadjáról. Főképpen a Nemzetiről. Igazán itt volt az ideje, hogy megbukott az igazgató. Szörnyű, hogy micsoda darabokat adtak elő s hogy milyen régimódi az egész ...

Miskának fájt ez a mondat, de azért megjegyezte:

— Igen ... Feri bácsi is mondta a multkor, hogy a Nemzeti most már nem műintézet, hanem csak szakaszhatár ... Tudod, — tette hozzá, mintha csak úgy véletlenül jutott volna eszébe — a névnapomon itt vacsorázott nálunk. Megkaptam tőle a legújabb kötetét ... Ő az egyik legnagyobb magyar író.

— Én Mikszáthot szeretem és Gárdonyit — mondta most Olivér, — de a „Pogányok“ nekem is nagyon tetszik.

— Hát a Bizánc? — kérdezte Miska. — Apa azt mondja róla, hogy ezt minden magyar embernek kétszer kellene megnézni!

Olivér zavartan hümmögött:

— Azt ... izé ... érdekes, azt még nem láttam ...

Miska erre majdnem elnevette magát s az jutott eszébe, hogy apának alighanem igaza van, mikor azt mondja, hogy nem minden kritikára ad ...

— És a kéziratokat mind te bírálod el? — kérdezte újra Miska.

— Én ... meg a szerkesztő bizottság ... Renge-

teget küldenek be, persze, a legtöbbet bedobjuk a papírkosárba.

Nagyon meleg volt és Miska szörnyen izzadt a magas keménygallérban, de azért valami hideg futott most át a hátán.

— Papírkosár... rémes!... — hirtelen közelhajolt Olivérhez:

— Örülök, hogy megismertelek. Ezen a nyáron te vagy a második érdekes ismeretségem.

— Igen?... És ki az első?

— Márton.

— Hát az ki?

— Nem ismered?... Várj, akkor elmondom neked a történetét — rákönyökölt az alacsony asztalra és elkezdte mondani:

— Márton minden délben és alkonyatkor ott halászik a Dunaparton, az emeletes gát alatt, amelyen eddig csak én sétáltam ok nélkül s a víz ragyogásába belefáradt szemmel... Rendesen a korhadt fatörzsek-nél találkoztunk. Gyakran hangosan üdvözöltem:

— Szervusz, Márton!... Hogy vagy, Márton?...

Ő azonban csak ritkán vett tudomást rólam. Akkor is csak a fejét fordította felém egy pillanatra. Legtöbbször rám sem nézett és némán szaladt le a gát fűvel benőtt, kavicsos oldalán. Különben sem volt barátkozó természetű, de ilyenkor — a halászat idején — a szokottnál is komolyabban és komorabban járt.

Pedig napközben éppen velem kivételesen előzé-

keny volt. Sokszor húzódott meg mellettem a kerti padon, amelynek kopott zöld lécein rejtelmes betűk régi szerelmek titkait őrizték, sőt néha az ölembe is ült, vagy a vállamra ugrott és hízelegve dorombolt... Márton ugyanis macska, fiatal és ruganyos kandur, karcsú termetű, pompás és délceg legény. Vagy másfél éves lehet, nagyszerű fehér fogazattal és szemtelenül hegyes karmokkal, amelyek akkor is horzsolnak, ha visszahúzza fehérpelyhű mancsaiba. A szeme színe szelíd kék, ám a tekintete bátor és ha a ráncokat a homlokán összehúzza, szinte félelmetes. Vörössárga szőrét rozsdabarna vonalak csíkozzák. Ahogy a dunaparti sásban elosont, úgy tetszett, mintha egy miniatűr tigris suhant volna el sokszorosán kicsinyített dzsungel előtt.

— Te, szólalt meg Olivér gyanakodva — ez egy egész történet...

— Igen, az, de kérlek, hallgasd csak meg — mondta Miska és folytatta — Márton nem egerészett, ezt rábízta vén szüleire, egy szelíd és szerény macskaházaspárra, a tejet meghagyta kendermagos hígának. A csirkecsontokra is inkább hiúságból pályázott, hogy ügyesen elcsipje a két öreg kuvasz elől. Ezért a kutyák néha neki-neki rontottak. Márton azonban egykét pofonnal elintézte a támadókat, akik morogva iszkoltak előle... Tigris Márton — mert ez volt a teljes neve — a halat szerette! Minden más eledelre csak a legnagyobb szükségben fanyalodott. A halakat pedig maga fogta. Hihetetlen talán, mégis úgy volt: maga fogta az ő saját külön egyéni módszerével, ame-

lyet én sem azelőtt, sem azóta nem láttam sem emberi, sem macskai halászoknál.

Izmos, sárga teste egész nap elpihent a kert homokján, de amikor a déli hajó, vagy az esti a falu fölött elfütyentette magát, hirtelen talpra szökött. Megrázta magát, két lábát előretolva kinyújtózkodott, aztán fölegyenesedett, remek kis inai megfeszültek és sebes vágtával lerohant a Dunához. A gát előtt abba hagyta a futást. Megállt. Kémlelve körülnézett s ahogy meglátta a hajót, óvatos lépésben lesietett a partra — egész a víz szélére. Egy nagy kerek köre felugrott, négy lábát egymás mellé rakta, a háta felgörbült, mérőn a vízre szegezte a szemét — és várt. Hiába szóltam rá:

— Sicc, Márton!... Takarodj, Tigris Márton!... Meg sem mozdult, állt, mint egy kis bronzszobor, feszülten és mereven. Ahogy a hajó elzakatolt előtte, a víz símasága megmozdult s a hullámok hosszú vonalai a part felé rohantak. Márton lekuporodott, egészen lehasalt a köre és ugrásra kész izgalomban csak a part szélét nézte. A víz előbb leszaladt a partról, azután habosan és fehérén újra kicsapott rá. Három-négy hullámhegy omlott tajtékba. Márton pedig egyszerre élesett nyávogott és hosszú ívben, kinyújtott testtel elugrott a köről. A másik percben már egy fehér cigányhal vergődött hegyes fogai között. Szegény halacska, amelyet a hullám a partra vetett, de visszavinni már nem tudott, hosszabb-rövidebb haláltusa után kiszenvedett és Márton diadalmasan, a fejét magasra emelve, futólépésben ügetett vissza zsákmá-

nyával a kertbe. Fölfutott a nagy tújafára s csak a felső ágai között kezdett hozzá a falatozáshoz. A szemé zöldes fényben csillogott s a pofáján kétoldalt valami gonoszul kellemetlen ránc futott végig... Ilyenkor nem volt tanácsos hozzá közelíteni, mert a karmait hegyesen és haragosan kinyújtotta s valami furcsa, horkoló morgást hallatott. Ha kértem tőle:

— Add ide, Márton! Gyere ide, Márton!... — a halat kiejtette a szájából egy ágra és rám vicsorgatott elszánt dühvel, mintha azt mondta volna:

— Nem adom!... Meg ne próbáld elvenni!... — Hajóérkezés előtt néha bezártam a kamrába, de valami fortélyos módon mindig kiszökött. Ha pedig látta, hogy nem tud kijutni és hallotta a hajófüttyöt, tehetetlen méreggel nekiugrott az ajtónak, vagy hanyatt vetette magát és sírni kezdett. Esténként, ahogy ott ült a kövön, sokszor mondtam is neki: Hagyd abba, Márton!... Baj lesz ebből, Márton!... Hiába, se veréssel, se szóval nem tudtam visszatartani... Egyszer azután megtörtént a baleset. A hullám véletlenül egy félkilós pontyot dobott a partra. Márton vakmerőn ráugrott, de a következő pillanatban lebukott róla, mert a ponty a farkával alaposan pofonította... Márton egy pillanattig megdermedve állt és ijedt csodálkozással bámulta az aranypikkelyű nagy halat. Az pedig egyetlen gyors rángással visszadobta magát a vízbe. Márton egy kő mellé lapult, azután nagyon lassan szaglászva a víz felé ment, de — a feleúton visszafordult. Fejét a földre szegezte és fájdalmasan nyávogva, a füzesen át beosont a kertbe. Töb-

bet nem halászott... Ezután még sokszor hívtam a Dunához. Nem jött. Levittem — visszaszökött. Örökre letett a szenvedélyéről...

Olivér fölállt:

— Jól van, fiatalember, a kézirat el van fogadva!

— Még nincs vége a történetnek.

— Nem baj. Nekem most már mennem kell. De mondom, egész jó... Hanem máskor ne mondd úgy föl nekem, mint a leckét... majd inkább elolvasom... Valamelyik nap majd írd le nekem, azután a jövő számban vagy a következőben kiadom.

— De a vége...

— Azt majd elolvasom... . . . Igaz, akarsz belső munkatárs lenni az Egyetemi Lapoknál?

Hogy ő akar-e? Majdnem a nyakába borult új barátjának. De nem tette, mert Olivérben mindig volt valami kis gúny, hogy megfékezze Miska áradozásait. Hanem ettől a naptól kezdve Miska elválaszthatatlan árnyéka lett Olivérnek.

Pár nap múlva bemutatta a barátját annak a gyönyörű, magas leánynak, akinek olyan volt az arca, mint az amerikai leányoké azokon a levelezőlapokon, amelyek olyan hirtelen divatosak lettek Gibson rajzaival.

Olivér ettől a perctől kezdve nem sokat törődött Miskával, annál többet Flórával, aki ugyan roppant ügyetlen volt a teniszben, de gyönyörűen tudta énekelni Tosca nagy áriáját.

Ha a nagy angol, barna szetter valahol föltűnt az

utcán, a fiúk jól tudták, hogy Flóra a közelben van. Utána már föl is csengett a leány hangja, ahogy a kuttyáját szólította Tosca hangjaival:

— Márió!... Márió!...

Ezekén a sétákon eleinte hárman egy sorban mentek és a kutya előre rohangászott föl-alá. Később Olivér és Flóra mentek elől és Miska Máriót vezette — pórázon. Lehetőleg jó messze utánuk. Miskának régebben nagyon tetszett ez az érdekes leány, de azután magában lovagiasan elhatározta, hogy lemond Olivér javára, amit annyival könnyebben tehetett, mert Flóra Miskát kuttyába se vette.

Ősszel azonban mind a kettőjüket meghívták zsúrra, s attól kezdve szorgalmasan jártak hozzájuk. Szerencsére Flórának volt húga is, vékony, szőkehajú, aranyos teremtés, akinek különös feje s japános szemei voltak. Még egy csomó fiú és leány járt Flóráékhoz. Ezekén a zsúrokon többet zenéltek, mint beszéltek. Az egyik fiú nagyszerűen zongorázott, csak az volt a baja, hogy mindig darabokra szedte szét az egész pianinót, amiért a mamát állandóan ájulás környékezte.

Miska nagyon szerette a zenét, noha maga a „Kutya, kutya tarká“-t sem tudta csak hamisan elénekelni. Az egykori zongoraórák emlékeképpen pedig csak két darabot játszott: „Bob herceg“ belépőjét és „Über den Wellen“ keringőt... De sokat jártak föl az Operába is, a harmadik emeletre, ahol hosszúhajú fiatalemberék apró villanylámpákkal figyelték a magukkal hozott partitúrát.

Olivér pedig közben Miskát bevezette az Egyetemi Olvasó Csarnokba és az Egyetemi Lapok szerkesztőségébe. Az Olvasó Csarnokban volt egy könyvtár, amely állandóan be volt zárva, fűtetlenül állt és senkisémet látogatta. Azután volt egy hosszú terem, ahol egy ócska billiárd és vagy nyolc-tíz kártyaasztal állt. Miska sohasem kártyázott és akárhogyan próbálta, nem tudott megtanulni billiárdozni.

Egyszer az egyik szőke fiatalember odahívta az asztalhoz:

— Gyere makaózni!

— Én nem tudok kártyázni — mondta Miska — csak alsóst... És itt nem is szabad hazardot...

Eszébe jutott, hogy apa azt mondta, aki hazard kártyajátékot játszik, — az feltétlenül elzüllik!

A szőke fiatalember erre fölényesen átnézett Miskán s odaszólt egy másik fiúnak:

— Te sem játszol, Károly?

Az rögtön leült az asztalhoz és csöndesen megsimogatta vékony, kis fekete bajuszát.

— Persze, hogy játszom! Mennyi a bank?

— Két korona! — mondta a másik.

Miska elődalgott. Érezte, hogy itt most valahogy alulmarad, de azt szentül hitte, hogy a jövő később igazolni fogja. Mert aki hazardot játszik, az szerencsétlenül jár. (Meg kell állapítani, hogy Miska jóslata nem vált be. Az egyik fiatalemberből ugyanis pénzügyminiszter lett, a másikkól pedig egy nagy bank vezérigazgatója.)

Dehát Miskát jobban is érdekelte az Olvasó Csar-

noknál az Egyetemi Lapok szerkesztősége. Olivér szeptember végén kijelentette, hogy nem ér rá többé a színházakkal foglalkozni, ezért Miskára bízta a színi kritikát. Novemberben Olivér közölte, hogy nem ér rá a vezércikkel foglalkozni és Miskára bízta a vezércikket. Decemberben az Egyesületi élet rovatvezetéséről mondott le és felkérte Miskát, hogy azt is vezesse.

Karácsony előtt azonban rendkívüli esemény játszódott le az Olvasó Csarnokban. Disznótort rendeztek az egyik fiú jóvoltából, akinek a papája földbirtokos volt és mindenkinek — két liter bort kellett hoznia. A disznótort nem volt rossz, csak kevés. A bor ellenben túlsok és túl sokféle volt, aminek következtében éjfél után mindenki be volt rúgva, még Olivér is. Fél-egykor a szomszéd lakásból átdörömböltek, hogy ne ordítsanak úgy! Mi sem természetesebb, hogy erre már úgy üvöltöttek, mint az éhes oroszlánok.

Miska ekkor már titkár volt az Olvasó Csarnokban s e minőségének tekintélyével megpróbált rendet teremteni. Ez azonban reménytelen volt. Egy Gyurka nevű kövér fiú két dákóval cimbalmozott a billiárdasztalon, Gyuszi pedig, az énekkari elnök, teltorokkal bömbölte a Rákóczi-indulót.

Ekkor hirtelen föltárult az ajtó és egy hálóinges, házikabátos, mérges alak jelent meg:

— Hogy csinálhatnak ilyen csendháborítást, fiatalurak!? — kérdezte erélyesen.

Erre a fiúk közül kivált egy magas fiatalember és azt mondta:

— Uraságod azonnal távozni fog, nemdebár? Egyébként állunk a rendelkezésére! — benyúlt a zsebébe, elővette a tárcáját és kivett belőle egy névjegyet s átnyújtotta a dühös éjjeli látogatónak.

Az pedig kezébe vette:

— Rendben van! — mondta, azután hirtelen odament a billiárdasztalhoz, elővett egy krétát és a zöld posztóra nagy betűkkel fölírt a nevét.

— Tessék! — mondta. — Ez az én névjegyem! — sarkon fordult és kiment.

A fiúk körülvették a billiárdasztalt és ámulva betűzték le a nevet: Pakulár Dániel, Rákóczi-út 60.

A kövér Gyurka elordította magát:

— Gyerekek! Tudjátok, ki ez? Ez a híres Dugikenőcs!

— Micsoda? — vörösödött el a magas fiatalember, aki a névjegyet adta az idegennek. — Dugikenőcs? Hát ez borzasztó! Lehetetlen!...

Ezt a kenőcsöt akkor minden újságban hirdették, az egész ország tele volt ezzel a névvel...

Miska csöndesen megszólalt:

— Hát holnap mindenesetre provokálni kell...

A névjegynyújtó fiatalember, aki voltaképpen vendég volt, erre Miskához fordult:

— Kérlek, — mondta — leszel szíves elvállalni az ügyemet és te, Gyurka, igen?...

Miska könnyedén meghajtotta magát és olyan hangon felelt, ahogy Császár Imre beszélt az Agglegényekben:

— Boldog vagyok, hogy szolgálatodra lehetek!

A mulatságnak azonban vége volt.

Másnap délelőtt a két segéd összeült a felükkel a Fiúme-kávéházban. Ez volt a társaságbeli fiúk dél-előtti gyülekező helye. Odajött hozzájuk a Kefe nevű fiatalember is, akit azért neveztek így, mert két-ujjnyira fölálló, fekete sörte volt a fején. Azután egyre többen és többen vegyültek bele a beszélgetésbe.

Az általános vélemény az volt, hogy a susztert nem lehet provokálni.

Miska ellene vetette:

— A híres Károlyi Pista gróf azt mondta, hogy a konfliskocsisnak is elégtételt ad, ha bebizonyosodik, hogy az lovagias férfi.

Erre azonban fölugrott a fél, akiről közben kiderült, hogy előkelő erdélyi család fia s amellet híres kardvívó:

— Ez lehetetlen, egész életemre csúffá leszek téve, ha megverekszem a Dugi-kenőccsel. Mert ha megvág, akkor röhögni fognak rajtam, ha én vágom meg, akkor le fognak nézni engem...

Miska csökönyösen megmaradt az álláspontján:

— Provokálni kell! — mondta. — Ez elől nem lehet kitérni!... Komoly sértés történt! — Azután rövid előadást tartott a Clair-kódexből, amelyet reggel megtalált az Egyetemi Lapok szerkesztőségének könyvtárában. Nem volt nehéz megkeresni, mert ebben a könyvtárban mindössze négy kötet volt. Egy Gótai Almanach, egy Kincses-Kalendárium, egy Turista Évkönyv és a Clair-kódex.

Miska és Gyuri tehát elindultak és megkeresték Pakulár Dániel urat a Rákóczi-ut 60. alatt az üzletében, ahol éppen magas, bélelt télicipőt próbált eladni egy idősebb úrnak.

Amikor meglátta őket, lovagias arcot vágott, átadta a cipőt a kiszolgáló fiúnak s a két urat betessékelte kis irodafülkéjébe:

— A tegnapi ügyben? — kérdezte.

— Igen! — mondta Miska szigorúan. — Azért jöttünk, hogy elégtételt kérjünk...

— Kérem! — mondta Pakulár — rendben van! A segédeim... — mondott két nevet. De azután hozzátette:

— Figyelmeztetem az urakat, hogy csak fegyveres elintézésről lehet szó!

Gyurka gúnyosan megszólalt:

— Nem tudom, hogy uraságod rendelkezik-e érettséggel...

— Ha parancsolják — felelte a Dugi-kenőcs mestere — megmutathatom az uraknak a lipcsei kereskedelmi akadémia elvégzéséről szóló bizonyítványomat. Különben tagja vagyok az Aradi Vívó Clubnak, több versenyt nyertem már, de ha esetleg épp ezért az urak inkább pisztolyt akarnak...

Miskáék szinte kiszédültek a boltból.

Délután összeültek a segédekkel. De közben a felüktől utasítást kaptak, hogy ő pedig a Dugi-kenőccsel semmi esetre sem verekszik. Mert akkor ő nem mehet többé haza, pedig most fogják kinevezni fő-

ispáni titkárnak. Miska erre elment az ifjúság legnagyobb párbajtekintélyéhez.

— Mit lehet itt csinálni? — kérdezte.

Az habozás nélkül rávágott:

— Meg kell állapítani, hogy nem történt sértés!

— De lehetetlen, hiszen a felünk kiutasította!

— Akkor meg verekedjék!... Hanem várj csak, mondok neked valamit. Majd én beugrom Gyurka helyett.

Úgyis lett. A délutáni találkozáson ő ült Miska mellett. Már elismert híres párbajsegéd volt. Az ellenfél segédei pedig meglehetősen bizonytalanul mozogtak a kódex körül.

— Kérem, — mondta a diákvezér párbaj-tekintély — mi értelme van annak, hogy két urat komolyok nélkül egymásnak ugrasszunk. Ha nekik nincs eszük, legyen nekünk! Az önök fele elfoglalt üzletember. A mienk meg szigorlatra készül. Viszont mind a kettő kitűnő vívó. Mi lesz, ha az egyik megvágja a másikat s az hetekig az ágyat nyomja. Ezt nem vehetjük a lelkiismeretünkre, igaz, vagy nem igaz?

A két ellensegéd összenézett:

— Igaz! — nyögte ki az egyik.

— Hát akkor rendben van — mondta a diákvezér és már írta is a jegyzőkönyvet.

— De kérem, ha a felünk... — mondta a másik ellensegéd...

A diákvezér arca erre zordon kifejezést öltött:

— Félnek ehhez semmi köze! Az ügynek mi vagyunk a bírái — és már alá is írta a jegyzőkönyvet.

Miskával most történt először, hogy ilyen lovagias iratot aláírhatott s erre nagy óvatossággal írta oda a nevét: *Horváth Mihály* s. k.

Amikor kimentek a kávéházból, a diákvezér megveregette Miska vállát:

— Hát jól van, öcsém, majd gyere máskor is. Azt az s. k.-t azonban csak a nagyapád idejében írták oda, ma már nem szokás...

Miska kissé le volt forrázva és zavartan búcsúzott segédtársától. De azért büszke volt lovagias sikerére. Elgondolkozva ment a körúton és észre sem vette, hogy beleütközik valakibe.

— Nem tud vigyázni! — szólt rá egy kemény hang.

Miska felocsudott. Rövidzekés, prémgalléros, marcona ember állt előtte, nagykarimájú pápaszemmel, a fején hegyes asztrachán sapkával. Egy villamos megálló oszlopnál álltak. Miska a zsebébe nyúlt s ahogy a multkor éjjel felétől látta, elővette a tárcáját, kikapart belőle egy névjegyet és átnyujtotta.

— Állok a rendelkezésére! — mondta éles hangon.

A dühös ember forgatta a kezében a névjegyet s miközben az induló villamosra hirtelen fölugrott, visszakiabált:

— Fütyülök a névjegyére, kisöcsém!

A villamos dübörögve rohant el és Miska ott maradt. Tátott szájjal bámult az ismeretlen után, aki eltűnt a kocsiban.

— Ez rettenetes! — Neki most elintézetlen lovagias ügye van!... Azaz, hogy nem, mert hiszen őt nem

sértették meg, azaz mégis... mit is kell itt voltaképp csinálni?... Próbált visszaemlékezni, hogy a kódex mit mond ilyen esetre, de nem jutott semmi az eszébe...

Ellenben az oldalán kuncogó nevetést hallott.

Megfordult, Olivér állt előtte:

— No, komám, ezt jól megcsináltad! — röhögött a barátja.

— Hát... hát most mit tegyek? — nyögte Miska. A másik legyintett a kezével.

— Semmit!... Csak nem fogsz utána szaladni egy ilyen lókupecnak. Ha valami baja van, majd megtalál ő... Gyere inkább velem a nyomdába...

Miskának fölcsillant a szeme.

— Nyomdába? — kérdezte. Oda még sohasem hívta a barátja.

— Gyere csak! Itt van a közelben... Majd megmutatom neked, hogyan kell a korrektúrát csinálni.

Ahogy beléptek az alacsony, földszintes épület ajtaján a hosszú terembe, ahol kékvászon-kabátos emberek hajoltak a szedőszekrények fölé, Miskát megcsapta valami különös szag. Fojtott, meleg, nehéz levegő. Az ólom, az olaj, a gáz, a nedves papíros, a száraz fa és az emberi veríték furcsa vegyüléke. De Miskát nem undorította. Ellenkezőleg. Valami furcsa izgalom fogta el. Olyan boldogan szívta ezt az áporodott levegőt, mint valaha a friss ózont a havas tetején.

— Nagyon érdekes ez itt! — súgta Olivérnek izgatottan,

— Fenét érdekes! Ez a legunalmasabb munka a világon...

Leültette az asztalhoz, eléje tett egy összevissza firkált kéziratot, meg annak a kefelevonatát. Azután gyorsan megmutatta neki a jeleket, hogyan kell a szedést kijavítani. Miska neki kezdett. Barátja félóra múlva fölállt:

— Nekem most dolgom van. Te csináld meg, ami még itt maradt, a főnöknek majd megmondom, hogy te imprimáld a lapot... Ja, igaz, én január elsején megválok a szerkesztéstől és te leszel az utódom.

— Én?... — kérdezte ijedten Miska. — Dehát ki... hogyan?

— A szerkesztő bizottságnak ma volt ülése. Már meg is történt a kinevezésed, holnap megkapod a levelet. Szervusz! — és most az egyszer meleg tekintettel nézett Miskára.

Az meg egyedül maradt és rámeredt a kéziratok és kefelevonatok tömegére, ami előtte feküdt:

— Szerkesztő, — mondta magában — szerkesztő!... Felelős szerkesztő!... Ez nem is lehet igaz!

A másik teremből hirtelen állati ordítás hangzott föl, utána sikoltozás, kiabálás. A szedőteremből mindenki átrohant. Miska is fölállt és ment utánuk.

— Mi történt?... — kérdezte az egyik inasgyerektől, ahogy belépett a másik terembe, ahol nagy nyomdagépek álltak.

— Szerencsétlenség! — mondta a gyerek. — Egy munkást elkapott a gép.

Miska előrement pár lépést. Akkor már valami hordágyat cipeltek elő és arra fektették le az áldozatot. Csupa vér volt. A karja darabokra törve lógott le az oldaláról, mintha már nem is tartoznék hozzá.

Miskának az járt a fejében, hogy ez a munkás előbb még ép, erős férfi volt. Otthon talán a családja várja, a gyerekei. Vagy csak a menyasszonya valahol. Most pedig vége. Ha nem is hal meg, örökre a nyomorékja lesz a gépnek. A gépnek? ... A kéziratnak, amit a gép kinyom!....

— Mit nyomtak ezen a gépen most? — kérdezte a főnököt.

— A maguk lapját, szerkesztő úr, az első ívet...

Miska szomorúan ment vissza a másik terembe és csöndesen leült az asztala mellé. Ez az ember, aki most talán meghal, vagy mehet koldulni... örökre az áldozata lesz az ő lapjuknak, annak, amit ők írnak, amit itt kiszednek, formába tesznek, gépen kinyomnak... Megéri?

Megéri, hogy az ember elpusztuljon a kinyomott írásért?

Nem tudott kibékülni ezzel a gondolattal. Nem tudta megérteni.

Akkor nem tudta megérteni.

Később értette meg. Amikor már őt is régen elkapta a gép és őt is már régen vitte az elkerülhetetlen sors felé. Hogy a kinyomatott írás áldozata legyen.

De akkor már azt is tudta, hogy — megéri!

RÓZSÁT VAGY SZEGFŰT?

Édes és szédítő tavasszag áradt a Duna felől végig a Kossuth Lajos-utcán, amelynek faburkolatán gumikerekű fiakkerek suhantak el. A tüzes karcsú lovak patkói tompán dobogtak s alig zavarták a kora délután belvárosi csöndjét. A Rákóczi-út felől ugyan hirtelen nagy rikkancscsapat rohant elő, hangos ordítózásuk pár percig fölverte az utcát, de aztán megint csönd lett, amelybe csak néha nyikorgott bele egy-egy döcögő konflis.

Miska frissen borotválva kilépett a borbélyüzletből. Begombolta sárgaszínű rövid felöltőjét s önkéntelen mozdulattal megigazította a briliánstűt a nyakkendőjében. Azután lassan elindult a Kígyó-tér felé. De hirtelen megállt, visszafordult s odament a Ferenciek Bazárának kapuhajlásához, ahol nagykendős öregasszony álldogált zöld polcok, asztalok és mindenfajta virággal teli, zöldre mázolt bádogedények között.

— Rózsát vagy szegfűt parancsol, nagyságos úr — kérdezte és már nyúlt is a nagy fehér szegfűcsokor felé.

— Kérek egy dupla fehér szegfűt . . .

— Kettőből vagy háromból?

— Jó, háromból. És pár szál piros rózsát.

Az öregasszony sorra lecsípte három fehér szegfűnek a szárát, a három virágot egymáshoz préselte s két szál összesodort vékony dróttal keresztülszúrta mind a három szegfűt, a drótból rövid szárát csavart, azután elővett valami barna és nyúlós hártyát, azzal beborította a szegfűk zöld kelyhét s a drótot és átnyujtotta a fiatalembernek. Miska gomblyukába fűzte a szegfűt, de előbb a kabátjának kihajtása mögé nyúlt, kihúzta az ott rejtőzködő gombostűt és azzal megerősítette a drótszárát.

Ezalatt a virágos néni kis zöld bádogszerszámot vett elő, ami félig pipának, félig trombitának látszott, belefűjt a rajta lévő csőbe, amitől egyszerre apró vízfelhő permetezett rá a szegfűre.

— Nem, hagyja, kérem! — mondta Miska idegesen és hátralépett.

— Rózsát mennyit tetszik?

— Hogy? — kérdezte Miska.

— Egy korona ötven fillér egy szál.

— Nagyon drága — mondta a fiatalember és hirtelen gyors számfejtést csinált a fejében. — Hát akkor izé... nem, elég lesz három is...

Az öregasszony nagy szakértelemmel emelgette ki a rózsaszálakat a hatalmas csokorból s amíg körülrakta, zöld páfránnyal és arany zsinórt kötözött rá, boldogan dicsekedni kezdett:

— A Pali gróf úr tegnap háromszáz darabot küldött ebből a művésznőnek a Népszínházba. Külön konflist kellett fogadni, úgy vitték oda. Akkora volt a

csokor, mint egy malomkerék, — megint elővette a zöld pipatrombitát és telefújta harmattal a rózsákat. Azután vékony selyempapírba csavarta a csokrot és átnyujtotta:

— Öt korona tíz fillért kérek!

Miska benyúlt a zsebébe és kivette tárcáját, amely piros szattyánbőrből volt s úgy nézett ki, mint a harmonika. A kétkoronásoknak, a koronásoknak, a húszfilléreseknek és a krajcároknak is külön rekesz volt benne, a papírpénz számára pedig külön tasak, amelyre vékony bőrleffentyű hajolt. Miska kihalászta a két kétkoronást, az egykoronást s a tízfillérest és szomorúan állapította meg, hogy ezzelösszvagyona hét korona hetven fillérre szállt le.

— Holnap el kell mennem Tóni bácsihoz — állapította meg magában. A jó agglegény nagybácsi, aki e pillanatban még délutáni álmát aludta a Gyöngytyúk-utcában, a hónap második felében többször is szokta fogadni Miska öccsét. Minden egyes alkalommal átnyújtott neki egy tízkoronás bankjegyet, amelyért viszont Miskának át kellett venni öt híres íróból való idézetet, latin, franciát, németet vegyest és három napon belül magyar versben lefordítva kellett Tóni bácsihoz visszajuttatni. Nyomorult kis tiszteletdíj volt ez műfordításért, igaz viszont, hogy Miskának ezek a magyarra való átköltései nem is értek többet.

Miska egy pillanatig tétovázott, hogy a látogatást Tóni bácsinál nem kellene-e most mindjárt lebonyolítani, de aztán megnézte az óráját és megállapította, hogy erre már nem igen lesz idő. A Ferenciek-temploma

körül már gyűlt az embertömeg és a Városház-tér felé is nagy csapatokban mentek az emberek a Feltámadásra.

Miska is a Kígyó-utca felé indult el, de a Korona-herceg-utca sarkán egyik barátjába ütközött.

— Szervusz Feri! — mondta neki. — Hát te nem utaztál el?

A kerekkepű, pirosarcú és kékszemű fiú zavartan motyogott valamit, azután ránézett a virágra:

— Hát ez kinek, Miska? — kérdezte.

— Úgyis tudod.

— Ne haragudj öregem, de nálad ezt nem lehet olyan biztosan tudni. Vagy talán végre már megállapodtál magadban, hogy melyik a kettő közül?

— Ugyan kérlek! — legyintett fölényesen Miska, de magában meg kellett vallania, hogy ez a döntés még nem történt meg véglegesen. Most csak az volt a bizonyos, hogy ezt a virágot majd Juci kapja, akivel tegnapelőtt megbeszélték, hogy együtt mennek a belvárosi Föltámadásra. Azért is vett piros rózsát, mert Médinek viszont rózsaszín szegfű a kedvence.

— Honnan jössz? — kérdezte Feritől szórakozottan és kutató szemmel nézett jobbra-balra, nem tűnik-e föl valahol Juci vékony alakja.

— Lóversenyen voltam, de ott hagytam. Hanem volt, barátom, egy olyan remek Taral-győzelem, amelyet még nem láttál. A startnál úgy faképnél hagyta a társaságot, mire magukhoz tértek, a Péchy-ló már régen túl volt a célon. Hanem azt hiszem, hogy holnap a Walter-handicap-ben... — de Miska nem hallotta,

hogy mit beszél a másik. A szíve nagyot dobbant, a sarkon sötétkék angol kosztümben, ragyogó arany hajkoronával nagy sereg fiútól körülvéve ott állt Médi. El kellett menniök előtte, nem lehetett elkerülni és Miska hirtelen Feri kezébe nyomta a rózsacsokrot.

— Fogd egy kicsit, kérlek! — és erre kissé megnyugodva belekarolt a barátjába, aki mérgesen visszaszólt:

— Mit csináljak ezzel a virággal? Úgy nézek ki, mint egy lakodalmas ló.

— Majd megmagyarázom! — mondta Miska, de most Feri is odanézett a sarokra és mindent megértett.

— Ühüm... — mondta és megbökte Miska oldalát, — most már tudom, miről van szó. Sőt azt is, hogy kiről!

Médi feléjük nézett, Miska nagyot köszönt. De nem állt meg.

A leány csodálkozó, ijedt tekintettel nézett vissza rá és csillogó kék szeme még nagyobbra tágult. Azután hirtelen haragosan elfordította a fejét.

A Városház-tér már kezdett megtelni. Ott volt az akkori Budapest egész úri világa.

Folytonosan jöttek a Kígyó-utcán, a Váci-utcán, meg az Eskü-úton új és új csoportok, fitosorrú fruskák, hárman-négyen összekapaszkodva, göggösen feszítő jogász gyerekek, önérzetes ludovikások és gimnazisták, meg egyenruhás, kardos intézeti legénykék, akik szerettek volna jogászoknak és ludovikásoknak látszani, hangosan tereferélő, kövér és nehezen mozgó mamák,

komoly, szakállas, lassú járású, pocakos, csiptetős öregurak. Jöttek-mentek mindenfelől és mosolyogtak és köszöngettek, sorakoztak és tolakodtak.

Miska nyugtalanul tekintgetett ide-oda, de Juci nem volt sehol.

— Te, biztosan tudod, hogy idejönnek? — kérdezte halkán Miska és visszavette a virágcsokrot pajtásától.

A tömeg közben sodródott a templom felé.

Miskát is, Ferit is vitte az ár. Miska hiába forgatta a fejét, csavarta a nyakát, Juci kacér, barnafürtös fejét sehol sem tudta föltalálni.

Egyszerre megszólalt mellette egy hang, szeliden, de mégis egy kicsit csúfondárosan:

— Juci nincs itt, mert biztosan megígérte, úgy-e?

Miska megtorpant. Médi állt mellette és elnéző mosollyal nézett föl az arcába. A fiú elvörösödött:

— Nem tudom... ugyan... miért gondolja... — dadogta, de érezte, hogy akármit mond, roppant ostobának és nevetségesnek fog látszani — kezében a piros rózsacsokorral.

— Hát most már meg kell elégednie velem, Miska — szólalt meg kis szünet után a lány s valami különös szepegő hangon tette hozzá — Nem baj? Nem sajnálja nagyon? — és ránézett kicsit ijedt, kicsit szomorú tekintettel.

Ó, de micsoda kékség tárult föl egy pillanatra Miska előtt, ahogy belenézett ebbe a szembe. Mintha valami messze-messze déli kék tengerre látott volna.

A fiatalember hallgatott, később meg akart szólalni, de csak ennyit mondott:

— Dehogy! — azután a tömeg besodorta őket a templomba.

És ekkor egy csodálatos hegedű... Igen, igen, nagyon sok világhírű hegedűművész járt már Pesten, megfizethetetlen értékű híres ódon hegedűkkel és mégis. Soha, soha olyan gyönyörű hegedűszó nem volt azóta és nem is lesz soha többé, mint volt ott régen, a belvárosi templom kórusán, ahonnan zengve szárnyalt föl ez a csodálatosan tiszta és felejthetetlenül meleg, édes hegedűhang... Nem lehet azt megmondani, hogy milyen szép, milyen gyönyörű szép volt. Szép volt... Rég volt. Régen bizony...

Médi, Miska és Feri odaszorultak a bejáratnál jobbra a sarokba. A húsvét nagy áhítata, az Alleluja boldog öröme pedig megtöltötte a szíveket. A templom kivilágított hajójában mintha a sűrűn összepréselt ezerarcú tömeg feje fölött csupa kis piros szív, boldog és szeretetre gyulladt emberszív lobogott volna. Most már a kórus zengett szárnyaló és diadalmas hangokkal:

— Genitori genitoque...

Miska lopva a lányra nézett, aki behúnyt szemekkel mozdulatlanul állt.

A fiatalember egyszerre csak azt érezte, hogy ez a gyönyörűséges szép fiatal lény a legdrágább és legtisztább valaki a világon, ő pedig egy aljas és komisz fráter, aki nem érdemelné meg, hogy ez az édes teremtes egy pillantást is vessen rá.

Arra gondolt, hogy a multkor sírni látta Médit.

Valahol együtt voltak vendégek és a férfiszoba sarkában beszélgettek egymással. Reneszánsz szobrászokról beszélgettek, Ghiberti firenzei bronzkapujáról. Egyedül maradtak a nagy szobában, a többiek mind a szalonban ültek, Médin fehér-fekete csíkos selyemruha volt, szőke haja tündökölve világított a sötét faliszőnyeg előtt.

— Erről a kapuról azt mondotta Michelangelo, — magyarázta Miska — hogy nem is a Baptisterium küszöbére való, hanem magának a mennyországnak a kapuja lehetne, mert...

De akkor Médi hirtelen megrázkódott, szemét elöntötte a könny, ijjjformájú piros szájából zokogó hang sikoltott ki, karját az ölébe ejtette, feje lecsuklott, a dereka oldalt billent és a lány vergődő zokogással borult rá a pamlag támlájára. Miska megdöbbenve nézett rá és nem tudta megérteni, mi történt? Miért sír így ez a lány? Mitől rázza így a zokogás? A kontya kibomlott, a leomló aranyhaj befödte a vállát.

— Mi az? Mi baja van? Az Istenért!... Miért sír így? — kérdezte Miska megrendült részvétellel.

Médi soká nem felelt, azután lassan fölemelte a fejét, fölült, előszedte zsebkendőjét, megtörülte szemét és halkán megszólalt:

— Semmi, Miska, csak nagyon fáj a szívem! Maga valami olyat mondott, amivel akaratlanul megmozdított bennem valamit... Tudja, az apám, aki másfél éve halt meg, amikor egyszer Firenzében voltunk, ugyanezt mondta nekem a Ghiberti kapuja előtt. Ez jutott eszembe. Az, hogy ő nincs és az, hogy én rettenetesen

egyedül vagyok... — elhallgatott. — Nem nevet ki? — tette később hozzá.

Nem, Miska nem nevette ki, sőt megfogta a kezét, megszorította, aztán ráhajolt a kézre, amely remegett és ijedten húzódott vissza.

— Úgy szeretném, — mondta akkor Miska — ha meg tudnám vigasztalni.

De három nap múlva mégis lemondott a megbeszélt hangversenyről, mert Juci hívta színházba.

És most is, most is Jucinak hozott virágot...

Újra ránézett a lányra, aki még mindig behúnyt szemmel állt, de a lecsukott pillák alól két nagy könnycsepp bugyant ki és folyt végig a rózsás arcon...

A szertartásnak vége volt, az emberek megindultak a kijárat felé. Ők hagyták, hogy a tömeg előttük menjen és csak akkor indultak el, amikor már a templom félig kiürült. Egyikük sem szólt egy szót sem.

Ahogy kiléptek a templomból, a nap már lassan búcsúzott a Svábhegy fölött. Az égen rózsaszínű felhőrongyok lógtak, a Dunán pedig ide-oda kis propellerek cikáztak. A tömeg nekiindult a Dunakorzónak. A Petőfi-szobor körül öreg emberek szép piros, kék meg zöld léggömböket árultak.

Ott szólalt meg először Médi:

— Milyen szépen beszélt itt maga a Petőfi-szobornál március 15-én.

— Ezt maga honnan tudja? — csodálkozott Miska.

— Itt voltam és hallottam. Tudja, olvastam az újságban, hogy maga fog beszélni, erre jártam, hát megálltam — és elhallgatott.

Feri szólt közbe:

— Igen, a beszéded nagyon szép volt, de én már csak jobban szeretem a verseidet.

Miska szerénykedett:

— Ugyan, kérlek...

— Nem írt valami újat? — kérdezte Médi.

— De igen, — hazudta Miska — írtam valami újat, az a címe, hogy Mesekisasszony. És úgy kezdődik, hogy „Mesekisasszony, add a kezedet...”

— El fogja mondani?

Miska megállt, hirtelen szembefordult a lánnyal:

— El fogom mondani, hétfőn maguknál. Jó?

Médi bólintott.

— Hát feljönnek öntözni?

— Én, sajnos, már nem leszek Pesten — felelte Feri.

— De én jövök! — mondta Miska.

— Akkor jó.

És Médi hirtelen nevetni kezdett:

— Hol vannak a rózsái, Miska?

Miska a szemébe húzta a kalapját:

— Elvesztettem valahol a tömegben.

Nem mondott igazat. Amikor a templomból kijöttek, szándékosan dobta el.

— Szegény rózsák... — sajnálkozott Médi. — Azóta biztosan összetaposták őket. Hogy lehet ilyen gondatlan? A virágra vigyázni kell!

Miskában beledöbbent valami:

— Igen, — mondta magában — a virágra vigyázni kell.

— Hát most mit fog csinálni csokor nélkül, Miska?
A fiú nevetett:

— Majd veszek másikat ... — egyszerre ijedten a tárcájára gondolt, de azután megint eszébe jutott a jó Tóni bácsi.

Most már a Hangli előtt jártak.

— Itt menjünk be — mondta Miska.

Médi hátrafelé intett a mamájának, aki az öccsével meg Ferivel ment mögöttük, mert a szőke fiú azóta tapintatosan hátracsatlakozott.

A Gizella-tér sarkán a virágáros kordéjánál Miska megállt.

— Szegfűt kérek, rózsaszínű szegfűt! — mondta a virágáros asszonynak. — Öt darabot.

Gyorsan kifizette.

— Szegfűt? — nézett rá huncut nevetéssel Médi.

— Igen, — mondta — szegfűt. Most jut eszembe, hogy maga azt szereti — és odaadta a virágot.

Médi lehajtott a fejét.

— Köszönöm. Milyen jó, hogy eszébe jutott. De azután ne felejtse el többé!

— Nem fogom elfelejteni, Médi, — mondta hal-
kan a fiú — soha, soha nem fogom elfelejteni többé ...

1911 ... Április ... Tavasz ... Húsvét ..., Nagy-
szombat délután és egy csodálatos, messziről, nagyon
messziről zengő édes hegedűhang ... Meg egy kék
szempár ...

Hát hogy is lehetne ezt elfelejteni?

*„Májusi reggel... A messzeség ragyog kitárva...
Künn a határba
Karcsu jegenye szökken föl az égig,
Mellette rezgő lombokkal sötétlik
Öt régi nyárfa...”*

(Részlet egy szonátából)

MAGÁNYOS JEGENYE

A jegenye künn állt a határban. Egyedül a keskeny és kurta rét szélén, ahol magas fű vette körül a régi, elhagyott téglagödröket. Valamikor vályogot csináltak errefelé, de már régóta nem használták s a gödrök fenekét ellepte a sárgászöld talajvíz, amelyen néhány vadkacsa húzta meg magát, a nád, meg a sás közé menekülve a rekkenő nyári meleg elől.

A rét leért a Dunához, keskeny, poros dűlőút futott a parton végig majd embermagasságnyira a vízmenti fűzfabokrok fölött. Az út mellett pipacs virított, kék szarkaláb nyílt a kusza szamártövis és sárgult bogáncs között. A jegenye mögött kőhajtásnyira négy hatalmas nyárfa bújta össze dús, sötét lombokkal, árnyékba borítva azt a kis bozótos területet, ahol a csősz félig földbe vájt kunyhója állt. Más fa aztán nem volt messzelátásig sehol. A jegenye úgy szökkent fel az ég felé, mintha messze kiküldött előőrse lenne a falunak, hogy vigyázza a határt a Duna hirtelen fordulásánál. A jegenye vén volt már, alul a törzsét két karral éphogy át lehetett fogni.

Miska, mikor alkonyat tájt kijött ide, át is ölelte

mindíg a fa derekát, mintegy üdvözlésül. Régi jó barátok voltak, Miska meg a jegenye. Nagyokat tudtak hallgatni együtt órákon át, amíg az eget nézték, a gomolygó, furcsa, fehér felhőket, ahogy az erdő fölött aranyozott széllel vonultak északnak, az messzi-messzi, kék hegyek felé. Miska leült a fa kiugró vastag és csomós gyökerére s hallgatta a csöndet. Mellette tücsök hegedült s egy vadrózsa bokron arany-szárnyú nagy vadméh zümmögte körül azt a pár halvány szirmot, amit még nem pergetett le róla a nyár. Valahol a füzesben vadgalamb búgott. ... Néha Miska háta mögött, hirtelen, messze, megzörrent valami, oda nézett: egy nagy kő végén zöldhátú, ezüstfejű gyík pislogott rá fényes szemekkel, azután megint eltűnt. A túlsó partról rekedt tülökhang szállt át a Duna síma vize fölött, amely most már kéken fénylett a tündöklő alkonyati ég alatt. A disznópásztor terelte odaát a falu felé a kondát. A réten is, a vizen is könnyű árnyékok suhantak végig s a kergetődző felhők alakját utánozták. Távol az országúton szekér zörgött, azután elhalt az is s megint a tücsöké volt a leghangosabb szó. Egyszerre láрма verte föl a csöndet: srrr... srrr... — fácánpár szállt föl hirtelen a rét után következő kukoricásból. Miska arra kapta a fejét: a kakas éppen akkor lendült át a szárnyverő emelkedésből a röpülés gyönyörű ívelésébe, utána a párja. A kakas acélkék nyaka, aranyló farktollai ragyogtak az alkonyodó napsugárban. Az erdők alatti domb irányába szálltak a fácánok, aztán mögötte lesiklottak az erdőszél cserjésébe. Miska mellett ott volt

a puskája, de nem kapott hozzá, csak nézte-nézte a két szálló, eltűnő vadat.

— Könnyű nekik — mondta magában. — De én olyan egyedül vagyok, mint ez az én jegenyém. — Ez volt a gondolata: az én jegenyém...

Az egész vidékből ezt az egy fát érezte magáénak. De ezt azután egészen. Odahaza a kertjükben, meg a szőlejükben volt fa vagy ezer. Hatalmas diókupolák, hárs-tornyok, kicsi és kerek őszibarackfák és óriási öreg cseresznyefák, két félszázados szelíd gesztenye, azután almafa, körtefa, mandulafa, magasra nyúlt vén fekete fenyők, csodálatosan megnőtt tuják, bokros fügefák, a kajszín girbe-gurba ágú fái aranyló gyümölcseikkel, — az övék volt mind és elsősorban az övé, hiszen egyetlen volt és minden fáról övé volt az első termés.

De az ő fája mégis ez a jegenye volt, ez a magányos, ez az elhagyatott, ez a társtalan, amely a magasság felé tárta ki ezüstlevelű ág-karjait.

Miska gyors, éles szúrást érzett a bokáján, valami éhes szúnyog támadt rá, hirtelen odacsapott a kezével és hogy visszavette, látta, hogy az egyik ujja véres. Utálta. Letépte egy lapulevél hegyét és letörölte vele.

— Szegény, — gondolta magában — miért nem hagytam élni...

Fölállt, megnézte az óráját, félhét volt. Vette a puskáját s a tölténytáskát, amelyről üresen lógott le a fogolyszíj.

— Pedig kell valamit haza vinni... Apa három napig a városban volt...

Elindult a kukoricás felé, hátha itt lapul a végén a tiró, vagy kiugrik egy nyúl. Vette a fegyvert, megtöltötte a két csövet azzal a lassú és óvatos mozdulattal, ahogy valamikor régen az apjától tanulta. Alig ért a kukoricás sarkára, amikor ötven lépésnyire kifutott a dűlőút mentén a süldő. Miska álláshoz kapta a fegyvert és odadurrantott. A tapsifüles, szegény, elnyúlt a dülő homokján, de nem lett vége, keservesen sírt. Miska dühösen dobta el a kilőtt patront és a másikat visszatette a zsebébe.

— Vigye el az ördög, most agyon kell verni a szerencsétlent! — odaszaladt. A nyúl még mindig sírt azzal a rettentő gyerekhangú sírással, ami valószínűleg fáj a fülnek. Miska fölkapta hátsó lábainál fogva és bal tenyere élével rávágott az állat nyakszirtjére. A nyúl ezután el is hallgatott. Miska benyúlt bő zöldvászon kabátjának egyik nagy zsebébe, kicsi hálózsákat húzott ki belőle, abba belegyömöszölte a nyuszt és ahogy balkezevel eleresztette a hálót, látta, hogy a keze-feje csupa vér. Miska dühös volt magára:

— Most még ez is... megint vér... Gyilkos! — gondolta magában és leballagott a Dunapartra. Ráhajolt a vízre, lemosta a kezét, zsebkendőjével megtörülközött. Éppen meg akart fordulni, amikor fölötte az útról ismerős, kedves hang kiáltott rá:

— Mi az, Miska, mit csinál itt?

Miska két ugrással fenn volt a parton. Vörösszőke-

hajú, csillogó, sötét szemű, nyúlánk leány jött vele szemben.

— Hát maga mit keres itt, Annus? — kérdezte a fiú azzal az őszinte örömmel, amivel az ember a pajtását köszönti.

— Sétálok. Tudja, itt nem igen lehet másfelé sétálni.

— Majd minden este itt vagyok én is! — mondta Miska.

— Mit csinál itt?

— Semmit. Semmit... a jegenyémmel beszélgetek...

— Hja, persze, ez a maga híres fája!

— Ez. Tudja, ahányszor tavasszal kijövök, mindig belém nyilal az ijedtség, hátha télen valami gazember nekiment és kivágta. De szerencsére, még él... És milyen szép az élete, Annus, képzelje, egyedül áll itt. Ő a legnagyobb úr az egész határban, messze elnéz mindenkinek a feje fölött. Mindenkinél közelebb van a naphoz és mindenkinél mélyebben gyökeredzik bele ebbe a földbe...

Annus ránézett, mint aki ezt nem egészen érti, azután megkérdezte:

— Vadászni volt?

— Nem. Csak apának viszek haza egy fiatal kis süldőt. Tudja, az öreg nagyon szereti frissen sült, tejfölösen.

— No, maga is szereti bizonyosan. Nem sajnálja lelőni az ilyen szegény kis állatot?

Miska vállat vont. Férfi és vadász létére szégyelte volna megvallani, hogy sajnálja.

— Hát, ez az élet, kérem...

— Élet? — mondta Annus. — Talán inkább halál! — Aztán kis sikoltással odamutatott a nyúlra: — Nézze, vérzik...

— Már nem vérzik, csak véres szegény — mondta csöndesen Miska. — De nézzen föl az égre — s oda mutatott az erdő fölé, ahol már lebukott a nap és izzó pirossággal vonta be az eget — lássa... hogy is mondják a költők? Ott is meghal egy király és a vére beborítja a földet.

— Ne mondja ezt, — mondta ijedten Annus — ne mondja ezt: hogy a vére beborítja a földet!

— Miért?

— Ez most olyan rossz, mintha valami rettentő előérzet volna, vagy jóslás...

Miska homloka is elborult. Igaz. Nem is olyan régen, fekete hegyek között királyi vér ömlött és ki tudja... ki tudja, ahogy szétfröccsen, mekkora világot fog bevérezní...

Hallgatva mentek egymás mellett, aztán a leány megszólalt:

— Maga katona?

— Igen, — mondta a fiú — tartalékos császár-vadász hadnagy vagyok.

— De hiszen maga magyar fiú?

— Éppen azért szolgáltam ott kint, mint önkéntes. Német szóra mentem. Meg azután szép fegyvernem ám az!

— És mit gondol... — kérdezte Annus, de nem fejezte be a mondatot.

A fiú tudta, hogy mit akar kérdezni és nemcsak a leányt, hanem magát is biztatni akarva, felelte:

— Nem, nem hiszem, hogy baj legyen. Azt nem akarhatja senki...

Megint hallgattak egy darabig, azután újra a leány szólalt meg:

— Miska, este elmegyünk csónakázni. Ma délután megjött az unokanővérem.

— Melyik? — kérdezte közömbösen Miska s arra gondolt, hogy inkább az apjával kellene maradni, akihez tarokkozni jönnek az urak és közben sok mindenféle érdekeset beszélnek a régi világról.

— Úgy-e, eljön? A maga csónakjára is nagy szükség volna. Jutalmul majd magához osztom be kormányosnak Júliát.

— Ki az?

— Az unokanővérem. Tudja, most jött haza Svájcból.

— Ja, az a szőke, sovány kis lyány? Azt hiszem, tavaly egyszer láttam maguknál. Még mindig olyan ugrifüles?

— Nem. Nagyon megkomolyodott és megnyúlt. Azelőtt nem volt ilyen szép, de most igen, határozottan az. Magának is nagyon fog tetszeni.

Miska legyintett a kezével:

— Nekem? — azután magában hozzátette: — Mikor fog már nekem komolyan tetszeni egy leány? Hej, hiszen ha valaki egyszer megtetszenék, akkor

nem volnék többé ilyen ember-jegenye ebben a világban! — hátrafordult, mintha tanácsot kérne: az ő fája ezüstösen ragyogott és bólogatott feléje.

— Jó, Annus, hát ott leszek!

— Kilenckor indulunk a révből!

— És ki lesz a másik a csónakomban? — kérdezte Miska.

— Azt hiszem, senki. Én Pistivel megyek — mondta zavartan Annus és elfordította a fejét.

Miska bólintott, mint aki érti a dolgot.

— Jaj, Miska, tudja azt, hogy Pisti is katona? De ő huszár.

— Milyen?

— Világoskék.

Már bent jártak a villák között és Miska elköszönt:

— Sietek haza, hogy odaadjam ezt a szegény nyuszt anyámnak.

Elbúcsúztak. Miskát az apja komor arccal fogadta:

— Rossz hírek vannak, Miska!

— Micsoda rossz hírek?

— Ultimátum .. állítólag...

Miska szíven átfutott valami sötét sejtés. Apa azután félre ült és újságot olvasott. Miska lement a teniszklubba, ott nézte egy darabig a játékot, azután meglátta Pistit, összeültek és elkezdtek alsózni.

— Kvart, kassza, tulétroá és ultimó! — mondta hangosan Pista, azután halkán megkérdezte: — Megkaptad már a behívódat?

— Nem, — felelte Miska — hacsak nem küldték a pesti lakásra.

— Jó lesz, ha holnap reggel bemész és megnézed. Én holnap már be is vonulok.

— Mozgósítás?

— Egyelőre csak fegyvergyakorlat, de hogy ez mit jelent!... Rájuk megyünk, barátom, rájuk megyünk! — mondta csillogó szemmel és öklével boldogan az asztalra ütött.

Játszottak vagy egy órát, azután lementek az esti hajóhoz, onnan Miska haza sietett. Leültek a vacsorához. Apa kissé fölvidult:

— Kedves volt, fiacskám, hogy gondoltál rám — mondta és melegen ránézett a fiára. — Sokat kellett utána járni?

— Áh, dehogy! Az ötödik lépésnél már kiugrott.

— Jó, hogy olyan biztos kezed van! — mondta az apja.

— Sokat vérzett, sírt. Utálatos volt...

Elhallgatott, az apja sem felelt. Vacsora után Miska fölállt.

— Hová mégy megint?

— Ne haragudj, a leányok kértek, hogy vigyem őket csónakázni...

— Hát csak menj, fiam! — mondta halkan az apja. A hangjában volt valami kis szemrehányás, de kétszerannyi megbocsátás is volt benne.

Miska lement az uszodához, ahol a csónakja állt. Beült és fölevezett vele a révbe. Kihúzta a partra, az evezőket is kiemelte s akkor megfordult és megállt.

Rémült és boldog ámulatban állt meg. Valaki állt előtte, akit még nem látott soha. És ha látta, még nem látta ilyennek. A leány fehér ruhában volt, a vállán fényes selyem fátyollal. A kezében — óh, milyen csodálatosan keskeny, fehér és szelíd kéz — hosszúszárú, fehér dáliát tartott. A másik kezével pedig éppen megigazította szőke kontyát. Haja puha volt, selymes, és a hold fényében szőkesége ezüstösen fénylett. Az arca fehér volt a leánynak és a szeme — nem lehet megmondani, milyen színe volt a szemének. Pedig akkor Miska már közel állt hozzá, kezét is fogott vele, de ennek a szemnek szürke íriszén kis aranypontok csillogtak és kicsi, fekete szembogár. Szája piros volt s olyan formájú, mint két fűzfa-levél...

— Megismer, Miska?

— Júlia? — kérdezte a fiú.

— Szép, hogy nem felejtett el...

— Sohasem fogom elfelejteni! — mondta Miska és nem is tudta, hogy milyen igazat mondott.

— Velem jön? — kérdezte a fiú.

— Azt mondják, magához vagyok beosztva.

— Akkor jöjjön!

Miska beültette a leányt a kormányhoz, azután betolta a csónakot, ő is beült és az evezőket beigazította. A csónakot ellökte a parttól és elindult vele fölfelé. Régimódi, laposfenekű deszkacsónak volt, keskeny padkákkal, afféle lélekvesztő.

A sötétség már leszállt a Dunára. A víz fekete volt, titokzatos és félelmetes. Mert a hold hirtelen el-

tűnt egy felhő mögött, csak az ég másik oldalán világítottak a csillagok. Miska nagyokat húzott az evezőkkel. Nem beszélt, csak nézte Juliát, aki fehéren és szelíden tündökölt a sötét víz fölött, mint valami csodálatos nagy, fehér vízirózsa. Amikor elhagyták az örvényes árt s a füzesek csöndes vizéhez értek, megszólalt a leány:

— Milyen furesa ott... ott messze, az a magányos jegenye!

— Az az én fám! — mondta a fiú.

— A magáé? Az enyém is. Ahányszor idejövök kisgyerek korom óta, mindig ezt a fát nézem. Úgy tetszik nekem... Mindíg azt gondolom róla, hogy bátor, kemény, erős. Ilyenkor, tudja, ilyenkor éjszaka egy kicsit félelmes is...

Az evezők lassan csapkodták a vizet, ütemes hanggal. Valahol a nagy messzeségben vasút zakatolt s hosszú, árva füttye megint megszólalt az éjszakai csöndben.

— Vajjon hová megy az a vonat? — kérdezte Julia.

— Hova megyünk mi, kislyány? — mondta a fiú.

— A jegenyéhez.

Miska csónakja lassan kivált a többiek közül. Azok a túlsó part felé tartottak, ő ezen az oldalon maradt. Pillatnatról pillanatra közelebb jöttek a magányos fához.

— Tud maga hallgatni? — kérdezte a leány.

— Tudok.

— Akkor most, úgy-e, nem fogunk beszélni semmit?

Miska már nem is felelt. A csónak pedig síklott, minden rántással közelebb és közelebb síklott a jege-nyéhez. Mégis elmúlhatott egy negyedóra, amíg oda-értek.

— Ki akar szállni? — kérdezte Miska.

A leány nemet intett a fejével. Felemelte jobb-karját és kinyújtott ujjakkal a Duna közepe felé mu-tatott.

— Arra! — mondta halkán. Visszaejtette a kar-ját és két kezét a térdeire tette.

Miska öt evezőcsapással bent volt a Duna köze-pén, azután elengedte a lapátokat. Állát a két tenye-rébe tette és úgy nézte Juliát. De nem szólt egy szót sem.

— Mondja, — kérdezte Julia hirtelen — Annus mesélte, hogy maga vadászik? Hogy teheti azt, hogy lehet ölni? Nem utálatos?

— Utálatos! — mondta a fiatalember s abban a pillanatban elhatározta, hogy soha többé nem vesz fegy-vert a kezébe.— Nem vadászom többé, Júlia, — mondta csöndesen — nem fogok többé ölni!

Kinyújtotta a kezét. Júlia egy pillanatra beletette a maga keskeny ujjait a fiú tenyerébe. Forró volt a leány keze és a szeme csillogott. A hold már régen ki-bújt a felhők mögül s valami különös ezüstgyöngy fénnel borított be mindent, a hegyeket, a Dunát, a fűzfákat és a messze házakat, a nyárfákat... Csak a

jegenye, a jegenye állt egyedül, sötéten, komolyan és félelmetesen a hold ezüstjével elborított rét fölött.

Júlia visszahúzta a kezét. Az egyik csónakból valaki átkiáltott:

— Miska, hallottad? — Pisti hangja volt. — Hallottad? Ultimátum van! Háború lesz!... — Rájuk megyünk! — kiáltotta Pisti vígan és szép meleg hangján rákezdte:

— Felkötöm a rézsarkantyúm...

A többi fiú átvette a dalt. Átvette és másikkal folytatta.

Egy pillanatra Miska szíve nagyot dobbant, a leány pedig — a fehér holdfényben is látszott — rettenetesen elsápadt. A fehér csöndnek vége volt.

A fekete Duna fölött mint kigyúló piros lángok lobogtak a katonanóták.

— Maga is? — kérdezte a fiútól.

— Én is.

— Akkor ígérjük meg, hogy... — látszott, hogy habozik a szón és úgy mondta... *azután* egy ilyen estén itt megint találkozunk a jegenyénél.

— Jó — mondta Miska és a szeme elrévedt a jegenye felé, amely igazán mint valami óriási fekete felkiáltójel állt a másik csónakról átkiáltott döbbenetes szavak és éneklő hangok után.

Miskának eszébe jutott a mai délután, a szunyog, a nyúl, a vér, a pirosuló ég, az elbukott király nagyvilágra hulló vére...

— Lássa, — mondta csöndesen — az ember sohase fogadjon meg könnyelműen semmit!

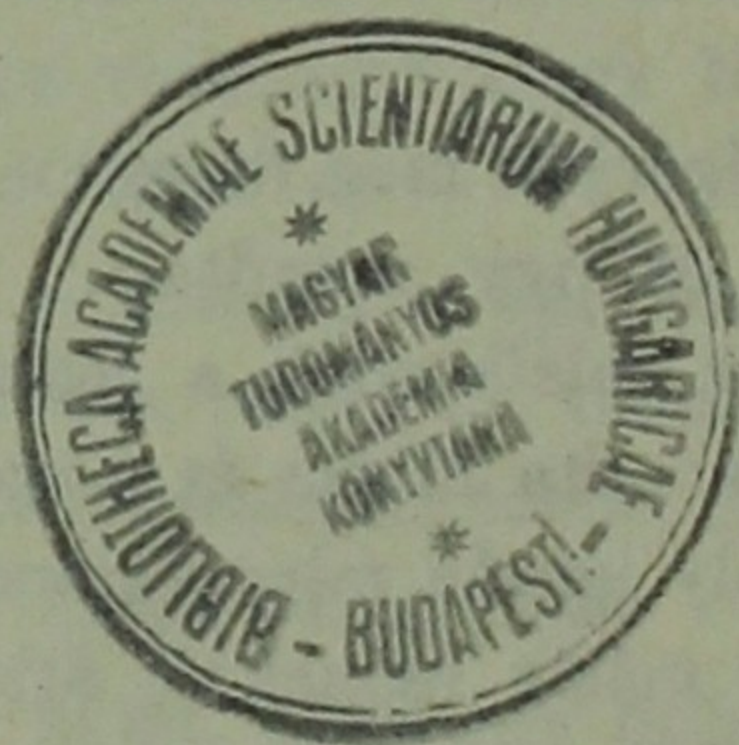
Négy hét múlva Komarovnál fölemelte a szolgálati pisztolyát, célzott és belelőtt abba a cserkesz gyalogosba, aki hasba akarta döfni a szuronyával.

A jegenye pedig állt, egyedül magányosan, uralkodva a táj fölött és várta, évekig várta Miskát.

Júlia azonban a háború ötödik hónapjában eljegyezte magát egy hentesárugyár igazgatójával, aki fegyveres- és segédszolgálatra alkalmatlan volt.

... És a jegenye és Miska megint magukra maradtak...

Vége

<i>Contra fata libellorum . . . . .</i>	5
<i>Egy századvégi gyermek . . . . .</i>	7
<i>A földi ló . . . . .</i>	9
<i>Az elveszett mese . . . . .</i>	25
<i>Fölszáll a köd . . . . .</i>	43
<i>Porzik az út . . . . .</i>	65
<i>Képviselőválasztás . . . . .</i>	85
<i>Ideál és bélyegalbum . . . . .</i>	111
<i>Ezüst trombita . . . . .</i>	129
<i>A hétfejű sárkány . . . . .</i>	149
<i>A nagy zsákmány . . . . .</i>	167
<i>Az eltiltott szerep . . . . .</i>	191
<i>Az első vers . . . . .</i>	209
<i>A fekete felhő lovasa . . . . .</i>	225
<i>A gép elkap valakit . . . . .</i>	245
<i>Rózsát vagy szegfűt? . . . . .</i>	265
<i>Magányos jegenye . . . . .</i>	277

RÉVAI

IRODALMI INTÉZET

ALAPÍTÁSI ÉV: 1869

Eötvös József
Eötvös Károly
Mikszáth Kálmán
Ambrus Zoltán
Rákosi Viktor
Móra Ferenc
Kosztolányi Dezső
Komáromi János
Bánffy Miklós
Makkai Sándor
Márai Sándor
Nyíró József
Tamási Áron
és más neves írók kiadója

MAGYAR MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET
RÉVAI NAGY LEXIKONA
KLASSZIKUS REGÉNYTÁR
EGYETEMES TÖRTÉNET

www.books2ebooks.eu